การอภัยโทษ : ศึกษาหลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล และนโยบายทางอาญา

ยุพาวดี ปานช่วย

DPU

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
พ.ศ. 2557

Legal Consideration on Pardon : The Study on the Principles of Individualization and Criminal Policy

YUPAWDEE PANCHUARY

DPU

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Bhanomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2014

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การอภัยโทษ ศึกษาหลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล และนโยบายทางอาญา
ชื่อผู้เขียน ยุพาวดี ปานช่วย
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล
สาขาวิชา นิติศาสตร์
ปีการศึกษา 2556

บทคัดย่อ

การอภัยโทษ การนิรโทษกรรม การล้างมลทิน การลดวันต้องโทษ และพักการลงโทษ เป็นมาตรการทางกฎหมายที่รัฐใช้แก้ไขความผิดพลาด หรือเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดในกระบวนการยุติธรรม โดยวัตถุประสงค์ของแต่ละมาตรการนั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในส่วนของมาตรการอภัยโทษ รัฐจะยกโทษ หรือลดโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว แต่ไม่มีผลลบล้างคำพิพากษา หากผู้กระทำความผิดกระทำความผิดอาญาขึ้นใหม่ ย่อมไม่ตัดอำนาจของศาลที่จะเพิ่มโทษ หรือไม่รอลงอาญา โดยการอภัยโทษไม่มีผลลบล้างประวัติอาชญากร

การนิรโทษกรรม เป็นการยกเว้นความผิดอาญาเสมือนว่าผู้กระทำความผิดไม่เคยต้องคำพิพากษา ศาลจึงไม่อาจเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการนิรโทษกรรมแล้วต่อมากระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งศาลอาจใช้วิธีการรอลงอาญาได้ ทั้งนี้ การนิรโทษกรรมมีผลลบล้างประวัติอาชญากร แต่ผู้ที่ได้รับนิรโทษกรรมยังคงต้องรับผิดในทางแพ่งในการกระทำความผิดต่อบุคคลที่สาม

การล้างมลทิน ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการล้างมลทิน คือ ไม่มีผลต่อคดีแพ่งที่เกี่ยวกับบุคคลที่สาม แต่ส่งผลให้ความผิดอาญาและความผิดทางวินัยถูกลบล้าง เมื่อมีการรับโทษมาแล้ว หากผู้กระทำความผิดขึ้นใหม่ ศาลย่อมไม่อาจเพิ่มลด หรือมีคำสั่งไม่รอลงอาญาได้ เพราะแม้การกระทำความผิดจะถูกลบล้าง แต่มิได้หมายความว่าทะเบียนประวัติอาชญากรจะถูกลบล้างไปด้วย

ในส่วนของการลดวันต้องโทษนั้น ผู้กระทำความผิดจะได้รับการปล่อยตัวออกมาจากเรือนจำก่อนครบกำหนดเวลาตามคำพิพากษาของศาล และการลดวันต้องโทษไม่มีผลลบล้างการกระทำความผิดตามคำพิพากษา ซึ่งเรียกว่าเป็นการ “ยกเว้นโทษ” นั่นเอง โดยองค์กรราชทัณฑ์จะต้องมีการกำหนดเงื่อนไขที่เหมาะสมบางประการ หากผู้กระทำความผิดทำผิดเงื่อนไขก็จะถูกจำกุมขังในเรือนจำ และต้องจำคุกในเวลาที่ได้รับการลดโทษ และพักการลงโทษ ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการพักการลงโทษ คือ มีผลเช่นเดียวกับการลดวันต้องโทษ กล่าวคือ เป็นการ

ยกเว้นโทษโดยมีเงื่อนไขกำหนด ถ้าผู้ต้องโทษไม่ประพฤติผิดเงื่อนไขก็จะได้รับการยกเว้นโทษ แต่ถ้าทำผิดเงื่อนไข ก็จะต้องกลับมารับโทษจำคุกตามคำพิพากษาที่เหลืออยู่ต่อ โดยมิต้องดำเนินคดีอีก

การอภัยโทษมีที่มาจากพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์หรือประมุขของรัฐเพื่อประทานความกรุณาแก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งนานาอารยประเทศ ได้นำการอภัยโทษไปใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูปรับปรุงตัวแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม บรรเทาความรุนแรงของโทษและผ่อนคลายความตึงเครียดของการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งเจตนารมณ์ของการอภัยโทษก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมและใช้ชีวิตในสังคมได้ปกติสุข ทั้งนี้ การอภัยโทษอยู่บนแนวคิดของความเมตตากรุณาปราณีอันมาจากอธิปัตย์หรือประมุขแห่งรัฐ โดยเป็นพระราชอำนาจที่เด็ดขาดของพระมหากษัตริย์ไทยเพียงพระองค์เดียวมาตั้งแต่สมัยโบราณกาลจนถึงยุคปัจจุบัน และมีวิวัฒนาการที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองในแต่ละยุคสมัย นอกจากแนวความคิดที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่มาของความยุติธรรมอันเป็นแนวความคิดของการใช้พระราชอำนาจ ในการพระราชทานอภัยโทษอันเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปแล้ว ยังมีแนวความคิดแบบ “พ่อปกครองลูก” อันเป็นรูปแบบการปกครองในยุคสุโขทัยตอนต้นซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงดำรงพระองค์มั่นอยู่ในทศพิศราชธรรมและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับแนวความคิด “เทวราช” และ “เจ้าชีวิต” ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งพระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงพระราชอำนาจเด็ดขาดเหนือชีวิตได้อย่างสนิทสนมกลมกลืน

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดแบบธรรมราชา “พ่อปกครองลูก” ได้กลับมามีบทบาทอีกครั้งในสมัยกรุงธนบุรีและทวีความสำคัญยิ่งขึ้นเป็นลำดับในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการใช้พระราชอำนาจดังกล่าวมิได้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมที่ขจัดปัดเป่าความทุกข์เข็ญของราษฎรเท่านั้น หากยังเป็นเสมือน “ห่วงทอง” ที่คล้องสานความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับพสกนิกรของพระองค์ให้กระชับแน่นแฟ้นมาอย่างยาวนานนับพันปี

วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการอภัยโทษ คือ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมผู้กระทำความผิดที่มีพฤติกรรมที่ดีขึ้นและสมควรได้รับการอภัยโทษ ให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติ โดยไม่คิดจะกระทำความผิดซ้ำอีก

เนื่องจากในปัจจุบันการพระราชทานอภัยโทษถูกนำไปใช้โดยไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริง ดังนั้นจึงต้องพิจารณาการอภัยโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล โดยพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล กล่าวคือ นอกจากการพิจารณาบุคลิกภาพ ภูมิหลัง และลักษณะนิสัยของผู้กระทำความผิดแล้ว ยังต้องมีการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดหรือจำเลย ซึ่งเป็นสาระสำคัญอันไม่อาจแยกจากการพิจารณาอภัยโทษได้ เนื่องจากประวัติของผู้กระทำความผิด

พฤติกรรม และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาตามหลัก Individualization โดยมุ่งเน้นการเสาะหาข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดดังกล่าว และต้องกระทำอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ทราบถึงประวัติ เหตุการณ์แวดล้อม และพฤติกรรมของผู้กระทำผิด เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดความเป็นธรรมในการอภัยโทษ ทั้งนี้ ต้องอาศัยสภาวะทางสังคมและบุคลิกภาพลักษณะของผู้กระทำผิดมาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมและเป็นธรรม

การอภัยโทษนอกจากต้องพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคลในส่วนที่เป็นอัตถวิสัยแล้วยังต้องคำนึงถึงนโยบายทางอาญา (Criminal Policy) ซึ่งนโยบายทางอาญาจะผันแปรในรูปหรือทิศทางใดนั้น ย่อมถูกจำกัดโดยอิทธิพลทางวัฒนธรรม ค่านิยม ปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเมืองของสังคมนั้นเป็นพื้นฐาน ซึ่งการกำหนดนโยบายก็เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด โดยบุคคลใดสมควรได้รับการอภัยโทษหรือไม่นั้นย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายทางอาญาของรัฐ ซึ่งรัฐสามารถกำหนดให้สอดคล้องกับสภาวะทางสังคมในขณะนั้นได้

ดังนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการอภัยโทษไม่ว่าจะเป็นการอภัยโทษเป็นการทั่วไป หรือเป็นการอภัยโทษเฉพาะราย จึงควรนำหลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) ในส่วนที่เป็นอัตถวิสัยของผู้กระทำความผิดมาพิจารณา ประกอบกับนำนโยบายทางอาญา (Criminal Policy) ของรัฐในส่วนที่เป็นภาวะวิสัย มาพิจารณาประกอบการอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด

Thesis Title	Legal consideration on pardon: the study on the principles of individualization and criminal policy
Author	Yupawdee panchuary
Thesis Advisor	Professor Dr.Surasak Likhasitwathanakul
Department	Law
Academic Year	2013

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to study the provision of law relating to the protection of the exclusive rights of the owner of the registered trademark under the Trademark Act B.E. 2534 that how far are the scope of protection and the right giving to the owner in enforcing and exercising his/her own right against the person who infringes the registered trademark and how are the provisions relating to the kind of acts deemed the infringement of trademark. The researcher compares the provision of foreign trademark law and international agreement relating to the protection of the exclusive rights of the owner of the registered trademark with Thai law on trademark for strong point and weak point and whether it is appropriate and complies with the international policy of registered trademark protection and international obligations or not so that it can be the guideline to suggest the amendment of the provisions of law to be more effective and to be able to protect the right of the owner of registered trademarks to exercising his/her right against the exploitation in bad faith of registered trademarks of any person which is wrongfully done for his/her own benefit.

Ever since judicial administration has played a key role in dispute resolution, there are numerous legal measures which have been applied to resolve any imperfection and relieve tensions in judicial procedure such as pardon, amnesty, purge, commutation and suspension of punishment. However, main purposes of such measures are different.

Due to the fact that in the first measure, pardon, culminates in impunity or mitigation for an offender who has received court's final judgment. This measure neither effects on the result of the judgment nor eradicates one's criminal record, but the court still maintains its power to increase or continue the sentence in recidive cases.

The amnesty on the other hand leads to the exclusion of criminal liability as if the offender has never been sentenced before. Hence, the court could make suspension of the sentences but unable to increase penalty for the amnestied offender who recidives afterward. This measure brings about the erasure of criminal record but the offender could not deny his responsibility to the third party on any civil matters.

For the third measure, purge, brings about the annulment of all criminal liabilities and disciplinary actions nonetheless the offender could not deny his civil liability on the third party. In case of recommitment, the court has no power to adjust penalty or continue the sentence but criminal record could not be obliterated.

According to the commutation, this forth measure lets the offenders being acquitted prior to maturity specified in the judgment, but has no effect on the judged commitment which is called “impunity”. Nevertheless, the correction authority must specify appropriate conditions. In case of breach of such conditions, the offender would be detained in custody or imprisoned even to the time he has been commuted or suspended the sentence. The suspension of punishment causes the same result as the commutation, in other words, it is a conditional impunity. Even if the offender receives the impunity, he might be imprisoned even to the time leftover in case of violation without continuing the proceeding. The pardon originates from the power of the king or heads of state in order to show his mercy on the offenders. This measure has been applied by various nations to resolve imperfection in judicial procedure, mitigate punishment and relieve tensions of law enforcement. Furthermore, the measure purposes on giving offenders opportunities being back to society and make a normal living. This justifiable act not only based on the concept of sovereign’s or heads of state’s kindliness, which is believed that prerogative of mercy solely belongs to the king of Thailand since ancient times, but it is also evolutionary correspond to the social change of each period of time.

Apart from the notion that justice originates from the king that allows him to exercise his power to grace someone manifestly and generally. This measure harmonizes perfectly the notion of “Paternalism”, which the king ruled his land with virtues during early Sukhothai period and the notion of “Absolute monarchy”, which the king has absolute power during Ayutthaya period. However, the paternalism has replayed a key role during Thon Buri period when the king exercised his power based on morality. Then the regime has multiplied its significance during

Ratanakosin period up until now. Not only the pardon is the king's method to resolve judicial procedure and maintain public order, but also as "a golden ring" to connect him stably with his people for all along.

The pardon's actual objective is to let the offender, who has turned over a new leaf, back to society and make a normal living. However, the measure these days has been abused discordantly with its real intention, so it is necessary to consider thoroughly both the offender's personality and his background. The most important method is to collect some actual facts relating to the offender's criminal record, his behavior and circumstantial facts that would be utilized in considering the pardon. According to the concept of individualization, fairness in the pardon would be arisen if the investigation of the offender's criminal record, his behavior and circumstantial fact has been carried on broadly and thoroughly. This is to say the offender's social circumstance and his personality are considered as important components which benefit in considering the pardon appropriately and fairly.

Aside from applying the concept of individualization, we must take some criminal policies, which have direct-variation with cultural influence, social value, economic and politic conditions of each society, into consideration as well. The assignation of criminal policy would be utilized as a perfect tool to prevent and suppress delinquency and states would apply such policies to determine which one should be absolved depending on social situation at that time.

In conclusion, in order to accomplish the actual goals of both general and individual pardon, it is requisite to apply the concept of individualization, which emphasizes the exhaustive investigation of each offender, and the concept of enacting adequate criminal policy, to be in consideration before enforcing any pardon.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจาก ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ซึ่งเป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ร.ต.ท. ดร.อุทัย อาทิเวชและ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์ ซึ่งเป็นกรรมการที่ทุกท่านได้ให้คำปรึกษา แนะนำ เสนอข้อคิดเห็นต่างๆ และช่วยเหลือในการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของการวิจัย อย่างละเอียดทุกขั้นตอนที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต อัยการทุกท่านของสำนักงานอัยการจังหวัดไชยาและเจ้าหน้าที่ธุรการของสำนักงานอัยการจังหวัดไชยา เรือนจำจังหวัดไชยาที่ได้ให้ข้อมูลและคำปรึกษาและกำลังใจในการทำวิจัย

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เพื่ออนำไปใช้ในการพิจารณาการอภัยโทษให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการอภัยโทษผู้วิจัยขอมอบให้เป็นกตัญญุตาแก่บิดามารดาครูอาจารย์และผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

ยุพาวดี ปานช่วย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ฆ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ฉ
กิตติกรรมประกาศ ..... ฌ
บทที่
1. บทนำ 1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา 3
1.3 สมมติฐานของการศึกษา 4
1.4 ขอบเขตของการศึกษา 4
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา 5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 5
2. แนวความคิด ทฤษฎี และหลักพื้นฐานเกี่ยวกับการอภัยโทษ 6
2.1 แนวความคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอภัยโทษ 6
2.1.1 แนวความคิด และความเป็นมาเกี่ยวกับการอภัยโทษในประเทศไทย 7
2.1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษใน ฐานะที่ทรงเป็นที่มาแห่งเกียรติยศ และความยุติธรรม 21
2.1.3 แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษ และแนวคิด ทฤษฎีการอภัยโทษ 24
2.2 หลักพื้นฐานของการอภัยโทษ 33
2.2.1 ความหมายและวัตถุประสงค์ของการอภัยโทษ 33
2.2.2 ประเภท เงื่อนไข หลักเกณฑ์และขั้นตอนของการอภัยโทษ 38
2.2.3 ผลทางกฎหมายในการอภัยโทษ 47
2.2.4 ข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการอภัยโทษ 49
2.2.5 เปรียบเทียบความแตกต่างของการอภัยโทษกับ การนิรโทษกรรม การล้างมลทิน การลดวันต้องโทษ และการพักการลงโทษ 51
2.3 หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลและนโยบายทางอาญา 55
2.3.1 หลักการอภัยโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล 64
2.3.2 นโยบายทางอาญา 71

DPU

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

3. การอภัยโทษของต่างประเทศ 76
3.1 การอภัยโทษของประเทศอังกฤษ 76
3.1.1 แนวความคิดและพัฒนาการการอภัยโทษของประเทศอังกฤษ 77
3.1.2 บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการอภัยโทษของประเทศอังกฤษ 81
3.1.3 ประเภทของการอภัยโทษของประเทศอังกฤษ 82
3.1.4 หลักเกณฑ์และขั้นตอนการอภัยโทษของประเทศอังกฤษ 84
3.1.5 ผลของการอภัยโทษของประเทศอังกฤษ 86
3.2 การอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา 87
3.2.1 แนวความคิดและพัฒนาการการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา 88
3.2.2 บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา 89
3.2.3 ประเภทของการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา 92
3.2.4 หลักเกณฑ์และขั้นตอนการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา 95
3.2.5 ผลของการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา 101
3.3 การอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่น 106
3.3.1 แนวความคิดและพัฒนาการการอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่น 106
3.3.2 บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่น 107
3.3.3 ประเภทของการอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่น 111
3.3.4 หลักเกณฑ์และขั้นตอนการอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่น 115
3.3.5 ผลของการอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่น 121
4. การอภัยโทษในประเทศไทย 124
4.1 บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องการอภัยโทษในประเทศไทย 124
4.2 ปัญหาการอภัยโทษในประเทศไทย 126
4.2.1 ความผิดที่ไม่ควรให้อภัยโทษ 126
4.2.2 การอภัยโทษเพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำ 128
4.2.3 กรณีความผิดเล็กๆน้อยๆ ที่กระทำซ้ำสอง 130
4.3 เปรียบเทียบการอภัยโทษของประเทศไทยกับการอภัยโทษของต่างประเทศ 131
4.4 วิเคราะห์หลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล 142

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

4.5 วิเคราะห์นโยบายทางอาญาในการอภัยโทษให้กับผู้ต้องโทษ 146
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ 148
5.1 บทสรุป 148
5.2 ข้อเสนอแนะ 154
บรรณานุกรม 156
ภาคผนวก 163
ก AMNESTY LAW 164
ข AMNESTY LAW ENFORCEMENT REGULATIONS 168
ค พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2553 176
ง สถิติการพระราชทานอภัยโทษ 184
ประวัติผู้เขียน 186

DPU

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอภัยโทษ เป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งที่นานาอารยประเทศนำไปใช้ในการบริหารดำเนินกระบวนการยุติธรรม แม้ว่าในแต่ละประเทศจะมีระบบการปกครองที่แตกต่างกันไป ประมุขหรือผู้นำแห่งประเทศหรือรัฐนั้นจะถูกกำหนดให้มีอำนาจในการที่จะอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดให้ได้รับการยกโทษ ลดหย่อนผ่อนโทษ หรือปล่อยตัวพ้นโทษไป ซึ่งเป็นการยกเว้นโทษให้ทั้งหมด หรือได้รับการอภัยโทษ โดยเป็นการลดโทษตามคำพิพากษาลงทั้งหมด หรือแต่บางส่วน หรือเปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบาแล้วแต่กรณีการอภัยโทษเป็นวิธีการสำคัญวิธีหนึ่งที่รัฐใช้เป็นวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่ให้โอกาส แก่ผู้กระทำความผิดที่สามารถกลับตัวแก้ไขเป็นคนดีได้ก่อนครบระยะเวลาลงโทษตามคำพิพากษาของศาลกลับคืนสู่สังคมได้เร็วขึ้นโดยอาจจะเป็นการที่ผู้ต้องโทษได้รับการปล่อยตัวไป ซึ่งแนวความคิดของการอภัยโทษดังกล่าวนี้ในปัจจุบันสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การอภัยโทษเพื่อที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด นอกจากแนวความคิดของการอภัยโทษดังกล่าวนี้ การอภัยโทษยังถูกใช้ในวัตถุประสงค์อื่นด้วย เช่น ใช้ลดจำนวนผู้ต้องขังที่ล้นเรือนจำ ใช้เพื่อแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนยุติธรรม หรือบรรเทาความรุนแรงของการลงโทษตามคำพิพากษาของศาล

พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของประเทศไทย เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งเป็นพระราชอำนาจอันมีภูมิหลังและวิวัฒนาการในทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานยิ่งกว่าพระราชอำนาจอื่นใด การอภัยโทษมีมาตั้งแต่โบราณกาลสืบเนื่องมาจนถึงสมัยปัจจุบัน โดยมีพื้นฐานจากคติสากลที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่มาของความยุติธรรม ซึ่งได้สอดคล้องกับแนวความคิด “ธรรมราชา” พ่อกับลูก และ “เจ้าชีวิต” อันเป็นคติเก่าแก่ที่ใช้ในการปกครองประเทศ การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษมิได้เป็นเพียงเครื่องมือในการแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมที่ขจัดปัดเป่าความทุกข์เข็ญของราษฎรเท่านั้น หากยังเป็นเสมือน “ห่วงทอง” ที่คล้องสานความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับพสกนิกรของพระองค์ให้กระชับแน่นเฟ้นเป็นมาอย่างยาวนานนับพันปีโดยพระราชอำนาจในการอภัยโทษถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่ทรงแสดงออกผ่าน

ทางฝ่ายบริหาร แม้บทบัญญัติเกี่ยวกับการอภัยโทษจะปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ก็หาใช้บทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสิ้นสุดที่การบังคับคดี แต่บทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้เป็นเรื่องของการบังคับโทษ กรณีจึงเป็นบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ (Strafvollzugsrecht หรือ penalty law)

ในต่างประเทศนั้นก็มีการใช้วิธีการอภัยโทษให้กับผู้ต้องโทษ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา การอภัยโทษนั้นถือว่าเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารของรัฐได้แก่ประธานาธิบดี และผู้ว่าการรัฐโดยได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยที่ประเทศสหรัฐอเมริกานั้นใช้วิธีการอภัยโทษในหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขหรือจะเป็นการอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขก็ได้ ทั้งนี้ก็มีหลักเกณฑ์สำคัญที่ใช้ในการพิจารณาอภัยโทษ มุ่งเน้นไปที่การกลับตัวเป็นคนดีของผู้กระทำความผิด เช่น ผู้กระทำมีความประพฤติดี ตั้งใจทำงาน พยายามแก้ไขการกระทำความผิดของตน ในประเทศอังกฤษการพระราชทานอภัยโทษเป็นของพระมหากษัตริย์ กระทำโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย การขอพระราชทานอภัยโทษก่อนนำความขึ้นกราบบังคมทูลจึงต้องได้รับการกลั่นกรองเป็นอย่างดี ซึ่งย่อมหมายถึง กระบวนการและขั้นตอนในการพิจารณาเรื่องการขออภัยโทษต้องเป็นไปอย่างรอบคอบรัดกุม การพระราชทานอภัยโทษในประเทศอังกฤษแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ การพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขการพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข และการพระราชทานอภัยโทษลดโทษ ประเภทของการแบ่งการพระราชทานอภัยโทษดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคล และการพระราชทานการอภัยโทษในประเทศญี่ปุ่นมีแนวความคิดเกี่ยวกับกับการให้ความกรุณาปราณีแก่ผู้ต้องโทษ โดยบัญญัติหลักการไว้ในรัฐธรรมนูญและมีกฎหมายเกี่ยวกับการอภัยโทษโดยตรง ทั้งยังมีวิธีการปฏิบัติที่มีกฎกระทรวงยุติธรรมวางไว้เป็นแนวทางบัญญัติ ในประเทศญี่ปุ่นตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญประกอบกฎหมายว่าด้วยเหตุยกเว้นโทษได้จำแนกความกรุณาปราณีของรัฐไว้ 5 ประเภท คือ การอภัยโทษเป็นการทั่วไป การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษ และการกลับคืนสิทธิ

สำหรับการอภัยโทษในประเทศไทยแบ่งออกเป็นสองประเภท กล่าวคือ การพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลโดยยื่นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ และการพระราชทานอภัยโทษทั่วไป หรือที่เรียกกันว่าการอภัยโทษหมู่แก่ผู้ต้องโทษในวโรกาสสำคัญของบ้านเมืองโดยมีการตราเป็นพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ การอภัยโทษทั้งสองประเภทนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระราชทานอภัยโทษแก่พสกนิกรของพระองค์ที่ได้กระทำความผิดและถูกลงโทษให้ได้รู้สึก

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณได้มีโอกาสประพฤติตนเป็นคนดีของบ้านเมือง แต่อาจทำให้เกิดอาชญากรรมเพิ่มสูงขึ้นเพราะผู้กระทำความผิดไม่มีความเกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง

ปัญหาที่พบเกี่ยวกับการอภัยโทษในประเทศไทย ได้แก่ ความผิดที่ไม่ควรอภัยโทษ เช่น คดียาเสพติด กรณีการอภัยโทษเพราะผู้ต้องขังล้นเรือนจำ หรือกรณีคดีความผิดเล็กๆ น้อยๆ ซ้ำสอง เช่น คดีทำร้ายร่างกายไม่ได้รับการอภัยโทษสมควรแล้วหรือไม่ ซึ่งทำให้ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการอภัยโทษ

ดังนั้น การอภัยโทษควรได้คำนึงถึงหลักการอภัยโทษโดยพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคลหรือหลัก Individualization ซึ่งต้องพิจารณาอย่างจริงจังถึงความจริงที่ว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันในการรับผิดชอบ ทั้งยังมีบุคคลหลายประเภทที่ควรจะได้รับการอภัยโทษโดยมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง มุ่งที่จะปรับปรุง แก้ไข อบรมบ่มนิสัย ของผู้กระทำความผิดให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นพลเมืองที่ดีและกลับคืนสู่สังคมได้ อย่างไรก็ตามการอภัยโทษก็ควรพิจารณาถึงนโยบายทางอาญา (Criminal Policy) ซึ่งเป็นการพิจารณาทั้งในส่วนที่เป็นอัตถวิสัยของผู้กระทำความผิด และนโยบายทางอาญาในการเสนอให้อภัยโทษ ไม่ว่าจะเป็นการอภัยโทษเฉพาะรายหรือการอภัยโทษทั่วไปซึ่งเป็นการพิจารณาในส่วนที่เป็นภาวะวิสัยอีกด้วย

นโยบายทางอาญาของรัฐมีหลายด้าน เช่น นโยบายด้านการลงโทษ นโยบายด้านการป้องกัน นโยบายด้านการป้องกันปราบปรามฯ แต่นโยบายทางอาญาของรัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดมีสองด้าน กล่าวคือ นโยบายด้านการลงโทษและนโยบายด้านการแก้ไข ซึ่งนโยบายทั้งสองนี้มีลักษณะเป็นพลวัตร คือเปลี่ยนกลับไปมาเรื่อยๆ จะผันแปรในรูปใดย่อมถูกจำกัดโดยอิทธิพลทางวัฒนธรรม ค่านิยม ปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจการเมืองของสังคมนั้นเป็นพื้นฐาน ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องทำการศึกษา ค้นคว้า หาแบบอย่างและเหตุผลเพื่อเป็นหลักการในการพิจารณาอภัยโทษของไทยให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการอภัยโทษ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงทฤษฎีการลงโทษกับแนวคิดของการอภัยโทษ

2. เพื่อศึกษาถึงวิวัฒนาการในการอภัยโทษในประเทศไทย และการอภัยโทษในต่างประเทศ โดยจะศึกษาการอภัยโทษของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ว่ามีความเหมือนหรือความแตกต่างในสาระสำคัญของการอภัยโทษในประเทศไทยอย่างไร

3. เพื่อศึกษาปัญหาการอภัยโทษในประเทศไทย โดยศึกษาถึงกรณีความผิดที่ไม่ควรให้อภัย กรณีศาลให้รอลงอาญา กรณีจำคุกแต่ไม่ได้ตัวมา กรณีการอภัยโทษเพื่อแก้ปัญหาคนล้นเรือนจำ และกรณีความผิดเล็กๆน้อยที่กระทำความผิดซ้ำ

4. เพื่อศึกษาถึงระบบการอภัยโทษในประเทศไทยว่ามีอย่างไร โดยศึกษาถึงหลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล หรือหลัก Individualization และพิจารณานโยบายทางอาญา (Criminal Policy)

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

แนวความคิดและวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการอภัยโทษ คือ การให้ความกรุณาปราณีแห่งประมุขของรัฐ แก่ผู้ต้องโทษที่กลับตัวเป็นคนดีก่อนเสร็จสิ้นการบังคับโทษตามคำพิพากษา แสดงถึงความประพฤติที่เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นมาตรฐานในการส่งเสริมให้กลับตัวเป็นคนดี และกลับคืนสู่การใช้ชีวิตตามปกติในสังคม ซึ่งเมื่อมาพิจารณาเกี่ยวกับการอภัยโทษในประเทศไทยเห็นได้ว่ายังไม่สอดคล้องกับแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการอภัยโทษดังกล่าว เนื่องจากในบางกรณีการอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษ มิได้นำหลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล หรือหลัก Individualizationและพิจารณานโยบายทางอาญา (Criminal Policy) ซึ่งเป็นการพิจารณาในส่วนที่เป็นอัตถวิสัยของผู้กระทำความผิด และนโยบายทางอาญาในการเสนอให้อภัยโทษไม่ว่าจะเป็นการอภัยโทษเฉพาะรายและการอภัยโทษทั่วไป ซึ่งเป็นการพิจารณาในส่วนที่เป็นภาวะวิสัย

อย่างไรก็ตามหากนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาพิจารณาการอภัยโทษในประเทศไทย ก็จะทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการอภัยโทษ

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึง แนวคิด ทฤษฎีการอภัยโทษในประเทศไทย ศึกษากรณีการอภัยโทษเฉพาะรายและการอภัยโทษทั่วไป โดยศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับการอภัยโทษในต่างประเทศ เพื่อที่จะนำมาเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเหมือน ความแตกต่างการอภัยโทษในประเทศไทย และมุ่งศึกษาถึงหลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล หรือหลัก Individualization และพิจารณานโยบายทางอาญา (Criminal Policy) เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาอภัยโทษให้กับผู้ต้องโทษ และนำมาเป็นแนวทางเพื่อแก้ไข ปรับปรุง การอภัยโทษในประเทศไทยให้ดีขึ้น

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ข้อมูล โดยศึกษาจากหนังสือกฎหมาย ตำราทางวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ วารสารทั้งในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ และตัวบทกฎหมายต่างๆ รวมทั้งเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอภัยโทษ เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงทฤษฎีการลงโทษและแนวคิดของการอภัยโทษ รวมถึงความหมาย วัตถุประสงค์ และลักษณะวิธีการอภัยโทษ

2. ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการ ในการอภัยโทษในประเทศไทย และต่างประเทศ โดยนำมาเปรียบเทียบความเหมือน ความแตกต่างในสาระสำคัญของการอภัยโทษ

3. ทำให้ทราบถึงปัญหาการอภัยโทษในประเทศไทยเพื่อหาวิธีการดำเนินการให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ที่แท้จริงของการอภัยโทษ ก็เพื่อให้ผู้ต้องโทษที่ได้รับการอภัยโทษได้มีความประพฤติที่เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เพื่อกลับคืนสู่การใช้ชีวิตตามปกติในสังคมได้อย่างมีความสุขซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการอภัยโทษแต่ดั้งเดิม

4. ทำให้ทราบถึงแนวคิด รูปแบบ หลักเกณฑ์หลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล หรือหลัก Individualization และนโยบายทางอาญา (Criminal Policy) ที่ถูกต้องในการพิจารณาการอภัยโทษเฉพาะรายและการอภัยโทษทั่วไป และจะได้นำมาเป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุง การอภัยโทษในประเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทที่ 2
แนวความคิด ทฤษฎี และหลักพื้นฐานเกี่ยวกับการอภัยโทษ

พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทยมีมาตั้งแต่สมัยโบราณกาลมาจนถึงปัจจุบัน เป็นพระราชอำนาจที่เด็ดขาดสมบูรณ์ของพระมหากษัตริย์แต่เพียงพระองค์เดียวโดยพระบรมราชวินิจฉัยที่เปี่ยมไปด้วยพระเมตตากรุณา ซึ่งบทบาทของการพระราชทานอภัยโทษทวีความสำคัญเป็นอย่างสูงเป็นผลมาจากสายสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับราษฎรซึ่งยึดเหนี่ยวพระองค์เป็นเสมือนที่พึ่งสุดท้ายในการแสวงหาความยุติธรรม เป็นที่แจ้งประจักษ์ว่าได้ทรงใช้พระราชอำนาจตามกฎหมายด้วยความเที่ยงธรรมและมีพระเมตตาอย่างเสมอต้นเสมอปลายตลอดมา อันส่งผลให้เกิดประโยชน์สุขแก่พระสกนิกรผู้ต้องโทษอาญาแผ่นดินเป็นรายบุคคลโดยตรง ทั้งครอบครัวของเขาเหล่านั้นก็ได้รับโยชน์สุขอีกขั้นหนึ่งด้วย นอกจากนี้การพระราชทานอภัยโทษยังมีบทบาทในการแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมอีกประการหนึ่งด้วย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้

การอภัยโทษ เป็นการกระทำที่ฝ่ายบริหาร หรือประมุขของรัฐยกโทษให้ผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษตามคำพิพากษาของศาล โดยได้ปล่อยตัวให้พ้นไป การปล่อยตัวไปนี้จะมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไขก็ได้ หรืออาจมีการลดโทษจากโทษที่ร้ายแรงเป็นโทษที่เบากว่า เช่น จากโทษประหารชีวิต เป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือลดวันต้องโทษลง เช่น จากจำคุก 20 ปี เหลือเพียงจำคุก 15 ปี การอภัยโทษหลังนี้เรียกว่า Commutation of sentence ซึ่งต่อมาแนวความคิดในเรื่องเกี่ยวกับการอภัยโทษนี้ ก็ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นการให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดเพื่อให้เขาสามารถแก้ไขฟื้นฟูตนเองได้ก่อนครบกำหนดระยะเวลาการลงโทษ และให้มีโอกาสกลับคืนสู่สังคมได้แล้วกว่าปกติและเพื่อให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับการอภัยโทษจะได้ไม่เป็นปัญหาต่อสังคมในเวลาต่อมา

ดังนั้นเพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการอภัยโทษ จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีและหลักพื้นฐานของการอภัยโทษ

2.1 แนวความคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอภัยโทษ

การพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทย ได้มีการสืบทอดเป็นไปตามแบบแผนและประเพณีการปกครองของประเทศไทยอันมีมาแต่โบราณกาล ซึ่งถือเป็นคติว่า

พระมหากษัตริย์ในฐานะองค์อธิปัตย์เป็นผู้พระราชทานความยุติธรรมแก่ประชาราษฎรและทรงเป็นผู้ที่มีพระเมตตากรุณาแก่ราษฎรทั้งปวง นับเนื่องต่อกันมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

2.1.1 แนวความคิด และความเป็นมาเกี่ยวกับการอภัยโทษในประเทศไทย

สมัยกรุงสุโขทัย

กรุงสุโขทัยเป็นราชอาณาจักรอิสระแห่งแรกของประเทศไทย ในราชอาณาจักรนี้การปกครองของพระมหากษัตริย์เปรียบเสมือนพ่อของประชาชน[1] เรียกกันว่า “พ่อขุน” ซึ่งแปลว่าพ่อที่สูงสุด พลเมืองทุกคนมีฐานะเป็น “ลูกบ้านลูกเมือง” ซึ่งพระมหากษัตริย์จะทรงให้ความใกล้ชิดเป็นกันเองเยี่ยงบิดากับบุตร[2] เนื่องจากในการปกครองแบบราชาธิปไตย คำว่า “พระมหากษัตริย์” มีความหมายเท่ากับคำว่า “รัฐบาล” และ “รัฐ” ทรงเป็นทั้งผู้นำและคุ้มครองประชาชนในยามสงครามและเป็นผู้ปกครองในยามสงบ พระมหากษัตริย์จึงเป็นผู้ทรงพระราชอำนาจเด็ดขาดแต่พระองค์เดียวในกิจการแผนดินทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นกิจการด้านการปกครองการออกกฎหมาย และการพิพากษาคดี หลักฐานจากศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช บางตอน สะท้อนให้เห็นถึงระบบการบริหารทางศาลแบบพ่อกับลูก ซึ่งเจริญรุ่งเรืองสมัยสุโขทัยตอนต้น โดยพระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่มาแห่งความยุติธรรมและผู้พิพากษาสูงสุด[3] ทรงพระราชทานความยุติธรรมแก่ราษฎรของพระองค์โดยทั่ว กล่าวคือ เมื่อมีความระหว่างกันก็จะได้รับการพิจารณาโดยเที่ยงตรงไม่เข้าข้างฝ่ายใด และไม่ถือว่าใครมีสิทธิเหนือกว่าใครในความยุติธรรม โดยประชาชนยังมีสิทธิที่จะเข้าไปถึงตัวผู้ปกครองแผ่นดิน เพื่อร้องทุกข์ขอความเป็นธรรม ซึ่งผู้มีสิทธิในกรุงสุโขทัย ได้แก่ ประชาชนทั้งปวงไม่เลือกชั้นที่มีความเดือดร้อน หรือมีปัญหาใดๆ มีสิทธิที่จะไปลั่นกระดิ่งที่แขวนไว้หน้าพระราชวัง และเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงได้ยินก็จะเสด็จออกมาตรัสถามถึงความเดือดร้อนนั้นโดยตรง[4] อาจกล่าวได้ว่าสิทธิในการร้องทุกข์และการขอความเป็นธรรมนี้เป็นเสมือนห่วงทองที่คล้องความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับราษฎรของพระองค์ นับเป็นสิทธิที่สำคัญมากหาได้อยากในสังคมอื่นสมัยเดียวกัน และเป็นสิทธิที่ประชาชนต้องการตั้งแต่โบราณกาลมาจนถึงทุกวันนี้ ทั้งยังเป็นที่มาของประเพณีถวายฎีการ้องทุกข์ และถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ

---

[1] ควอริช เวลส์. (2519). *การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ.* แปลโดย กาญจนี ละอองศรี และยุพา ชุมจันทร์. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์. หน้า 21.

[2] เฉลิม จันปฐมพงศ์. (2520). *ประวัติศาสตร์สังคมไทย.* นนทบุรี: เสถียรไทย. หน้า 26.

[3] ควอริช เวลส์. เล่มเดิม. หน้า 282.

[4] คึกฤทธิ์ ปราโมช. (2525). *สังคมไทย ในลักษณะไทย เล่ม 1.* กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพาณิช์. หน้า 4.

ในสมัยต่อมา ทั้งนี้สันนิษฐานว่า การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ในยุคนี้น่าจะวางอยู่บนพื้นฐานของความกรุณาปราณี อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปกครองของสุโขทัยที่พระมหากษัตริย์กับราษฎรมีความสัมพันธ์ ฉันพ่อกับลูก ยังผลให้พระราชทานความกรุณาแก่ผู้ล่วงพระราชอาญาเสมือนพ่อที่ยกโทษทัณฑ์แก่ลูก[5]

ดังนั้น สรุปได้ว่าแนวความคิดการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์สมัยสุโขทัยนั้น พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่มาแห่งความยุติธรรมและผู้พิพากษาสูงสุด ทำให้ทรงมีพระราชอำนาจทั้งในการลงโทษและการอภัยโทษรวมอยู่ด้วยกัน ซึ่งอยู่พื้นฐานแบบแนวความคิดพ่อกับลูก ที่พระมหากษัตริย์เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณาปราณี อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปกครองแบบ ฉันพ่อกับลูก

สมัยกรุงศรีอยุธยา

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเทวราช พระองค์จึงต้องอยู่ห่างไกลจากมนุษย์สามัญ ดังนั้น ถ้อยคำที่ใช้กับพระมหากษัตริย์ต้องเป็นคำราชาศัพท์ ห้ามมองพระมหากษัตริย์ตลอดจนห้ามแตะต้องพระองค์ เพราะเชื่อว่าจะทำให้เกิดความแห้งแรงแก่แผ่นดิน การเสด็จออกก็ต้องมีพิธีการอันศักดิ์สิทธิ์เหมือนพระผู้เป็นเจ้ามาปรากฏ การเสด็จราชดำเนินไป ณ ที่ใด ราษฎรที่อยู่ระหว่างทางต้องปิดประตูหน้าต่าง และหลบซ่อนตัว ถ้าอยู่นอกบ้านต้องหมอบก้มหน้าติดดินเวลาที่เสด็จผ่าน[6] หากฝ่าฝืนต้องถูกลงโทษทางอาญา ด้วยเหตุผลนี้ความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างพระมหากษัตริย์กับราษฎรจึงยากที่จะเกิดขึ้นได้ เมื่อเปรียบเทียบกับพระมหากษัตริย์สุโขทัย ซึ่งทรงใกล้ชิดกับราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าถึงองค์พระมหากษัตริย์เพื่อถวายฎีการ้องทุกข์และการขอความเป็นธรรม หากแต่การเข้าถึงพระมหากษัตริย์นั้นเต็มไปด้วย ความยากลำบาก ซึ่งพระมหากษัตริย์มีหน้าที่จำเป็นในการลงโทษผู้กระทำความผิดตามโทษานุโทษ[7] เหตุผลเพราะการลงโทษมิได้เป็นไปเพื่อการรักษาความสงบแต่เพียงอย่างเดียว หากเป็นไปเพื่อการรักษาพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ การกระทำความผิดใดๆ จึงถือว่าเป็นการละเมิดท้าทายต่อพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยตรง ดังนั้นการระวางโทษไว้สำหรับลงโทษผู้กระทำความผิดจึงเด็ดขาดและรุนแรง และไม่มีหนทางใดที่จะระงับ หรือบรรเทาความรุนแรงของโทษได้

---

[5] เพ็ญจันทร์ โชติบาล. (2533). *พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทย.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 9.

[6] ชัย เรืองศิลป์. (2523). *ประวัติสังคมไทยสมัยโบราณก่อนศตวรรษที่ 25 ด้านสังคม.* กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์. หน้า 144.

[7] สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยอนันต์บาล. (2523). *ราชนีติ: บทวิเคราะห์ในความคิดทางการเมืองและสังคมไทย.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันคดีศึกษา. หน้า 137-139.

เว้นแต่พระองค์พระมหากษัตริย์นั้นเองจะทรงพระกรุณาพระราชทานอภัยโทษให้เท่านั้น อย่างไรก็ดี การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษนั้นเด็ดขาดเช่นเดียวกับพระราชอำนาจในการลงโทษ กล่าวคือการพระราชทานอภัยโทษ หรือไม่นั้นสุดแต่พระบรมราชวินิจฉัย ถึงแม้จะมีการกราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษ พระองค์ก็อาจไม่พระราชทานอภัยโทษให้ก็ได้ ด้วยเหตุนี้ การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ จึงเป็นการใช้พระราชอำนาจในฐานะ “เจ้าชีวิต” ซึ่งหมายถึง การใช้พระราชอำนาจในการลงโทษและการพระราชทานอภัยโทษ มีลักษณะเด็ดขาดไปตามพระราชอัธยาศัยและพระราชประสงค์ของกษัตริย์แต่เพียงผู้เดียว ซึ่งลักษณะเช่นนี้ค่อนข้างแข็งกระด้าง ขาดความยืดหยุ่นผ่อนปรน ทำให้แนวความคิดแบบธรรมราชาเข้ามามีบทบาทยับยั้งการใช้พระราชอำนาจดังกล่าวให้มีลักษณะผ่อนปรนอ่อนโยนด้วยหลักเมตตาธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์สมัยกรุงศรีอยุธยาจึงเป็นแบบผสมผสานกันของแนวความคิดเทวราช เจ้าชีวิต และธรรมราชา อย่างไรก็ตามพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่ทรงพระราชทานอภัยโทษให้ผู้ใดได้โดยง่าย ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งความเด็ดขาดของพระราชอำนาจของพระองค์ จากการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า การพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้กระทำผิดในแต่ละรายจำต้องอาศัยผู้กราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษให้ ซึ่งการกราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษนั้นเป็นเรื่องที่ต้องเสี่ยงต่อความเป็นความตาย ผู้ขอพระราชทานอภัยโทษอาจต้องพระราชอาญาประการหนึ่งประการใดก็ได้ ดังนั้นนอกจากผู้ต้องโทษจะมีคุณความดีปรากฏมาบางแล้ว ผู้ขอพระราชทานอภัยโทษให้นั้นก็เปรียบเสมือนผู้รับรอง หรือรับประกัน[8] จึงจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่พระมหากษัตริย์ทรงโปรดปราณ หรือเคารพนับถือ

อนึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษนั้น มิได้จำกัดเฉพาะการพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคลเฉพาะตัว หากยังพระราชทานพระกรุณาอภัยโทษเป็นการทั่วไปอีกด้วย โดยถือเป็นโบราณราชประเพณีสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ เมื่อเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติจะทรงพระกรุณาแก่ประชาราษฎร์ทั้งปวง

ดังนั้น สรุปได้ว่าแนวความคิดการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อยุธยานั้น มิได้จำกัดอยู่เฉพาะการพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องราชทัณฑ์เป็นการเฉพาะตัวเท่านั้น หากหมายรวมถึงการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปอีกด้วย โดยถือเป็น

---

[8] สุพจน์ ธรรมา. (2525). *การศึกษาระบบการอภัยโทษ.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 40.

โบราณราชประเพณีสำหรับพระมหากษัตริย์ที่จะพระราชทานอภัยโทษในวโรกาสอันเป็นมิ่งมงคลของบ้านเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

สมัยกรุงธนบุรี

ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆ ทำให้ระบบการปกครองได้ย้อนกลับไปคล้ายคลึงกับสมัยสุโขทัย ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับราษฎรกลับไปสู่ความสัมพันธ์ในลักษณะบิดากับบุตร นับเป็นการหวนกลับเพื่อเริ่มต้นใหม่อีกครั้ง ของแนวความคิดแบบพ่อกับลูกซึ่งเคยใช้เป็นหลักในการปกครองบ้านเมืองมาตั้งครั้งสมัยกรุงสุโขทัย หากมีต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวการณ์ของบ้านเมืองในแต่ละยุคสมัย ยิ่งไปกว่านั้น ยังเป็นจุดเริ่มต้นของแนวความคิดอันสำคัญยิ่งต่อการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ ซึ่งนอกเหนือไปจากแนวความคิดเดิม 3 ประการในสมัยกรุงศรีอยุธยาอันได้แก่ แนวความคิดเทวราช เจ้าชีวิต และธรรมราชา ว่าการที่พระมหากษัตริย์พระราชทานพระกรุณาแก่ผู้ต้องพระราชอาญาใดๆ นั้นมิใช่เพราะเหตุที่ทรงมีพระบรมเดชานุภาพเป็นที่ล้นที่พ้นเหนือชีวิตราษฎรในแผ่นดินที่จะทรงพระกรุณาปล่อยตัวผู้ใดตามพระราชอัธยาศัย หรือเพราะทรงเป็นธรรมราชาผู้เปี่ยมด้วยน้ำพระราชหฤทัยกรุณาแก่สัตว์ผู้ยากเดือดร้อนเท่านั้น หากเพราะทรงเป็นเสมือนบิดาซึ่งรักและเมตตาต่อพสกนิกร ซึ่งเปรียบเสมือนบุตรธิดาของพระองค์ และแนวความคิดนี้ได้ทวีความสำคัญต่อการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษมากขึ้นโดยลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์[9]

ดังนั้น สรุปได้ว่าแนวความคิดการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์สมัยกรุงธนบุรีนี้ มีแนวคิดเช่นเดียวกับสมัยสุโขทัย กล่าวคือ พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาแก่ผู้ต้องพระราชอาญาแล้ว ยังเปี่ยมด้วยน้ำพระราชหฤทัยซึ่งรักและเมตตาเหมือนบุตรบิดาของพระองค์อีกด้วย แนวความคิดนี้ส่งผลต่อการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษจนถึงปัจจุบัน

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

การพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันมานับแต่กรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี ตามลำดับ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระปฐมกษัตริย์แห่งจักรีวงศ์ ได้ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นเมืองหลวง การพระราชทานอภัยโทษจะมีพื้นฐานมาจากความเมตตาปรานีในรูปการปกครองแบบธรรมราชา ซึ่งนำแนวความคิดทางพระพุทธศาสนาในหลักทศพิธราชธรรม 10

---

[9] เพ็ญจันทร์ โชติบาล. เล่มเดิม. หน้า 34-35.

ประการมาใช้อันเป็นการแผ่พระมหากรุณาธิคุณแก่พสกนิกรภายใต้พระบรมโพธิสมภารอย่างเสมอมา ซึ่งจะเห็นในเวลาต่อมาว่าแนวความคิดธรรมราชาและแนวความคิดแบบพ่อปกครองลูก ได้มาผสมผสานกลมกลืนแทบจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีผลต่อแนวความคิดในการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์โดยแท้จริง อนึ่งพระราชกรณียกิจสำคัญของพระมหากษัตริย์ในแต่ละรัชสมัย นอกจากจะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เป็นคุณแก่บ้านเมืองแล้ว ยังมีการเปลี่ยนแปลงของแนวความคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพระราชทานอภัยโทษอีกด้วย ดังได้แยกพิจารณาในแต่ละรัชสมัย ดังนี้

รัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

พระองค์ได้ทรงสังคายนาพระไตรปิฎกอันเป็นหลักแห่งพระพุทธศาสนา ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรงบำเพ็ญอภัยโทษปล่อยนักโทษในโอกาสสำคัญของบ้านเมือง มีข้อน่าสังเกตเกี่ยวกับการพระราชทานอภัยโทษในครั้งนี้ 2 ประการ คือ ประการแรก การพระราชทานอภัยโทษเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระอนุชาธิราชทรงผนวชนั้นได้เป็นจุดเริ่มต้นของประเพณีในการพระราชทานอภัยโทษเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงผนวชในเวลาต่อมา ประการที่สองได้แก่ การพระราชทานอภัยโทษปล่อยนักโทษเป็นการทั่วไปในสมัยนี้มิได้ปล่อยทั้งหมดเหมือนในสมัยกรุงศรีอยุธยา หากแต่ปล่อยนักโทษที่สมควรได้รับพระราชทานพระกรุณาให้พ้นจากเรือนจำ และได้มีการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปอีกครั้งหนึ่ง เนื่องในวโรกาสที่ได้ทรงมีพระบรมราชองการให้รื้อยกสังคายนาสวดมนต์ “พระโองการให้ปล่อยสัตว์ในครั้งนั้น เหมือนมนุษย์ได้เห็นสวรรค์ ทรงปล่อยมนุษย์ชายหญิง คนโทษไทยในคุกตาราง ทิมโขลน ทิมตำรวจ พระโองการโปรดปล่อยสิ้น”[10]

การพระราชทานอภัยโทษได้สะท้อนให้เห็นถึงระบบการพระราชทานอภัยโทษ ที่น่าสนใจ กล่าวคือ การพิจารณาพระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษนั้น นอกจากจะพิจารณาถึงความดีงามของนักโทษเป็นรายบุคคลแล้ว ยังต้องพิจารณาตามชั้นโทษของผู้กระทำความผิด โดยแบ่งตามโทษที่ผู้กระทำความผิดได้รับเป็น อุกฤษฐะรุและมชิมโทษ โดยอาศัยการเลื่อนโทษ ล่วงโทษ และหลั่นโทษ ซึ่งระบบการพิจารณาพระราชทานอภัยโทษในลักษณะนี้นั้น สันนิษฐานว่าน่าจะวิวัฒนาการมาเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาพระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษชั้นต่างๆ ตามที่ปรากฏในพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษในเวลาต่อมาด้วย

---

[10] กรมหลวงนรินทรเทวี. (2501). *จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี*. พิมพ์พร้อมกับฉบับเพิ่มเติม (พ.ศ. 2310-2381) และพระราชวิจารณ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (เฉพาะตอน พ.ศ. 2310-2363). พระนคร: กรมศิลปากร. หน้า 27.

รัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ปรากฏหลักฐานว่ามีการโปรดเกล้าพระราชทานอภัยโทษ เพื่อทรงบำเพ็ญอภัยทานลดปล่อยนักโทษในโอกาสสำคัญของบ้านเมือง ดังนี้

1. เมื่อคราวกรมขุนกษัตรานุชิตก่อการกบฏ ได้ทรงมีพระกรุณาลดหย่อนผ่อนโทษให้แก่ครอบครัวผู้ทำการกบฏ ซึ่งตามพระอัยการกบฏศึกในเวลานั้น ได้กำหนดโทษไว้สำหรับผู้กระทำการกบฏรุนแรงถึงตายเจ็ดชั่วโคตร[11]

2. เมื่อได้ทรงประกอบราชพิธีอุปราชาภิเษกเจ้าฟ้ากรมหลวงเสนานุรักษ์ ขึ้นดำรงตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคลแล้ว ทรงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งเสนาบดีให้ทำบัญชีคนนักโทษ นอกจากพม่า ข้าศึกที่ต้องเวรจำคุกอยู่ ณ คุก เป็นคนสี่ร้อยสี่สิบคน ทรงกรุณาโปรดให้พ้นโทษ

3. เมื่อทรงสร้างหอพระไตรปิฎก ได้ทรงพระกรุณาพระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษซึ่งต้องระวางโทษประหารชีวิตทั้งผู้หญิงและผู้ชาย รวม 7 คน[12]

4. ในปีพุทธศักราช 2363 ได้เกิดอหิวาตกโรคครั้งใหญ่ขึ้นในกรุงเทพมหานคร ทรงอัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบรมธาตุ ทั้งพระราชาคณะออกแห่โปรยปรายประน้ำปริตรทั้งทางบกและทางเรือ พระเจ้าอยู่หัวทรงศีลทั้งพระราชานุวงศ์ ข้าราชการให้ตั้งใจทำบุญสวดมนต์ จึงได้พระราชทานอภัยโทษให้แก่คนโทษที่ต้องเวรจำทั้งหมด เว้นแต่พม่าข้าศึก[13]

การจะทูลเกล้าถวายฎีกาในรัชกาลนี้ จะทำได้ต่อเมื่อเสด็จออกนอกพระราชวังเท่านั้น แต่หากราษฎรผู้ใดต้องการจะทูลเกล้าถวายก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ถวายเรื่องราวมายังพระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ (พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) ซึ่งได้ว่าราชการกรมตำรวจ พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ จะทรงแจกให้เจ้ากรมปลัดกรม ตำรวจชำระทุกๆ กรม เอาพระทัยใส่ความก็แล้วไปได้ไม่สะสมอยู่[14] กล่าวคือ พระมหากษัตริย์ทรงใส่พระทัยในการอภัยโทษให้แก่ผู้ต้องโทษเพื่อให้ผู้ต้องโทษได้รับการปล่อยตัว เพื่อทรงบำเพ็ญอภัยทาน ซึ่งแสดงเห็นถึงพระเมตตากรุณาปราณีของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

---

[11] เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. (2504). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2.* พระนคร: คุรุสภา. หน้า 3.

[12] กรมหลวงนรินทรเทวี. เล่มเดิม. หน้า 43.

[13] เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. เล่มเดิม. หน้า 115-118.

[14] แหล่งเดิม. หน้า 203.

รัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

การพระราชทานอภัยโทษในรัชกาลนี้ เริ่มแต่การเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ ในปีพุทธศักราช 2367 ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปล่อยนักโทษ และชำระความของราษฎรที่ค้างชำระมาแต่ก่อนโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเคยถวายงานเกี่ยวกับการถวายทูลเกล้าให้พระบิดามาก่อน กล่าวคือ การขอพระราชทานอภัยโทษ หรือการยื่นถวายเรื่องราวร้องทุกข์ด้วยการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาในสมัยนี้ ราษฎรได้รับความสะดวกเป็นอันมากทั้งนี้เพราะในสมัยรัชกาลที่ 1 และรัชกาล ที่ 2 พระเจ้าแผ่นดินไม่เสด็จออกรับฎีกาในพระราชวัง ราษฎรจะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาได้ต่อเมื่อเสด็จออกนอกพระราชวัง ครั้นถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเนื่องจากพระองค์ทรงเคยทำหน้าที่รับฎีกาเมื่อครั้งดำรงพระราชอิสริยยศมาก่อน ทรงทราบถึงความทุกข์ยากของราษฎรเป็นอย่างดี จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงประเพณีการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างกลองวินิจฉัยเภรีขึ้น ไว้ที่ทิมดาบ กรมวัง สำหรับให้ราษฎรที่เดือดร้อนตีกลองทูลเกล้าถวายฎีการ้องทุกข์ต่อพระองค์ได้ เรียกกันว่า “ตีกลองร้องฎีกา” ซึ่งในสมัยนี้ไม่ปรากฏหลักฐานว่าได้มีการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป แต่ได้มีการพระราชทานอภัยโทษสำหรับผู้ร้ายที่ลุแก่โทษในความผิดของตน และจะโปรดพระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้นั้น

รัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีแนวความคิดแบบพ่อปกครองลูกได้กลับมามีบทบาทสำคัญต่อการใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์อย่างแท้จริงมากกว่าที่ผ่านมา ดังเห็นได้จากการที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกประเพณีที่กีดขวางความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์และราษฎร ซึ่งหลงเหลือมาจากสมัยอยุธยา เช่น การห้ามราษฎรมองดูพระมหากษัตริย์ เป็นต้น ตลอดจนประเพณีอื่นๆ พระองค์ก็ทรงโปรดให้ยกเลิกเสีย ส่วนประเพณีทูลเกล้าถวายฎีกา ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงความศรัทธาของราษฎรที่มีความยุติธรรมของพระมหากษัตริย์ตลอดมานั้น ก็ได้ทรงโปรดเกล้าปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นหลายประการ เช่น ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกการเฆี่ยนผู้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา เพราะแต่เดิมมาผู้ใดมีเรื่องเดือนร้อนใจจะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาจะต้องถูกเฆี่ยน 30 ที เพื่อพิสูจน์ความเดือดร้อนและป้องกันมิให้ถวายฎีกาพร่ำเรื่อเป็นที่รบกวนพระราชหฤทัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระกรุณาธิคุณ โปรดเกล้าฯ ให้งดเว้นการเฆี่ยนเสีย[15]

---

[15] ปราโมทย์ นาครทรรพ. (2510). *การปรับปรุงประเทศไทยให้สอดคล้องกับความเจริญของบ้านเมืองตั้งแต่รัชสมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงรัชการที่ 6*. พระนคร: สภาสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. หน้า 50.

นอกจากนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ราษฎรซึ่งเห็นว่าตนมิได้รับความยุติธรรมจากศาล ตระลาการหรือลูกขุน ตลอดจนราษฎรซึ่งได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อน ด้วยเหตุอื่นๆทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาเพื่อขอพระราชทานความเป็นธรรมแก่ตน และพระองค์โปรดเกล้าให้ประกาศขยายพระบรมราชานุญาติต่อออกไปถึงผู้ไม่สามารถจะถวายฎีกาเองได้ เช่น ถูกกักขัง ก็สามารถฝากให้ญาติพี่น้อง หรือมูลนายมาถวายต่างตัวได้[16] ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่นักโทษซึ่งอยู่ในจองจำเป็นล้นพ้น และกลายเป็นธรรมเนียมสำหรับนักโทษที่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาพระราชทานอภัยโทษเรื่อยมาจนถุงปัจจุบัน

ซึ่งในสมัยนี้ไม่ปรากฏหลักฐานว่าได้มีการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป แต่ได้มีประกาศให้ผู้กระทำความผิดมาลุแก่โทษ และจะโปรดพระราชทานยกโทษให้ผู้นั้น ดังปรากฏในประกาศเรื่องภิกษุ สามเณร รักใคร่หญิงจนถึงปาราชิกให้มาลุแก่โทษ พุทธศักราช 2397[17] ซึ่งเมื่อพระองค์ใกล้สวรรคตก็ยังทรงมีพระราชหฤทัยเฝ้าห่วงใยสันติสุขของราษฎร ทรงพระราชดำรัสว่า “ถ้าสิ้นพระองค์ล่วงไปแล้ว ขอให้ท่านทั้งปวง จงช่วยกันทำนุบำรุงแผ่นดินต่อไปให้เรียบร้อยให้สันพราหมณ์อาณาประราราษฎรได้พึ่งอยู่เย็นเป็นสุขทั่วกัน ขอให้ทูลพระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่ให้เอาพระธุระรับฎีกาของราษฎรอันมีทุกข์ร้อน ให้ร้องได้สะดวกเหมือนพระองค์ ได้ทรงเป็นธุระรับฎีกามาแต่ก่อน[18] คือ หากรัชกาลที่ 4 สวรรคตลงก็ขอให้ข้าราชการดูแลประชาชนได้อยู่อย่างมีความสุขและให้รับฎีกาของประชาชนที่เดือดร้อนที่มาขอพึ่งพระบารมี”

รัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ในยุคปฏิรูปกฎหมายและศาล ในสมัยนี้ได้มีการร่างพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยพระราชประเพณีกรุงสยามอันมีลักษณะใกล้เคียงกับรัฐธรรมนูญที่มีใช้อยู่ในประเทศต่างๆ ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ร่างพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้มีมาตราที่บัญญัติถึงพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษไว้อย่างชัดเจนว่า พระเจ้าแผ่นดินมีราชศักดานุภาพเป็นอาทิ คือ เป็นที่เกิดของความยุติธรรมที่ระงับทุกข์ร้อนและทรงพระกรุณายกโทษคนผิดกฎหมาย ทั้งยังนับได้ว่าเป็นการนำพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทยมาบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์

---

[16] สมเด็จพรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2514). *ความทรงจำ*. ธนบุรี: เฉลิมชัยการพิมพ์. หน้า 113.

[17] แหล่งเดิม. หน้า 123-125.

[18] แหล่งเดิม. หน้า 112-113.

การพระราชทานอภัยโทษในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น มีการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป กล่าวคือ มิได้จำกัดอยู่เฉพาะนักโทษที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด และต้องได้รับโทษอยู่ในเวรจำเท่านั้น แต่หมายรวมถึงผู้ต้องกักขังอยู่ระหว่างพิจารณา เพราะละเมิดพระราชกำหนดกฎหมาย หรือต้องหาว่าละเมิดพระราชกำหนดกฎหมายด้วย เช่นเดียวกับนักโทษที่ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษก็มิได้จำกัดอยู่เฉพาะนักโทษที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด หากหมายรวมถึงนักโทษที่อยู่ระหว่างฝากขังโดยไม่มีคำปรึกษาโทษหรือคำพิพากษาโทษด้วย อาจกล่าวได้ว่า การพระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษในสมัยนี้มีได้ทั้งก่อนและหลังคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งรูปแบบการพระราชทานอภัยโทษ มี 3 ประการ คือ

ประการแรก การพระราชทานอภัยโทษในรูปของพระบรมราชวินิจฉัยในอรรถคดีต่างๆ ในฐานะที่ทรงเป็นต้นเค้าของความยุติธรรมในอันที่จะพระราชทานความยุติธรรมแก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินโดยถ้วนหน้า มีแนวคิดที่ผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของแนวคิดธรรมราชา และแนวคิดแบบพ่อปกครองลูกที่มีต่อการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ ทำให้ทรงมีพระมหากรุณาในการลงพระราชอาญาแก่ผู้กระทำความผิดเสมอ

ประการที่สอง การพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษซึ่งทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ซึ่งนับเป็นประเพณีสืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยสืบทอดมาจนถึงยุคกรุงรัตนโกสินทร์ นับเป็นประเพณีเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์และพสกนิกรของพระองค์ให้กระชับแน่นแฟ้น ในยุคของการปฏิรูประบบกฎหมายและศาลเช่นนี้ สามารถจำแนกได้เป็นการพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษซึ่งทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาก่อนมีการบังคับโทษ อันได้แก่ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษในความผิดอาญาที่มีโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ซึ่งศาลต้องนำความขึ้นกราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาติก่อน ซึ่งในการนำความขึ้นกราบบังคมทูลนั้นจะต้องถวายพร้อมคำพิพากษาของศาลในระดับต่างๆ รวมทั้งฎีกาของจำเลยด้วย ส่วนการพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษซึ่งทูลเกล้าฯ ถวายฎีการะหว่างมีการบังคับโทษ มักได้แก่การทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาของนักโทษซึ่งถูกตัดสินจำคุกโดยมีกำหนดเวลาซึ่งมักเป็นการขอพระราชทานพ้นโทษจากเวรจำเป็นส่วนมาก

ประการที่สาม ได้แก่การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป ซึ่งมักมีการพระราชทานอภัยโทษในวโรกาสสำคัญของบ้านเมือง เช่น การประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ตลอดจนพระราชพิธีสำคัญทางพุทธศาสนา โดยพิจารณาว่า นักโทษใดที่เข้าข่ายได้รับพระมหากรุณาพระราชทานอภัยโทษหรือไม่ เฉพาะในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นไปตามพระราชดำริและพระราชประสงค์ของพระองค์ในอันที่จะพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปแก่นักโทษ ทั้งที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดและกำลังรับโทษอยู่ในเรือนจำ หรือกำลังอยู่ระหว่างการ

พิจารณาคดี ซึ่งได้มีการพระราชทานอภัยโทษ 2 ครั้ง คือ พระราชหัตถเลขาปล่อยแลลด[19] โทษเนื่องในโอกาสที่เสด็จนิวัติกลับพระนคร ร.ศ. 116 กับการพระราชทานอภัยโทษในพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ร.ศ. 127 เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติเป็นเวลายาวนานถึง 40 ปี

รัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบการอภัยโทษในหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของการพระราชทานอภัยโทษรูปของพระราชวินิจฉัยในอรรถคดีต่างๆ การพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษซึ่งทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาตลอดจนการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป ทั้งนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะในรายละเอียด

ประการแรก การพระราชทานอภัยโทษในรูปของพระบรมราชวินิจฉัยในอรรถคดีต่างๆ นั้นพบว่า แนวโน้มของการมีพระบรมราชวินิจฉัยอภัยโทษนั้นลดน้อยลงเป็นอย่างมาก เมื่อเทียบกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนใหญ่จะทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยยืนตามหรือเห็นด้วยกับคำพิพากษาของศาลเสมอ การก้าวล่วงเข้าไปเปลี่ยนแปลงความผิดถูกของคำพิพากษาใดมีได้ก็แต่ในกรณีที่ทรงเห็นว่าจะไม่เป็นการยุติธรรมเพียงพอแก่จำเลย หรือเพราะทรงมีพระมหากรุณาธิคุณเท่านั้น

ประการที่สอง การพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษซึ่งทูลเกล้าฯถวายฎีกานั้นยังคงมีรูปแบบและหลักการเช่นเดียวกับรัชกาลก่อน หากแต่มีกระบวนการและขั้นตอนซับซ้อนขึ้นกว่าเดิม อันเป็นผลมาจากการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาวางระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา พุทธศักราช 2457 ในส่วนการพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษซึ่งทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาก่อนมีการบังคับโทษ อันได้แก่ การพระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษในคดีที่ศาลตัดสินลงโทษประหารชีวิต[20] หรือจำคุกตลอดชีวิต[21]นั้น ซึ่งพระองค์จะทรงใช้พระราชวิจารณญาณพิจารณาสำนวนความและฎีกาจำเลยอย่างถี่ถ้วนทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย โดยเฉพาะฎีกาจำเลยนั้นมีส่วนสำคัญยิ่งที่จะทำให้ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยอภัยโทษแก่จำเลย ซึ่งการถวายฎีการะหว่างมีการบังคับโทษ อันได้แก่ การพระราชทานอภัยโทษนักโทษในความผิดมหันตโทษ ซึ่งต้องรับโทษจำคุก ทั้งจำคุกตลอดชีวิต และจำคุกมีกำหนดเวลานั้น จะทรงมีพระกรุณาลดหย่อนโทษโดยอาศัยหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ ประการแรกต้องเป็นนักโทษซึ่งจำมาถึงกึ่งกำหนดโทษ ในระหว่างต้องรับพระราชอาญามีความ

---

[19] พระราชหัตถเลขาเรื่องปล่อยแลลดโทษ. *ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 16 (กฎหมาย ร.ศ. 116-117)*. หน้า 335-337.

[20] กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2459). *เอกสารกรมราชเลขาธิการ คำพิพากษารัชกาลที่ 5-6 เล่ม 6*. หน้า 712-732.

[21] แหล่งเดิม. หน้า 347-355.

ประพฤติเรียบร้อย หรือมีความดีความชอบพิเศษ อีกประการหนึ่ง ต้องเป็นนักโทษป่วย เจ็บ หรือพิการ ซึ่งไม่อาจประพฤติชั่วได้อีกเมื่อออกไปนอกเรือนจำแล้ว

อนึ่งเพื่อเป็นการแบ่งเบาพระราชภาระในการพิจารณาความฎีกานักโทษ ซึ่งมีขึ้นมาเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมพระราชนิยมในการพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยฎีกาขึ้นไว้ เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาเรื่องราวฎีกาโดยเทียบเคียงตามพระราชนิยม

ประการสุดท้าย การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป ซึ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการพระราชทานอภัยโทษถึง 4 ครั้ง ได้แก่ การพระราชทานอภัยโทษในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ร.ศ. 129 ซึ่งกระทำในรูปของประกาศเลิกธรรมเนียมการปล่อยนักโทษในการเปลี่ยนแผ่นดินใหม่ ประกาศยกโทษให้ทหารชั้นเก่าที่ขาดหนีราชการ พระราชทานอภัยโทษพุทธศักราช 2459 และพระราชทานอภัยโทษพุทธศักราช 2467[22]

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนอกจากมีการพระราชทานอภัยโทษแล้วยังได้มีการยกเลิกธรรมเนียมปล่อยนักโทษในการเปลี่ยนแปลงแผ่นดินใหม่ด้วย โดยทรงพระราชดำริเห็นว่า เป็นธรรมเนียมที่ทำให้นักโทษบางจำพวกนิยมในการที่พระเจ้าแผ่นดินสวรรคต แต่การประกาศยกเลิกธรรมเนียมปล่อย (การพระราชทานอภัยโทษ) นักโทษนี้ ก็ไม่ได้มีผลไปถึงคราวที่รัชกาลที่ 7, 8 และ 9 ขึ้นครองราชย์สมบัติ ก็มีการพระราชทานอภัยโทษเนื่องในโอกาสพระราชพิธีบรมราชาภิเษกทุกคราวไป

ประการเลิกธรรมเนียมปล่อยนักโทษในการเปลี่ยนแปลงแผ่นดินใหม่ มีดังนี้

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า เป็นราชประเพณีโบราณเมื่อเปลี่ยนรัชกาลใหม่ พระเจ้าแผ่นดินได้ทรงเลือกปล่อยนักโทษให้จากเวรจำไปตามสมควรทรงพระราชดำริว่า ประเพณีเช่นนี้ที่เป็นไปในโบราณกาลก็ชอบอยู่ เพราะนักโทษแต่ก่อนเมื่อต้องจำคุกแล้ว ไม่ว่าโทษหนักฤาเบาอย่างใด ต้องจำคุกโดยไม่มีกำหนดแล้วแต่พระราชอัธยาศัยของพระเจ้าแผ่นดินจะโปรดเกล้าฯ ให้พ้นโทษเมื่อใด ครั้นมาในรัชกาลของสมเด็จพระชนกาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรมินทร์รมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้ต้องจำคุกมีกำหนดโทษตามสมควร และได้ทรงจัดระเบียบพระราชกำหนดกฎหมายต้องด้วยแบบแผนของประเทศที่รุ่งเรืองแล้ว ธรรมเนียมปล่อยนักโทษสมัยกาลที่เปลี่ยนแปลงแผ่นดินเช่นนี้ กลับทำให้นักโทษบางจำพวกนิยมในการที่พระเจ้าแผ่นดินสวรรคต เป็นธรรมเนียมที่ล่วงเวลาอันสมควรเสีย

---

[22] คณะกรรมการฉลองวันพระบรมราชสมภพ ครบ 100 ปี ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2532). กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์. หน้า 207.

แล้วแต่ในการพระบรมราชาภิเษกครั้งนี้ ยังไม่ได้ประกาศยกเลิกธรรมเนียมปล่อยนักโทษไว้แต่ก่อน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้ากระทรวงต่างๆสำรวจทำบัญชีนักโทษที่สมควรจะปล่อยให้พ้นโทษไปได้ ขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาได้พระราชทานพระบรมราชานุญาติให้ปล่อยนักโทษเหล่านั้นไปเป็นรายๆ แล้ว ตั้งแต่บัดนี้ไป โปรดเกล้าฯ ให้บัญญัติไว้ว่า ให้ยกเลิกธรรมเนียมปล่อยนักโทษในการเปลี่ยนแผ่นดินใหม่เสีย

ประกาศมา ณ วันที่ 25 พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ ศก 129 เป็นวันที่ 15 ในรัชกาลปัจจุบันนี้

เฉพาะการพระราชทานอภัยโทษในรูปของประกาศเลิกธรรมเนียมปล่อยนักโทษในการเปลี่ยนแปลงแผ่นดินใหม่นั้นมีปรากฏก็แต่ในรัชกาลนี้เท่านั้น ซึ่งในรัชกาลต่อมาก็กลับยึดถือโบราณราชประเพณีในการพระราชทานอภัยโทษในการเปลี่ยนแผ่นดินใหม่เสมอมา

รัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกกล้าเจ้าอยู่หัว

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครอง มีการตราพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว เปลี่ยนแปลงพระราชฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญจนเมื่อได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามฉบับถาวรในวันที่ 10 ธันวาคม พุทธศักราช 2475 ได้บัญญัติรับรองอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษให้เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ โดยถือเป็นการใช้พระราชอำนาจในทางบริหาร กล่าวคือ “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งอำนาจที่จะพระราชทานอภัยโทษ” แต่การพระราชทานอภัยโทษ ไม่มีลักษณะเด็ดขาดและเป็นอิสระเหมือนดั้งเดิม การพระราชทานอภัยโทษในรูปแบบของการมีพระบรมราชวินิจฉัยอรรถคดีก่อนการบังคับโทษหมดไป คงมีแต่การขอพระราชทานอภัยโทษเมื่อคดีถึงที่สุดและอยู่ระหว่างการบังคับโทษเท่านั้น ซึ่งบทบัญญัติมาตราในรัฐธรรมนูญ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดรูปแบบของการพระราชทานอภัยโทษที่ปรากฏในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ทั้งนี้จะได้พิจารณาความเปลี่ยนแปลงในแนวความคิดและรูปแบบของแต่ละกรณีไป ดังนี้

ประการแรก การเปลี่ยนแปลงการพระราชทานอภัยโทษในรูปของพระบรมราชวินิจฉัยในอรรถคดีต่างๆ กล่าวคือ อำนาจในการวินิจฉัยอรรถคดี ตั้งแต่โบราณราชประเพณีถือเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์แต่เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น เปลี่ยนแปลงมาเป็นอำนาจของศาล ทำให้อำนาจในการินิจฉัยอรรถคดีตกอยู่แก่ศาลทั้งหมดโดยบริบูรณ์ และเป็นผลให้อำนาจตุลาการซึ่งเคยเชื่อมโยงกับอำนาจบริหารในยุคของการปฏิรูปกฎหมายและศาลต้องแยกตัวเป็นอิสระโดยเด็ดขาด

ประเพณีดังเดิมที่ศาลต้องนำความขึ้นกราบบังคมทูล ในคดีที่มีโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต เพื่อขอพระบรมราชวินิจฉัยจึงสิ้นสุดลงโดยผลของรัฐธรรมนูญ ทำให้รูปแบบของการพระราชทานอภัยโทษในรูปของพระบรมราชวินิจฉัยในอรรถคดีต่างๆ จึงสิ้นสุดลงด้วย อย่างไรก็ตาม รูปแบบของการพระราชทานอภัยโทษในรูปของพระบรมราชวินิจฉัยในอรรถคดีต่างๆ ก็ยังไม่สิ้นสุดลงโดยเด็ดขาด[23]

ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงการพระราชทานอภัยโทษในรูปของพระบรมราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษซึ่งทูลเกล้าถวายฎีกา ซึ่งผลของรัฐธรรมนูญทำให้การพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต้องสิ้นสุดลงด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษซึ่งทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาก่อนมีการบังคับโทษ

ประการสุดท้าย การเปลี่ยนแปลงแนวความคิดและรูปแบบของการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป พระบรมราโชวาทซึ่งเคยบัญญัติไว้ท้ายพระราชกำหนดอภัยโทษแต่ครั้งรัชกาลที่ 6 เรื่อยมาจนถึงรัชกาลที่ 7 นั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว พระราชกำหนดพรราชทานอภัยโทษก็ไม่ปรากฏพระบรมราโชวาทอีก

นอกจากนั้น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้เอง ได้มีการก่อกำเนิดรูปแบบของการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปขึ้นใหม่อีก 2 รูปแบบ ได้แก่ การนิรโทษกรรม และการล้างมลทิน ซึ่งวางอยู่บนแนวความคิดพื้นฐานของการอภัยโทษที่มีมาตั้งแต่เดิม[24]

เมื่อได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 การพระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาภาค 7 ว่าด้วยการอภัยโทษเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และ ลดโทษ สำหรับการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปยังคงยึดถือตามโบราณราชประเพณี โดยกระทำผ่านกระบวนการนิติบัญญัติโดยคำแนะนำยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร

รัชกาลที่ 8 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงขึ้นครองราชย์สมบัติ ซึ่งพระองค์ทรงมีอายุ 9 ขวบ จึงไม่อาจบริหารพระราชภาระของแผ่นดินด้วยพระองค์เอง ประกอบกับสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรงจึงประทับอยู่ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อทรงรักษาและศึกษาต่อ จึงมีการตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ขึ้น เพื่อปฏิบัติพระราชกรณียกิจใหญ่น้อยทั้งปวงในหน้าที่ของ

---

[23] สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา ศูนย์บริการทางวิชาการและกฎหมาย. (2523). *รวมกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475-2521*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. หน้า 2.

[24] สุพจน์ ธรรมา. (2525). เล่มเดิม. หน้า 87.

พระมหากษัตริย์ ซึ่งหมายความว่า คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นผู้ใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญแทน รวมทั้งการใช้อำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ แม้จะมีคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นผู้ใช้อำนาจในการพระราชทานอภัยโทษก็ตาม แต่ก็ไม่ปรากฏความขัดแย้งระหว่างคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และรัฐบาลเกี่ยวกับการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษแต่ประการใด

ซึ่งต่อมาเมื่อพระองค์เสด็จพระราชดำเนินกลับมาจากต่างประเทศมาประทับในประเทศไทยเป็นการถาวร ในพุทธศักราช 2495 จึงได้ทรงใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษตามรัฐธรรมนูญด้วยพระองค์เองโดยบริบูรณ์ การพระราชทานอภัยโทษทั้งรายบุคคลและเป็นการทั่วไป จึงปรากฏมาจนถึงทุกวันนี้

รัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ในช่วงต้นรัชกาลพุทธศักราช 2489 การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษยังต้องกระทำผ่านทางคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ จนกระทั้งในปีพุทธศักราช 2495 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินกลับมาประทับในประเทศไทยเป็นการถาวร พระองค์จึงได้ทรงใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษด้วยพระองค์เอง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อได้ครองสิริราชราชสมบัติในปี 2489 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานพระเมตตาแก่ผู้กระทำความผิดอาญาในการพระราชทานอภัยโทษ[25]

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับในรัชกาลปัจจุบัน ได้บัญญัติรับรองพระราชอำนาจในการพระราชทาอภัยโทษตามคติโบราณไว้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ไม่ว่ารัฐธรรมนูญนั้นจะได้ถูกยกเลิก หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงเป็นประการใด ก็ยังคงบัญญัติเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 191 บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ” สำหรับบทบัญญัติของกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษนั้น ยังคงเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาภาค 7 ว่าด้วยอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษ ซึ่งประกาศใช้ในรัชกาลก่อนนั้นเอง อย่างไรก็ตามก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการและขั้นตอนบางประการในส่วนเกี่ยวข้องกับตัวบทกฎหมาย และบุคคลที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับการใช้พระราชอำนาจ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพระราชทานอภัยโทษเป็นไปอย่างรอบคอบ

---

[25] สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2549). *รวมบทความวิชาการเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชมหาราชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี.* หน้า 214-215.

รัดกุม และเที่ยงธรรมที่สุด ทั้งในส่วนของการพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคล และการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป

จากแนวความคิดและความเป็นมาเกี่ยวกับพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทยนับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เป็นต้นมา ปรากฏว่าได้มีวิวัฒนาการที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองในแต่ละยุคสมัย นอกจากแนวความคิดที่พระมหากษัตริย์ทางเป็นที่มาของความยุติธรรม (The King is the fountain of Justice) ซึ่งเป็นแนวความคิดของการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ อันเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปแล้ว ยังมีแนวความคิดแบบ “พ่อกับลูก” อันเป็นรูปแบบการปกครองในยุคสุโขทัยตอนต้น ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงมีพระกรุณาต่อพสกนิกรของพระองค์ประดุจบิดาที่มีความเมตตาต่อบุตร แนวความคิดดังกล่าวได้รับการแทนที่ด้วยแนวความคิด “ธรรมราชา” ในยุคสุโขทัยตอนปลาย ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงดำรงพระองค์มั่นในทศพิธราชธรรม และปรับเปลี่ยนเข้ากับแนวความคิด “เทวราช” และ “เจ้าชีวิต” ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งพระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงพระราชอำนาจเด็ดขาดเหนือชีวิตในแว่นแคว้นได้อย่างสนิทสนมกลมกลืน อย่างไรก็ตามแนวความคิดแบบ “ธรรมราชา” และ “พ่อกับลูก” ก็ได้กลับมามีบทบาทต่อการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อีกครั้งหนึ่งในสมัยกรุงธนบุรี และทวีความสำคัญยิ่งขึ้นเป็นลำดับในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และรัตนโกสินทร์ตอนปลายเลยมาจนถึงปัจจุบัน

อาจกล่าวได้ว่าพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทยสามารถปรับ “รูปแบบ” เข้ากับสภาวการณ์ของแต่ละยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ยังคง “เนื้อหา” กล่าวคือ การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ซึ่งมีลักษณะที่โดดเด่นแตกต่างไปจากประมุขของนานาประเทศ บทบาทของการพระราชทานอภัยโทษซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างสูงในปัจจุบัน เป็นผลสืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับราษฎรซึ่งยึดเหนี่ยวพระองค์เปรียบเสมือนที่พึ่งสุดท้ายในการแสวงหาความยุติธรรม ในฐานะที่ทรงเป็นประมุขของรัฐ และเป็นที่แจ้งประจักษ์ว่าพระองค์ได้ทรงใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นไปตามกฎหมาย และเพื่อความเที่ยงธรรม ทำให้เห็นพระเมตตาของพระองค์เสมอมาอันส่งผลให้เกิดประโยชน์สุขแก่พสกนิกรผู้ต้องโทษทางอาญาแผ่นดิน และครอบครัวของผู้ต้องโทษทางอาญาแผ่นดินเหล่านั้นด้วย

2.1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษในฐานะที่ทรงเป็นที่มาแห่งเกียรติยศ และความยุติธรรม

คำว่า “พระราชอำนาจ” นั้นอาจพิเคราะห์ได้เป็น 2 นัย กล่าวคือ นัยแรกเป็นความหมายทางกฎหมายตรงกับรากศัพท์รัฐธรรมนูญอังกฤษว่า Royal prerogative นัยที่สอง เป็นความหมาย

ทางธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมา[26] พระราชอำนาจทางกฎหมายนั้นขยายโดยคำว่า “ในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ” จึงได้แก่ พระราชอำนาจที่ปรากฏในตัวบทรัฐธรรมนูญนั้นเอง

พระราชอำนาจในฐานที่ทรงเป็นที่มาแห่งเกียรติยศ และความยุติธรรม (The king is the Fountain) เป็นอำนาจเบ็ดเตล็ดทั้งปวงที่เกิดจากหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย เช่นพระราชอำนาจสถาปนาฐานันดรศักดิ์ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ถอดถอนฐานันดรศักดิ์ เรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทรงแต่งตั้งและถอดถอนข้าราชการ และที่สำคัญที่สุด ก็คือ พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบังคับโทษในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ทรงมีมาตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาจนถึงสมัยการปกครองระบบประชาธิปไตย ซึ่งพระราชอำนาจนี้มีเหตุผลทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและยืนยาวที่สุดเรื่องหนึ่ง พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษดังกล่าวมีมาก่อนกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กล่าวคือ แต่เดิมพระมหากษัตริย์ไทยได้ทรงใช้พระราชอำนาจดังกล่าวมาโดยตลอดตามโบราณราชประเพณี โดยอาศัยจารีตประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงยุคปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทยสามารถปรับ “รูปแบบ” เข้ากับสภาวการณ์ของแต่ละยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ยังคง “เนื้อหา” คือ การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์

บทบาทของการพระราชทานอภัยโทษซึ่งทวีความสำคัญเป็นอย่างสูงในปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงใช้พระราชอำนาจนี้แสดงให้เห็นว่าพระราชหฤทัยห่วงใยต่อทุกข์ของพสกนิกรซึ่งทุกข์เข็ญทรมานด้วยผลแห่งทัณฑกรรมที่พสกนิกรเห็นว่าพระองค์เป็นเสมือนที่พึ่งสุดท้ายในการแสวงหาความยุติธรรมในฐานะพระประมุขของรัฐ เป็นที่ประจักษ์ว่าทรงใช้พระราชอำนาจนี้ตามหลักกฎหมายด้วยความเที่ยงธรรม และมีพระเมตตาอย่างเสมอต้นเสมอปลายตลอดมา อันส่งผลให้เกิดประโยชน์สุขแก่พสกนิกรผู้ต้องโทษอาญาแผ่นดินทั้งครอบครัวของเขาเหล่านั้นก็ได้รับประโยชน์สุขขึ้นอีกชั้นหนึ่งด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำรัสประทานให้แก่ข้าราชการตุลาการ ซึ่งทรงมีใจความว่า “ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งที่จะได้ช่วยเหลือส่งเสริมให้การประสาทความยุติธรรมเจริญรุ่งเรืองสมควรแก่กาลสมัย”[27] ความตอนหนึ่งจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานแก่ข้าราชการตุลาการในวโรกาสที่ทรง

---

[26] ธงทอง จันทรางศุ. (2529). *พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 3-4.

[27] วิษณุ เครืองาม. (2530, สิงหาคม-พฤศจิกายน). “แนวพระราชดำริทางกฎหมายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.” *วารสารกฎหมาย, 11*. หน้า 56.

รับเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์แห่งเนติบัณฑิตยสภา ในคราวเสด็จพระราชดำเนินเหยียบกระทรวงและศาลยุติธรรมเป็นครั้งแรกในรัชกาล เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2495 นั้นสะท้อนให้เห็นถึงพระบรมราชปณิธานในอันที่จะมีส่วนรวมในการอำนวยความยุติธรรมได้เป็นอย่างดี ตลอดระยะเวลาที่ทรงปกครองแผ่นดินยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าพระองค์ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจใน “การประสาทความยุติธรรม” ซึ่งทรงรู้สึกเป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งให้เจริญรุ่งเรืองสมควรแก่กาลสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การประสาทความยุติธรรมตามคติโบราณในอันที่จะพระราชทานอภัยโทษแก่คนโทษได้ลดหย่อนผ่อนพันทัณฑกรรมด้วยอำนาจแห่งพระมหากรุณาธิคุณ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชจะพิจารณาพระราชทานอภัยโทษให้แก่นักโทษที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดเป็นประการใดแล้ว พระองค์ทรงใช้พระอัจฉริยะภาพประกอบกับพระราชวิจารณญาณอันรอบคอบลึกซึ้งวินิจฉัยฎีกา และใช้พระราชวิจารณญาณจากความเห็นที่ทูลเกล้าฯ และฎีกาถวายมาถึงพระองค์ ซึ่งฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษนี้ ต้องเข้าใจว่าไม่ใช้การคัดค้านคำพิพากษาที่ถึงที่สุดของศาล แต่เป็นเพียงการขอพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณโดยแท้เท่านั้น ซึ่งเป็นพระมหากรุณาธิคุณเกี่ยวกับชีวิตและอิสรภาพของราษฎร ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายทุกประเด็น ต้องถือว่าถึงที่สุดโดยผลของคำพิพากษา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชจะไม่ทรงใช้พระราชอำนาจในข้อนี้ ก้าวล่วงเข้าไปในความผิดชอบธรรมของคำพิพากษาของศาลเป็นอันขาด[28] ไม่ว่าจะเป็นการอภัยโทษเป็นการทั่วไปหรือการอภัยโทษเฉพาะราย

ซึ่งการขอพระราชทานอภัยโทษ พสกนิกรมีโอกาสทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาได้ทั้งโดยตรง ก็เหมือนทรงประกาศพระราชประสงค์ให้ชัดเจนว่า พระองค์ทรงดำรงอยู่ในตำแหน่งแห่งกุลบิดรของชาวไทยที่จะทรงช่วยพสกนิกรที่เดือดร้อน ซึ่งพระองค์ทรงพระราชทานความยุติธรรมแก่พสกนิกรของพระองค์โดยถ้วนหน้า กล่าวคือ เมื่อมีความระหว่างกัน ก็ได้รับการพิจารณาอย่างเสมอภาคไม่เข้าข้างฝ่ายใด และไม่ถือว่าใครมีสิทธิเหนือกว่าใครในความยุติธรรม ทำให้เห็นว่าพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีความยุติธรรมและเป็นผู้พิพากษาสูงสุดที่มีพระเมตตาต่อพสกนิกรในการพระราชทานอภัยโทษอภัยโทษ ซึ่งเป็นการใช้พระราชอำนาจที่อยู่บนพื้นฐานความกรุณาปราณี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงเป็นที่มาแห่งเกียรติยศ และความยุติธรรมที่มีต่อพสกนิกร

ดังนั้น สรุปได้ว่าพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทยมีมายาวนานตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนมาถึงปัจจุบันยาวนานมากกว่าพระราชอำนาจอื่นใด ซึ่งการพระราชทานอภัยโทษแสดงให้เห็นความเมตตากรุณาปราณีที่พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ประทาน

---

[28] ธงทอง จันทรางศุ. เล่มเดิม. หน้า 152-154.

ให้แก่พสกนิกรที่ต้องคำพิพากษาทางอาญา แสดงให้เห็นพระมหากรุณาธิคุณปราณีของพระมหากษัตริย์ในฐานประมุขที่ทรงห่วงใยต่อพสกนิกร เพราะพระองค์เป็นเสมือนที่พึ่งสุดท้ายในการแสวงหาความยุติธรรมในฐานะพระประมุขของรัฐ เป็นที่ประจักษ์ว่าทรงใช้พระราชอำนาจนี้ตามหลักกฎหมายด้วยความเที่ยงธรรม และมีพระเมตตาอย่างเสมอต้นเสมอปลายตลอดมา จึงถือว่าพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ของไทยทรงเป็นที่มาแห่งเกียรติยศ และความยุติธรรม

2.1.3 แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษ และแนวคิด ทฤษฎีการอภัยโทษ

แนวคิดในเรื่องการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ตั้งแต่ในอดีตมาจนถึงปัจจุบันก็ได้มีวิวัฒนาการขึ้นมาเรื่อย ตามกาลเวลาและยุคสมัยของสังคม จนเกิดทฤษฎีการลงโทษโดยมีวัตถุประสงค์ของการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา มีตำราเขียนไว้แตกต่างกัน Grupp ได้กล่าวไว้ว่าการลงโทษมีวัตถุประสงค์อยู่ 4 ประการ คือ (1) ลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นให้แก่สังคม หรือเพื่อสนองผลกรรมของผู้กระทำความผิด (Retribution) (2) ลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม (Deterrence) (3) ลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation) (4) ลงโทษเพื่อจุดมุ่งหมายรวม (Integration) หมายถึงการลงโทษใครก็เพื่อแก่แค้นให้แก่สังคม ป้องกันอาชญากรรม และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดไปพร้อมๆกัน[29]

นักคิดทางอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียงอีกท่านหนึ่งคือ Hagan ได้สรุปไว้ว่าวัตถุประสงค์ของการลงโทษ มีอยู่ 7 ประการ คือ (1) เพื่อหยุดยั้งพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (Restraint or Incapacitation) (2) เพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่เคยกระทำความผิดต้องกระทำความผิดอีก (Individual or Specific Deterrence) (3) เพื่อป้องกันมิให้คนทั่วไปกระทำความผิดเหมือนกับผู้ที่เคยกระทำความผิด (General Deterrence) (4) เพื่อแก้ไขตัวผู้กระทำความผิดให้กลับเป็นพลเมืองดี (Reform or Rehabilitation) (5) เพื่อตอกย้ำบรรทัดฐานทางศีลธรรม ถือว่านักโทษคือสัญลักษณ์ของผู้ละเมิดกฎเกณฑ์แห่งศีลธรรม (Moral Affirmation or Symbolism) (6) เพื่อแก้แค้นให้แก่สังคม (Retribution) (7) เพื่อเป็นการชดเชยในความผิด (Restitution or Compensation) ตามปกติในปัจจุบันนี้มักจะชดเชยกันเป็นเงิน[30]

ข้อสรุปของ Hagan ดังได้กล่าวมานี้มีความละเอียดลออกว่าแนวความของ Grupp ดังได้กล่าวไว้ก่อนนั้น ที่สำคัญก็คือ Hagan ได้เน้นปัจจัยทางศีลธรรมและปัจจัยทางเศรษฐกิจเข้ามาด้วย ทั้งนี้ถือได้ว่าผู้กระทำความผิดมิได้ทำลายเฉพาะสังคมเท่านั้นแต่ได้ทำลายศีลธรรมและเศรษฐกิจ

---

[29] Grupp E Stanley. (1971). *Theories of Punishment*. Bloomington: Indiana University Press. pp. 5-10.

[30] Hagan John. (1985). *Modern Criminology*. New York: Mcgraw-hill Book Company. pp. 288-289.

ด้วย นับเป็นความคิดที่ละเอียดลออและน่าสนใจมากทีเดียวโดยเฉพาะศีลห้าในพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับกฎหมายอาญาเป็นอย่างยิ่ง คนประกอบอาชญากรรมก็คือคนละเมิดศีลห้านั้นเอง วัตถุประสงค์ของการลงโทษทั้ง 7 ประการ ดังได้กล่าวมาแล้วนั้นดูเหมือนว่าจะมีความขัดแย้งอยู่บ้าง เช่น การแก้แค้นมิน่าจะไปกันได้กับการแก้ไข แต่นักอาชญาวิทยาเขาถือว่าความขัดแย้งอันนี้สามารถออมชอมกันได้

ซึ่งโทษและแนวคิดการลงโทษของกฎหมายอาญานั้น จะต้องมีสภาพบังคับ หรือเรียกได้ว่ามีบทกำหนดโทษนั้นเอง[31] ในเบื้องต้นคงต้องยอมรับกันเสียก่อนว่า ปัญหาที่เหมือนกันอยู่ในทุกๆประเทศนั้นก็คือ “ปัญหาอาชญากรรม” ซึ่งเป็นปัญหาที่อาจกล่าวได้ว่า มีมาคู่กับสังคมของมนุษย์อยู่ตลอดเวลา โดยมีผู้ที่หวังดีต่อสังคมมุ่งหวังที่จะขจัดปัญหาดังกล่าวนี้ให้หมดไปเท่าที่ตนสามารถจะกระทำได้วิธีการของท่านเหล่านี้ได้ปรากฏขึ้นในยุคสมัยต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วส่วนต่อไปนี้จะเน้นหนักลงไปที่วิธีการเปรียบเทียบแนวความคิดในยุคหลังที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ความรู้ความก้าวหน้าในเรื่องของศาสตร์ว่าด้วยการลงโทษ

สรุป แนวความคิดและทฤษฎีการลงโทษของนักอาชญาวิทยา[32] การลงโทษตามกฎหมายอาญานั้น มีแนวความคิดในการลงโทษตามกฎหมายอาญา แบ่งเป็นทฤษฎีได้ 5 ทฤษฎี กล่าวคือ

1) แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้น (Retribution)

2) แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence)

3) แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation)

4) แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษเพื่อตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Removal from society)

5) แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายรวม (Integration)

2.1.3.1 แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษ

การศึกษาแนวคิดการตามหลักอาชญาวิทยาทำให้สามารถเข้าใจได้ถึงวัตถุประสงค์การลงโทษทั้งในอดีตและปัจจุบันว่าในแต่ละยุคสมัยสังคมจะนำตัวผู้กระทำความผิดไปลงโทษเพื่ออะไร ซึ่งส่งผลมาถึงองค์กรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อตัวผู้กระทำความผิด

---

[31] อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2548). *ทฤษฎีอาญา*. กรุงเทพมหานคร: วิญญชน. หน้า 77-78.

[32] อัณณพ ชูบำรุง. (2523). *อาชญาวิทยาและอาชญากรรม*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 137-143.

1. แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้น (Retribution)

แนวความคิดทางอาชญาวิทยาดั้งเดิม ถือว่าการแก้แค้นเป็นวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้ายของการลงโทษ กล่าวคือ เมื่อบุคคลใดกระทำความผิดทำร้าย หรือกระทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนก็ต้องได้รับผลตอบแทนในการกระทำนั้นโดยให้สาสมแก่ผลแห่งการกระทำนั้น หลักการตอบแทนแก้แค้นนี้ยึดถือมาตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเรื่องนี้ก็ได้ปรากฏอยู่ในลัทธิยูคา (Judai Doctrine) โดยมีคำกล่าวไว้ว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (an eye for an eye, and a tooth for a tooth)[33] กล่าวคือ ถ้าฝ่ายหนึ่งถูกทำร้ายจนเสียดวงตา ฝ่ายที่ถูกทำร้ายก็มีสิทธิที่ทำร้ายผู้ที่กระทำตนให้เสียตาเช่นกันได้ ซึ่งถือว่าเป็นการยุติธรรม จึงเป็นที่มาของคำกล่าวว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ดังกล่าว

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในสมัยก่อน ตัวเจ้าทุกข์เอง หรือญาติพี่น้องของเจ้าทุกข์มักจะถือสิทธิที่จะตอบแทนแก้แค้นฝ่ายตรงข้ามให้สาสมที่ได้กระทำลงไป ต่อมาเมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มจึงได้มอบอำนาจในการลงโทษแก่ผู้นำ หรือผู้นำกลุ่มและเมื่อมนุษย์มีความเจริญเกิดระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือกฎหมายขึ้นก็ได้มีบทลงโทษต่างๆ ซึ่งเป็นการให้สังคมได้แก้แค้นผู้กระทำความผิดโดยผ่านทางกฎหมายบ้านเมืองนั้นเอง แต่ในปัจจุบันการลงโทษโดยถือหลักการแก้แค้นตอบแทนได้วิวัฒนาการไปตามแนวคิดทางอาชญาวิทยาสมัยใหม่ คือ หลีกเลี่ยงเลิกใช้วิธีการที่ทารุณทรมานร่างกายมาใช้โทษจำคุกแทน มากน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะความหนักเบาแห่งการกระทำความผิด[34]

ดังนั้นตามแนวคิดการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นพอสรุปได้ คือการลงโทษเป็นไปเพื่อเป็นการแก้แค้นสำหรับผู้กระทำความผิดที่ได้กระทำผิดลงโดยจะได้รับผลแห่งการกระทำนั้นให้สาสมกับการกระทำความผิดที่ตนได้กระทำ

2. แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence)

วัตถุประสงค์ของแนวคิดนี้ คือ เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดให้เกิดความเข็ดหลาบและจะไม่หวนไม่กระทำความผิดเช่นนั้นอีก พร้อมทั้งป้องกันมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่างในการประกอบอาชญากรรม ซึ่งได้มีการแบ่งแยกการยับยั้งเป็น 2 ประเภท คือ

(1) การยับยั้งโดยทั่วไป (general Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดให้ผู้อื่นเกิดการเกรงกลัว ไม่กล้าเอาเยี่ยงอย่าง ซึ่งเป็นการยับยั้งมิให้บุคคลทั่วไปกระทำความผิดโดยการ

---

[33] แหล่งเดิม.

[34] ประเทือง ธนิยพล. (2538). *อาชญาวิทยาและอาชญากรรม*. กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์. หน้า 171.

ข่มขู่ให้ประชาชนทั่วไปเกิดความเกรงกลัวในโทษทัณฑ์ที่จะได้รับและไม่กล้าที่จะกระทำความผิดขึ้นอีก

(2) การยับยั้งโดยเฉพาะตัว (special Deterrence) เป็นการลงโทษเพื่อให้เป็นบทเรียนแก่ผู้กระทำความผิดให้รู้สำนึกผิดและเข็ดหลาบ ไม่คิดจะกลับไปกระทำความผิดเช่นนั้นอีก เช่น การเฆี่ยนตี การจำคุก การใช้แรงงานหนัก เป็นต้น การใช้วิธีลงโทษต่างๆเหล่านี้สอดคล้องกับหลักธรรมชาติที่ว่า มนุษย์ปรารถนาที่จะได้รับความสงบสุขและหลีกเลี่ยงความทุกข์ทรมาน

ดังนั้นตามแนวคิดการลงโทษเพื่อการยับยั้งการกระทำความผิดเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างเข็ดหลาบ เพื่อผู้กระทำความผิดจะไม่กลับไปกระทำความผิดอีกและเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง

3. แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation)

แนวความคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเกิดขึ้นเนื่องจากนักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาพบว่าการลงโทษแก่อาชญากรในลักษณะที่รุนแรงไม่บังเกิดผลต่อผู้กระทำผิด หรือต่อสังคมในด้านการป้องกันอาชญากรรมแต่ประการใด การแก้แค้นผู้กระทำความผิดโดยการลงโทษให้หลาบจำไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีได้ ในทางตรงกันข้ามกลับทำให้ผู้กระทำความผิดเหล่านั้นมีจิตใจที่ชั่วร้ายมากกว่าเดิม เมื่อพ้นโทษออกแทนที่จะได้สำนึกผิดกลับทำความผิดหนักขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการใช้โทษจำคุกเพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งต่อมาบุคคลเหล่านั้นได้รับการปลดปล่อยให้กลับเข้ามาสู่สังคม การที่จะทำให้บุคคลดังกล่าวกลับตนเป็นคนดีรับใช้สังคมและไม่ก่ออาชญากรรมขึ้นอีกนั้น จำเป็นต้องหาวิธีการต่างๆเพื่ออบรมแก้ไขให้เขาเป็นพลเมืองที่ดีต่อไป

จากแนวความคิดดังกล่าว ต่อมาจึงได้วิวัฒนาการเรื่อยมาเป็นแนวความคิดที่จะพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล โดยพิจารณาลักษณะแห่งคดีประกอบ และวิธีการลงโทษและปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดก็พัฒนาให้มีการแยกประเภทผู้ต้องขัง จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ตลอดจนมุ่งเน้นในการอบรมแก้ไขผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี และใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขเมื่อพ้นโทษแล้ว[35]

ความคิดในทางแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้พัฒนาเรื่อยมา จนกระทั่งได้มีการนำมาใช้ปฏิบัติแก่ผู้กระทำความผิดทั้งในแง่การใช้เรือนจำและใช้ชุมชน ในการแก้ไขฟื้นฟูในเรือนจำก็อาศัยการใช้เทคนิคต่างๆ ให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นพลเมืองที่ดี เช่น การให้การศึกษา การ

---

[35] ประเทือง ธนิยพล. เล่มเดิม. หน้า 170.

ฝึกวิชาชีพ การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา การบำบัดทางจิตวิทยา การบำบัดทางแพทย์ การพักการลงโทษ เป็นต้น[36]

การลงโทษนั้นเพื่อแก้ไขผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษสำนึกได้บ้างว่าไม่ควรกระทำความผิด และตลอดเวลาที่ถูกคุมขังก็จะได้รับการอบรม แก้ไข ฝึกวิชาชีพ ก็จะทำให้เขาสำนึกและกลับตัวเป็นคนดีเมื่อพ้นโทษ[37] การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นวิวัฒนาการทางความคิดที่คลี่คลายมาจากการลงโทษซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำความผิด เนื่องจากวิธีการลงโทษตามแนวความคิดของการลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งไม่อาจบรรลุผลในการป้องกันสังคมให้ปลอดจากอาชญากรรมได้ เมื่อผู้กระทำความผิดถูกปลดปล่อยตัวออกมาจากทัณฑสถานแล้วไม่อาจกลับตัวเป็นคนดีเข้าสู่สังคมแต่กลับประพฤติผิดมากยิ่งขึ้น จากปรากฏการณ์เช่นนี้จึงได้เกิดแรงกระตุ้นหาวิธีการที่จะช่วยเหลือผู้กระทำความผิดโดยลดความเชื่อในเรื่องการลงโทษจำคุก ตระหนักถึงผลเสียของการจำคุก จึงเกิดแนวคิดศึกษาผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขผู้กระทำความผิดให้ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ด้วยวิธีการที่ผ่อนปรนปราณีตามสภาพและความร้ายแรงของความผิดอันเป็นการผ่อนคลายความเข้มงวดในการใช้กฎหมาย

ดังนั้นตามแนวคิดการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เป็นแนวคิดที่เห็นว่าการลงโทษที่รุนแรงไม่สามารถช่วยเหลือผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีได้ หากการลงโทษสามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยการฝึกอบรม ให้การศึกษา เป็นต้น ก็สามารถช่วยฟื้นฟูไม่ให้ผู้กระทำความผิดกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกก็จะทำให้เขาสำนึกและกลับตัวเป็นคนดีเมื่อพ้นโทษ

4. แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษเพื่อตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Removal from society)

ผู้กระทำความผิดในทฤษฎีนี้ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่อันตรายต่อสังคม ดังนั้นสังคมจะต้องตัดผู้กระทำความผิดไม่ให้อยู่ในสังคมเพื่อเป็นการป้องกันการกระทำความผิดเช่นนั้นอีก และให้สังคมปลอดจากอาชญากรรม ในสมัยก่อนมักใช้การแก้แค้นและเนรเทศบุคคลนั้นออกจากชุมชน แต่ในปัจจุบันการลงโทษโดยตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมใช้ 2 วิธีการ

1) การจำคุกตลอดชีวิต เป็นการกันผู้กระทำความผิดมิให้ออกมาสร้างความเสียหายให้กับสังคมอีกต่อไป

---

[36] แหล่งเดิม. หน้า 141.

[37] แหล่งเดิม. หน้า 172.

2) การประหารชีวิต เป็นโทษที่มีความรุนแรงมากที่สุด เนื่องจากเป็นการทำให้ผู้กระทำความผิดตายไปด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การยิง การฉีดยา เป็นต้น แต่ในปัจจุบันการลงโทษโดยวิธีการประหารชีวิตนั้น หลายประเทศได้มีการยกเลิกไปแล้ว เนื่องจากมีความรุนแรงและไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษในปัจจุบันที่มีวัตถุประสงค์ให้มีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เช่น บางมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ดังนั้นตามแนวคิดการลงโทษเพื่อตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตรายไม่ให้อยู่ในสังคมและให้สังคมปลอดจากอาชญากรรมโดยใช้วิธีการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต

5. แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายรวม (Integration)

เป็นแนวคิดการลงโทษที่นำทฤษฎีอื่นๆ มารวมกันเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดในปัจจุบัน ทฤษฎีที่มีจุดหมายรวม ถือว่า แนวคิดการลงโทษแนวคิดหนึ่งแนวคิดใดควรจะมีความมุ่งหมายหลายอย่าง การตอบแทนแก้แค้นให้แก่สังคม การป้องกันอาชญากรรม การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ล้วนเป็นจุดมุ่งหมายของโครงการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด การกล่าวเช่นนี้น่าจะตรงกับความจริง และเป็นสิ่งที่มีเหตุผลมากที่สุดในการลงโทษผู้กระทำความผิดในสังคมปัจจุบัน[38]

การลงโทษจะต้องกระทำในลักษณะที่จะส่งผลให้ผู้กระทำความผิดสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมได้ นี่ก็เข้าลักษณะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ขณะเดียวกันสังคม หรือประชาชนก็จะพากันสอบถามว่าเราได้ลงโทษ หรือปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอย่างเหมาะสมพอควรแก่โทษหรือไม่ ถ้าหากว่าจะไม่ลงโทษอย่างหนักทีเดียว ลักษณะของการถามเช่นนี้ก็เข้าลักษณะที่ว่าเราได้แก้แค้นให้แก่สังคมแล้วหรือยัง อนึ่ง เรายังหวังต่อไปว่าผู้กระทำความผิดจะได้รับการปฏิบัติจะกระทั่งว่าเขาจะไม่กลายเป็นคนที่ร้ายกาจต่อไปอีก นี่ก็เข้าลักษณะการป้องกันอาชญากรรม อย่างไรก็ตามในการลงโทษผู้กระทำผิดสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ ซึ่งผู้กระทำความผิดแต่ละคนจะได้รับการปฏิบัติเพื่อการลงโทษไม่เหมือนการ

ดังนั้นตามแนวคิดการลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายรวมเป็นทฤษฎีที่อาศัยแนวคิดตั้งแต่หนึ่งแนวคิดขึ้นไป แนวคิดนี้ก็เป็นการนำแนวคิดตั้งแต่สองแนวคิดที่มีความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ก็เพื่อการลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องกระทำในลักษณะที่จะส่งผลให้ผู้กระทำความผิดสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมได้อย่างเหมาะสม วัตถุประสงค์แห่งการลงโทษก็เพื่อทดแทนให้สามกับความผิด เพื่อป้องกันความผิด เพื่อตัดนิสัยผู้กระทำความผิด เพื่อตัดผู้กระทำ

---

[38] แหล่งเดิม. หน้า 142.

ความผิดออกจากสังคมและเพื่อสร้างจิตสำนึก แต่วิธีการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ ก็ขึ้นอยู่กับการบังคับโทษที่จริงจังและให้เหมาะสมกับความผิด

2.1.3.2 แนวคิด ทฤษฎีการอภัยโทษ

การอภัยโทษมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ปรากฏหลักฐานการนำการอภัยโทษมาใช้ในยุคของชนชาติ Hebrews, Greeks และ Roman[39] ซึ่งปรากฏหลักฐานว่าในสมัยกรีกที่ประชุมประชาชนชาวเอเธนส์มีสิทธิที่จะได้รับการลดโทษ หรือกฎหมายของชาวโรมัน (Civil law of Room) ยอมรับสิทธิของจักรพรรดิในฐานะองค์อธิปัตย์ที่จะให้ความกรุณาได้

การอภัยโทษเป็นวิธีที่แสดงถึงความเมตตากรุณาปราณีของพระมหากษัตริย์หรือประมุขของรัฐที่จะใช้อำนาจอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดทางอาญา ซึ่งจะพบเห็นได้ในหลายๆ ประเทศ เช่น พระมหากษัตริย์ในประเทศอังกฤษทรงมีพระราชอำนาจพิเศษที่เรียกว่า Prerogative โดยมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยฟิวดัล ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจอภัยโทษโดยเด็ดขาดซึ่งเป็นอำนาจที่แยกพิเศษ กล่าวคือ เป็นอำนาจส่วนพระองค์ที่อยู่ภายใต้กฎหมาย และอำนาจโดยเด็ดขาด ซึ่งอยู่นอกเหนือจากกฎหมาย

พระราชอำนาจของกษัตริย์ประการหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับ ได้แก่ พระราชอำนาจในการพระราชทานความกรุณาปราณีแก่ผู้กระทำความผิด ทั้งนี้เนื่องจากพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจในการวินิจฉัยอรรถคดีต่างๆ หรือในการลงโทษผู้กระทำความผิด และมีการอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดในเวลาเดียวกัน พระราชอำนาจในการพระราชทานความกรุณานี้มีการใช้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในความมุ่งหมายหลัก 3 ประการ[40] คือ

1. ในฐานะเป็นการนำมาใช้ซึ่งข้ออ้างที่ยังมิได้ยอมรับในขณะนั้น เช่น หลักในเรื่องการป้องกันตัว ความวิกลจริต และความเป็นผู้เยาว์

2. ใช้พัฒนาวิธีการใหม่เพื่อจัดการกับผู้กระทำความผิด ซึ่งยังมิได้มีการยอมรับโดยการนิติบัญญัติ เช่น การเนรเทศ การเกณฑ์ทหาร (military conscription)

3. ใช้เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้คืนมาซึ่งสถานะที่ได้สูญเสียไปเนื่องจากคำพิพากษาลงโทษ (Remove of Disqualification Attaching to Criminal conviction)

และพระมหากษัตริย์มักจะทรงพระราชทานพระมหากรุณาดังกล่าวเพื่อก่อให้เกิดความจงรักภักดีในหมู่พสกนิกร ดังปรากฏจากข้อเขียนของมองเตสกิเออ ว่า “ความเมตตา คือ คุณสมบัติเด่นชัดของกษัตริย์ ในระบบสาธารณรัฐซึ่งคนมีคุณธรรมเป็นหลักนั้นความเมตตามีความจำเป็น

---

[39] Galdwell G Robert. (1960). *Criminology*. U.S.A.: The Ronald Press Company. p. 647.

[40] Sebba Leslie. (1983). *Amnesty and pardon*: *Encyclopaedia of crime and justice*. pp. 58-59.

น้อยกว่าในรัฐเผด็จการซึ่งครอบคลุมไปด้วยความหวั่นเกรงจะใช้ความเมตตาน้อยกว่า เพราะต้องการควบคุมคนใหญ่โตในรัฐโดยแสดงตัวอย่างที่รุนแรง ในรัฐราชาธิปไตยซึ่งมีการปกครองด้วยเกียรติศักดิ์ที่บ่อยครั้งเรียกร้องสิ่งซึ่งกฎหมายห้ามไว้นั้น ความเมตตาเป็นสิ่งจำเป็น การไม่เป็นที่โปรดปรานเทียบได้กับการลงโทษ ระเบียบวิธีพิจารณาเอง คือ การลงทัณฑ์อยู่แล้ว ความอับอายจะเกิดขึ้นรอบด้านเมื่อตอนที่มีการกำหนดลักษณะโทษทัณฑ์ของแต่ละคดี กษัตริย์ได้ประโยชน์นานัปการเพราะมีเมตตา ความเมตตาจะติดจามมาด้วยความรักมากมายจากความรักกษัตริย์จะได้รับเกียรติยศชื่อเสียงสูงส่งจนกระทั่งถือเป็นความสุขเกือบจะทุกครั้งที่พระองค์มีโอกาสแสดงความเมตตาและในบ้านเมืองแถบนี้กษัตริย์สามารถใช้เมตตาได้เกือบจะทุกครั้ง[41]

ความเห็นของแบล็คสโตน (Blackstone) มีว่าการให้ความกรุณาแก่ผู้กระทำความผิดจะเป็นเครื่องเชื่อมโยงระหว่างพระมหากษัตริย์กับพสกนิกรโดยถือเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของระบบกษัตริย์ซึ่งจะช่วยผ่อยคลายความเคร่งครัดของกฎหมาย[42] เช่น ในคดีอาญาจะยกเว้นผู้กระทำความผิดจากการถูกลงโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่มีลักษณะพิเศษ อาจเกิดขึ้นได้จึงจำเป็นต้องลดโทษแก่ผู้กระทำความผิด

เมื่อรัฐสมัยก่อตัวขึ้น หลักกฎหมายเป็นใหญ่ ถือเป็นอุดมการณ์ทางกฎหมายของรัฐสมัยใหม่ มีผู้เห็นว่า แนวความคิดเรื่องการให้ความกรุณาปราณีแก่ผู้กระทำความผิดจะทำให้ความแน่นอนของการลงโทษเสื่อมถอยลงและสร้างความเสียหายแก่การจัดการกฎหมาย บุคคลดังกล่าวก็คือ ซีซาร์ เบคคาเรีย ซึ่งเขาเห็นว่าการป้องกันอาชญากรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของโทษ แต่ขึ้นอยู่กับความสม่ำเสมอในการลงโทษ ดังนั้นควรจะมีการพิจารณาคดีและมีการลงโทษตามที่กำหนดกฎหมายโดยเคร่งครัด โดยเขาให้สติว่า ในขณะที่การลงโทษลดความรุนแรงลง การให้ความกรุณาปราณีและการอภัยโทษจะลดลงด้วย การให้ความกรุณาควรจะถูกกันออกจากระบบนิติบัญญัติที่สมบูรณ์ ซึ่งมีการลงโทษไม่รุนแรง และวิธีการตัดสินคดีเป็นไปโดยสม่ำเสมอและรวดเร็ว ความจริงข้อนี้อาจจะดูรุนแรง สำหรับบุคคลที่อยู่ทามกลางความไม่เป็นระเบียบของระบบกฎหมายอาญา ซึ่งการอภัยโทษและความกรุณาเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อบรรเทาความไร้สาระของกฎหมายและความรุนแรงของโทษ[43]

---

[41] มงเตสกิเออ. *เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย*. แปลโดย วิภาวรรณ ตุวยานนท์. (ม.ป.ป.). หน้า111-112.

[42] Radzinowicz Leon. (1948). *A history of English Criminal law*. New York: The Macmilan. pp. 128-130.

[43] Cesare Beccaria. (1971). *On Crime and Punishment,Theories of punishment*. Stanley E Grupp. Bloomington: Indiana University Press. pp. 130-131.

ในประเทศฝรั่งเศส การอภัยโทษถูกใช้อย่างกว้างขวางในศตวรรษที่ 18 ทำให้มีผู้วิจารณ์ว่า การอภัยโทษทำให้เกิดความไม่แน่นอน การฉ้อราษฎร์บังหลวงและใช้อำนาจในทางที่ผิด ดังนั้น ภายหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส มีการปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาขึ้นโดยยกเลิกการอภัยโทษทั้งหมดแต่ต่อมาในสมัยนโปเลียนโบบาปาร์ตได้รื้อฟื้นการอภัยโทษอีกครั้ง

ในประเทศไทยการอภัยโทษปรากฏหลักฐานว่านำมาใช้ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยและอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นของพระมหากษัตริย์ที่แดวงผ่านถึงความเมตตากรุณาที่พระองค์ประทานให้แก่พสกนิกร

ซึ่งจะเห็นว่าการอภัยโทษของประเทศต่างๆ นั้น เกิดจากทฤษฎีความเมตตากรุณาปราณีของพระมหากษัตริย์ หรือประมุขของรัฐที่มีต่อพสกนิกรที่ต้องโทษ เพื่อช่วยเหลือ เยียวยาความทุกข์ความเดือดเดือดร้อนแก่พสกนิกร

เฮนรี่ แคบอท ลอร์ด ได้ให้ทฤษฎีไว้ว่า “ความผิดยิ่งร้ายแรงเพียงใด ศาลก็ยิ่งลงโทษหนักเพียงนั้น และโอกาสที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับการปล่อยตัวไป โดยการให้อภัยโทษก็มีมากยิ่งขึ้นเพียงนั้นด้วยเหมือนกัน” กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดกระทำความผิดร้ายแรงต้องได้รับการลงโทษหนักและในขณะเดียวกันผู้กระทำความผิดก็มีโอกาสได้รับการอภัยโทษมากกว่าผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษเล็กน้อย[44] โดยได้ศึกษาจากนักโทษชายที่ได้รับการปล่อยตัวไปจากเรือนจำของมลรัฐและของรัฐบาลกลาง ตลอดจนสถานดัดนิสัยต่างๆ ในปีคริสต์ศักราช 1946 ร้อยละ 5.9 ของผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปได้รับการปล่อยตัวไปโดยได้รับการอภัยโทษเมื่อเปรียบเทียบกับร้อยละ 2.5 ของผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษจำคุกระหว่าง 5 ปี ถึง 9 ปี ที่ได้รับการปล่อยตัวไปโดยการอภัยโทษและเมื่อพิจารณาความร้ายแรงของความผิดประกอบกับข้อมูลแหล่งเดียวกัน ก็แสดงให้เห็นว่าโทษที่กระทำร้ายแรงได้รับการอภัยโทษมากกว่าผู้ที่กระทำความผิดไม่ร้ายแรง นอกจากทฤษฎีความร้ายแรงของความผิด และความรุนแรงของการลงโทษนั้น ฐานะทางสังคมของผู้ต้องโทษก็มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ได้รับการอภัยโทษมาก หรือน้อยด้วย เช่น ในมลรัฐทางภาคใต้ของสหรัฐอเมริกา ผู้กระทำความผิดที่เป็นชนชั้นผู้ดีได้รับการอภัยโทษบ่อยกว่าผู้ที่กระทำความผิดที่มาจากชนชั้นต่ำ ผู้กระทำความผิดที่เป็นคนผิวดำได้รับการอภัยโทษน้อยครั้งกว่าผู้กระทำความผิดที่เป็นคนผิวขาว

ดังนั้นตามแนวคิดและทฤษฎีการอภัยโทษของเฮนรี่ แคบอท ลอร์ด การอภัยโทษจะไม่พิจารณาพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว โดยไม่ได้ดูว่ากลับตัวเป็นคนดีแล้วหรือไม่ แต่ทฤษฎีนี้จะดูจากฐานความผิดและฐานะ กล่าวคือเมื่อผู้กระทำความผิดกระทำ

---

[44] สุพจน์ ธรรมา. เล่มเดิม. หน้า 280.

ความผิดร้ายแรงต้องได้รับการลงโทษหนักและในขณะเดียวกันผู้กระทำความผิดก็มีโอกาสได้รับการอภัยโทษมากกว่าผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษเล็กน้อยและผู้กระทำความผิดที่เป็นชนชั้นผู้ดีได้รับการอภัยโทษบ่อยกว่าผู้ที่กระทำความผิดที่มาจากชนชั้นต่ำ ดังคำกล่าวของเฮนรี่ แคบอท ลอร์ด ที่ว่า “ความผิดยิ่งร้ายแรงเพียงใด ศาลก็ยิ่งลงโทษหนักเพียงนั้น และโอกาสที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับการปล่อยตัวไป โดยการให้อภัยโทษก็มีมากยิ่งขึ้นเพียงนั้นด้วยเหมือนกัน

2.2 หลักพื้นฐานของการอภัยโทษ

การอภัยโทษมีมาตั้งแต่โบราณกาลสืบเนื่องมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ซึ่งเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไทยที่ทรงเมตตากรุณาแก่ผู้กระทำผิด เพื่อให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดี สามารถกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างพลเมืองที่ดี และปกติสุข เพื่อให้เข้าใจลึกซึ้งและถ่องแท้ยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องศึกษาหลักพื้นฐานของการอภัยโทษ ในเรื่อง ความหมาย วัตถุประสงค์ ประเภท ขั้นตอนและหลักเกณฑ์ บทบัญญัติและผลทางกฎหมาย ข้อวิจารณ์ และการเปรียบเทียบความแตกต่างของการอภัยโทษ กับนิรโทษกรรม การล้างมลทิน การลดวันต้องโทษ และการพักการลงโทษ

2.2.1 ความหมายและวัตถุประสงค์ของการอภัยโทษ

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “การอภัยโทษ” หรือ “การพระราชทานอภัยโทษ” ไว้ดังนี้

1. อภัยโทษ หมายถึง การยกโทษทางอาญา เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์[45]

2. การอภัยโทษ หมายถึง การเมตตาปราณีอันมาจากอธิปัตย์ หรือประมุขแห่งรัฐอันมีที่ประสงค์ที่จะมิให้ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษนั้นได้รับโทษทั้งหมด หรือแต่บางส่วนเหตุผลแห่งการที่มีวิธีการเช่นนี้ นอกจากความรู้สึกเมตตาสงสารทางจิตใจแล้ว ก็คือ ว่าอาจใช้สำหรับแก้ความบกพร่อง หรือความผิดพลาดของศาลได้ ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต และได้รับอภัยโทษจากอธิปัตย์นั้น อาจจะกลับแสดงความบริสุทธิ์ของตนได้และขอให้ล้างมลทินเสียได้ในภายหลัง[46]

3. การอภัยโทษ หมายถึง การที่ฝ่ายบริหาร หรือประมุขของรัฐทรงยกโทษให้ผู้กระทำความผิด ที่ต้องโทษตามคำพิพากษาของศาล โดยให้ปล่อยตัวพ้นโทษไป การปล่อยตัวไปนี้จะมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไขก็ได้ หรืออาจมีการลดโทษที่ร้ายแรงเป็นโทษที่เบากว่า[47]

---

[45] เอกูต์ เอช. (2478). *กฎหมายอาญา*. พระนคร: อักษรนิติ. หน้า 337.

[46] ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2525*. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์. หน้า 878.

[47] สุพจน์ สุโรจน์. (2525). *กฎหมายอาญา 1*. กรุงเทพมหานคร: ป.สัมพันธ์พาณิชย์. หน้า 279.

4. การอภัยโทษ หมายถึง การปลดปล่อยผู้ต้องขัง วิธีนี้เป็นวิธีที่ฝ่ายบริหารได้ให้ความกรุณาแก่ผู้กระทำความผิด โดยผ่อนผันให้ผู้กระทำความผิด ซึ่งศาลพิพากษาให้ลงโทษไม่ต้องรับโทษ ลดโทษให้น้อยลง หรือได้รับการปลดปล่อยตัวจากที่คุมขัง การอภัยโทษอาจมีทั้งการอภัยโทษโดยเด็ดขาดไม่มีเงื่อนไข หรือการอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข ซึ่งในกรณีหลังนี้เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับการอภัยโทษจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ถ้าผู้ได้รับการอภัยโทษปฏิบัติผิดเงื่อนไข อาจถูกเรียกกลับตัวเข้าควบคุมไว้ในเรือนจำตามเดิม หรือเพิ่มโทษเท่าเดิม เป็นต้น นอกจากนี้ การอภัยโทษยังมีลักษณะพิเศษอันเป็นข้อจำกัด คือ ผู้ที่ได้รับการอภัยโทษแม้ว่าจะถูกปลดปล่อยตัวได้รับอิสระ แต่ก็ยังถือว่า เคยเป็นผู้กระทำความผิดและต้องคำพิพากษาของศาล ซึ่งจะถูกตัดสิทธิบางอย่าง เป็นต้นว่า ไม่สามารถเข้ารับราชการ และเมื่อกระทำความผิดอีกศาลอาจพิจารณาเพิ่มโทษฐานกระทำความผิดหลายครั้งไม่เข็ดหลาบ

อำนาจในการอภัยโทษเป็นของฝ่ายบริหาร แต่โดยปกติแล้วจะมอบให้แก่ประมุขของประเทศเป็นผู้ใช้ สำหรับประเทศไทย การอภัยโทษเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์[48]

5. การอภัยโทษ หมายถึง การที่ให้อำนาจประมุขแห่งรัฐที่จะวินิจฉัยให้เป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย หรือการอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษโดยทั่วไปในวาระที่มีการเฉลิมฉลองรัฐพิธีในโอกาสต่างๆ สำหรับประเทศไทย มีการพระราชทานอภัยโทษในกรณีที่มีการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาเฉพาะราย และการพระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้ต้องขังทั่วประเทศในโอกาสต่างๆ กัน เงื่อนไขการพระราชทานอภัยโทษจะมีอย่างไรจะบัญญัติไว้ในพระราชกฤษฎีกาเป็นคราวๆ ไป[49]

6. การอภัยโทษ หมายถึง การปล่อยตัวไปจากเรือนจำโดยไม่มีเงื่อนไข หรือมีเงื่อนไข ส่วนการอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขนั้น มักจะกระทำในกรณีที่ผู้ขออภัยโทษนั้นประสงค์ที่จะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ซึ่งถ้าเขาไม่สามารถกระทำเช่นนี้ได้ จะทำให้การอภัยโทษนั้นสิ้นผล ทำให้เขาต้องกลับสู่เรือนจำ และในปัจจุบันการอภัยโทษเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานทางกฎหมายอาญา[50]

7. การอภัยโทษ หมายถึง การปลดปล่อยผู้มีความผิด หรือเป็นการยกโทษให้แก่ผู้ที่ถูกลงโทษโดยผู้มีอำนาจของรัฐโดยทั่วไป ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายบริหาร เช่น ในอังกฤษผู้มีอำนาจให้อภัย

---

[48] อรัญ สุวรรณบุพผา. (2518). *หลักอาชญาวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช. หน้า 173.

[49] วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ์. (2511). *วิวัฒนาการว่าด้วยการลงโทษและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามประมวลกฎหมายอาญา*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขารัฐสาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 26-27.

[50] Caldwell G. Robert. (1965). Op.cit. pp. 439, 653.

โทษได้แก่ สมเด็จพระราชินี ในสหรัฐอเมริกา ได้แก่ ประธานาธิบดี และมลรัฐต่างๆ ของสหรัฐอเมริกาได้แก่ คณะรัฐบาลประจำมลรัฐ[51]

8. การอภัยโทษ หมายถึง วิธีการสำหรับยกโทษให้แก่ผู้ที่กระทำความผิด ซึ่งกำลังรับโทษอยู่โดยทั่วไป หรือเป็นวิธีการสำหรับใช้ในกรณีที่มีข้อสงสัยในโทษที่ลงว่าเป็นธรรมหรือไม่[52]

9. การอภัยโทษ หมายถึง วิธีการสำหรับปลดปล่อยนักโทษ ในกรณีพิเศษโดยใช้อำนาจทางการบริหาร อันเป็นความกรุณาของรัฐบาล[53]

10. การอภัยโทษ หมายถึง การแสดงความเมตตาให้แก่ผู้ที่ถูกตัดสินลงโทษ ซึ่งสามารถแสดงเหตุผลตามความเป็นจริงในเวลาต่อมาได้ว่าตนเองเป็นผู้บริสุทธิ์ หรือผู้กระทำความผิดที่แท้จริงยอมรับสารภาพ แต่ไม่สามารถหาวิธีอื่นที่จะปลดปล่อยผู้ซึ่งถูกลงโทษได้ การอภัยโทษ อาจใช้ปลดปล่อยผู้กระทำความผิดในทางอาญาซึ่งมีกฎหมายบัญญัติออกมาภายหลังให้ยกเลิกการกระทำความผิดนั้น หรือปลดปล่อยผู้ที่ถูกลงโทษจำคุกมาบ้างแล้ว เพราะมีพยานหลักฐานผูกมัดพุ่งตรงมายังจำเลยให้ตกเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น การใช้อำนาจการอภัยโทษจึงเป็นการป้องกันหรือแก้ไขความไม่ยุติธรรม ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากกระบวนการพิจารณาของศาล[54]

11. การอภัยโทษ หมายถึง ยกโทษ หรือเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา หรือลดโทษให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ต้องรับโทษทางอาญาเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ[55]

12. การอภัยโทษ หมายถึง การให้ อิสรภาพอันเป็นของขวัญที่รัฐจะมอบให้แก่ผู้กระทำความผิดในการที่จะได้รับการยกโทษ หรือบรรเทาโทษลง[56]

13. การอภัยโทษ หมายถึง แบ่งแยกความหมายของการอภัยโทษออกเป็น การอภัยโทษตามรับธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 225 ประการหนึ่ง ซึ่งเป็นเรื่องการอภัยโทษตามจารีตประเพณี และอีกประการหนึ่ง คือ การอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 7 ซึ่งเป็นเรื่องของการบังคับโทษตามกฎหมายอาญา

---

[51] Britannica Encyclopaedia. (1962). *A New Survey of Universal Knowledge* (Vol.17). London: Encyclopaedia Britannica Ltd. pp. 282-283.

[52] Johnson H. Elmer. (1978). *Crime Correction and Society*. U.S.A.: The Dorsey Press. p. 240.

[53] Tannenbaum.Frank. (1938). *Crime and the Community*. Ginn and Company: U.SA. p. 437.

[54] Cavan Shonle Ruth. (1953). *Criminology*. New York: Thomas Y Crowell Company. p. 637.

[55] พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2542.

[56] Gamer A Bryan. (2004). *Black's Law Dictionary* (Eighth Edition). USA.: Thomson West Poblishing Co. p. 1144.

1) การอภัยโทษตามจารีตประเพณี มีความหมายกว้างกว่าการอภัยโทษตามกฎหมายอาญา เป็นการอภัยโทษตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึงการอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย กล่าวคือ ขอบเขตของโทษที่อยู่ในข่ายได้รับพระราชทานอภัยโทษนั้นนอกจากจะเป็นโทษทางอาญาแล้ว ยังหมายความรวมถึงโทษ หรือทัณฑ์อื่นที่ไม่ใช่โทษทางอาญาด้วย เช่น โทษทางวินัย โทษตัดสิทธิทางการเมือง โทษยึดทรัพย์ตามกฎหมายฟอกเงิน โทษตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรี หรือคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติด้วย โดยมีคำจำความหมายความว่า

"การพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์แก่ผู้ต้องโทษประเภทต่างๆให้ได้รับการปล่อยตัว หรือลดโทษ โดยมีทั้งการพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลแก่ผู้ต้องโทษซึ่งทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานพระมหากรุณา และในรูปของการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการเสนอให้มีการพระราชทานอภัยโทษ

2) การอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นการอภัยโทษตามประมวลกำหมายวีพิจารณาความอาญาภาค 7 ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการบังคับโทษแก่ผู้ต้องโทษในคดีอาญาที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว และผู้ขอพระราชทานอภัยโทษยังถูกบังคับโทษอยู่ โดยมีคำจำกัดความหมายถึง "วิธีการที่ประมุขแห่งรัฐจะให้ความปรานีแก่ผู้ถูกสั่งลงโทษเพราะการกระทำผิดอาญาไม่ว่าในรูปการยกโทษ หรือลดหย่อนผ่อนโทษ[57]

14. ประเทศอังกฤษการอภัยโทษ หมายถึง การที่รัฐได้ปล่อยตัวผู้กระทำความผิดให้พ้นจากการลงโทษอันเนื่องมาจากการกระทำผิดกฎหมายอาญาของบุคคลนั้น การอภัยโทษนั้นอาจจะกระทำได้ทั้งก่อนที่จะมีการฟ้องคดี หรือในระหว่างที่มีคดี หรือหลังจากมีคำพิพากษาแล้ว หรือในระหว่างรอการลงโทษประหารชีวิต ผลของการอภัยโทษ คือ ทำให้ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลใหม่และพ้นผิดจากการลงโทษ[58]

15. ประเทศสหรัฐอเมริกาการอภัยโทษ หมายถึง วิธีการที่แสดงถึงความเมตตา กรุณาที่กระทำโยผ่านฝ่ายบริหารที่ซึ่งจะยกเว้นตัวบุคคลจากการลงโทษตามคำพิพากษา ซึ่งเป็นผลทำให้ยกเลิกการลงโทษและยังเป็นผลให้ยกเลิกความผิดด้วย[59] เนื่องจากว่าในสหรัฐอเมริกานั้นการอภัยโทษยังมีความหมายรวมไปถึงการนิรโทษกรรมด้วยกล่าวคือ การนิรโทษกรรมในสหรัฐอเมริกานั้น

---

[57] ศิริ ปะทะขีนัง. เล่มเดิม. หน้า 9-10.

[58] Jowitt Eart. (1959). *The Dictionary of English law*. London: Sweet & Maxwell Limited. p. 1293.

[59] Sutherland H. Edwin. (1960). *Principles of Criminology*. U.S.A.: J.B. Lippincott Company. p. 474.

ก็ คือ การอภัยโทษให้แก่กลุ่มบุคคลที่กระทำผิดทางอาญา ซึ่งโดยปกติ ได้แก่ ผู้กระทำความผิดทางการเมืองและเป็นการให้อภัยโดยไม่เจาะจงตัวบุคคลหนึ่งบุคคลใดในกลุ่ม[60]

16. ประเทศฝรั่งเศสการอภัยโทษ หมายถึง เป็นวิธีการที่ประธานาธิบดีได้ทำการยกโทษ หรือลดโทษตามคำพิพากษาลงให้แก่ผู้กระทำความผิด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การอภัยโทษ หมายถึง เป็นวิธีที่ใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ที่ทรงแสดงถึงความเมตตากรุณาของพระมหากษัตริย์ เพื่อให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดที่ต้องโทษตามคำพิพากษาของศาลและให้เขากลับคืนสู่สังคมได้เร็วกว่าปกติ โดยให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดได้กลับตัวเป็นคนดี แก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิด เพื่อให้เขาได้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ตามปกติสุข

วัตถุประสงค์สำคัญของการอภัยโทษ มีอยู่หลายประการ ดังนี้

1. เพื่อมุ่งแก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมเพื่อธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมโดยสมบูรณ์ตามแบบหลักนิติธรรม

2. เพื่อความมุ่งหมายพิเศษโดยการยึดวันสำคัญมิ่งมงคลต่างๆ ของบ้านเมือง แสดงความมีเมตตาจิต สงเคราะห์ผู้ต้องขังให้ได้รับการปลดปล่อยพ้นโทษ หรือลดหย่อนผ่อนโทษ จะได้มีใจสำนึกผิด

3. เพื่อแก้ไข ฟื้นฟูผู้กระทำผิด วิธีหนึ่งของแนวความคิดทฤษฎีการลงโทษให้เขาสามารถกลับตัวเป็นพลเมืองที่ดี และให้โอกาสผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคม

4. เพื่อเป็นวิธีที่รัฐใช้พิจารณาถึงความเหมาะสมของการลงโทษหลังมีคำพิพากษาต่อผู้กระทำผิดทางอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพิจารณาถึงการแก้ไข ปรับปรุงตัวเป็นคนดีของผู้กระทำความผิดได้เร็วกว่าปกติ ก่อนครบกำหนดระยะเวลาลงโทษตามคำพิพากษา

5. เพื่อแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม อาจเป็นการแก้ไขกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาคดีที่ผิดพลาดไป เช่น

1) ศาลพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดทั้งๆ ที่ยังมีข้อสงสัยหรือหลักฐานไม่เพียงพอ กล่าวคือ มีคนร้าย 4 คน ไม่ปรากฏว่าคนใดเป็นผู้ที่ฆ่าผู้ตาย แม้ทางนิตินัยนักโทษเด็ดขาดนี้มีความผิดฐานเป็นตัวการ แต่เมื่อพิเคราะห์ถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิดของแต่ละคน ไม่อาจยืนยันได้ว่านักโทษเด็ดขาดผู้นี้เป็นคนร้ายที่ฆ่าผู้ตายจึงมีการยื่นเรื่องราวขออภัยโทษ

2) การประสาทความยุติธรรมที่ผิดพลาด เช่น พิพากษาลงโทษผู้ต้องหาฐานฆ่าคนตายแล้ว ต่อมาปรากฏว่าผู้ตายนั้นยังมีชีวิตอยู่ จึงอาจมีระบบกฎหมายพิเศษเพื่อแก้ไขให้มีความ

---

[60] Galdwell G Robert. Op.cit. p. 647.

ยุติธรรม โดยการอภัยโทษ ซึ่งเป็นวิธีเปิดช่องให้มีการนำความคิดว่าด้วยความยุติธรรมมาปรับปรุงแต่งกฎหมายให้มีความยุติธรรมอยู่เสมอ[61]

3) เพื่อบรรเทาความรุนแรงของโทษตามคำพิพากษา ซึ่งความรุนแรงของโทษดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากการที่กฎหมายบัญญัติไว้รุนแรง เพื่อสนองนโยบายของรัฐที่ต้องการลดการกระทำความผิดบางประเภท

6. เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดของการบังคับผลทางกฎหมาย

7. เพื่อประโยชน์ทางการบริหารและการเมือง

8. เพื่อเป็นการเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างประมุขของมิตรประเทศ ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันในกรณีที่เกี่ยวกับนักโทษต่างชาติ

9. เพื่อเป็นการบรรเทาความแออัด ยัดเยียดของผู้ต้องโทษ จึงใช้วิธีการอภัยโทษเพื่อที่จะได้ลดจำนวนผู้ต้องขังลง

10. เพื่อเหตุผลทางด้านมนุษยธรรม

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการอภัยโทษ คือ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมผู้กระทำความผิดที่สมควรได้รับการอภัยโทษ ที่มีพฤติกรรมที่ดีขึ้นโดยสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติ และไม่คิดที่จะกระทำความผิดซ้ำอีก

2.2.2 ประเภท เงื่อนไข หลักเกณฑ์และขั้นตอนของการอภัยโทษ

การแบ่งประเภทของการอภัยโทษอาจแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ กล่าวคือ แบ่งตามลักษณะของผู้ได้รับการอภัยโทษ แบ่งตามผลของการได้รับการอภัยโทษ แบ่งตามที่มาของการอภัยโทษ มีดังนี้[62]

1. แบ่งตามลักษณะของผู้ได้รับการอภัยโทษ

หากพิจารณาโดยหลักทั่วไปแล้ว การอภัยโทษควรจะต้องเป็นการพิจารณาจากตัวผู้ต้องโทษเป็นรายๆ ไป (Individualization) เท่านั้น แต่โดยที่ประเทศไทยมีสถาบันพระมหากษัตริย์มาช้านาน ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์ กับราษฎรมีลักษณะพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบ “พ่อปกครองลูก” ในสมัยสุโขทัย เป็นต้น ทำให้การอภัยโทษมีลักษณะพิเศษ โดยแต่เดิมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติ เรื่องดังกล่าวไว้ในมาตรา 191 ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ” ซึ่งเป็นบทบัญญัติถึง

---

[61] ปรีดี เกษมทรัพย์. (2543). *นิติปรัชญา* (พิมพ์ครั้งที่5). กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 288.

[62] สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. เล่มเดิม. หน้า 193-196.

พระราชอำนาจในเรื่องดังกล่าวเป็นการทั่วไป แต่หากแบ่งการอภัยโทษตามลักษณะของผู้ได้รับการอภัยโทษแล้วอาจแบ่งได้เป็น

ก) การอภัยโทษเฉพาะราย (Individualization Pardon)

การอภัยโทษเป็นรายบุคคลเป็นรูปแบบการอภัยโทษอย่างแท้จริง ที่เป็นไปตามหลักทั่วไปซึ่งเป็นการพิจารณาจากตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) โดยการได้รับการอภัยโทษนี้จะสนองตอบต่อวัตถุประสงค์ในการอภัยโทษ คือ การที่ผู้ต้องโทษนั้นมีความประพฤติที่ดีขึ้น และในขณะเดียวกันการอภัยโทษก็เป็นการแสดงออกถึงความเมตตาปราณีของประมุขรัฐต่อผู้ต้องโทษรายนั้นๆ ที่ได้รับการพิจารณาแล้ว

การอภัยโทษเป็นรายบุคคลนี้ปัจจุบันบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 259 คือ

“มาตรา 259 บัญญัติว่า ผู้ต้องคำพิพากษาให้รับโทษอย่างใดๆ หรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เมื่อคดีถึงที่สุด ถ้าจะทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์ขอรับพระราชทานอภัยโทษ จะยื่นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมก็ได้”

ข) การอภัยโทษเป็นการทั่วไป (General Pardon)

การอภัยโทษทั่วไปอาจเป็นรูปแบบที่ไม่ตรงตามหลักทั่วไปซึ่งต้องพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) นัก แต่การอภัยโทษทั่วไปซึ่งจะเป็นการให้อภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษจำนวนมากนี้ก็เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของการอภัยโทษของไทยที่เป็นการแสดงออกถึงพระเมตตาคุณของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อราษฎรของพระองค์ในวโรกาสที่สำคัญต่างๆ เช่น การให้อภัยโทษในพิธีบรมราชาภิเษก โดยถือเป็นการทรงบำเพ็ญอภัยทานด้วย

การอภัยโทษทั่วไปนี้ปัจจุบันบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 261 ทวิ คือ

“มาตรา 261 ทวิ ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นเป็นการสมควรจะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ขอให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษก็ได้

การพระราชทานอภัยโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา”

2. แบ่งตามผลของการได้รับการอภัยโทษ

การอภัยโทษไม่ว่าจะเป็นการอภัยโทษเป็นรายบุคคล หรือการอภัยโทษทั่วไปหากพิจารณาจากผลของการได้รับการอภัยโทษแล้ว โดยหลักทั่วไปการอภัยโทษจะมีต่อผลในการบังคับโทษตามคำพิพากษาดังนั้น การอภัยโทษหากแบ่งตามผลของการได้รับการอภัยโทษแล้ว อาจแบ่งได้ดังนี้

ก) การอภัยโทษปล่อย

ในกรณีของการอภัยโทษปล่อยนั้นจะมีผลทางกฎหมายทำให้ผู้ได้รับการอภัยโทษพ้นจากการถูกบังคับตามคำพิพากษาเลย เช่น กรณีผู้ที่ได้รับการอภัยโทษที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก หากได้รับการอภัยโทษปล่อยแล้ว ผลก็คือ ผู้นั้นไม่ถูกบังคับตามคำพิพากษาอีกต่อไป

ข) การอภัยโทษลดโทษ

ในกรณีของการอภัยโทษลดโทษนั้นจะมีผลทางกฎหมายทำให้ผู้ได้รับการอภัยโทษที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ไม่ต้องถูกบังคับตามคำพิพากษาแต่เพียงบางส่วน เช่น กรณีผู้ได้รับการอภัยโทษที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกตลอดชีวิต หากได้รับการอภัยโทษลดโทษเป็น จำคุก 50 ปีแล้ว ผลก็คือ ผู้นั้นไม่ต้องถูกบังคับตามคำพิพากษา คือ ไม่ต้องถูกจำคุกตลอดชีวิต แต่จำคุก 50 ปี แทน

ค) การอภัยโทษเปลี่ยนโทษ

ในกรณีของการอภัยโทษเปลี่ยนโทษนั้นจะมีผลทางกฎหมายทำให้ผู้ได้รับการอภัยโทษที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ไม่ต้องถูกบังคับโทษตามคำพิพากษา เช่น กรณีผู้ได้รับการอภัยโทษที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ประหารชีวิต หากได้รับการอภัยโทษเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตแล้ว ผลก็คือ ผู้นั้นไม่ต้องถูกบังคับตามคำพิพากษา คือ ไม่ต้องถูกประหารชีวิต แต่เปลี่ยนโทษเป็นจำคุกตลอดชีวิต แทน

3. แบ่งตามที่มาของการอภัยโทษ

การอภัยโทษไม่ว่าจะเป็นการอภัยโทษเป็นรายบุคคล หรือการอภัยโทษทั่วไปหากพิจารณาจากลักษณะที่มาของการอภัยโทษแล้ว อาจแบ่งการอภัยโทษได้ดังนี้

ก) การอภัยโทษตามกฎหมาย

ได้แก่ การอภัยโทษในกรณีที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดตามกฎหมายแล้วเพื่อมีผลให้ผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาไม่ต้องรับโทษ (กรณีอภัยโทษปล่อย) ได้รับโทษน้อยลง (กรณีอภัยโทษลดโทษ) หรือได้รับโทษต่างไปจากคำพิพากษา (กรณีอภัยโทษเปลี่ยนโทษ) ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการอภัยโทษเป็นรายบุคคล หรืออภัยโทษทั่วไป

ข) การอภัยโทษตามจารีตประเพณี

ได้แก่ การอภัยโทษในกรณีที่ยังมิได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดตามกำหมายให้ลงโทษผู้กระทำความผิดแต่อย่างใดและในบางกรณีเป็นการอภัยโทษในชั้นพนักงานซึ่งอยู่ระหว่างการสอบสวน หรือฟ้องร้องโดยที่ยังมิได้มีการพิจารณาพิพากษาแต่อย่างใด หรือแม้กระทั่งในบางกรณีผู้กระทำผิดไม่ใช่ผู้กระทำความผิดอาญา เช่น การกระทำผิดวินัยข้าราชการ หรือวินัยนักศึกษา ผลของการอภัยโทษตามจารีตประเพณีนี้อาจทำให้มีผลในทางกฎหมายได้ เช่น การสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำ

ความผิดในกรณีที่เป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา หรือดำเนินการแก้ไขวินัยข้าราชการ หรือวินัยนักศึกษา เป็นต้น

การอภัยโทษตามจารีตประเพณีนี้อาจจะเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพตามประมวลกฎหมายอาญา และผู้ต้องหาได้ขอ “พระราชทานอภัยโทษ” ในชั้นพนักงานสอบสวน หรือชั้นพนักงานอัยการ โดยที่ยังมิได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด และผู้ขอรับพระราชทานอภัยโทษก็ยังมิใช่ผู้ต้องโทษแต่อย่างใด

การอภัยโทษตามจารีตประเพณียังนำไปใช้สำหรับกรณีอื่นๆ ที่มิใช่การกระทำที่มีโทษทางอาญาอีกด้วย เช่น กรณีพระราชทานอภัยโทษในกรณีวิกฤตตุลาการเมื่อ พ.ศ. 2534 ซึ่งทรงเห็นสมควรลดหย่อนผ่อนโทษจากปลดออก หรือไล่ออกเป็นงดบำเหน็จความชอบ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าการอภัยโทษตามจารีตประเพณีนี้แม้จะมิได้กรณีที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ตาม แต่โดยผลของรับธรรมนูญที่ผ่านมา เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 191 ก็ยังคงรับรองพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษตามที่ทรงมีตามพระราชประเพณีอยู่นั้นเอง

แต่อย่างไรก็ตามการอภัยโทษตามจารีตประเพณีนี้จะแตกต่างจากการอภัยโทษตามกฎหมายที่ว่า เมื่อมีการอภัยโทษตามจารีตประเพณีแล้ว ส่วนราชการ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังต้องดำเนินการบางอย่างเพื่อน้อมนำการที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณในการอภัยโทษให้มีผลบังเกิดขึ้น ดั่งกรณีของการพระราชทานอภัยโทษในกรณีวิกฤตตุลาการเมื่อ พ.ศ. 2534 ซึ่งทรงเห็นสมควรลดหย่อนผ่อนโทษจากปลดออก หรือไล่ออกเป็นงดบำเหน็จความชอบแล้ว กระทรวงยุติธรรม (ก่อนแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม) จึงได้ยกเลิกคำสั่งเรื่องลงโทษข้าราชการทั้งหมด อันเป็นผลให้ข้าราชการที่ถูกลงโทษปลดออก หรือไล่ออกที่ได้รับการพระราชทานอภัยโทษกลับเข้าปฏิบัติหน้าที่ดั่งเดิม[63]

นอกจากนั้นในกรณีที่ผู้ต้องหาที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานหมิ่นพระบรมราชนุภาพตามประมวลกฎหมายอาญา และผู้ต้องหาได้ขอ “พระราชทานอภัยโทษ” ในชั้นพนักงานสอบสวน หรือชั้นพนักงานอัยการ ซึ่งเมื่อได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณให้ได้รับการอภัยโทษแล้ว พนักงานอัยการก็จะน้อมนำการพระราชทานอภัยโทษในกรณีดังกล่าวเพื่อการสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำผิด เป็นต้น

---

[63] ศาลฎีกา. (2539). *เฉลิมพระเกียรติฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง. หน้า 67.

ดังนั้นสรุปได้ว่าประเภทของการอภัยโทษมีหลายอย่าง เช่น แบ่งตามลักษณะของผู้ได้รับการอภัยโทษ แบ่งตามผลของการได้รับการอภัยโทษ แบ่งตามที่มาของการอภัยโทษ ซึ่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้แบ่งประเภทของการอภัยโทษ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ การอภัยโทษตามจารีตประเพณี และการอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 7 ประกอบด้วย การอภัยโทษเป็นรายบุคคล และการอภัยโทษเป็นการทั่วไป

หากพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาแล้วนั้น สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการพระราชทานอภัยโทษแล้วพบว่าบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องนั้นจะกำหนดเงื่อนไขอย่างกว้างๆ เพื่อผู้ต้องขังจะได้รับการพระราชทานอภัยโทษได้ กล่าวคือ ต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้รับโทษทางอาญาอย่างใดอย่างหนึ่ง และเป็นผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ถ้าหากพิจารณาเงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อหา (Content) และเงื่อนไขเกี่ยวกับรูปแบบ (Form) แล้วจะมีรายละเอียดที่แตกต่างไปจากประเภทของการอภัยโทษเป็นการทั่วไป หรือการอภัยโทษเฉพาะราย ดังนั้นเงื่อนไขในการอภัยโทษที่แตกต่างจากการอภัยโทษทั่วไปและการอภัยโทษเฉพาะราย มี 2 เงื่อนไข กล่าวคือ เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อหา และเงื่อนไขเกี่ยวกับรูปแบบ

1. เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อหา (Content)

ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษที่จะขอให้ได้รับการพระราชทานอภัยโทษนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่า ผู้นั้นต้องมีลักษณะเช่นใด หรือฐานความผิดที่ได้กระทำเป็นเช่นใด เงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อหาของการอภัยโทษจะเป็นไปตามนโยบายของแต่ละประเทศไม่แน่นอนตายตัว การอภัยโทษของประเทศไทยนั้นใช้กับ คดีอาญาทุกประเภท โทษทางวินัย โทษทุกชนิดที่เป็นโทษตามกฎหมายโดยชอบ เช่นโทษ ปรับ เป็นต้น ก็อาจขอพระราชทานอภัยโทษได้ ส่วนการอภัยโทษเป็นการทั่วไปจะมีบัญชีลักษณะความผิดท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดของความผิดที่จะได้รับการอภัยโทษไว้ ซึ่งการขอประราชทานอภัยโทษต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว และมิใช่การเปลี่ยนแปลงผลของคำพิพากษาแต่อย่างใด โดยการขอพระราชทานอภัยโทษต้องไม่มีการกล่าวอ้างคัดค้านคำพิพากษา

ซึ่งการขอพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป รัฐมนตรีจะกราบบังคมทูลเพื่อขอตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นในกรณีการตราพระราชกฤษฎีกานั้น ต้องมีเหตุอันสมควร เช่น วาระสำคัญของบ้านเมือง ส่วนการขอพระราชทานอภัยโทษเฉพาะรายนั้นผู้กระทำความผิดต้อมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ จะมีลักษณะเช่นใด หรือความผิดอย่างใดก็ได้ โดยยื่นฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษทูลเกล้าฯ ถวายต่อพระมหากษัตริย์ขอรับพระราชทานอภัยโทษซึ่งจะยื่นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมก็ได้ หรือหากไม่มีใครยื่นถ้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเห็นเป็นการสมควรจะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษาก็ได้ แต่

ถ้าหากพิจารณาหลักในเรื่องการอภัยโทษก็อาจกล่าวได้ว่า การอภัยโทษคำนึงถึงเงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อหา (Content) ต่างๆ ที่จะพิจารณาให้อภัยโทษ ดังนี้

1) ลักษณะของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ การอภัยโทษต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้กระทำความผิดเป็นรายๆ ไป (Individualization) ทั้งนี้ผู้ต้องโทษที่จะได้รับการพระราชทานอภัยโทษจะต้องมีลักษณะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการอภัยโทษ เช่น ผู้ต้องโทษนั้นเป็นผู้ที่สามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ก่อนที่จะบังคับตามคำพิพากษาจนเสร็จสิ้น ผู้ต้องโทษนั้นเป็นคนพิการมีลักษณะเป็นคนทุพพลภาพอันเห็นได้ชัด ผู้ต้องโทษนั้นเป็นคนเจ็บป่วยร้ายแรง ผู้ต้องโทษนั้นเป็นคนสูงอายุ

2) ฐานความผิดที่ผู้ต้องโทษนั้นได้กระทำ กล่าวคือ การอภัยโทษนอกจากต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้กระทำความผิดเป็นรายๆ ไปแล้ว การอภัยโทษควรจะได้คำนึงถึงฐานความผิดที่ผู้ต้องโทษนั้นได้กระทำประกอบด้วย เนื่องจากการกระทำความผิดบางฐานอาจมีผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างมาก การที่ไม่ให้อภัยอาจมีผลในเชิงป้องปราม (Prevention) มิให้ผู้ใดคิดที่จะกระทำความผิดนั้นอีก เช่น การกระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ การกระทำความผิดต่อกฎหมายยาเสพติดให้โทษโดยเฉพาะการผลิต หรือจำหน่ายเป็นต้น

จะเห็นได้ว่าเงื่อนไขเกี่ยวกับเนื้อหา (Content) ในการพระราชทานอภัยโทษนั้นแม้ไม่มีกำหมายกำหนดไว้ชัดเจนว่าจะต้องมีลักษณะเช่นใดก็ตาม การอภัยโทษควรคำนึงถึงประโยชน์และผลกระทบที่จะได้รับในอนาคตด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษรายใดนั้นเป็นเรื่อง “นโยบายทางอาญา” (Criminal Policy) ซึ่งควรต้องพิจารณาถึงผลกระทบอย่างเข้มงวดด้วย[64]

2. เงื่อนไขเกี่ยวกับรูปแบบ (Form)

เงื่อนไขเกี่ยวกับรูปแบบนั้น เมื่อจะมีการอภัยโทษรายใดแล้ว สิ่งที่จะต้องคำนึงก็คือรูปแบบ ว่าการอภัยโทษจะเป็นเช่นใด ซึ่งเงื่อนไขเกี่ยวกับรูปแบบ มี 2 กรณี

1) การอภัยโทษเฉพาะราย

ในกรณีที่มีการอภัยโทษเฉพาะรายนั้น ไม่มีกฎหมายกำหนดรูปแบบของการอภัยโทษชัดเจน ทั้งนี้ในทางปฏิบัติเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยเช่นใดแล้ว สำนักงานเลขาธิการก็อัญเชิญพระราชกระแสกลับไปยังนายกรัฐมนตรี เพื่อปฏิบัติ หรือเพื่อทราบเกล้าฯ ต่อไป นอกจากนั้นในบางกรณีก็ทำโดยพระบรมราชโองการ

2) การอภัยโทษเป็นการทั่วไป

---

[64] สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. เล่มเดิม. หน้า 119.

ในกรณีที่มีการอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 261 ทวิ บัญญัติไว้ให้เป็นอำนาจของฝ่ายบริหาร กล่าวคือ ฝ่ายบริหารเป็นว่าเป็นการสมควร อาจจะเป็นวาระสำคัญของบ้านเมือง ก็จะมีการตราเป็นพระราชกฤษฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งนักโทษที่จะขอพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั้นต้องเข้าหลักเกณฑ์ที่กำหนดอยู่ในข่ายที่จะได้รับพระมหากรุณาธิคุณขอพระราชทานอภัยโทษ

หลักเกณฑ์และขั้นตอนของการอภัยโทษ แบ่งออกเป็น 2 กรณี กล่าวคือ หลักเกณฑ์และขั้นตอนของการอภัยโทษเป็นการทั่วไป และหลักเกณฑ์และขั้นตอนของการอภัยโทษเฉพาะราย

1. หลักเกณฑ์ และขั้นตอนของการอภัยโทษเป็นการทั่วไป

ในทางจิตวิทยาถือว่ามนุษย์อยู่ด้วยความหวัง การที่บุคคลจะถูกจองจำในเรือนจำ มิได้หมายความว่าเขาจะต้องถูกจำกัดความหวังในการดำรงชีวิต การอภัยโทษเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเปรียบเสมือนแรงจูงใจ (Incentive) ให้ผู้กระทำความผิดประพฤติตนเป็นคนดีเพื่อที่จะมีโอกาสให้ได้รับการอภัยโทษปล่อยตัวไป หรือลดหย่อนผ่อนโทษ

ผู้ที่อยู่ในข่ายที่จะได้รับการพระราชทานอภัยโทษนั้น ตามปกติจะอภัยโทษให้แก่ผู้ต้องขัง หรือนักโทษเด็ดขาด กล่าวคือ ผู้ต้องโทษกักขังแทนจำคุก หรือผู้ต้องขังแทนค่าปรับที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดก่อน หรือในวันที่พระราชกฤษฎีกาใช้บังคับ ผู้ซึ่งจะได้รับพระราชทานอภัยโทษตามพระราชกฤษฎีกานั้นจะต้องมีตัวอยู่ในความควบคุมของทางราชการ หรือถูกกักขังไว้ในสถานที่หรือที่อาศัยที่ศาล หรือราชการกำหนด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 261 ทวิ บัญญัติรับรองสิทธินี้ไว้ว่า ในกรณีที่รัฐมนตรีเห็นเป็นการสมควรจะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษาก็ได้ พระราชทานอภัยโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาซึ่งบทบัญญัติดังกล่าว แปลความหมายได้ว่า การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปจะต้องทำเป็นกฎหมายในรูปพระราชกฤษฎีกา พระราชกฤษฎีนั้นเป็นกฎหมายที่ฝ่ายบริหารออก จะออกพระราชกฤษฎีกาอภัยโทษต้องผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ซึ่งก็หมายความว่า คณะรัฐมนตรี หรือรัฐบาลเห็นว่ามีวาระสมควร หรือวาระโอกาสสำคัญของบ้านเมือง เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมราชินีนาถ วันสำคัญทางพุทธศาสนา โดยเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องดูแลว่าสถาบันของบ้านเมือง คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีวาระที่ควรจะเฉลิมฉลองในระดับใดและโอกาสที่สมควรจะให้กราบบังคมทูล เพื่อขอให้มีการพระราชการอภัยโทษ เมื่อมีการตราพระราชกฤษฎีกาแล้วก็จะนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์เพื่อลงพระปรมาภิไธยโดย มีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้สนองพระบรมราชโองการ โดยการดำเนินการของฝ่ายบริหารจะไม่ต้องขอความเห็นชอบจากรัฐสภาแต่อย่างใด

ซึ่งในการดำเนินการตรวจสอบผู้ที่ได้รับการอภัยโทษให้มีคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้พิพากษาศาลหรือตุลาการศาลในท้องถิ่นนั้น อัยการ โดยคณะกรรมการดังกล่าวมีหน้าที่ตรวจสอบผู้ซึ่งจะได้รับการอภัยโทษและส่งรายชื่อ ให้เสร็จภายใน 60 วัน นับตั้งแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาใช้บังคับ เมื่อได้มีหมาย หรือคำสั่งปล่อย หรือลดโทษแล้ว ให้คณะกรรมการทำบัญชีผู้ซึ่งได้รับการอภัยโทษ หรือลดโทษเก็บไว้ที่เรือนจำหนึ่งฉบับ ส่งให้ศาลหนึ่งฉบับ ส่งกระทรวงมหาดไทยหนึ่งฉบับ และทูลเกล้าฯ ถวายต่อพระมหากษัตริย์อีกหนึ่งฉบับ ซึ่งพระราชกฤษฎีกาอภัยโทษแต่ละครั้งจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการอภัยโทษโดยปล่อยตัวไป หรือลดหย่อนผ่อนโทษ

2. หลักเกณฑ์ และขั้นตอนของการอภัยโทษเป็นการเฉพาะราย

หลักเกณฑ์และขั้นตอนของการอภัยโทษเป็นการเฉพาะราย แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ สำหรับโทษโดยทั่วไป และโทษประหารชีวิต

1) หลักเกณฑ์ และขั้นตอนของการอภัยโทษเป็นการเฉพาะรายสำหรับโทษทั่วไปให้ยื่นเรื่องราวต่อบุคคลดังต่อไปนี้ กล่าวคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือพัศดีเรือนจำ หรือผู้บัญชาการเรือนจำ

ก) การยื่นเรื่องราวต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

“ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 259 บัญญัติว่า ผู้ต้องคำพิพากษาให้รับโทษอย่างใดๆ หรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วถ้าจะทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์ขอรับพระราชทานอภัยโทษจะยื่นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมก็ได้”

ซึ่งตามบทบัญญัติมาตรานี้ หมายความว่า การทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์เพื่อขอรับพระราชทานอภัยโทษนั้น ผู้กระทำความผิดที่ต้องรับโทษตามคำพิพากษาให้รับโทษมิต้องเป็นผู้ขอพระราชทานอภัยโทษโดยตรง ผู้มีประโยชน์อาจจะขอแทนก็ได้ เช่น บิดา มารดา บุตร หรือภริยาเป็นต้น โดยโทษตามคำพิพากษานั้นกฎหมายมิได้บัญญัติว่าต้องเป็นโทษหนักเบาอย่างไร กฎหมายบัญญัติว่า “ผู้ต้องคำพิพากษาให้รับโทษอย่างใดๆ” ซึ่งต้องแปลความว่าเป็นโทษตามกฎหมายอาญา ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์แต่ที่สำคัญตามกฎหมายในการขอพระราชทานอภัยโทษก็คือ ต้องให้คดีอาญานั้นถึงที่สุดเสียก่อน

ข) การยื่นเรื่องราวต่อพัศดีเรือนจำ หรือผู้บัญชาการเรือนจำ

“ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 260 บัญญัติว่า ผู้ถวายเรื่องราวซึ่งต้องจำคุกอยู่ในเรือนจำจะยื่นเรื่องราวต่อพัศดีเรือนจำ หรือผู้บัญชาการเรือนจำก็ได้ เมื่อได้รับเรื่องราวนั้นแล้ว ให้พัศดีเรือนจำ หรือผู้บัญชาการเรือนจำออกใบรับให้แก่ผู้ยื่นเรื่องราว แล้วให้รีบส่งเรือนราวนั้นไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม”

ซึ่งตามบทบัญญัติมาตรานี้ หมายความว่า หากผู้ถวายเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษอยู่ในเรือนจำ หรือถูกจำคุกอยู่ ผู้นั้นจะยื่นเรื่องราวต่อพัศดีเรือนจำ หรือผู้บัญชาการเรือนจำก็ได้ และเมื่อได้รับเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษแล้ว ให้รีบส่งไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมทันที

2) หลักเกณฑ์ และขั้นตอนของการอภัยโทษเป็นการเฉพาะรายสำหรับโทษประหารชีวิต

ในกรณีผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาให้ประหารชีวิตนั้น มีวิธีพิเศษกว่าผู้ต้องรับโทษอื่นๆ โดยจะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวีพิจารณาความอาญา

มาตรา 262 บัญญัติว่า ภายใต้บังคับแห่ง มาตรา 247 และ 248 เมื่อคดีถึงที่สุด ผู้ใดต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับตั้งแต่วันฟังคำพิพากษาให้ประหารชีวิตให้เจ้าหน้าที่นำตัวผู้นั้นไปประหารชีวิตเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับตั้งแต่วันฟังคำพิพากษา เว้นแต่ในกรณีที่มีการถวายเรื่องราว หรือคำแนะนำขอให้พระราชทานอภัยโทษตามมาตรา 261 ก็ให้ทุเลาการประหารชีวิตไว้จนกว่าจะพ้นหกสิบวันนับแต่วันที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมถวายเรื่องราวหรือคำแนะนำขึ้นไปนั้น แต่ถ้ายกเรื่องราวนั้นเสียก็ให้จัดการประหารชีวิตก่อนกำหนดนี้ได้

เรื่องราว หรือคำแนะนำขอพระราชทานอภัยโทษ แก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตให้ถวายได้แต่ครั้งเดียวเท่านั้น”

ซึ่งตามบทบัญญัติมาตรานี้ หมายความว่า ได้มี มาตรา 245 วรรคแรก บัญญัติวางหลักไว้แล้วว่าเมื่อคดีถึงที่สุด ให้บังคับคดีโดยไม่ชักช้า แต่คดีที่ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตมาตรา 247 บัญญัติ ห้ามมิให้บังคับตามคำพิพากษาจนกว่าจะได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการอภัยโทษ กล่าวคือ มาตรา 247 บัญญัติว่าถ้าหญิงใดจะถูกประหารชีวิต ถ้ามีครรภ์อยู่ก็บัญญัติ ให้รอไว้จนกว่าจะคลอดบุตรเสียก่อนแล้วค่อยประหารชีวิต มาตรา 248 บัญญัติว่า ถ้าบุคคลใดต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตขณะวิกลจริต ก็ให้รอการประหารชีวิตจนกว่าผู้นั้นจะหาย

ดังนั้นถ้าไม่มีการทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมก็มิได้ถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ขอให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิต มาตรา 262 จึงบัญญัติให้เจ้าหน้าที่นำตัวไปประหารชีวิตเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับตั้งแต่วันฟังคำพิพากษาถึงที่สุด แต่หากมีการถวายเรื่องราวเพื่อขอให้พระราชทานอภัยโทษตามมาตรา 261 ก็ให้ทุเลาการประหารชีวิตไว้จนกว่าจะพ้นหกสิบวันนับตั้งแต่วันที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมถวายเรื่องราว หรือคำแนะนำขึ้นไป แต่ถ้าทรงยกเรื่องราวก็ให้จัดการประหารชีวิตก่อนกำหนดหกสิบวันดังกล่าวได้ ทั้งนี้เรื่องราว หรือคำแนะนำขอพระราชทานอภัยโทษ แก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตให้ถวายได้แต่ครั้งเดียวเท่านั้น ตามมาตรา 262 วรรค

สอง เมื่อผลการถวายเรื่องราวปรากฏว่าทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยให้ยกเรื่อง หรือยกฎีกา เจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการประหารชีวิตผู้ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตภายในเก้าสิบวัน แต่หากทรงพระราชทานอภัยโทษหนักเป็นเบาโดยเปลี่ยนจากโทษประหารชีวิตมาจำคุกตลอดชีวิต ก็บังคับโทษตามที่เหลืออยู่ต่อไป

2.2.3 ผลทางกฎหมายในการอภัยโทษ

เมื่อมีการพระราชทานอภัยโทษ ไม่ว่าจะเป็นการอภัยโทษเป็นการทั่วไป หรือการอภัยโทษเฉพาะรายก็ตาม การพระราชทานอภัยโทษนั้นจะมีผลทางกฎหมายดังนี้

1. การอภัยโทษตามกฎหมาย

การอภัยโทษตามกฎหมาย จะมีผลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

1) ผลต่อการบังคับโทษในคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 263 บัญญัติว่า เหตุที่มีเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษในโทษอย่างอื่นนอกจากโทษประหารชีวิตไม่เป็นผลให้ทุเลาการลงโทษนั้น นอกจากนั้นการอภัยโทษจะมีผลต่อการบังคับโทษในคดีอาญาแตกต่างกันไปตามประเภทของการอภัยโทษ ดังต่อไปนี้

ก) การอภัยโทษปล่อย

“ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 265 วรรค 1 บัญญัติว่า ในกรณีที่มีการอภัยโทษเด็ดขาดโดยไม่มีโดยมีเงื่อนไข ห้ามมิให้บังคับโทษนั้น ถ้าบังคับโทษไปบ้างแล้วให้หยุดทันที ถ้าเป็นโทษปรับที่ชำระแล้ว ให้คืนค่าปรับให้ไปทั้งหมด”

กล่าวคือ การพระราชทานอภัยโทษปล่อยนั้นผู้ที่ได้รับการอภัยโทษไม่ต้องรับโทษตามคำพิพากษาอีกต่อไป โดยจะได้รับการปล่อยตัวเพื่อให้กลับไปใช้ชีวิตอย่างปกติสุข

ข) การอภัยโทษลดโทษ

“ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 265 วรรค 2 บัญญัติว่า ถ้าการอภัยโทษเป็นแต่เพียง.. หรือลดโทษ โทษที่เหลืออยู่ก็ให้บังคับไปได้”

กล่าวคือ การพระราชทานอภัยโทษลดโทษ นั้นได้แก่ การพระราชทานอภัยโทษเปลี่ยนแปลงประเภทของโทษที่รุนแรงให้เบาขึ้นโดยการผ่อนคลายความตึงเครียดอันเกิดจากการลงโทษลักษณะผ่อนหนักให้เป็นเบา หรือให้รับโทษเพียงบางส่วน เช่น พระราชทานอภัยลดโทษจากโทษจำคุก 50 ปี เป็นโทษจำคุก 30 ปี หรือพระราชทานอภัยลดโทษให้เหลือกำหนดโทษจำคุก 15 ปีเป็นต้น

ค) การอภัยโทษเปลี่ยนโทษ

“ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 265 วรรค 2 บัญญัติว่า ถ้าการอภัยโทษเป็นแต่เพียงเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา...โทษที่เหลืออยู่ก็ให้บังคับไปได้”

กล่าวคือ การพระราชทานอภัยโทษเปลี่ยนโทษนั้นผู้ที่ได้รับการอภัยโทษ คือ ลดโทษจากประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต

2) ผลอื่นๆ

การอภัยโทษตามกฎหมายนอกจากจะมีผลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีผลในด้านอื่นๆ อีก ดังต่อไปนี้

ก) ผลต่อทะเบียนประวัติ

แม้ประมวลกฎหมายวีพิจารณาความอาญา จะไม่ได้บัญญัติถึงผลต่อทะเบียนประวัติอาชญากร (Criminal Record) โดยตรงก็ตาม แต่การได้รับการอภัยโทษก็จะไม่มีผลลบล้างทะเบียนประวัติอาชญากรแต่อย่างใด ซึ่งจะแตกต่างจากนิรโทษกรรม และการล้างมลทิน ดังจะเห็นได้จากมาตรา 266 ที่กำหนดไว้ชัดเจนว่า “การอภัยโทษนั้นย่อมไม่ตัดอำนาจศาลที่จะเพิ่มโทษ หรือไม่รอการลงอาญาตามกฎหมายลักษณะอาญาว่าด้วยการกระทำผิดหลายครั้งไม่เข็ดหลาบ หรือว่าด้วยรอการลงอาญา

ข) ผลต่อการเพิ่มโทษในคดีอื่น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 266 บัญญัติว่า “เมื่อผู้ได้รับพระราชทานอภัยโทษเนื่องจากการกระทำความผิดอย่างหนึ่งถูกฟ้องว่ากระทำความผิดอีกอย่างหนึ่ง การอภัยโทษนั้นย่อมไม่ตัดอำนาจศาลที่จะเพิ่มโทษ หรือหรือไม่รอการลงอาญาตามกฎหมายลักษณะอาญาว่าด้วยการกระทำผิดหลายครั้งไม่เข็ดหลาบ หรือว่าด้วยรอการลงอาญา”

ค) ผลต่อคดีแพ่งเนื่องจากคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 265 วรรค 3 บัญญัติว่า “แต่การได้รับพระราชทานอภัยโทษ ไม่เป็นเหตุให้ผู้รับพ้นความผิดในการต้องคืน หรือใช้ราคาทรัพย์ หรือค่าทดแทนตามคำพิพากษา”

2. การอภัยโทษตามจารีตประเพณี

โดยที่การอภัยโทษตามจารีตประเพณี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามิได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้โดยตรง แต่โดยผลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กล่าวคือ นับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อคณะราษฎร์ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 มีบทบัญญัติที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ โดยกำหนดให้การอภัยโทษเป็นอำนาจของ

คณะกรรมการราษฎร แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม ฉบับถาวรในวันที่ 10 ธันวาคม พุทธศักราช 2475 แล้ว รัฐธรรมนูญก็ได้บัญญัติรับรองอำนาจในการอภัยโทษให้เป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ดุจเดิม ดังเช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 191 ซึ่งยังคงรับรองพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษไว้อยู่

ดังนั้น การอภัยโทษตามจารีตประเพณีจึงแตกต่างจากการอภัยโทษตามกฎหมายที่ว่า เมื่อมีการอภัยโทษตามจารีตประเพณีแล้ว ส่วนราชการ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังต้องดำเนินการบางอย่าง เพื่อน้อมนำการที่ทรงมีพระกรุณาธิคุณพระราชทานอภัยโทษให้มีผลบังคับขึ้น ดั่งกรณีของการพระราชทานอภัยโทษในวิกฤตตุลาการเมื่อ พุทธศักราช 2534 ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

2.2.4 ข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการอภัยโทษ

ได้มีผู้อภิปรายกันมากเกี่ยวกับข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการอภัยโทษทั้งข้อดี และข้อเสียของการอภัยโทษ ซึ่งความเห็นนี้ได้แยกออกเป็น 2 กรณี กล่าวคือ กรณีเห็นว่าเป็นผลดี และกรณีที่เห็นเป็นผลเสีย อาจสรุปข้อคิดเห็นทั้ง 2 กรณีได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อดีของการอภัยโทษ

1) เป็นการแสดงถึงพระเมตตากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระราชทานอภัยโทษแก่พสกนิกรของพระองค์ที่ได้กระทำความผิด และถูกลงโทษให้รู้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณได้มีโอกาสกลับพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี และใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ปกติสุข

2) เป็นการแก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม ในเมื่อไม่สามารถกระทำโดยผ่านวิธีอื่นได้

3) เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดของการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้กฎหมายมีความผ่อนคลายและให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดต้องโทษราชทัณฑ์ที่สารภาพ และสำนึกผิดได้มีการลดหย่อนผ่อนโทษ ลดโทษให้ในการสำนึกผิดที่ได้กระทำลงไป

4) เป็นการบำรุงขวัญและกำลังใจของนักโทษให้มีความประพฤติที่ดีขึ้น ซึ่งจะได้รับการพิจารณาความประพฤติตามระบบการเลื่อนชั้นของนักโทษ เช่น จากนักโทษชั้นกลางเป็นชั้นดีมาก จนถึงชั้นเยี่ยม เพื่อให้ได้รับสิทธิลดโทษตามพระราชกฤษฎีกา พระราชทานอภัยโทษมากน้อยตามลำดับชั้นของนักโทษ ซึ่งจะเป็นผลให้ไดรับการปลดปล่อยรวดเร็วขึ้น นอกเหนือจากการปลดปล่อยโดยการลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษเป็นต้น

5) เป็นการใช้หลักจิตวิทยา และหลักทัณฑวิทยาโน้มน้าวจิตใจให้นักโทษคลายความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ เป็นศัตรูต่อสังคมเพื่อให้ประพฤติดี ซึ่งส่งผลสะท้อนทำให้การปกครองดูแลง่ายขึ้น

6) เป็นมาตรการส่งเคราะห์และควบคุมสังคมที่จะกลั่นกรองนักโทษที่พิการ เจ็บป่วย ทุพพลภาพ หรือต้องโทษจำคุกเป็นครั้งแรกให้มีโอกาสพ้นโทษได้เร็วขึ้นก่อนครบกำหนดระยะเวลา เมื่อได้รับโทษตามสมควรแล้ว อันเป็นการปลดเปลื้องภาระการเลี้ยงดูแล

7) เป็นการผ่อนคลายความแออัดของเรือนจำ หรือทัณฑสถาน ทำให้จำนวนนักโทษน้อยลง เป็นการง่ายในการอบรมสั่งสอน และเป็นการประหยัดงบประมาณค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูนักโทษ สามารถนำงบประมาณค่าใช้จ่ายไปดำเนินการอยากอื่นในการอบรม แก้ไขและพัฒนา เพื่อให้กลับตัวเป็นพลเมืองที่ดียิ่งขึ้น

8) การอภัยโทษทำให้เจ้าหน้าที่สามารถปกครองผู้ต้องโทษในเรือนจำได้ง่ายขึ้น

2. ข้อเสียของการอภัยโทษ

1) การอภัยโทษทำให้อาชญากรรมเริ่มไม่มีความเกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมืองมีความกล้าที่จะท้าทายและแสวงหาประโยชน์จากการอภัยโทษประกอบอาชญากรรม แม้ว่าจะเสียอยู่บ้างในการที่จะถูกลงโทษตามกฎหมายบ้านเมือง แต่ก็คิดว่าการถูกลงโทษ ถ้าประพฤติดีในเรือนจำย่อมมีโอกาสถูกปล่อยตัวเป็นอิสระได้เร็วขึ้น

2) การอภัยโทษขัดต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจ จากแนวคิดเกี่ยวกับการอภัยโทษจะเห็นได้ว่า การอภัยโทษเป็นวิการที่รัฐซึ่งอาจจะเป็นพระมหากษัตริย์ หรือหัวหน้าฝ่ายบริหาร ใช้อำนาจในการอภัยโทษยกโทษให้ ลดโทษหรือเปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบา ให้แก่ผู้กระทำความผิดที่สามารถกลับตัวเป็นคนดีได้เร็วก่อนครบระยะเวลาลงโทษตามคำพิพากษาของศาลโดยเป็นการให้โอกาวแก่ผู้กระทำความผิดได้กลับคืนสู่สังคมได้เร็วขึ้นกว่าเดิม จากการใช้อำนาจในการอภัยโทษของฝ่ายบริหารนี้ทำให้เกิดข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการใช้อำนาจอภัยโทษของฝ่ายบริหารว่า เป็นการเข้าไปแทรกแซงอำนาจตุลาการโดยเข้าไป แก้ไขเปลี่ยนแปลงผลคำพิพากษาของผู้กระทำความผิด[65]

แต่อย่างไรก็ตามข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการแทรกแซงอำนาจตุลาการของฝ่ายบริหารถูกลบล้างไป กล่าวคือ เห็นว่าการอภัยโทษไม่ได้ทำให้อำนาจในการบริหารการลงโทษซึ่งมีอยู่ในขอบข่ายอำนาจของฝ่ายบริหาร จึงไม่ใช่เป็นเรื่องก้าวก่ายอำนาจอื่น

3) การอภัยโทษทำให้นักโทษกระทำความดีระหว่างต้องโทษเพื่อจุดประสงค์ในการเลื่อนชั้นให้สูงขึ้นเพื่อประโยชน์ที่จะได้รับสิทธิการลดโทษ มากกว่าที่จะตั้งใจประพฤติตนเป็นคนดีที่แท้จริง ดังนั้นการดูแลการคัดเลือกนักโทษดีเด่นที่จะได้รับการอภัยโทษ ย่อมต้องกระทำอย่างรัดกุม

---

[65] Pierre Bouzat et Jean Pinatel. (1970). *Traite de Droit Penal et de Criminologie* (Tome I, II.2^{e} edition). Paris: Librairie Dalloz. p. 830.

4) ระบบพิจารณาคดี การตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิดของระบบศาลไทย โดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้วิธีการสั่งลงโทษจำคุก ซึ่งเป็นการลงโทษอย่างรุนแรง

5) การอภัยโทษทำให้ศาลไม่อาจใช้ดุลยพินิจทางกฎหมายลงโทษให้เหมาะสมกับโทษที่ได้กระทำลงไปของผู้กระทำความผิด จึงต้องมีการลงโทษเรียงกระทงความผิด เมื่อรวมอัตราโทษทั้งหมดแล้ว ทำให้ผู้ต้องโทษได้รับโทษจำคุกในอัตราที่สูงเกินความเป็นจริง

6) หลักเกณฑ์และวิธีการอภัยโทษ หากมิได้มีการตรวจสอบอย่างรอบคอบ หรือถี่ถ้วนแล้วจะทำให้นักโทษบางคนที่เป็นภัยต่อสังคมได้รับประโยชน์จากการอภัยโทษและสามารถได้รับการปลดปล่อยออกจากเรือนจำเร็วขึ้นในเวลาที่ยังไม่สมควร จากสาเหตุนี้เองจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมภายนอก โดยจะก่ออาชญากรรมขึ้นเองเป็นการกระทำผิดซ้ำ เพราะไม่เข็ดหลาบจากการถูกลงโทษ

7) ความรู้สึกของประชาชนในเรื่องความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน และความสงสัยต่อฆาตกรที่ประชาชนไม่ไว้ใจผู้ที่ได้รับการอภัยโทษ

ดังนั้นสรุปได้ว่าข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการอภัยโทษนั้นมีทั้งข้อดี และข้อเสียจากดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2.2.5 เปรียบเทียบความแตกต่างของการอภัยโทษกับการนิรโทษกรรม การล้างมลทินการลดวันต้องโทษ และพักการลงโทษ

การอภัยโทษ การนิรโทษกรรม การล้างมลทิน การลดวันต้องโทษ และพักการลงโทษเป็นมาตรการหนึ่งที่รัฐใช้แก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม หรือเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด ดังนั้น เพื่อให้ทราบถึงวิธีการ วัตถุประสงค์ของแต่ละประเภท จึงต้องศึกษาความแตกต่างของการอภัยโทษ การนิรโทษกรรม การล้างมลทิน การลดวันต้องโทษ และพักการลงโทษ โดยจะศึกษาถึงองค์กรที่มีอำนาจ ประเภทของผู้กระทำความผิด และผลของการอภัยโทษ การนิรโทษกรรม การล้างมลทิน การลดวันต้องโทษ และพักการลงโทษ

1. การอภัยโทษ

ก) องค์กรที่มีอำนาจ

องค์กรที่มีอำนาจในการอภัยโทษ ปัจจุบันนี้เป็นอำนาจของฝ่ายบริหาร ซึ่งจะตราเป็นพระราชกฤษฎีกาที่จะใช้วิธีการอภัยโทษในกรณีการอภัยโทษเป็นการทั่วไป แต่หากเป็นการอภัยโทษเฉพาะรายฝ่ายบริหารจะไม่มีการตราเป็นพระราชกฤษฎีกาและเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารเช่นเดียวกัน การอภัยโทษเพื่อแสดงถึงความเมตตากรุณาที่รัฐให้แก่ผู้กระทำความผิดโดยการยกโทษหรือลดโทษโดยมีเงื่อนไข หรือไม่มีเงื่อนไข โดยการพิจารณาตัวบุคคลผู้กระทำความผิดหลังต้องโทษตามคำพิพากษาถึงความเหมาะสมของการลงโทษที่มีต่อผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดที่สามารถแก้ไข ปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นก่อนครบกำหนดเวลาลงโทษ

ข) ประเภทของผู้กระทำความผิด

ซึ่งประเภทของการอภัยโทษนั้น มี 3 กรณี กล่าวคือ แบ่งตามลักษณะของผู้ได้รับการอภัยโทษ เช่นการอภัยโทษเป็นรายบุคคล และการอภัยโทษเป็นการทั่วไป แบ่งตามผลของการได้รับการอภัยโทษ เช่น การอภัยโทษปล่อย การอภัยโทษลดโทษ การอภัยโทษเปลี่ยนโทษ แบ่งตามที่มาของการอภัยโทษ เช่น การอภัยโทษตามกฎหมาย และการอภัยโทษตามจารีตประเพณี

ค) ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับ

ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการอภัยโทษ คือ รัฐจะยกโทษ หรือลดโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว แต่การอภัยโทษนั้นไม่ลบผลของคำพิพากษา และหากผู้กระทำความผิดกระทำความผิดอาญาขึ้นใหม่ ก็ไม่ตัดอำนาจของศาลที่จะเพิ่มโทษ หรือไม่รอลงอาญา การอภัยโทษไม่มีผลลบล้างประวัติอาชญากร

2. นิรโทษกรรม

ก) องค์กรที่มีอำนาจ

องค์กรที่มีอำนาจในการนิรโทษกรรมเป็นการกระทำของฝ่ายบริหาร ซึ่งการนิรโทษกรรมนั้นฝ่ายบริหารจะออกกฎหมายมานิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งกฎหมายนิรโทษกรรมที่ออกมาจะมีผลย้อนหลังไปยกเลิกการกระทำความผิด เพื่อลบล้างการกระทำที่เกิดขึ้นในอดีตของผู้กระทำความผิด ส่วนมากจะออกกฎหมายนิรโทษกรรมเกี่ยวกับความผิดทางการเมือง[66]

ข) ประเภทของผู้กระทำความผิด

ประเภทนิรโทษกรรมของผู้กระทำความผิด คือ ผู้กระทำความผิดอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดทางการเมือง แต่ในปัจจุบันการนิรโทษกรรมก็ยังมาใช้ในความผิดอาญาอื่นที่ไม่ใช่ความผิดทางการเมือง เช่น ความผิดฐานหนีราชการ ผู้ที่มีสิทธิได้รับการนิรโทษกรรมนั้นมีทั้งผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษ หรือยังไม่ได้รับโทษและยังรวมถึงผู้ที่พ้นโทษแล้ว

ค) ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับ

ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการนิรโทษกรรม คือ การนิรโทษกรรมเป็นการยกเว้นความผิดอาญาเสมือนว่าผู้กระทำความผิดไม่เคยต้องคำพิพากษา และศาลจึงไม่อาจเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการนิรโทษกรรมแล้วต่อมากระทำความผิดอีก ซึ่งศาลอาจใช้วิธีการรอ

---

[66] สุรพล คงลาภ. (2534). *นิรโทษกรรม: ศึกษาเกี่ยวกับเงื่อนไขและผลทางกฎหมาย*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 10

ลงอาญาได้ นิรโทษกรรมมีผลลบล้างประวัติอาชญากร และผู้ที่ได้รับการนิรโทษกรรมก็ยังคงต้องรับผิดในทางแพ่งจากการกระทำความผิดต่อบุคคลที่สาม

3. การล้างมลทิน

ก) องค์กรที่มีอำนาจ

องค์กรที่มีอำนาจในการล้างมลทิน คือ องค์กรฝ่ายบริหารที่จะมีการตรากฎหมายออกมาเพื่อล้างมลทินแก่ผู้กระทำความผิด เมื่อผู้กระทำความผิดพ้นโทษแล้ว ซึ่งการล้างมลทินเป็นวิธีที่ฝ่ายบริหารใช้เพื่อลบล้างการกระทำความผิดครั้งก่อนที่พ้นโทษไปแล้ว ซึ่งจะมีผลคืนสิทธิให้ผู้นั้นกลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติสุขในสังคม

ข) ประเภทของผู้กระทำความผิด

ประเภทของผู้กระทำความผิดในการล้างมลทินนั้น มีทั้งความผิดอาญาและความผิดทางวินัย ซึ่งการล้างมลทินเกิดจากแนวคิดที่ว่า ผู้กระทำความผิดพ้นจากโทษแล้ว ยังมีมลทินตราบาปอันเกิดจากการกระทำความผิดที่ผ่านมาแล้วและมีการรับโทษจากการกระทำนั้นแล้ว ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดที่รับโทษไปแล้วกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติสุข

ค) ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับ

ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการล้างมลทิน คือ การล้างมลทินไม่มีผลต่อคดีแพ่งที่เกี่ยวกับบุคคลที่สาม การล้างมลทินเป็นผลให้ความผิดอาญาและความผิดทางวินัยถูกลบล้างเมื่อมีการรับโทษมาแล้ว หากผู้กระทำความผิดขึ้นใหม่ก็ไม่ทำให้ศาลเพิ่มลด หรือมีการไม่รอลงอาญาเพราะถือว่าการกระทำความผิดถูกลบล้าง และได้มีการลบล้างในทะเบียนประวัติอาชญากรด้วย

4. การลดวันต้องโทษ

ก) องค์กรที่มีอำนาจ

องค์กรที่มีอำนาจในการลดวันต้องโทษ คือ องค์กรราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารในการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา เพื่อลดวันต้องโทษให้โอกาสผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมได้เร็วกว่าปกติ แต่การลดวันต้องโทษนั้นองค์กรราชทัณฑ์จะมีการกำหนดเงื่อนไข หากผิดเงื่อนไขก็จะถูกจำกุมขังในเรือนจำ และต้องจำคุกในเวลาที่ได้รับการลดโทษ[67] เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้กระทำผิดปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม

---

[67] สรพงษ์ เศรษฐสนิท. (2545). *ทัศนะของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต่อการปล่อยตัวผู้ต้องขังก่อนครบกำหนดโทษ*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 26.

ข) ประเภทของผู้กระทำความผิด

ประเภทของผู้กระทำความผิดในการลดวันต้องโทษ คือ ผู้กระทำความผิดอาญาที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ โดยผู้กระทำความผิดนั้นต้องรับโทษอยู่แต่ยังไม่พ้นโทษ โดยจะได้ลดวันต้องโทษที่ถูกจำคุกอยู่ให้ปล่อยตัวไป

ค) ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับ

ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการลดวันต้องโทษ คือ ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการปล่อยตัวออกมาจากเรือนจำก่อนครบกำหนดเวลาลงโทษตามคำพิพากษาของศาล และการลดวันต้องโทษไม่มีผลลบล้างการกระทำความผิดตามคำพิพากษาซึ่งเรียกว่าเป็นการยกเว้นโทษนั้นเอง แต่การลดวันต้องโทษนั้นองค์กรราชทัณฑ์จะมีการกำหนดเงื่อนไข หากผิดเงื่อนไขก็จะถูกจำกุมขังในเรือนจำ และต้องจำคุกในเวลาที่ได้รับการลดโทษ

5. พักการลงโทษ

ก) องค์กรที่มีอำนาจ

องค์กรที่มีอำนาจในการพักการลงโทษ คือ องค์กรราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารในการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเหมือนกับการลดวันต้องโทษ เพื่อพักการลงโทษให้แก่ผู้ต้องโทษ

ข) ประเภทของผู้กระทำความผิด

ประเภทของผู้กระทำความผิดในการพักการลงโทษ คือ ผู้กระทำผิดอาญา ซึ่งศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้รับโทษ และผู้กระทำผิดนั้นที่จะได้รับการพักการลงโทษต้องได้รับโทษมาแล้วแต่ยังไม่พ้นโทษ ซึ่งการพักการลงโทษจะได้รับการปลดปล่อยจากเรือนจำก่อนครบกำหนดตามคำพิพากษาของศาล

ค) ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับ

ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการพักการลงโทษ คือ มีผลเช่นเดียวกับการลดวันต้องโทษ คือ เป็นแต่เพียงการยกเว้นโทษ โดยมีเงื่อนไขกำหนด ถ้าผู้ต้องโทษไม่ประพฤติผิดเงื่อนไขก็จะได้รับการยกเว้นโทษ แต่ถ้าทำผิดเงื่อนไข ก็จะต้องกลับมารับโทษจำคุกตามคำพิพากษาที่เหลืออยู่ต่อ โดยมิต้องดำเนินคดีอีก

2.3 หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล (Individualization)[68]

การลงโทษตามหลักการนี้ จะต้องมีการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด (Punishment to Fit the Criminal) โดยพิจารณาถึงความจริงที่ว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันในการรับผิดชอบ ทั้งยังมีบุคคลหลายประเภทที่ควรจะได้รับการลดโทษ หรือไม่ต้องรับโทษเลย การลงโทษตามแนวคิดนี้จะมีจุดมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง หาได้ต้องการให้มีผลถึงบุคคลอื่นไม่ โดยมุ่งที่จะปรับปรุงแก้ไขอบรมบ่มนิสัยของผู้กระทำผิด ให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับตนเป็นพลเมืองที่ดีและกลับคืนสู่สังคมได้ เพราะการลงโทษโดยการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความยากลำบาก หรือได้รับผลร้ายนั้น ในบางกรณีก็ไม่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด และไม่สามารถทำให้ตัวผู้กระทำความผิดประพฤติตัวดีขึ้นได้

การลงโทษให้เหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำความผิด มีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่ามนุษย์แต่ละคนกระทำผิดนั้น ย่อมเนื่องมาจากบุคลิกลักษณะอุปนิสัยของผู้กระทำผิดและพฤติการณ์ภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้กระทำผิด ซึ่งอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลในการที่จะกระทำความผิด ฉะนั้น บุคคลจึงต้องปรับบุคลิกลักษณะของตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ เพราะบุคลิกลักษณะกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา แต่บุคคลแต่ละคนย่อมไม่สามารถปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม หรือสภาวการณ์ (Situations) ต่างๆ ได้เหมือนกัน เพราะบุคคลแต่ละคนต่างมีบุคลิกลักษณะ หรือส่วนที่ประกอบเข้าเป็นบุคลิกลักษณะแตกต่างกันไป ดังนั้นแบบแห่งความประพฤติของบุคคล (Pattern of behaviour) ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งอาจเป็นไปในทางเข้ากับสังคมและเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม นักจิตวิทยาเชื่อว่าลักษณะของความประพฤติอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมมีปรากฏอยู่ในตัวบุคคลทุกคน ซึ่งหมายความว่าบุคคลทุกคนมีความแอนเอียงไปในทางประกอบอาชญากรรม (tendency towards crime)[69] ด้วยกันทั้งสิ้น

สิ่งแวดล้อมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลให้กระทำผิด โดยสิ่งแวดล้อมจะเป็นตัวกระตุ้นการตัดสินใจของบุคคลให้กระทำผิด ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีความคิดที่จะกระทำผิดก็ก่อนแล้วหรือไม่ก็ตาม ซึ่งที่ถูกต้องแล้วมนุษย์ จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและปฏิบัติตนให้ถูกกฎหมาย อนึ่งการตัดสินใจของบุคคลจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น สังคม จิตวิทยา

---

[68] Raymond Saleilles. (1968). *The Individualization of Punishment*. Publication No. 15: patterson Smith Reprint Series in Criminology. Law Enforcement and Social Problems. pp. 177-179.

[69] ชาย เสวิกุล. (2517). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมศาสตร์. หน้า 204.

วิทยาศาสตร์ เป็นต้น[70] การตัดสินใจของบุคคลเพื่อกระทำการใด ย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล โดยสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องให้คนกระทำผิด ดังนั้นการกระทำความผิดของบุคคลจึงมีสิ่งแวดล้อมเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น บุคคลที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัด จึงพบเห็นการกระทำความผิดลักทรัพย์อยู่บ่อยครั้งหรือเห็นเป็นประจำจนเกิดความเคยชิน ทำให้เกิดพฤติกรรมลองเลียนแบบในการประกอบอาชญากรรมได้ โดยลงมือกระทำความผิดเช่นนั้นบ้างเหมือนที่เคยพบ หรือเห็นอยู่บ่อยครั้ง เป็นต้น ประกอบกับความมีอิสระและเสรีภาพเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งและมีอยู่ในการกระทำของบุคคลทุกคน ฉะนั้น บุคคลจะเลือกกระทำความผิดหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของตนเองเป็นสำคัญ

ดังนั้นสรุปได้ว่า หากรัฐมีการจัดสภาพแวดล้อมในชุมชนให้มีความปลอดภัย เพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดเห็นเป็นแบบอย่าง สิ่งแวดล้อมก็จะไม่เป็นปัจจัยทำให้เกิดการกระทำความผิด

ความมุ่งหมายของการลงโทษที่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด[71]

ความมุ่งหมายของการลงโทษ คือ การลงโทษนั้นจะต้องเป็นการลงโทษโดยคำนึงถึงธรรมชาติของผู้กระทำผิด หรืออาชญากรเป็นสำคัญ มิใช่ลงโทษโดยคำนึงถึงความเสียหาย

การลงโทษที่ชอบด้วยกฎหมาย จะต้องเป็นการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิดและทำให้ผู้กระทำผิดรวมทั้งผู้บริสุทธิ์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข และเป็นการลงโทษในการกระทำที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด เพราะเป้าหมายสุดท้ายของการลงโทษก็คือ ความเสมอภาคกันในกฎหมาย

ฉะนั้นการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อมีการปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการลงโทษ โดยกำหนดให้กฎหมายมีความยืดหยุ่น การลงโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำผิด มีความมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งพฤติการณ์แวดล้อมของคดี และไม่ใช้กฎหมายอย่างย่อ โดยละเลยข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันในแต่ละคดี ดังนั้นการลงโทษโดยมีความมุ่งหมายไปถึงอุปนิสัยและบุคลิกลักษณะจึงตรงข้ามกับการลงโทษที่มุ่งจะทดแทน โดยไม่คำนึงถึงการกระทำในอดีตและสิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตและการที่จะให้ความมุ่งหมายในเรื่องการลงโทษ สามารถนำมาใช้กับผู้กระทำผิดได้อย่างเหมาะสมจำเป็นจะต้องยอมรับเอาธรรมชาติของบุคลิกลักษณะ และอุปนิสัยใจคอของผู้กระทำผิดมาใช้บังคับเพื่อให้การลงโทษเกิดความเป็นธรรม และสามารถแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำผิดมาใช้บังคับ

---

[70] พรธิดา เอี่ยมศิลา. (2549). *ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. หน้า 26.

[71] Raymond Saleilles. Loc.cit. pp. 177-179.

เพื่อให้การลงโทษเกิดความเป็นธรรม และสามารถแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำขึ้นอีก แต่ถ้าอาชญากรนั้นไม่อาจปรับปรุงแก้ไขให้กลับตนเป็นคนดีได้ ย่อมจะต้องใช้วิธีการกำหนดโทษอย่างอื่นแทน ซึ่งอาจใช้วิธีการกำหนดโทษอย่างรุนแรง ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันผลประโยชน์ของคนในสังคมจากอาชญากรรมได้

ดังนั้น การดัดแปลงการลงโทษบุคคลให้มีความเหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำผิด จึงมีความสำคัญต่อการปรับปรุง แก้ไขผู้กระทำผิด และเป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย ปัจจุบันนี้ได้เรียกหลักการลงโทษดังกล่าวนี้ว่า “หลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคล” (Individualization)

ประเภทของการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล (Types of Individualization)[72]

กระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันยังประสบปัญหาในเรื่องการลงโทษ ให้มีความเหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำผิด ฉะนั้นเพื่อให้การลงโทษเป็นไปอย่างเหมาะสมจึงมีการจำแนกประเภทของการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล ดังนี้

ก) การลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้ระบบของกฎหมาย (legal Individualization)

ข) การลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้ระบบของอำนาจตุลาการ (judicial Individualization)

ค) การลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้ระบบการบริหารเรือนจำ (administrative Individualization)

ก) การลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้ระบบของกฎหมาย (legal Individualization) การลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลตามระบบนี้ เป็นการนำบทบัญญัติของกฎหมายมาเป็นกรอบให้มีการลงโทษให้เกิดความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิด โดยบทบัญญัติของกฎหมายจะมีการบัญญัติอย่างชัดเจนแน่นอนในเรื่องพื้นฐานทั่วไป และผู้พิพากษาจะเป็นผู้มีหน้าที่นำหลักการลงโทษที่เหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำผิดมาใช้ในการพิพากษาคดี โดยคำนึงถึงองค์ประกอบที่แตกต่างกันในแต่ละคดี และกฎหมายเองก็เป็นแบบของการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลโดยการใช้ระบบของอำนาจตุลาการ

การลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้ระบบของกฎหมายจำแนก 2 ประเภท ดังนี้[73]

---

[72] Raymond Saleilles. Ibid. pp. 11-12.

[73] Raymond Saleilles. Ibid. pp. 200-226.

1. ความจำเป็นทั่วไปของหลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้ระบบกฎหมาย แบ่งออกเป็น 3 ชนิด ดังที่ปรากฏ คือ

1) หลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้ระบบกฎหมายเป็นหลักการที่กำหนดโทษไว้ล่วงหน้าในกฎหมาย

2) หลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้อำนาจตุลการเป็นหลักการที่ดีที่สุดที่ให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการตัดสิน

3) หลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้ระบบการบริหารเรือนจำเป็นหลักที่กำหนดโทษโดยมีระยะเวลา

ในหลักความจริงแล้ว ไม่มีหลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้กฎหมาย เนื่องจากกฎหมายสามารถใช้บังคับแตกต่างกันตามประเภทของคดี ซึ่งกฎหมายไม่สามารถที่จะรับรองลักษณะเฉพาะของแต่ละคดีได้ ซึ่งหลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้กฎหมายนั้น พิจารณาเมื่อมีเหตุผลสำหรับบรรเทาโทษ หรือเพิ่มโทษ โดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างความผิดว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรง หรือไม่และระดับของความรับผิดชอบ ดังนั้นหลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคลที่อาศัยความรับผิดชอบ จึงเป็นการกลับไปสู่สภาพของสำนักนีโอคลาสิก ซึ่งเป็นการใช้หลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคลที่ไม่ถูกต้อง เพราะการนำกฎหมายมาใช้จะต้องยอมรับถึงเหตุบรรเทาโทษ กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจะต้องนำบุคลิกลักษณะ ของผู้กระทำความผิดมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาด้วย เพื่อให้การกำหนดโทษเกิดความเป็นธรรมต่อตัวผู้กระทำความผิด

ตัวอย่างของเหตุความรับผิดในธรรมชาติของความผิด ที่เกิดจากการกระทำโดยไม่เจตนาฆ่า[74] เช่น เจตนาทำร้ายร่างกาย ผู้กระทำสามารถคาดเห็นผลล่วงหน้าถึงความเป็นไปของผลที่จะเกิดขึ้นภายหลังของการทำร้ายได้ ซึ่งก็คือ อาจเป็นผลให้เกิดเป็นการฆ่าได้ นั้นเอง เนื่องจากเป็นข้อเท็จจริงที่สามารถคาดหมายล่วงหน้าได้ ดังนั้น จึงถือว่าเป็นการฆ่าโดยเจตนา แต่อย่างไรก็ตาม การกระทำความผิดดังกล่าว ก็ไม่เป็นความผิดฐานไตร่ตรองไว้ก่อน และผลของการที่บรรเทาผลร้ายมิให้เกิดความผิดสำเร็จ ก็จะได้รับการรับรองในกฎหมายให้เป็นเหตุบรรเทาโทษได้ อีกทั้งการกระทำโดยป้องกัน ซึ่งไม่เหมือนกับการฆ่าคนตาย แต่ก็ถือว่ามีเจตนาฆ่าเหมือนกัน แต่การฆ่าเนื่องจากการกระทำโดยป้องกันนั้นมีพฤติการณ์อันเป็นเหตุอันควรลดหย่อนโทษได้

ต่อมาในภายหลังความผิดทางอาญา จึงได้มีการคำนึงถึงหลักการบรรเทาโทษเมื่อมีพฤติการณ์อันเป็นเหตุอันควรลดหย่อนโทษ โดยข้อสันนิษฐานที่จำเป็นเกี่ยวกับการบรรเทาโทษจะ

---

[74] พรธิดา เอี่ยมศิลา. เล่มเดิม. หน้า 29.

เข้าไปเกี่ยวข้องในคดีอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งร่างประมวลกฎหมายอาญาของประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ถือว่าเป็นร่างที่มีระบบการลงโทษที่ดีที่สุด กล่าวคือ มีการอนุญาตให้ผู้พิพากษาลดโทษได้เมื่อมีความแตกต่างของการกระทำผิด

แต่อย่างไรก็ตามจะต้องเข้าใจว่าบทบัญญัติของกฎหมาย จะมีกรอบของการบัญญัติเกี่ยวกับหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลอยู่แล้ว กล่าวคือ หมวดหมู่ของกฎหมายจะบอกถึงแบบแผนและระบบการลงโทษที่จะมีการบัญญัติไว้ โดยการลงโทษนั้นจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติและภายในขอบเขตที่กำหมายให้อำนาจ โดยกฎหมายจะมีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในเรื่องพื้นฐานทั่วไป และมีความยืดหยุ่นโดยในการพิพากษาคดีผู้พิพากษาจะต้องให้ความสำคัญกับบุคลิกลักษณะของผู้กระทำผิดเพื่อนำมาใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษ

2. ตัวอย่างของการใช้หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลที่ไม่ถูกต้อง

การใช้หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้กฎหมายได้ก่อให้เกิดตัวอย่างที่น่าเสียใจเกิดขึ้น เนื่องจากมีการนำหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลมาใช้ตามบุญตามกรรม โดยมีการตัดสินให้เนรเทศจำเลยด้วยเหตุ ตามฟ้องที่จำเลยไม่อาจปรับปรุงแก้ไขให้กลับตนเป็นคนดีได้ โดยที่ผู้พิพากษามิได้ฟังข้อเท็จจริงประกอบ ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงควรสนับสนุนให้ผู้พิพากษาอยู่บนพื้นฐานของหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล ผลกระทบจากคำพิพากษาที่เคร่งครัดทำให้มีการเสนอประเภทของมูลเหตุจูงใจต่างๆ เกี่ยวกับความผิดทางอาญาในกฎหมาย โดยมีความมุ่งหมายให้กฎหมายดังกล่าวให้อำนาจผู้พิพากษาในการพิจารณาว่าอาชญากรมีมูลเหตุจูงใจอะไรจึงจะกระทำความผิด เพื่อนำข้อเท็จจริงดังกล่าวมาปรับกับโทษว่าควรจะลงโทษอย่างไรจึงจะเหมาะสม ดังนั้นจึงมีการเสนอให้ในกฎหมายมีบทบัญญัติในเรื่องการพิจารณาเกี่ยวกับมูลเหตุจูงใจต่างๆ การแบ่งประเภทของมูลเหตุจูงใจ และบุคลิกลักษณะของอาชญากร เพื่อนำมาประกอบในการลดโทษ ฉะนั้นแบบของการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำผิดจึงขึ้นอยู่บนพื้นฐานที่ได้มาจากมูลเหตุจูงใจ โดยมูลเหตุจูงใจที่จะถูกต้อง จะต้องเป็นประโยชน์ต่อการใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำผิด ซึ่งมูลเหตุจูงใจดังกล่าวก็ได้ถูกนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดโทษของผู้พิพากษาด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นการนำหนักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคลโดยใช้ระบบของกฎหมายอย่างไม่ถูกต้อง จึงหมายถึง การลงโทษผู้กระทำความผิดบนพื้นฐานของความรับผิดชอบในผลของการกระทำ โดยละเลยต่อธรรมชาติและบุคลิกลักษณะที่แท้จริงของอาชญากรนั้นเอง

ข) การลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้ระบบของอำนาจตุลาการ (judicial Individualization) การลงโทษให้เหมาะสมกับระบบนี้ ผู้พิพากษาจะเผชิญหน้ากับตัวอาชญากรหรือผู้กระทำความผิดและการกระทำผิดของเขาเป็นสำคัญ ซึ่งผู้พิพากษาควรจะยอมรับการลงโทษที่

เป็นการปรับปรุง แก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดี เพื่อให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ ซึ่งการลงโทษอันเป็นการปรับปรุง แก้ไขผู้กระทำความผิดจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อผู้พิพากษามีข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับผู้กระทำผิดอย่างเพียงพอไม่ว่าจะเป็นประวัติครอบครัวและภูมิหลังทางสังคม (family and social background) บุคลิกลักษณะ (character) ประวัติการกระทำความผิด (prior convictions) สภาพร่างกายและสภาวะแห่งจิตใจ (physical and mental condition) ฯลฯ โดยข้อมูลที่ได้มานั้นจะต้องเป็นข้อมูลที่ครบถ้วนถูกต้องและปราศจากการบิดเบือน จึงจะทำให้การกำหนดโทษของศาลเป็นไปอย่างเหมาะสมและสามารถปรับปรุง แก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดได้ และสามารถอำนวยความยุติธรรมให้แก่สังคมได้อย่างแท้จริง

การลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้ระบบอำนาจตุลาการจำแนกได้ดังนี้[75]

1) รูปแบบเดิมของหลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคล
2) ความยากลำบากในการใช้บังคับเหตุจูงใจในการลงโทษ
3) ระบบที่คู่ขนานไปกับการลงโทษ: การลงโทษโดยถูกสังคมปฏิเสธ

1) รูปแบบเดิมของหลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคล การลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล เป็นการนำหลักเรื่องความแตกต่างของบุคลิกลักษณะอาชญากรมาใช้ประกอบในการกำหนดโทษ ซึ่งการนำบุคลิกลักษณะ ที่แตกต่างกันของอาชญากรมาใช้ก่อให้เกิดปัญหา 2 ประการ คือ ปัญหาในเรื่องการจัดหมวดหมู่ประเภทของอาชญากร และปัญหาในเรื่องการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับผู้กระทำผิด ซึ่งปัญหาดังกล่าวนั้น ทำให้เป็นอุปสรรคต่อผู้พิพากษาในการนำหลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำผิด มาใช้บังคับกับการกำหนดโทษให้มากขึ้น โดยแนวปฏิบัติในการบรรเทาโทษ หรือการเพิ่มโทษให้หนักขึ้น จะขึ้นอยู่กับมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดซึ่งทฤษฎีในเรื่องมูลเหตุจูงใจ ได้มีการกล่าวไว้อย่างคลุมเครือ อีกทั้งร่างกฎหมายเบื้องต้นของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ก็มิได้รับเอาระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสทั้งหมด กล่าวคือ จะไม่มีการกำหนดพฤติการณ์บรรเทาโทษไว้ในกฎหมาย แต่จะให้ผู้พิพากษาเพียงผู้เดียวเป็นผู้ตัดสินใจว่าการกระทำดังกล่าวของจำเลย มีเหตุอันควรที่จะได้รับการบรรเทาโทษหรือไม่ ซึ่งแนวคิดของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ไม่ตรงกับหัวใจของประมวลกฎหมายอาญาสมัยใหม่ ที่มีแนวคิดคำนึงถึงความรู้สึกของประชาชน

---

[75] Raymond Saleilles. Op.cit. p. 237.

ฉะนั้น จึงควรหยิบยกพฤติการณ์ในการบรรเทาโทษให้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดโทษของศาล และอนุญาตให้มีการลดการลงโทษโดยกฎหมาย[76]

2) ความยากลำบากในการใช้บังคับเหตุจูงใจในการลงโทษ[77] ความคิดในเรื่องเหตุจูงใจจะต้องมีการพัฒนาให้มากขึ้น และการกระทำอย่างเต็มที่ซึ่งการพิสูจน์เรื่องมูลเหตุจูงใจจะต้องพิจารณาขณะที่มีการกระทำความผิดอาญา ร่างกฎหมายเบื้องต้นของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เรียกเหตุจูงใจนี้ว่า “เหตุจูงใจบริสุทธิ์” (Honorable motives) ซึ่งในคดีของอาชญากรมืออาชีพ ขโมยบางคนมีความผิดฐานฆ่าคนตาย เนื่องจากการฆ่าเป็นเหตุจูงใจเดียวที่จะป้องกันการกระทำความผิดของตนไม่ให้ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย เพราะผู้ตาย คือ พยานที่สำคัญที่รู้เห็นการกระทำความผิดของตน ดังนั้นเหตุจูงใจที่ปรากฏจึงใช้เป็นบรรทัดฐานสำหรับการกำหนดโทษ โดยเหตุจูงใจเป็นแรงกระตุ้นชั่วครู่ให้เกิดการตัดสินใจกระทำความผิดอาญาแต่เหตุจูงใจดังกล่าวยังไม่เพียงพอที่จะถือว่าเป็นนิสัยความประพฤติที่แท้จริงของผู้กระทำผิด ดังนั้นการนำเหตุจูงใจมาพิจารณากำหนดโทษ จึงสร้างความลำบากแก่ผู้พิพากษาเพราะเหตุจูงใจของผู้กระทำผิดเป็นเรื่องภายในจิตใจ จึงเป็นที่ยากจะทราบได้ว่าผู้กระทำความผิดมีเหตุจูงใจใดในการกระทำความผิดอาญา และเหตุจูงใจที่แท้จริงเท่านั้นที่จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดโทษของผู้พิพากษาให้มีความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิด

3) ระบบที่คู่ขนานไปกับการลงโทษ: การลงโทษโดยถูกสังคมปฏิเสธ การลงโทษไม่ควรมีลักษณะที่เป็นการทำให้ผู้กระทำความผิด เป็นที่เกลียดชังของคนในสังคม เพราะจุดประสงค์ของการลงโทษ ไม่มุ่งที่จะทำลายชื่อเสียงแต่มุ่งที่จะรักษา และความอับอายจากการกระทำความผิดจะทำให้อาชญากรกลายเป็นบุคคลที่สังคมไม่ยอมรับก็คือ การลงโทษที่ทำให้เกิดความอับอาย ซึ่งความอับอายจากการลงโทษจะปรากฏออกมาอย่างเป็นทางการ ความอับอายและการเสียชื่อเสียงเป็นการแสดงประสิทธิภาพของสัตว์สังคมที่แสดงออกมาในรูปของการใช้อำนาจตุลาการ โดยมีคำพิพากษาตัดสินโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งคำพิพากษาดังกล่าว จะมีผลต่อผู้กระทำความผิดกับสังคมโดยตรง กล่าวคือ คำพิพากษาดังกล่าวมีผลต่อผู้กระทำความผิดต้องสูญเสียเพื่อนฝูงในสังคม และการลงโทษโดยคำพิพากษาตามกฎหมาย จะนำมาซึ่งการคว่ำบาตรในสังคมและการอยู่อย่างไม่มีเกียรติ ปัจจุบันได้มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยสังคมจะต้องให้โอกาสและยอมรับผู้กระทำผิดรวมถึงคืนความรู้สึกมีเกียรติในสังคมให้แก่เขา เพราะจุดประสงค์ของการลงโทษ คือ การคืนสิทธิและฐานะให้แก่ผู้กระทำความผิด และทำให้เกิดความรู้สึกเท่าเทียมกัน

---

[76] พรธิดา เอี่ยมศิลา. เล่มเดิม. หน้า 32.

[77] Raymond Saleilles. Op.cit. pp. 247-251.

ฉะนั้นการเริ่มต้นในสังคมเพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี จึงเป็นการยืนยันการทดสอบชีวิต และจุดมุ่งหมายสุดท้ายของการลงโทษจะต้องให้หลักประกันแก่สังคมที่ยอมรับผู้กระทำความผิดที่กลับตัวเป็นคนดี เพื่อที่ผู้กระทำความผิดจะไม่กระทำความผิดซ้ำอีก

ค) การลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้ระบบการบริหารเรือนจำ (administrative Individualization) การลงโทษให้เหมาะสมตามระบบนี้ เป็นการลงโทษเพื่อปรับปรุง แก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำโดยมีการฝึกอาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง โดยเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ จะคอยสังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขังอย่างไรให้สามารถกลับตนเป็นคนดี กลับคืนสู่สังคมได้ และเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งในการที่จะป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งระบบนี้จะเป็นการลงโทษที่กระทำภายหลังศาลมีคำพิพากษากำหนดโทษจำเลยแล้ว

หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล โดยใช้ระบบการบริหารเรือนจำ จำแนกได้ 3 ประการ ดังนี้[78]

1) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยการบริหารเรือนจำ

2) หลักการกำหนดโทษโดยไม่มีระยะเวลาสิ้นสุด

3) องค์ประกอบในเรื่องบุคลิกลักษณะและศาสนาในการปรับเปลี่ยนนิสัยของผู้กระทำความผิด

1) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยการบริหารเรือนจำ ปัจจุบันมีการนำหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลมาใช้ในระบบการพิจารณาของศาลมากขึ้น เนื่องจากระยะเวลาของการกำหนดโทษจะมีความสัมพันธ์ต่อการปรับเปลี่ยนนิสัย ฉะนั้นการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลโดยใช้ระบบเรือนจำมาใช้แก้ไขฟื้นฟู จะกระทำได้ต่อเมื่อกฎหมายมีความยืดหยุ่นต่อการปรับปรุง แก้ไขผู้กระทำความผิด และมีการปรับปรุงระบบการลงโทษโดยให้ความรู้แก่เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล โดยระบบเรือนจำจะนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดในระหว่างที่ต้องโทษในเรือนจำ ซึ่งจะมีมาตรการในการแก้ไข ดัดนิสัยและปรับปรุงความประพฤติของผู้กระทำผิดมาใช้บังคับกับผู้กระทำผิดภายในระยะเวลาที่ได้รับโทษ ในการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิดในทางอาญานั้นจะนำมาใช้บังคับโดยมีเงื่อนไขในเรื่องความเจ็บป่วยเรื้อรังและเงื่อนไขกลับศีลธรรมและความประพฤติตามธรรมชาติของผู้กระทำผิด ซึ่งเงื่อนไขในเรื้อการเจ็บป่วยเรื้อรังจะไม่เป็นปัญหาในการบำบัด แก้ไข เพราะแพทย์สามารถคาดหมายได้ว่าระยะเวลาที่ใช้บำบัดรักษา แต่เงื่อนไขในเรื่องศีลธรรมและความประพฤติของ

---

[78] Raymond Saleilles. Ibid. pp. 295-301.

ผู้กระทำความผิดนั้น ผู้พิพากษาจะไม่สามารถที่จะทราบได้เลยว่าจะต้องใช้ระยะเวลายาวนานเท่าไร จึงจะสามารถแก้ไขผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นคนดีได้

2) หลักการกำหนดโทษโดยไม่มีระยะเวลาสิ้นสุด ระบบของการกำหนดโทษโดยไม่มีกำหนดวันพ้นโทษ เกิดขึ้นจากการที่ผู้พิพากษาไม่สามารถกำหนดล่วงหน้าเกี่ยวกับระยะเวลาการรับโทษที่แน่นอนตายตัวในคำพิพากษาได้ จึงทำให้การกำหนดโทษ ดังกล่าวถูกเรียกว่า “ระบบของการกำหนดโทษโดยไม่มีระยะเวลาสิ้นสุด”

บทบัญญัติแห่งกฎหมายได้ให้อำนาจในการนำหลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคลมาใช้ใน 2 ส่วน กล่าวคือ ในส่วนของผู้พิพากษา ที่กำหนดให้อำนาจผู้พิพากษาในการกำหนดโทษเพื่อบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด และในส่วนของการบริหาร ที่กำหนดให้หน่อยงานราชทัณฑ์ เป็นผู้นำหลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคลไปปรับปรุง แก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ซึ่งทั้งสองส่วนนี้จะสัมพันธ์กันก็ต่อเมื่อคำพิพากษามีระยะเวลาการกำหนดโทษที่เหมาะสม และหน่วยงานราชทัณฑ์ได้มีการปรับปรุง แก้ไขบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด ในสถานฝึกอบรมโดยคำนึงถึงบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ทั้งนี้เพื่อให้การแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดเกิดความสัมฤทธิ์ผล และผู้กระทำผิดสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้

3) องค์ประกอบในเรื่องบุคลิกลักษณะและศาสนาในการปรับเปลี่ยนนิสัยของผู้กระทำความผิด[79] ระบบของการกำหนดโทษนี้ ศาสนาถือเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ที่จะถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาในการแก้ไข ปรับปรุงอุปนิสัยและพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส ศาสนาถือเป็นหัวใจสำคัญในการบำบัดแก้ไขผู้กระทำความผิด เพราะศาสนาจะเป็นสิ่งที่กระตุ้นผู้กระทำความผิดให้เกิดความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขตนเองจากภายใน ทำให้สามารถปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองได้ดีในที่สุด

การลงโทษผู้กระทำความผิดที่ดี จึงต้องเป็นการลงโทษโดยใช้มาตรการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด และทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สำนึกผิดในการกระทำของตน รวมถึงเป็นการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความผิดที่ได้กระทำลง และสามารถฟื้นฟูแก้ไขให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดีของสังคมได้[80]

ดังนั้นหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลจะทำให้เกิดประโยชน์กับตัวผู้กระทำความผิด กล่าวคือ หากเราทราบข้อเท็จจริง พฤติกรรมของผู้กระทำความผิด ศาลก็สามารถใช้

---

[79] Raymond Saleilles. Ibid. pp. 308-311.

[80] พรชิดา เอี่ยมศิลา. เล่มเดิม. หน้า 38.

ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษได้ อันเป็นประโยชน์ต่อศาลในการพิพากษากำหนดโทษผู้กระทำผิดให้เหมาะสมและเป็นธรรม หากมีการกำหนดโทษให้เหมาะสมก็จะทำให้ผู้กระทำผิดสามารถปรับปรุง แก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิด เพื่อให้เขากลับตัวเป็นคนดี และกลับคืนสู่สังคมได้ หากเรานำหลักการพิจารณาการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลมาใช้กับผู้กระทำความผิด จะทำให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

2.3.1 หลักการอภัยโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล (Individualization)

การอภัยโทษตามหลักการนี้ จะต้องมีการกำหนดในการพิจารณาผู้ที่จะได้รับการอภัยโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด กล่าวคือว่า ผู้กระทำความผิดคนใดที่สมควรได้รับการอภัยโทษนั้นต้องเป็นผู้ที่กลับตัวเป็นคนดี และสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติสุขและไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก โดยพิจารณาถึงความจริงที่ว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันในการรับผิดชอบ ทั้งยังมีบุคคลหลายประเภทที่ควรจะได้รับการลดโทษ หรือไม่ต้องรับโทษเลย การอภัยโทษตามแนวคิดนี้จะมีจุดมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดโดยตรงที่มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีภายหลังต้องคำพิพากษาของศาล หาได้ต้องการให้มีผลถึงบุคคลอื่นไม่ หลักการอภัยโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล นั้นจะพิจารณาจากพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง นิสัยของผู้กระทำผิดในทางที่ดีขึ้น เพื่อให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับการอภัยโทษสามารถกลับตนเป็นพลเมืองที่ดีและกลับคืนสู่สังคมได้ เพราะการอภัยโทษ ในบางครั้งก็ไม่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด เพราะเขายังมีพฤติกรรมที่ชั่วร้าย และพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดไม่มีประพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงในทางดีขึ้น ดังนั้นการอภัยโทษในบางครั้งบุคคลที่มีความพฤติชั่วร้ายกลับได้รับการอภัยโทษโดยมิได้ดูพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล ก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดกลับไปกระทำความผิดซ้ำและจะเป็นปัญหาต่อสังคมได้ จึงต้องมีหลักการในการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization)

ทฤษฎีจิตวิทยาเจกัตบุคคล (Individual Psychology)

อัลเฟรด แอตเลอร์ (Alfred Adler) เป็นผู้เสนอทฤษฎีนี้โดยเขาให้ความสำคัญที่จิตวิทยาบุคคล ซึ่งสาระสำคัญของทฤษฎีนี้มองว่า คนเรามีลักษณะเป็นทรงรวมของร่างกายและจิตใจเกี่ยวข้องกัน ทุกคนมีลักษณะเฉพาะตัว เพราะมีแรงจูงใจ ลักษณะนิสัย ความสนใจและค่านิยมแตกต่างกัน[81]

---

[81] Richard S Yagarus and Alan Monat . (1979). *Personality 3.* New Jersey. prentice-Hall Inc. p. 221.

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกขั้นตอน กล่าวคือ พนักงานสอบสวน พนักงานควบคุมความประพฤติ ศาล และนักทัณฑวิทยาเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต่างปฏิบัติหน้าที่กับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล ดังได้กล่าวมาแล้วว่าคนเราทุกคนต่างมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์[82] ในการศึกษาพิจารณาเป็นรายบุคคล (Individualization) โดยใช้วิชาการและเทคนิคทางสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย (Social Case Work)[83]

การนำเทคนิคและวิธีการมาใช้กับผู้กระทำความผิด หมายถึง นักสังคมสงเคราะห์จะให้ความช่วยเหลือในฐานะที่เขาผู้นั้นเป็นผู้ที่มีความรู้สึกนึกคิดเป็นของตัวเอง ปัญหาของเขามีลักษณะเป็นเฉพาะ แม้จะเป็นปัญหาอย่างเดียวกัน แต่ก็มีความรู้สึก ความต้องการผลกระทบต่อตัวเอง และทัศนะที่แตกต่างไปจากคนอื่น แม้คนสองคนจะมีปัญหาอย่างเดียวกันแต่นักสังคมสงเคราะห์ก็จะต้องปฏิบัติต่อคนสองคนแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากว่าแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกัน ทุกคนมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว คุณลักษณะของคนเราอาจเกิดจากกรรมพันธุ์ สิ่งแวดล้อมการเลี้ยงดูและประสบการณ์แตกต่างกัน ฉะนั้นจึงต้องยอมรับและเข้าใจในความต้องการและปัญหาของแต่ละคน ควรเข้าใจว่ามนุษย์ทุกคนมีลักษณะเฉพาะตัวไม่เหมือนกันทั้งรูปร่าง หน้าตา อุปนิสัย ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนการแสดงออกและความสามารถ[84] จากแนวคิดข้างต้นเป็นการเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาเฉพาะคน

ทฤษฎีเอกัตบุคคล ถ้าพิจารณาภาพรวมคนที่มีความรู้สึกต่อตัวเองในทางลบจะหาทางออกให้กับตัวเอง ดังนี้

1. ปมด้อยและการชดเชย บางคนเกิดมามีจุดอ่อน จุดบกพร่องทางร่างกายอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งผิดปกติไม่เหมือนคนอื่น จึงพยายามเอาชนะความอ่อนแอของตน เช่น คนที่แขนขาพิการหนึ่งข้างก็จะฝึกฝนที่จะใช้เท้าช่วยในการหยิบจับให้สามารถใช้การได้ กรณี เช่นนี้เป็นการหาทางออกมาชดเชย

สำหรับคนที่มีจุดอ่อนทางจิตใจ ขาดความเชื่อมั่นในตนเองสติปัญญายังไม่สามารถยืนหยัดด้วยตนเอง เพื่อให้ตนเองมีความเข้มแข็งจึงชอบที่จะมีเพื่อนคู่คิด ต้องเกาะติดคนใดคนหนึ่งเป็นประจำ ถ้าใครก็ตามมีความรู้สึกด้อยมากเกินไปจนเป็นปัญหา เรียกว่า “ปมด้อย” (inferiority) คนๆ

---

[82] นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล. (2548). *อาชญากรรม การป้องกัน: การควบคุม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: พรทิพย์การพิมพ์. หน้า 48.

[83] Hasrriett M Bartlett. (1970). *The Common Base of Social Work Practice.* New York: National of Social Worker. p. 11.

[84] นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล. เล่มเดิม. หน้า 321.

นั้นจะรู้สึกว่าตัวเองไม่มีคุณค่าไม่มีความหมาย ไม่กล้าคิดริเริ่ม คนกลุ่มนี้จะถูกชักชวนให้กระทำความผิดได้ง่าย

2. ความพยายามก้าวสู่ความเป็นเลิศ คนที่มีปมด้อยถ้ามีมากๆ จะผลักดันให้ก้าวไปสู่ภาวะความเป็นเลิศได้ในที่สุด การขวนขวายสู่ความเป็นเลิศ เป็นทางออกที่ดีของคนที่มีปมด้อย เช่น คนตาบอด แต่มีความสามารถในการเล่นเปียโนมากจนกลายเป็นนักเปียนโนที่มีชื่อเสียงของโลก สามารถมีรายได้สูง

การดำเนินชีวิตของทุกคน แต่ละคนย่อมปฏิบัติตนไปตามเอกลักษณ์ของตัวเอง เอกลักษณ์ลักษณะเด่นของแต่ละคน จะเริ่มพัฒนาแบบฉบับเฉพาะตัวค่อยสะสมมากขึ้น จนกระทั่งวัยรุ่นวัยผู้ใหญ่ ลักษณะนี้ก็จะติดอยู่กับตัวเรามากอาจจะเปลี่ยนแปลงในภายหลัง ประสบการณ์เพิ่มเติมเข้ามาจะช่วยทำให้เห็นบุคลิกภาพที่แสดงออกอย่างชัดเจน

ประเภทของบุคลิกภาพตามแนวทัศนะของอัลเฟรด แอดเลอร์

1. แบบชอบใช้อำนาจ บุคคลพวกนี้มักชอบใช้อำนาจก้าวร้าว ข่มเหงคนอื่น มีทัศนะคติชอบข่มขู่ผู้อื่น อวดเบ่ง วางท่า ชอบพูดเสียงดัง และมักเผชิญกับปัญหาด้วยวิธีการรุนแรง ไม่ชอบเป็นมิตรกับบุคคลอื่น บ่อยครั้งชอบใช้อารมณ์ไม่ใช้เหตุผล

2. แบบพึ่งพาผู้อื่น บุคคลที่มีลักษณะชอบพึ่งพาคนอื่นเสมอ จิตใจอ่อนแอ ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง มักทำตัวเป็นกาฝาก ชอบเกาะผู้อื่นเสมอ ทั้งนี้ให้ผู้อื่นสนองความต้องการของตนเอง คนกลุ่มนี้ต้องการรับฝ่ายเดียว มีลักษณะยอมคนไม่ก้าวร้าว ไม่คิดร้ายกับใคร อย่างไรก็ตามก็จะถูกชังจูงได้ง่าย

3. แบบหลีกหนี ลักษณะของคนกลุ่มนี้จะไม่กล้าตัดสินใจทำอะไรเพราะกลัวผิดพลาด จึงมักจะเลี่ยงงาน หรือกิจกรรมใดๆ ที่คิดว่าจะก่อให้เกิดความขัดแย้ง และในการดำเนินชีวิตต้องการเอาตัวรอด หรือหนีเหตุการณ์ ในการดำเนินชีวิตจะไม่สนใจในกิจกรรมใด และไม่สนใจคนรอบข้าง

4. แบบสังคมสงเคราะห์ พิจารณาโดยภาพรวม ซึ่งจะเป็นคนพูดเก่ง รู้จักคนง่ายปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ง่าย คนกลุ่มนี้มักจะมีสุขภาพจิตดี เมื่อตนเองสบายใจมีความสุขก็เริ่มสนใจสังคม ชอบเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับสังคมและให้ความร่วมมือกับผู้อื่นเพื่อช่วยสังคม เห็นความสำคัญของผู้อื่นและสังคมทั่วไป

5. แบบมุ่งหมายใฝ่ใน แอดเลอร์ มองว่าทุกคนจะมีเป้าหมายในชีวิต ทุกคนจะพากเพียรทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อการไต่เต้าไปสู่ความเป็นเลิศ หรือความสมบูรณ์ในชีวิต “ความมุ่งหมายที่ใฝ่ฝัน” จะเป็นทัศนะคติของแต่ละคนเปรียบเป้าหมาย คือ เกียรตินิยม วิธีปฏิบัติตนก็ขยันมั่นเพียร เอาใจใส่ มีมานะอดทนพฤติกรรมเหล่านี้จะเป็นบุคลิกภาพของนิสิตที่มีเป้าหมาย คือ ต้องการได้เกียรตินิยม

สรุปบุคลิกภาพ ทั้ง 5 แบบ ก็แตกต่างกันคนละด้านอย่างไรก็ตามบางคนก็อาจมีบุคลิก 2 แบบ แต่ถ้าพิจารณาอีกก็จะเห็นว่า แต่ละคนจะมีบุคลิกไปทางหนึ่งทางใดเท่านั้น ประเด็นที่น่าสนใจ คือ บุคลิกภาพของบุคคลที่มีมาอย่างไร ลักษณะนี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งจะก่อขึ้นไม่รู้ตัว คนแต่ละคนย่อมได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ซึ่งจะถ่ายทอดด้วยการอบรมสั่งสอน ลูกจะเลียนแบบนอกจากพ่อแม่ที่เป็นต้นแบบแล้ว เพื่อน ญาติ คนรอบข้าง จะถ่ายทอด ทัศนคติ ความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมมาให้คนนั้น[85]

ลักษณะนิสัย (Trait)

บุคลิกของคนเราถ้าพิจารณาละเอียดแยกลงไป ลักษณะนิสัยฟัส (Feist)[86] กล่าวว่า ลักษณะนิสัยหมายถึง กลุ่มของนิสัยหลายๆ อย่างไว้ด้วยกัน ซึ่งก็จะเป็นเอกลักษณ์ เป็นลักษณะเฉพาะตัวที่สำคัญ

Personality Trait คือ คุณสมบัติที่คงที่ ซึ่งบุคคลแสดงออกในทุกสถานการณ์ อุปนิสัยของบุคคลส่วนใหญ่จะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง เช่น เพื่อนที่เราสนิทชื่อสดสวย เป็นคนพูดเก่ง ร่าเริง เวลาผ่านไป 4 ปี ก็จะมีลักษณะเช่นเดิม

การจำแนกลักษณะนิสัย (Classifying Trait)

กอร์คอน อัลพอต (Gordon W. Allport) ได้จำแนกลักษณะนิสัยดังนี้

1) Common Trait ลักษณะนิสัยโดยพื้นฐานทั่วไป เช่น คนไทยมีจิตใจดี มองคนในแง่ดี ยิ้มง่าย ไม่อาฆาตแค้นและยินดีให้อภัย ลักษณะเหล่านี้เป็นภาพรวมของคนส่วนใหญ่ที่มีขนบธรรมเนียม

2) Individual Trait ลักษณะนิสัยเฉพาะตัวของคนๆ หนึ่งที่แสดงออกมาอย่างชัดเจนและไม่สามารถปิดบังซ่อนเร้นได้ เพื่อความชัดเจนในการศึกษาบุคลิกภาพของบุคคล กอร์คอน ได้แยกออกเป็น 2 แบบ คือ ลักษณะนิสัยที่แสดงให้เห็นชัดเจน เป็นลักษณะนิสัยที่มั่นคง และลักษณะนิสัยรอง คือ ลักษณะนิสัยที่แสดงออกทั่วๆไป เช่น การให้ข้อคิดเห็น

สรุปได้ว่า แนวความคิดของกอร์คอน เน้นว่าบุคลิกภาพของแต่ละคนไม่เหมือนกัน แม้ว่าจะเป็นเพื่อนรักกัน แต่การแสดงออกอาจแตกต่างกัน เช่น เมื่อเวลาโกรธบางคนอาจเงียบ บางคนอาจพูด

---

[85] นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล. แหล่งเดิม. หน้า 52.

[86] Iess Feist. (1977). *Personality*: *A Cognitive View New gersey*. Prentice Holl Inc. pp. 10-15.

ลักษณะนิสัยซ่อนเร้น (Source Trait) แนวคิดนี้เป็นของ Raymond B. Cattell การทดสอบลักษณะนิสัยซ่อนเร้นเป็นการถามถึงบุคลิกภาพ 16 แบบ ซึ่งจะสร้างประวัตินิสัย ลักษณะซ่อนเร้นมี 16 ประการ สามารถพิจารณาเปรียบเทียบได้

ลักษณะนิสัยซ่อนเร้น 16 ประการ

1. อ่อนน้อมถ่อมตน	รักษาสิทธิของตน
2. อารมณ์อ่อนไหว	อารมณ์มั่นคง
3. สติปัญญาต่ำ	สติปัญญาสูง
4. ไว้ตัว	ชอบออกสังคม
5. สุขุมมีสติ	ทำตัวตามสบาย
6. กระดากอาย	กล้าหาญ
7. เห็นแก่ตัว	ชอบสะดวกสบาย
8. จิตใจมั่นคง	จิตใจอ่อนไหว
9. อารมณ์ผ่อนคลาย	อารมณ์ตึงเครียด
10. พึ่งกลุ่ม	พึ่งตนเอง
11. ไม่มีกฎเกณฑ์	ควบคุมตนเอง
12. นักอนุรักษ์	นักทดลอง
13. มั่นคงเปิดเผย	ฉลาดมีเล่ห์เหลี่ยม
14. ลงมือปฏิบัติ	สร้างความฝัน
15. จิตสงบราบเรียบ	จิตใจหวาดกลัว
16. มีความไว้วางใจ	จิตใจหวาดระแวง

ลักษณะนิสัยที่ก้าวร้าว ลักษณะนี้จะก่อให้เกิดอาชญากรรมได้ง่ายคนก้าวร้าวจะมีนิสัยใจร้อน หงุดหงิด ชอบใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลไม่คิดรอบคอบ ชอบใช้กำลัง ชอบทำลายของ ชอบความรุนแรง ชอบล่าสัตว์ พกปืน เวลาโกรธจะใช้คำพูดรุนแรง

ลักษณะนิสัยหมกมุ่นทางเพศ กลุ่มอารมณ์นิสัยประเภทนี้ เช่นชอบดูวีดีโอและภาพยนตร์โป๊ ชอบเที่ยวโสเภณี ชอบไปสถานบริการอาบอบนวด สะสมรูปโป๊ ซื้อหนังสือเกี่ยวกับการแสดงอนาจาร ชอบสนทนาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ ที่กล่าวมานั้นจะทำให้เกิดความรู้สึกกับเพศเพิ่มการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมทางเพศในทางเบี่ยงเบน

แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะนิสัยนั้นจะเป็นแนวทางให้เราทราบถึงพฤติกรรมของบุคคลจากการเป็นตัวตนของบุคคลนั้นๆ จะต้องศึกษาบุคลิกภาพของบุคคลจะต้องรู้ภูมิหลังและลักษณะนิสัยควบคู่ไปด้วย[87]

ซึ่งการอภัยโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลนั้น นอกจากจะต้องศึกษาบุคลิกภาพของบุคคล ภูมิหลัง และลักษณะนิสัยแล้วจะต้องมีการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดหรือจำเลย ซึ่งเป็นสาระสำคัญที่ไม่อาจแยกจากการพิจารณาผู้ที่สมควรได้รับการอภัยโทษ เนื่องจากประวัติของผู้กระทำความผิด พฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาการอภัยโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดตามหลัก Individualization โดยการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องกระทำอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ทราบถึงประวัติและเหตุการณ์แวดล้อม พฤติกรรมของผู้กระทำผิด ก็เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดความเป็นธรรมในการอภัยโทษ ทั้งนี้ต้องอาศัยสภาวะทางสังคมและบุคลิกภาพลักษณะของผู้กระทำผิดมาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณาด้วย

การสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิด โดยการรวบรวมจากคำให้การของผู้กระทำผิด จากพยานบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน หรือเพื่อนร่วมงานของผู้กระทำผิด ตรวจสอบพยานเอกสารต่างๆ เช่น ประวัติอาชญากรรม การศึกษา ประวัติการทำงาน และความประพฤติ โดยจัดทำรวบรวมประวัติเป็นรายบุคคลเพื่อพิจารณาในการอภัยโทษผู้กระทำความผิดโดยมีหัวข้อรายงานที่สำคัญ ดังนี้ คือ

1) อายุ

ผู้กระทำความผิดที่มีอายุน้อย ยังไม่มีวุฒิภาวะและความรู้สึกผิดชอบชั่วดีมักกระทำการต่างๆ ตามอำเภอใจ หรือด้วยความคึกคะนอง หรือขาดความยั้งคิดชั่วขณะ ศาลมีแนวโน้มที่จะให้โอกาสกลับตัวเป็นพลเมืองดี

2) ประวัติ

ประวัติของผู้กระทำผิด ตามประมวลกำหมายอาญา มาตรา 56 น่าจะหมายถึง ประวัติส่วนตัวและภูมิหลังของผู้กระทำผิด เช่นเป็นผู้ประวัติการครองตนดี ประวัติการทำงานไม่เสียหายหรือมีประวัติดีเด่นในหน้าที่ราชการ เป็นผู้ทำประโยชน์ให้แก่สังคม เป็นต้น ผู้กระทำผิดมีประวัติดีก็มีโอกาสได้รับการอภัยโทษ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ผู้กระทำความผิดจะมีประวัติดี เคยทำคุณงามความดีมาก่อน หากก่อในคดีที่มีความร้ายแรง ก็สมควรที่จะไม่อภัยโทษ

---

[87] นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล. เล่มเดิม. หน้า 54.

3) ความประพฤติ

ความประพฤติของผู้กระทำความผิด หมายถึง การปฏิบัติตัวเป็นปกติ ทั้งในอดีตและปัจจุบันของผู้กระทำความผิด ที่มีความประพฤติที่ดีขึ้น และหากได้รับการอภัยโทษก็จะไม่เป็นอันตรายต่อสังคม หรือจะหวนกลับไปกระทำความผิดอีก

4) สติปัญญา

สติปัญญาของผู้กระทำความผิด หมายถึง การที่ผู้กระทำผิดได้กระทำผิดเพราะความโง่เขลาเบาปัญญา หรือความไม่รู้เท่าทัน หรือความเชื่องมง่ายในสิ่งที่ไม่ควรเชื่อ เป็นต้น กรณีดังกล่าวก็อาจเป็นเหตุผลที่จะได้รับการอภัยโทษ

5) สุขภาพ

จะสืบเสาะในเรื่องสุขภาพของผู้กระทำความผิด เนื่องจากผู้กระทำผิดพิการ หรือสุขภาพไม่สมบูรณ์ เช่นเจ็บป่วย มีโรคประจำตัว ซึ่งการตรวจสุขภาพของผู้กระทำผิดจะทำให้ทราบว่าผู้กระทำผิดอ้างความเจ็บป่วยของร่างกายเพื่อขอรับการอภัยโทษ จึงต้องให้แพทย์ตรวจสอบให้ชัดเจน

6) การศึกษาอบรม

การศึกษาอบรมของผู้กระทำผิด หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้กระทำผิด เพื่อทำประวัติ และสืบเสาะประวัติการศึกษาว่ามีการศึกษาระดับใด กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่หรือไม่

7) ภาวะแห่งจิต

ภาวะแห่งจิตของผู้กระทำความผิดหมายถึง ผู้มีจิตบกพร่อง ฟั่นเฟือน ขาดสติยับยั้งจึงกระทำความผิด เหตุผลที่ก็จะนำมาพิจารณาในการอภัยโทษ การตรวจสอบภาวะแห่งจิต แม้ว่าโดยทฤษฎีการตรวจสอบภาวะแห่งจิต หมายถึง ตรวจวินิจฉัยสภาพจิตใจของบุคคล อันประกอบไปด้วยอารมณ์ทั้งในภาวะปกติ และปรับอารมณ์ในภาวะที่บุคคลต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์ต่างๆ คุณลักษณะทางจิตใจ ต่าง เช่น ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ บางประการที่มีอิทธิพลต่อสภาพจิตใจของบุคคลทำให้เกิดบุคลิกภาพ การตรวจสภาพแห่งจิต ก็เพื่อ สามารถแสวงหาข้อเท็จจริง สุขภาพร่างกาย และภาวะแห่งจิตของผู้กระทำผิด

8) สิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมนี้หมายถึง สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะเป็นผู้คนที่เข้าไปเกี่ยวข้อง หรือต้องเข้าไปเกี่ยว ณ สถานที่ใด อาจเป็นสาเหตุให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำได้หลังได้รับการอภัยโทษ

9) นิสัย

ต้องทำการสืบเสาะนิสัยของผู้กระทำผิด ว่ามีนิสัยอย่างไร สมควรได้รับการอภัยโทษหรือไม่ นิสัยของผู้กระทำผิด น่าจะหมายถึง ความประพฤติของผู้กระทำผิดที่เคยปฏิบัติจนชิน เช่น นิสัยลักขโมย นิสัยค้ายาเสพติด หากได้รับการอภัยโทษ ก็มีเหตุผลอันเชื่อว่าบุคคลดังกล่าวจะกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

10) สภาพความผิด

สภาพความผิด หมายถึงมูลเหตุแห่งการกระทำความผิด พฤติการณ์ในการกระทำความผิด และแลของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น ทั้งต่อผู้เสียหาย และต่อสังคมโดยรวมสภาพความผิดเป็นข้อเท็จจริงที่สำคัญในการพิจารณาการอภัยโทษ

11) เหตุอื่นอันควรปราณี

เหตุอื่นอันควรปราณีของผู้กระทำผิด หมายถึง เหตุอื่นนอกเหลือจากที่กล่าวมา ซึ่งมีความหมายอย่างกว้าง เพื่อใช้ดุลพินิจในการพิจารณาการอภัยโทษโดยอาศัยเหตุผลอื่นๆ ที่เกี่ยวลักษณะเฉพาะของผู้กระทำผิด

ดังนั้น หลักการอภัยโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลสรุปได้ว่า การอภัยโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลนั้น จะต้องศึกษาบุคลิกภาพของบุคคล ภูมิหลัง และลักษณะนิสัยแล้วจะต้องมีการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดหรือจำเลย ซึ่งเป็นสาระสำคัญที่ไม่อาจแยกจากการพิจารณาผู้ที่สมควรได้รับการอภัยโทษ เนื่องจากประวัติของผู้กระทำความผิด พฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาการอภัยโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดตามหลัก Individualizationโดยการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องกระทำอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ทราบถึงประวัติและเหตุการณ์แวดล้อม พฤติกรรมของผู้กระทำผิด ก็เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดความเป็นธรรมในการอภัยโทษ ทั้งนี้ต้องอาศัยสภาวะทางสังคมและบุคลิกภาพลักษณะของผู้กระทำผิดมาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมและเป็นธรรม เพื่อให้ผู้ที่ได้รับการอภัยโทษกลับตนเป็นคนดี และกลับคืนสู่สังคมได้

2.3.2 นโยบายทางอาญา (Criminal Policy)

อาชญากรรมในแง่กฎหมายและสังคมต่างมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้เนื่องจากการกำหนดบทลงโทษ โดยกฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมสังคม กล่าวคือ เพื่อควบคุมพฤติกรรมและจำกัดขอบเขตแห่งความประพฤติของบุคคลโดยตรง และการกำหนดบทลงโทษดังกล่าว ย่อมขึ้นอยู่กับอิทธิพล ความเชื่อมั่นในสังคมนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “นโยบายอาญา”

(Criminal Policy) จะผันแปรในรูป หรือทิศทางใดย่อมถูกจำกัด โดยอิทธิพลทางวัฒนธรรม ค่านิยม ปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมืองของสังคมนั้นเป็นพื้นฐาน

นโยบายทางอาญา (Criminal Policy) เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดทั้งในระดับระหว่างประเทศและระดับชาติ โดยนโยบายทางอาญา เป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาที่ว่าควรบัญญัติกฎหมายอย่างไรจะถูกต้องกับเหตุผลที่สุดโดยการพิจารณากฎหมายอาญาในแง่ที่ว่ากฎหมายอาญาควรเป็นอย่างไร[88] นโยบายทางอาญา เป็นวิธีการกำหนดวิธีการป้องกันอาชญากรรมโดยกระบวนการทางนิติบัญญัติ ทั้งในกฎหมายสารบัญญัติและสบัญญัติ เพื่อลงโทษแก่ผู้กระทำผิดและนโยบายทางอาญานี้นับว่าเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำความผิดอาญา และการอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด เนื่องจากเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนถึงความสงบเรียบร้อยแห่งชุมชนเป็นส่วนรวม อันมีลักษณะเป็นความผิดต่อรัฐที่ต้องรับผิดชอบต่อความมั่นคงของชุมชนนั้น นโยบายทางอาญาจึงต้องกำหนดการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยแห่งชุมชนเป็นส่วนรวมนั้นให้เป็นความผิดอาญา และการอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดอาญา และจะได้มีการบัญญัติลักษณะการกระทำนั้นๆ ในกฎหมายอาญาขึ้น โดยวิธีการทางนิติบัญญัติตามนโยบายทางอาญาต่อไป จึงนับได้ว่านโยบายทางอาญานี้เป็นเครื่องกำหนดในกฎหมายอาญา[89]

แนวคิดในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม จึงควรมีแนวคิด หรือทฤษฎีพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบ แนวทาง วัตถุประสงค์ เป้าหมายและกรอบแนวคิดทางการปฏิบัติเกิดเป็น “นโยบายอาญาแห่งชาติ” (National Criminal Policy) อย่างเป็นรูปธรรม เพราะนโยบายอาญา จะเป็นกรอบครั้งและมีความสัมพันธ์กับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของหน่วยงาน เพราะนโยบายทางอาญาย่อมต้องถูกกำหนดมาจากวัตถุประสงค์ (Aim) และวิธีการดำเนินการ (Mean) ในการบังคับใช้กฎหมายของรัฐ (Law Enforcement) และเป็นไปตามแบบแผนแนวทางการดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายขององค์กรและเจ้าพนักงานของรัฐ ที่ใช้ยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน แต่นโยบายทางอาญาแห่งชาติของประเทศไทย ยังไม่ปรากฏชัดเจนในเชิง

---

[88] อนิรุทธ์ ทรงจันทร์แก้ว. (2550). *นโยบายทางอาญาเกี่ยวกับนิวเคลียร์และรังสี*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. หน้า 38.

[89] จิตติ ติงศภัทิย์. (2546). *กฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: กรุงสยามพริ้นติ้งกรุ๊ฟ. หน้า 4.

นามธรรมและรูปธรรม[90] อย่างไรก็ตาม เนื่องจากระบบความยุติธรรมทางอาญาของไทย มีกำเนิดมาช้านานซึ่งอยู่บนพื้นฐาน ความคิดและอิทธิพลทางนิติศาสตร์เป็นหลัก จึงขาดองค์ความรู้ในเชิงบูรณาการในศาสตร์ความรู้ ความคิดของศาสตร์อื่นๆ คือ การบริหาร รัฐศาสตร์ จิตวิทยา สถิติ และประชากรศาสตร์เป็นต้น

การกำหนดนโยบายทางอาญา และการป้องกันอาชญากรรมจึงจำเป็นจะต้องพิจารณาเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย นักอาชญาวิทยาเชื่อว่าความเป็นระเบียบของสังคมจะทำให้อาชญากรรมมีน้อย หรือไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม ในทางตรงกันข้ามความไม่เป็นระเบียบของสังคม ปัญหาสังคม จะก่อให้เกิดปัญหาในการควบคุมสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือทำให้สูญเสียระเบียบของสังคม และก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและการกระทำความผิดอย่างแพร่หลาย[91]

นโยบายทางอาญาในการให้อภัยโทษ

การอภัยโทษมีนโยบายทางอาญาในการไม่ให้อภัยโทษในบางคดี บางความผิด หรือบางบุคคล ซึ่งในประเด็นเรื่องการอภัยโทษที่มีการตราพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งเดิมแต่ละฉบับที่ผ่านมานั้น จะกำหนดความผิดซึ่งไม่อยู่ในข่ายได้รับพระราชทานอภัยโทษไว้ เช่น ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ เป็นต้น การกำหนดความผิดซึ่งไม่อยู่ในข่ายได้รับการอภัยโทษนั้นได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากนักกฎหมายบางท่าน ว่าเป็นการไม่ยุติธรรมและไม่ให้โอกาสแก่ผู้ต้องโทษ ทั้งยังเป็นการกระทำที่แบ่งแยกและเลือกปฏิบัติด้วย โดยให้เหตุผลหลายประการ เช่น[92] ในคดียาเสพติดให้โทษรัฐมุ่งปราบปรามผู้ค้ารายใหญ่ หรือผู้กระทำความผิดรายสำคัญ ผู้เสพที่หลงผิดรายย่อย หรือบุคคลที่ถูกหลอกใช้ให้ขนยาเสพติดโดยไม่รู้ตัวที่ถูกดำเนินคดี ก็ได้รับผลร้ายไปด้วย ซึ่งการกระทำผิดของคนหนึ่งไม่ควรเป็นโทษแก่ผู้อื่น ซึ่งไม่ได้กระทำผิดด้วย คดียาเสพติดที่ผู้ต้องโทษเป็นชาวต่างประเทศมักจะขอพระราชทานอภัยโทษเมื่อได้รับพระราชทานอภัยโทษแล้วก็จะได้รับการส่งตัวกลับไป

---

[90] สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2552). *การบูรณาการความรู้เชิงวิชาการและการปฏิบัติสู่การพัฒนานโยบายทางอาญา: ด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม* (รายงานการวิจัย). สำนักงานกิจการยุติธรรม: กระทรวงยุติธรรม. หน้า 2-3.

[91] ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพรึก. หน้า 292.

[92] ศิริ ปะทะขีนัง. (2550). *การอภัยโทษ: ศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการอภัยโทษ*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. หน้า 121.

ส่วนนักโทษไทยนั้นหากจำกัดขอบข่ายของความผิดไว้ก็จะไม่ได้รับการพระราชทานอภัยโทษเลย หรือมีแต่มีโอกาสน้อยกว่ามาก

หากต่อมาในระยะหลังจึงมีการผ่อนปรนในคดียาเสพติดให้โทษก็อาจได้รับการพระราชทานอภัยโทษ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะต้องการแก้ปัญหาคนล้นคุก คือคนติดคุกส่วนใหญ่มักจะกระทำผิดในคดียาเสพติด ซึ่งการผ่อนปรนดังกล่าวมีพระราชกฤษฎีกาแต่ละฉบับ ความผิดในคดียาเสพติดให้โทษในสมัยก่อนนั้นไม่อยู่ในข่ายได้รับการพระราชทานอภัยโทษ ตั้งแต่พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พุทธศักราช 2530 เป็นต้นมา จึงได้มีการผ่อนปรนให้นักโทษในคดียาเสพติดได้รับการพระราชทานอภัยโทษ

พระราชกฤษฎีกาการพระราชทานอภัยโทษ พุทธศักราช 2553 มาตรา 12 กำหนดไว้เกี่ยวกับนักโทษเด็ดขาดที่ไม่อยู่ในข่ายจะได้รับพระราชทานอภัยโทษ เช่น

1) ผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุด ให้จำคุกเกิน 8 ปี จำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิตภายหลังวันที่พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พุทธศักราช 2550 ใช้บังคับ ในความผิดฐาน ผลิต นำเข้า หรือส่งออก หรือผลิตนำเข้า หรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่าย หรือมีไว้ในความครอบครองเพื่อจำหน่าย ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ กฎหมายว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือกฎหมายว่าด้วยวัตถุออกกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท

2) ผู้ซึ่งถูกศาลพิพากษาให้เพิ่มโทษฐานกระทำผิดตามมาตรา 92 หรือมาตรา 93 ในแห่งประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่น และมิใช่นักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยม

3) นักโทษเด็ดขาดชั้นเลวและชั้นเลวมาก

ซึ่งพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวนั้นออกมาโดยฝ่ายบริหารในการกำหนดนโยบายทางอาญาเกี่ยวกับการอภัยโทษ การวางหลักเกณฑ์นี้นับว่ามีความสำคัญต่อสิทธิของนักโทษแต่ละรายอยู่มาก ซึ่งการอภัยโทษเมื่อถึงในวโรกาสสำคัญของบ้านเมือง นักโทษเหล่านั้นย่อมต้องรอคอยวันที่จะได้รับการอภัยโทษอยู่อย่างใจจดใจจ่อ เมื่อปรากฏว่าในวาระนั้นฝ่ายบริหารไม่ได้มีการออกพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษก็เคยมีเหตุจลาจลในเรือนจำ ซึ่งเกิดความวุ่นวาย

หากเป็นผู้กระทำความผิดซ้ำบ่อยๆ ก็อาจไม่ได้รับพระราชทานอภัยโทษ แต่หากกรณีที่เป็นผู้กระทำความผิดครั้งแรกแล้ว เขาควรได้รับโอกาสที่จะได้รับพระมหากรุณาธิคุณ ไม่ควรต้องรับเคราะห์กรรม แต่หากผู้กระทำความผิดซ้ำบ่อยๆแต่เป็นความผิดเล็กน้อย ก็จะไม่ได้รับการอภัยโทษ กล่าวคือ รัฐได้มีการกำหนดนโยบายทางอาญามิให้ได้รับการอภัยโทษซ้ำ สำหรับการกระทำความผิดซ้ำบ่อยที่เป็นความผิดเล็กน้อย

พระราชกฤษฎีการอภัยโทษย่อมขึ้นอยู่กับการกำหนดคุณสมบัติของนักโทษที่อยู่ในข่ายจะได้รับการพระราชทานอภัยโทษนั้น ในพระราชกฤษฎีกาแต่ละฉบับนั้นย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายทางอาญา ตามสภาวะสถานการณ์สังคมในสมัยนั้น เช่น พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พุทธศักราช 2489 [93]สำหรับความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยการค้ากำไรเกินควร กฎหมายว่าด้วยการควบคุมเครื่องอุปภาคบริโภคและของอื่นๆ ไม่ให้ได้รับการอภัยโทษก็เพราะย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายทางอาญา ตามสภาวการณ์ของสังคมในขณะนั้น การอภัยโทษนอกจากเป็นเรื่องในวโรกาสสำคัญของบ้านเมืองแล้วยังเป็นการที่สังคมควรได้กำหนดด้วยว่าจะให้อภัยโทษลักษณะใด ซึ่งฝ่ายที่ร่างพระราชกฤษฎีกา หรือฝ่ายบริหารที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะต้องรู้จัดแจ้งเสียก่อนจึงจะวางนโยบายทางอาญาในเรื่องนี้ได้ หากจะให้มั่นใจได้ว่าสังคมให้อภัยโทษแก่นักโทษประเภทใด และไม่ยกโทษให้นักโทษประเภทใด หรือรัฐบาลมีนโยบายที่จะลงโทษเกี่ยวกับความผิดประเภทใดซึ่งเป็นปัญหาหลักของสังคม เพื่อให้ตรงตามความประสงค์ของสังคมอย่างแท้จริง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่านโยบายทางอาญา (Criminal Policy) จะผันแปรในรูป หรือทิศทางใดนั้นย่อมถูกจำกัด โดยอิทธิพลทางวัฒนธรรม ค่านิยม ปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมืองของสังคมนั้นเป็นพื้นฐาน ซึ่งการกำหนดนโยบายก็เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการป้องกันปราบปรามการกระทำความผิด และรัฐก็ได้นำนโยบายทางอาญาในการกำหนดการอภัยโทษ และการกำหนดบุคคลที่มีสิทธิรับการอภัยโทษ หรือไม่ได้รับการอภัยโทษก็ขึ้นอยู่กับนโยบายทางอาญา ตามสภาวการณ์ของสังคมในขณะนั้น ดังนั้นการอภัยโทษนอกจากเป็นเรื่องในวโรกาสสำคัญของบ้านเมืองแล้วยังเป็นการที่สังคมควรได้กำหนดด้วยว่าจะให้อภัยโทษลักษณะใด ซึ่งฝ่ายที่ร่างพระราชกฤษฎีกา หรือฝ่ายบริหารที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง จะต้องรู้จัดแจ้งเสียก่อนจึงจะวางนโยบายทางอาญาในเรื่องของการอภัยโทษ

---

[93] พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พุทธศักราช 2489, มาตรา 5.

บทที่ 3
การอภัยโทษของต่างประเทศ

การอภัยโทษมีที่มาจากพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ หรือประมุขของรัฐ เพื่อประทานความกรุณาแก่ผู้กระทำความผิด (The Royal Prerogative of Mercy) โดยแก้ไขฟื้นฟู ปรับปรุงตัว แก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม บรรเทาความรุนแรงของโทษ หรือผ่อนคลายความตึงเครียดของการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งเจตนารมณ์ของการอภัยโทษ ก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติสุข ซึ่งการอภัยโทษนั้นอยู่บนแนวความคิดของความเมตตากรุณาปราณีอันมาจากอธิปัตย์ หรือประมุขแห่งรัฐ

ซึ่งไม่ว่าประเทศนั้นจะเป็นประเทศที่มีความแตกต่าง ในรูปแบบของประมุขของรัฐ เช่น มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือมีประธานาธิบดีเป็นประมุข การใช้พระราชอำนาจการ อภัยโทษดังกล่าวก็เพื่อยกโทษ หรือลดโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งนานาอารียะประเทศก็มีบทบัญญัติเรื่องของการอภัยโทษไว้ แต่ก็จะมีความแตกต่างในเรื่องของ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ทฤษฎีและผลของการอภัยโทษนั้น ซึ่งในแต่ละชนชาติก็ย่อมมีความแตกต่างกันที่จะเป็นตัวกำหนดเรื่องของการอภัยโทษ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของการอภัยโทษจึงต้องดำเนินการศึกษาการอภัยโทษในต่างประเทศ ซึ่งบทนี้จะนำเสนอการอภัยโทษของประเทศอังกฤษ สหรัฐอมริกา และญี่ปุ่น จะศึกษาแนวคิด บทบัญญัติของกฎหมาย ประเภท หลักการและขั้นตอนและผลของการอภัยโทษ โดยจะนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทยว่าเป็นเช่นใด และเพื่อนำมาปรับปรุงการอภัยโทษของประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น

3.1 การอภัยโทษของประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษมีการอภัยโทษตั้งแต่ยุคแรกๆ มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งกฎหมายประเทศอังกฤษมีอิทธิต่อกฎหมายประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีนักกฎหมายของไทยไปศึกษาเล่าเรียน ก็ทำให้มีการรับเอาอิทธิของระบบกฎหมายอังกฤษ ซึ่งเมื่อนักกฎหมายกลับมาประเทศไทยทำให้มีการนำแนวคิดของระบบกฎหมายอังกฤษมาใช้ และซึ่งประเทศอังกฤษก็มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของรัฐเช่นเดียวกับในประเทศไทย ดังนั้นการอภัยโทษจึงมีความคล้ายคลึงกันกับประเทศ

ไทย โดยจะศึกษาถึงแนวคิดและพัฒนาการ บทบัญญัติกฎหมาย ประเภท หลักเกณฑ์และขั้นตอนและผลทางกฎหมายของการอภัยโทษในประเทศอังกฤษ

3.1.1 แนวความคิดและพัฒนาการการอภัยโทษของประเทศอังกฤษ

สถาบันพระมหากษัตริย์อังกฤษเป็นสถาบันอันทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุดเด็ดขาดมาแต่ครั้งบรรพกาล ไม่ว่าจะเป็นพระราชอำนาจในทางนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ พระราชอำนาจเช่นนี้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและไม่อาจแบ่งแยกได้ อย่างไรก็ตามพระราชอำนาจที่นับได้ว่าสำคัญที่สุดได้แก่ พระราชอำนาจในทางตุลาการโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การประสาทความยุติธรรมหรือที่มาแห่งความยุติธรรม (The dispensing of justice or the fountain of justice)[1] เพราะนอกจากจะหมายถึงพระราชอำนาจในการวินิจฉัยอรรถคดีต่างๆ ตลอดจนการลงโทษผู้กระทำความผิดแล้วยังหมายถึง พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษด้วย เป็นไปตามแนวความคิดพื้นฐานที่ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่มาแห่งความยุติธรรม” หรือกล่าวอีกในหนึ่งคือ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้สร้างกฎหมาย (the law giver) จึงสามารถเข้าไปแทรกแซงกระบวนการทางกฎหมายได้นั้นเอง[2] ซึ่งเมื่อนำมาเทียบเคียงกับ พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทยแล้วพบว่ามีแนวความคิดที่เป็นไปในทำนองเดียวกัน

สำหรับขอบข่ายของการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษในยุคแรกนั้นเป็นไปอย่างกว้างขวางยิ่ง ซึ่งการพระราชทานอภัยโทษให้แก่บุคคลที่กระทำผิดให้ไม่ต้องรับโทษในทางอาญา เช่น การทำให้คนตายโดยอุบัติเหตุ (by misadventure) หรือการฆ่าคนโดยเจตนาในการป้องกันตนเอง (self-defence)[3] เป็นต้น อย่างไรก็ตามผลของความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐสภาอังกฤษในช่วงศตวรรษที่ 17 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคต้นของราชวงศ์สจ๊วตนั้น ได้ก็ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นอย่างมาก ขอบข่ายของการใช้พระราชอำนาจที่เคยเป็นไปอย่างกว้างขวางได้ถูกจำกัดลง มีการกำหนดความผิดที่ไม่อยู่ในข่ายที่จะได้รับการพระราชทาน อภัยโทษ เช่น กรณีการถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อรัฐ หรือการฟ้องให้ออกจากตำแหน่ง เป็นต้น

ในส่วนของกระบวนการและขั้นตอนในการพระราชทานอภัยโทษแต่เดิมที่เดียวนั้นกระทำภายใต้พระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ในรูปของหมาย (warrant) โดยประทับพระราชลัญจกร (Great Seal) ซึ่งในเวลาต่อมาได้เปลี่ยนมากระทำในรูปของ “ซายน์ แมนวล” (sign manual)

---

[1] White L.W.M.A. (1961). *Government in Great Britain the Empire and the Commonwealth*. Cambridge: At the University Press. p. 26.

[2] Hall J.E Williams. (1982). *Criminology and Criminal Justic*. London: Butterworths. p. 146.

[3] Jowitt Earl. Op.cit.

ตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยกฎหมายอาญา คริสต์ศักราช 1827 (The Criminal Law Act, 1827) โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวและคำแนะนำในการพระราชทานอภัยโทษ

การพระราชทานพระราชวินิจฉัยอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษนั้น มีข้อที่น่าสังเกตว่ามิได้มีลักษณะที่เป็นอิสระและเด็ดขาดดังเช่นกรณีของไทย แม้โดยทางทฤษฎีนั้นพระมหากษัตริย์อาจมีพระราชวินิจฉัยเป็นประการใดก็ได้ แต่โดยทางปฏิบัติแล้วปรากฏว่านับแต่รัชสมัยพระเจ้ายอร์ชที่ 4 เป็นต้นมา พระมหากษัตริย์มิอาจจะทรงกระทำเช่นนั้นอีกได้ ดังนั้น การพระราชทานอภัยโทษในความผิดใดๆ จึงต้องกระทำโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยใดๆ ย่อมเป็นไปตามความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงนับได้ว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ที่มีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อกระบวนการอภัยโทษของประเทศอังกฤษ

อำนาจในการอภัยโทษในประเทศอังกฤษ

1. พัฒนาการและความขัดแย้งการอภัยโทษ

ภายหลังจากอาณาจักรโรมันล่มสลายลง ได้เกิดภาวะแห่งความรู้กระจ่างขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการอภัยโทษในประเทศอังกฤษ และประเทศอื่นๆ ในทวีปยุโรป ซึ่งเป็นไปอย่างหลากหลายซับซ้อนยิ่งขึ้น สมัยแห่งประวัติศาสตร์ของการใช้อำนาจในการอภัยโทษในยุคนี้จึงเป็นสมัยที่น่าศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างมาก

ตลอดยุคสมัยนี้ อำนาจในการให้อภัยโทษเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นอำนาจที่ยิ่งใหญ่ เมื่อคณะบุคคลใดพยายามแก่งแย่งที่จะได้กุมอำนาจเหนือคณะบุคคลอื่นในรัฐนั้น อำนาจในการให้อภัยโทษมักเป็นหนึ่งในปวงอำนาจที่คณะบุคคลต่างต้องการครอบครองไว้เป็นของพวกตน กลุ่มบุคคลใดก็ตามที่อ้างอำนาจในการลงโทษ กลุ่มบุคคลนั้นก็อ้างอำนาจในการให้อภัยโทษเช่นกัน อนึ่ง การพิพาทแก่งแย่งอำนาจระหว่างกลุ่มบุคคลเช่นว่านี้ มีตัวอย่างเช่น กลุ่มบาทหลวงในไอร์แลนด์กับกลุ่มมุขนายกในอังกฤษ และกลุ่มมวลชนกับกลุ่มผู้ถืออำนาจนิติบัญญัติและตุลาการ

ในประเทศอังกฤษ นับแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นอย่างน้อยกฎหมายได้ถวายอภิสิทธิ์ในการพิจารณาให้อภัยโทษได้ตามอำเภอใจนั้นให้เป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ และต่อมาอำนาจในส่วนนี้ก็ยังเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ตามนัยแห่งกฎหมายในยุคนอร์มันดี (William the conqueror) แม้พระราชอำนาจส่วนนี้ไม่มีขอบเขตจำกัด และครอบคลุมทั่วพระราชอาณาเขต แต่ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาทับซ้อนกับอำนาจของกลุ่มที่มีอิทธิพลอื่นๆ เช่นในฝ่ายอาณาจักร บรรดาเอิร์ลผู้ถือครอง และมีอิทธิพลเหนือดินแดนจำเพาะ ก็มีอำนาจในการอภัยโทษแก่ประชาชนในท้องถิ่น ส่วนฝ่ายศาสนาจักร บรรดาบาทหลวง ก็มีอำนาจในการให้อภัยโทษแก่กรณีที่เป็น

ความผิดต่อกลุ่มบาทหลวงนั้นเองเช่นกัน นอกจากนี้ รัฐสภาอังกฤษเองก็ได้โต้แย้งพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการพระราชทานอภัยโทษอยู่เนื่องๆ[4]

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น เมื่อเกิดข้อขัดแย้งแก่งแย่งในเรื่องอำนาจในการปกครองขึ้นเมื่อใดในประเทศอังกฤษ รวมถึงตลอดจนประเทศอื่นๆ ในทวีปยุโรป ความพยายามที่จะได้มาซึ่งอำนาจฝ่ายบริหารในการให้อภัยโทษอย่างเบ็ดเสร็จจึงถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นหลักของการต่อสู้เมื่อนั้น กล่าวโดยสรุปถึงมูลเหตุโดยย่อก็เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง และการเงิน อันพวงมากับอำนาจในการให้อภัยโทษด้วยนั้นเอง

2. ความสำคัญของการให้อภัยโทษ

อำนาจในการให้อภัยโทษมีบทบาทสำคัญยิ่งขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในประเทศอังกฤษ ผู้กระทำความผิดร้ายแรงในคดีอาญามักต้องโทษประหารชีวิตแทบทุกรายโดยไม่มีข้อยกเว้น กระทั่งถึง คริสต์ศักราช 1819 มีนักโทษประหารชีวิตในเรือนจำ เป็นจำนวนมากถึง 220 ราย ดังนี้ พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษจึงเป็นทางออกเพื่อบรรเทาความรุนแรงและเคร่งครัดจนเกินไปของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในยุคนั้น ดังที่ ศาสตราจารย์ Albert Alschuler แห่ง University of Chicago ระบุว่า ถึง คริสต์ศักราช 1818 อังกฤษมีนักโทษประหารชีวิตจำนวน 1254 ราย แต่นักโทษเหล่านั้นถูกประหารชีวิตเพียง 97 ราย นักโทษที่เหลือนั้นได้รับพระราชทานอภัยโทษจากพระมหากษัตริย์ทั้งหมด โดยคำกราบบังคมทูลแนะนำของผู้พิพากษา

ยิ่งไปกว่านั้น อำนาจในการให้อภัยโทษยังช่วยเยียวยาแก้ไขผลอันไม่พึงประสงค์ในสังคมซึ่งปราศจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เหมาะสม หรือมีกระบวนการดังกล่าวแล้ว แต่ยังด้อยพัฒนาอยู่ ไม่สามารถอำนวยประสิทธิผลอันได้แก่ ความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง เช่น ในสังคมซึ่งผู้ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมยังไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะแยกแยะความแตกต่างของการฆ่าคนตายโดยเจตนากับการประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับถึงแก่ความตาย หรือความแตกต่างของการทำร้ายร่างกายผู้อื่นโดยเจตนา กับการประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กาย เป็นต้น

บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งได้แก่ ในกรณีที่ผู้ต้องการหา หรือจำเลย มีข้อแก้ตัวในเรื่องความเป็นผู้เยาว์ การสำคัญผิด และความวิกลจริต หรือมีความชอบธรรมที่จะกระทำการอันกฎหมายระบุว่าเป็นความผิด เช่น มีเหตุจำเป็น หรือมีเหตุป้องกันโดยชอบ เป็นต้น อนึ่งข้ออ้างเหล่านี้เป็นที่ยอมรับของผู้ใช้อำนาจทางกฎหมายนับตั้งแต่โบราณ ในฐานะเหตุพื้นฐานของการให้

---

[4] Humber, W.H. (1941). *The pardoning Power of the president*. Washington D.C.: The American Council on Publlc Affairs. p. 120.

อภัยโทษ ก่อนจะถูกยอมรับว่าเป็นเหตุยกเว้นโทษ หรือยกเว้นความผิดตามแนวคิดทางอาญาในยุคปัจจุบัน

ตัวอย่างชะตากรรมของชายผู้โชคร้ายสองคนในสแตฟเฟิร์ดเชอร์ (Staffordshire) ประเทศอังกฤษ มาเน้นย้ำถึงความสำคัญของอำนาจในการอภัยโทษต่อกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ ณ กลางดึกคืนหนึ่ง ในคริสต์ศักราช 1293 ชายสองคนกำลังวิ่งไล่จับหัวขโมย ท่ามกลางความมืดและชุลมุนนั้น ต่างคนต่างเข้าใจผิดคิดว่าเพื่อนของตนเป็นผู้ร้าย จึงเข้าทำร้ายต่อสู้กัน ในที่สุด ชายได้ฆ่าชายอีกคนตายโดยสำคัญผิด จากนั้น คดีก็เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม แล้วฆาตกรผู้โชคร้ายนั้นถูกตัดสินประหารชีวิต พร้อมกันนั้นก็ได้รับคำแนะนำให้นำความกราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษจากพระมหากษัตริย์

ในอดีตกฎหมายกำหนดอย่างเคร่งครัดว่าจำเลยผู้ถูกตัดสินว่ามีความผิดอาญาฐานฆ่าผู้อื่นตายจำถูกกำหนดโทษเพียงสถานเดียว คือ ประหารชีวิต แต่ปัญหาทางออกของความรุนแรงของกฎหมายเช่นนี้ก็คือ การอภัยโทษ เหตุผลสนับสนุนพระราชวินิจฉัยในการพระราชทานอภัยโทษในยุคนั้นก็มีเงื่อนไขและแนวทางที่น่าสนใจและบางครั้งก็ประหลาดใจ เช่น ผู้ร้องขออาจได้รับพระราชทานอภัยโทษหากพฤติการณ์ในการฆ่านั้นเข้าข่ายการแก้แค้นชายผู้กระทำชู้กับภรรยาตน การฆ่าเนื่องจากทะเลาะวิวาทการแข่งขันเทนนิส ผู้ฆ่าเป็นนักปราชญ์ผู้หาได้ยากเป็นต้น ดังนี้ จะเห็นได้ว่าเหตุผลในการอภัยโทษล้วนแต่เป็นเพื่อสนองประโยชน์และบรรทัดฐานทางสังคมของผู้คนในยุคนั้น

อย่างไรก็ตามผู้ร้องขออภัยโทษหาใช่ผู้ได้รับประโยชน์จากการให้อภัยโทษแต่ฝ่ายเดียว บุคคลผู้มีอำนาจให้อภัยโทษก็ได้รับผลประโยชน์เช่นกัน ในบางคราวผลนั้นก็มาในรูปของทรัพย์สินด้วยซ้ำไป ที่กล่าวมานี้ คือ สมัยที่การให้อภัยโทษขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเสรี แต่บางทีการให้อภัยโทษแต่ละครั้งนั้นก็ไม่ได้ให้เปล่า การขายอภัยโทษกลายเป็นวิธีที่หาเงินของทั้งฝ่ายศาสนาจักร และอาณาจักรอย่างน่าอัปยศ ทั้งๆ ที่มหาบัตรแมกนาคาร์ตา (Magna Carta) ได้ระบุห้ามขายความยุติธรรมไว้ก็ตาม

ในยุคนั้นเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ผู้ร้องขออภัยโทษจะเสนอจำนวนเงินและผู้มีอำนาจให้อภัยโทษจะยินดีรับเงินเพื่อการให้อภัยโทษ เจ้าหน้าที่ประจำโบสถ์ของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกก็ขายใบล้างบาปเพื่อนำรายได้มาปรนเปรอวิถีชีวิตที่หรูหราสะดวกสบายของพวกบาทหลวงได้อย่างเปิดเผย แม้พระมหากษัตริย์ก็ทรงปฏิบัติเช่นนั้น มีแม้กระทั่งการกำหนดอัตราค่าอภัยโทษ เริ่มต้นที่ 2 ชิลลิ่ง เรื่อยไปจนถึง 16,000 ปอนด์ ขึ้นอยู่กับลักษณะคดี ตัวอย่างการแบ่งสรร

รายได้จากการขายอภัยโทษ เช่น ในสมัยพระเจ้าเจมส์ที่ 2 แห่งอังกฤษ พระองค์จะทรงรับเงินรายได้นั้นครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งก็ทรงแบ่งสรรพระราชทานให้นางสนมกำนัลผู้เป็นที่โปรดปราน[5]

ตราบกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ 17 การให้อภัยโทษแบบมีเงื่อนไขถูกใช้เพื่อประโยชน์อื่นๆ เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในดินแดนอเมริกา เป็นต้น บ่อยครั้งนักโทษประหารในอังกฤษได้รับข้อเสนอที่จะได้รับการอภัยโทษหากยินยอมที่จะเดินทางไปสู่โลกใหม่ อันได้แก่ทวีปอเมริกาเหนือเพื่อใช้ในแรงงานภาคเกษตรกรรม ดังนั้น การให้อภัยโทษแบบมีเงื่อนไขจึงนับเป็นจุดกำเนิดของการลงโทษชนิดใหม่ กล่าวคือ เนรเทศ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวอเมริกันส่วนใหญ่มีเชื้อสายอังกฤษ

ไม่มีบันทึกที่แน่ชัดว่ามีนักโทษจำนวนเท่าใดที่ถูกส่งไปยังโลกใหม่ คาดว่ามีประมาณไม่น้อยกว่า 15,000คน แต่ไม่เกิน 100,000 ในช่วงในคริสต์ศักราช 1663 ประชากรนักโทษอุกฉกรรจ์ที่ถูกเนรเทศไปยังทวีปอเมริกาส่วนมากอาศัย ณ รัฐเวอร์จิเนีย ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการจารจลวุ่นวายในรัฐดังกล่าวเสมอ แน่นอนว่านักโทษทั้งหลายย่อมยินดีที่จะเลือกการให้อภัยโทษแบบมีเงื่อนไขเช่นนี้แทนการถูกประหารชีวิต การให้อภัยโทษในสังคมยุคนั้นจึงเป็นเรื่องที่ทำกันอย่างแพร่หลาย ทำให้แนวคิดเรื่องการอภัยโทษเป็นที่สนใจของนักกฎหมายและนักปรัชญามากมายยิ่งขึ้น

การอภัยโทษของประเทศอังกฤษในปัจจุบันนั้น กล่าวคือการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์นั้น กระทำโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ดังนั้น เรื่องการขอพระราชทานอภัยโทษก่อนนำความขึ้นกราบบังคมทูลจึงต้องได้รับการกลั่นกรองเป็นอย่างดี ย่อมหมายถึง กระบวนการและขั้นตอนในการพิจารณาเรื่องการขออภัยโทษต้องเป็นไปอย่างรอบคอบรัดกุมยิ่ง ด้วยเหตุนี้ การศึกษาพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษในปัจจุบันจึงหมายถึงการศึกษากระบวนการและขั้นตอนในการพระราชทานอภัยโทษนั้นเอง

3.1.2 บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการอภัยโทษของประเทศอังกฤษ

สิทธิพื้นฐานในการขอพระราชทานอภัยโทษได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนตามพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิ คริสต์ศักราช 1688 (Bill of Rights, 1688) บุคคลผู้ใช้สิทธินี้ได้แก่ผู้กระทำผิดเอง หรือบุคคลอื่นในนามของผู้กระทำผิด ซึ่งได้รับโทษ ไม่ว่าจะเป็นโทษประหารชีวิตหรือโทษอย่างอื่นๆ ในกรณีนี้นักโทษ ญาติพี่น้อง หรือที่ปรึกษากฎหมายก็ได้อาจยื่นเรื่องราวโดยผ่านเรือนจำ สำหรับเอกสารที่เกี่ยวข้องการยื่นเรื่องราวนั้นจะต้องผ่านการตรวจสอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน บ่อยครั้งที่ต้องมีการสอบสวนโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย เช่น กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม เป็นต้น

---

[5] Hewitt, C. (1978). *The Queen's pardon*. London: Cassel. p. 20.

ขอบเขตของเรื่องราวที่จะพระราชทานอภัยโทษเป็นไปตามหลักทั่วไป คือ จำกัดเฉพาะคดีอาญาเท่านั้นไม่ครอบคลุมถึงคดีแพ่งด้วย ตัวอย่างเช่น พระราชอำนาจข้อนี้จะไม่นำมาใช้กับกรณีจำคุกบุคคลใดในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลโดยไม่มีระยะเวลาที่แน่นอนหรือไม่ใช้กับการที่ไม่จ่ายเงินค่าเลี้ยงดูตามกำหนดเวลาเป็นต้น ซึ่งต่างจากประเทศไทยที่การพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณีนั้นไม่จำกัดเฉพาะคดีอาญา โทษทางวินัยก็สามารถที่จะได้รับการพระราชทานอภัยโทษ เช่นการพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้พิพากษาในช่วงวิกฤติตุลาการ พุทธศักราช 2534[6] แต่ถ้าเป็นการพระราชทานอภัยโทษตามกฎหมายกรณีเฉพาะรายนั้น ก็จะเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ จำกัดเฉพาะคดีที่ถึงที่สุดแล้วและกำลังต้องโทษทางอาญาเท่านั้น

3.1.3 ประเภทของการอภัยโทษของประเทศอังกฤษ

การพระราชทานอภัยโทษในประเทศอังกฤษอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ การพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข (Free Pardons) การพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข (Conditional Pardons) และการพระราชทานอภัยโทษลดโทษ (Remissions) การแบ่งประเภทของการพระราชทานอภัยโทษดังกล่าวข้างต้นนั้นในกรณีของประเทศไทย ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลนั้นเอง

1) การพระราชทานอภัยโทษไม่มีเงื่อนไข

การพระราชทานอภัยโทษไม่มีเงื่อนไขของประเทศอังกฤษไม่เพียงแต่มีผลเป็นการหยุดการบังคับโทษเท่านั้น หากยังมีผลเป็นการลบล้างความผิดและผลต่างๆ ที่จะเกิดตามมาจากการกระทำความผิดนั้นด้วยการพระราชทานอภัยโทษในกรณีนี้มีผลให้ ผู้ได้รับพระราชทานอภัยโทษมีฐานะเสมือนบุคคลซึ่งไม่เคยกระทำความผิดมาก่อนเลย พระราชทานอภัยโทษในข้อนี้ เมื่อเทียบเคียงกับกรณีของประเทศไทยแล้วจะพบว่ามีความแตกต่างเห็นได้ชัด เพราะเหตุที่มาตรา 265 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้มีผลเป็นการหยุดบังคับโทษเท่านั้นไม่มีผลเป็นการลบล้างความผิดและผลต่างๆ ดังเช่นกรณีของอังกฤษ อย่างไรก็ตาม มีข้อที่น่าสังเกตว่า ผลของการพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขดังกล่าวคล้ายคลึงกับผลของนิรโทษกรรมตามกฎหมายไทยเป็นอันมาก ทั้งในส่วนของผลอันเป็นการลบล้างความผิด ตลอดฐานะของผู้ได้รับการพระราชทานอภัยโทษซึ่งเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำผิดมาก่อน

2) การพระราชทานอภัยโทษมีเงื่อนไข

การพระราชทานอภัยโทษมีเงื่อนไขของประเทศอังกฤษ คือ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการลงโทษรูปแบบหนึ่งไปสู่การลงโทษอีกรูปแบบหนึ่ง เช่น การลดโทษประหารชีวิต เป็น

---

[6] ศาลฎีกา. (2539). *เฉลิมพระเกียรติฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนพับลิชชิ่ง. หน้า 67.

จำคุกตลอดชีวิต หรือกรณีผู้กระทำความผิดคนหนึ่งได้รับการยกเว้นโทษจำคุก ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าจะต้องยอมอยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าพนักงานควบคุมความประพฤติ (Probation Officer) ภายใต้ระยะเวลาอันมีกำหนดไว้ที่แน่นอนเป็นต้น

ควรสังเกตว่า เฉพาะกรณีการลดโทษประหารชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิตนั้น ในกรณีของประเทศไทยไม่จัดเป็นการพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขดังกล่าว เช่นกรณีของประเทศอังกฤษ หากจัดอยู่ในประเภทของการเปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบา (Commutation) เพราะไม่มีเงื่อนไขกำหนดให้นักโทษต้องดำเนินการอย่างไรต่อไป

3) การพระราชทานอภัยโทษลดโทษ (Remissions)

การพระราชทานอภัยโทษลดโทษ คือ การลดจำนวนวันต้องโทษลงโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงประเภทของโทษใหม่ เช่น การลดโทษจำคุกจาก 12 เดือน เหลือจำคุกเพียง 8 เดือน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการพระราชทานอภัยโทษอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นการเลื่อนการลงโทษออกไป ทั้งในแง่ของการกำหนดเวลาไว้ตายตัว หรือจนกว่าจะมีคำสั่งใหม่โดยการพักการลงโทษ (Reprieve หรือ Pespite) ในทางปฏิบัติวิธีนี้จำกัดเฉพาะคดีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้เสนอให้มีการเปลี่ยนโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตเท่านั้น

จะสังเกตได้ว่ากรณีการพักการลงโทษในกรณีเปลี่ยนโทษประหารชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิตนั้นไม่มีในกฎหมายในประเทศไทย ในกรณีที่ได้มีการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษขึ้นไปนั้น ในระหว่างที่รอพระราชกระแสสั่งฎีกาถือว่ายังไม่มีการบังคับโทษจนกว่าผลของการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาจะลงมา

ในการพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข การพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขตลลดจนการพระราชทานอภัยโทษลดโทษดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น จะต้องกระทำในพระนามของสมเด็จพระราชินี (The Queen’s Singnature) โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับสนองพระราชเสาวนีย์ ซึ่งนับว่าเป็นข้อแตกต่างประการหนึ่งเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกรณีประเทศไทย ซึ่งแม้โดยรัฐธรรมนูญจะกำหนดให้มีรัฐมนตรีหนึ่งนายเป็นผู้สนองพระบรมราชโองการ หากธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมานั้น ผู้รับสนองพระบรมราชโองการก็คือ ผู้นำของฝ่ายบริหารอันได้แก่นายกรัฐมนตรีนั้นเอง

สำหรับการพักการลงโทษนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะเป็นผู้ลงนามในรูปของคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อนึ่ง การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปของประเทศอังกฤษไม่ปรากฏหลักฐาน

3.1.4 หลักการและขั้นตอนการอภัยโทษของประเทศอังกฤษ

การอภัยโทษของประเทศอังกฤษนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้มีบทบาทอย่างสำคัญต่อกระบวนการอภัยโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพิจารณากลั่นกรองเรื่องราวเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ การใช้ดุลพินิจก็ดี การวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานประกอบพฤติการณ์แวดล้อมก็ดี หรือการสอบสวนเรื่องราวก็ดี ล้วนแต่เป็นมาตรการในการกลั่นกรองเรื่องราวเพื่อให้กระบวนการอภัยโทษเป็นไปอย่างรัดกุมและเที่ยงธรรมทั้งสิ้น ทั้งนี้อาจแยกพิจารณาได้ตามประเภทของโทษ ดังนี้

1) กรณีโทษประหารชีวิต

กฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษประหารชีวิตของประเทศอังกฤษมีหลักว่า หากปรากฏว่าบุคคลใดมีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป และความผิดที่กระทำลงไปเป็นความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนาแล้วรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะต้องถวายความเห็นให้ลงโทษประหารชีวิตเสมอ ถึงแม้ลูกขุนคนหนึ่งคนใดในคดีจะมีความเห็นว่าสมควรกรุณาและผู้พิพากษาลงมติเป็นเอกฉันท์ให้มีเหตุอันควรปราณีก็ตาม อย่างไรก็ดีธรรมเนียมปฏิบัติที่มีมาโดยสม่ำเสมอนั้น โทษประหารชีวิตมักจะได้รับการลดโทษเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตเสมอ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะมีคำสั่งให้พักการลงโทษก่อน แล้วจึงนำความขึ้นกราบบังคมทูล เพื่อให้สมเด็จพระราชินีนาถทรงลงพระนามพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข อันจะมีผลให้ผู้กระทำผิดปลดเปลื้องจากโทษประหารชีวิตโดยตรงรับโทษจำคุกตลอดชีวิตแทน

โดยปกติแล้ว หลักที่ใช้ในการวินิจฉัยว่าเรื่องราวใดสมควรถวายคำแนะนำแก่สมเด็จพระราชินีขอให้พระราชทานอภัยโทษ หรือไม่นั้นยังไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน[7] บางคดีฆาตกรซึ่งฆ่าคนอย่างทารุณกลับได้รับการพักการลงโทษ แต่บางคดีผู้ต้องโทษซึ่งเป็นมารดาเด็กได้ฆ่าลูกของตนที่เป็นเด็กปัญญาอ่อน โดยหวังให้เด็กนั้นหลุดพ้นจากชีวิตที่ทุกข์ทรมาน กฎหมายกลับลงโทษพวกเขา

อย่างไรก็ดี กฎหมายก็ได้วางมาตรการอันเป็นหลักประกันในการช่วยกลั่นกรองดุลพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยให้เป็นไปโดยยุติธรรม กล่าวคือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการ

---

[7] “อย่างไรก็ดีมีผู้พยายามวางหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษไว้ โดย นายเฮอร์เบิร์ต แกลดสโตน ได้อธิบายต่อสภาสามัญ เมื่อวันที่ 11 เมษายน คริสต์ศักราช 1907 ไว้อย่างน่าสนใจดังนี้ “มูลเหตุจูงใจ ระดับของเจตนาธรรมดา กับเจตนาโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ปริมาณของสิ่งยั่วยุภาวะทางจิตของนักโทษ บุคลิกและการกระทำก่อนๆ มาของนักโทษ ข้อเสนอแนะ หรือการไม่ให้ข้อเสนอแนะของคณะลูกขุนและอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งการตัดสินใจทั้งหมดย่อมขึ้นอยู่กับการใช้ดุลพินิจพิจารณากรณีแวดล้อมต่างๆ ที่ซับซ้อนตลอดจนการชั่งน้ำหนักความขัดแย้งต่างๆ อย่างรอบคอบและสมดุล.”

อุทธรณ์คดีอาญา คริสต์ศักราช 1907 (The Criminal Appeal Act, 1907) กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ก่อนที่จะพิจารณาการพระราชทานอภัยโทษ สามารถขอความเห็นจากศาลอุทธรณ์ได้[8] โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีการอุทธรณ์ซึ่งได้แก่ ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์คดีอาญานั้นเอง

ในประเทศไทยถึงแม้จะไม่มีกฎหมายที่บัญญัติกลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ในระหว่างขั้นตอนขอทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา แต่ในของการบังคับตามคำพิพากษานั้น อาจนำมาอนุโลมเทียบเคียงกับประเทศอังกฤษได้ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ในมาตรา 245 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า

"ศาลชั้นต้นมีหน้าที่ต้องส่งสำนวนคดีที่พิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ไปยังศาลอุทธรณ์ในเมื่อไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษานั้น และคำพิพากษาเช่นว่านี้จะยังไม่ถึงที่สุด เว้นแต่ศาลอุทธรณ์จะได้พิพากษายื่น"

2) กรณีโทษจำคุกตลอดชีวิต

โดยปกติโทษจำคุกตลอดชีวิตมักจะเปลี่ยนโทษมาจากโทษประหารชีวิต อย่างไรก็ดีเป็นที่น่าสังเกตว่า ยังไม่ปรากฏหลักฐานในคดีใดเลยที่นักโทษถูกจำคุกตลอดชีวิตจริงๆ เนื่องจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเอง มีอำนาจที่จะวินิจฉัยว่าสมควรจำคุกบุคคลใดไว้เป็นระยะเวลาเท่าใดในแต่ละคดี ตลอดจนมีอำนาจออกหมายปล่อยบุคคล ซึ่งต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตนั้นในเวลาใดก็ได้

การใช้อำนาจวินิจฉัยดังกล่าวข้างต้นนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะต้องพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละคดีว่า ผู้ต้องโทษน่าจะมีแนวโน้มในการกระทำความผิดอาญาที่ร้ายแรงลดลงหรือไม่ หากต้องถูกจำคุกเป็นระยะเวลานานขึ้นปัญหาที่ว่าผู้ต้องโทษสมควรได้รับการปล่อยตัวไป โดยไม่ขัดต่อบทบัญญัติซึ่งเป็นความผิดทางอาญาหรือไม่ นอกจากนั้นยังต้องพิจารณาด้วยว่า ผู้ต้องโทษมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ ในระหว่างที่ต้องรับโทษอยู่ รวมทั้งพิจารณาความเห็นส่วนตัวของผู้บัญชาการเรือนจำ (Governor)

อาจกล่าวได้ว่าขอบอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของอังกฤษ ในการพิจารณาเรื่องการขอพระราชทานอภัยโทษนั้นเป็นไปอย่างกว้างขวางยิ่ง โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจในการออกหมายปล่อยบุคคลซึ่งต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตในเวลาใดๆ ระหว่างที่ต้องรับโทษอยู่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของไทยมิได้มีอำนาจเช่นว่านั้น จะมีก็แต่อำนาจในการทูลเกล้าฯ ถวายความคิดเห็นว่าสมควรพระราชทานอภัยโทษ หรือไม่เพียงใดเท่านั้น การปล่อยตัว หรือลดโทษนักโทษจะกระทำได้ก็แต่โดยการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา เพื่อให้ประมุขของประเทศพระราชทานอภัยโทษให้ อันแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างที่สำคัญบางประการเกี่ยวกับ

---

[8] Lord Simonds. (1976). *Pardons and Reprieves* (3 rd ed.). Halbury's Law of England. p. 234.

ระบบการลงโทษจำคุก นั้นคือตามระบบคอมมอนลอร์ (Common Law) นั้นกำหนดเวลาจำคุกไม่มีลักษณะที่แน่นอนตายตัว อาจยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมสุดแต่ดุลพินิจจิของฝ่ายบริหาร แต่ประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) โดยเฉพาะประเทศไทย กำหนดเวลาจำคุกมีลักษณะที่แน่นอนตายตัวไม่สามารถยืดหยุ่นได้ ดังนั้น จึงต้องอาศัยการพระราชทานอภัยโทษเป็นเครื่องบรรเทาความรุนแรงของโทษ

จากสถิติคดีอาญาเท่าที่ปรากฏหลักฐานในช่วงคริสต์ศักราช 1952 ปรากฏว่ามีการพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข 15 คดี พระราชทานลดโทษจำคุก โทษปรับ ตลอดจนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจากจำนวนทั้งสิน 78 คดี สำหรับการพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข ซึ่งนอกเหนือไปจากคดีประหารชีวิตนั้นไม่ค่อยปรากฏนัก เฉพาะใน คริสต์ศักราช 1952 ซึ่งไม่ปรากฏแม้แต่คดีเดียว

สำหรับการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั้นไม่ปรากฏหลักฐาน ปรากฏตามเฉพาะการนิรโทษกรรมแก่ผู้ขาดหนีราชการทหารในช่วงสงครามเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ในช่วงคริสต์ศักราช 1953 ซึ่งในครั้งนั้นมีผู้ได้รับการนิรโทษกรรมจำนวน 14,260 คน

3.1.5 ผลของการอภัยโทษของประเทศอังกฤษ

ผลของการพระราชทานอภัยโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้แก่ พระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขนั้น นอกจากผู้ต้องโทษจะได้นับการปล่อยตัวพ้นโทษแล้ว ยังทำให้ผู้นั้นพ้นจากสภาพที่น่าอับอาย (Infamy) ข้อห้ามข้อจำกัดสิทธิ (Disqualification) หรือการประณาม (Obloquy) ทั้งปวงที่เป็นผลตามมาเมื่อคำพิพากษาถึงที่สุด การพระราชทานอภัยโทษทำให้บุคคลนั้นเป็นเสมือนบุคคลใหม่ และมีอำนาจที่จะฟ้องหมิ่นประมาท แก่ผู้สบประมาทตนว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษา[9] นอกจากนั้นในบางกรณีอาจจะต้องมีการจ่ายเงินค่าทดแทนให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลซึ่งต้องรับโทษจำคุกอันเป็นผลมาจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม (Miscarriage of justice) เมื่อนำผลของการพระราชทานอภัยโทษดังกล่าวนั้นมาเปรียบเทียบกับประเทศไทยจะพบว่า การพระราชทานอภัยโทษจะมีผลเป็นการหยุดบังคับโทษเท่านั้น มิได้ทำให้พ้นจากสภาพที่น่าอับอาย ข้อห้าม ข้อจำกัดสิทธิ หรือเป็นเสมือนบุคคลใหม่แต่ประการใด

ดังนั้น สรุปได้ว่าการอภัยโทษของประเทศอังกฤษมีการอภัยโทษมาตั้งแต่ยุคแรกๆมาจนถึงปัจจุบัน สำหรับขอบข่ายของการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษในยุคแรกนั้นเป็นไปอย่างกว้างขวางยิ่ง ทำให้ผลของความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐสภาอังกฤษในช่วงศตวรรษที่ 17 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคต้น

---

[9] Lord Simonds. Ibid. p. 244.

ของราชวงศ์สจ๊วตนั้น ได้ก็ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นอย่างมาก ขอบข่ายของการใช้พระราชอำนาจที่เคยเป็นไปอย่างกว้างขวางได้ถูกจำกัด ในประเทศอังกฤษ นับแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นอย่างน้อยกฎหมายได้ถวายอภิสิทธิ์ในการพิจารณาให้อภัยโทษได้ตามอำเภอใจนั้นให้เป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ และต่อมาอำนาจในส่วนนี้ก็ยังเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ตามนัยแห่งกฎหมายในยุคนอร์มันดี (William the conqueror) แม้พระราชอำนาจส่วนนี้ไม่มีขอบเขตจำกัด และครอบคลุมทั่วพระราชอาณาเขต แต่ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาทับซ้อนกับอำนาจของกลุ่มที่มีอิทธิพลอื่นๆ เช่นในฝ่ายอาณาจักรบรรดาเอิร์ลผู้ถือครองและมีอิทธิพลเหนือดินแดนจำเพราะ ก็มีอำนาจในการอภัยโทษแก่ประชาชนในท้องถิ่น ส่วนฝ่ายศาสนาจักร บรรดาบาทหลวง ก็มีอำนาจในการให้อภัยโทษแก่กรณีที่เป็นความผิดต่อกลุ่มบาทหลวงนั้นเองเช่นกัน นอกจากนี้ รัฐสภาอังกฤษเองก็ได้โต้แย้งพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการพระราชทานอภัยโทษอยู่เนื่องๆ ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น เมื่อเกิดข้อขัดแย้งแก่งแย่งในเรื่องอำนาจในการปกครองขึ้นเมื่อใดในประเทศอังกฤษ รวมถึงตลอดจนประเทศอื่นๆ ในทวีปยุโรป ความพยายามที่จะได้มาซึ่งอำนาจฝ่ายบริหารในการให้อภัยโทษอย่างเบ็ดเสร็จ ก็เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง และการเงิน อันพวงมากับอำนาจในการให้อภัยโทษด้วยนั้นเอง ซึ่งสำหรับการอภัยโทษของประเทศอังกฤษในปัจจุบันนั้นการพระราชทานอภัยโทษยังเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์แต่จะกระทำโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

การพระราชทานอภัยโทษในประเทศอังกฤษอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ การพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข (Free Pardons) การพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข (Conditional Pardons) และการพระราชทานอภัยโทษลดโทษ (Remissions) และของการพระราชทานอภัยโทษโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้แก่ พระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขนั้น นอกจากผู้ต้องโทษจะได้นับการปล่อยตัวพ้นโทษแล้ว ยังทำให้ผู้นั้นพ้นจากสภาพที่น่าอับอาย (Infamy) ข้อห้ามข้อจำกัดสิทธิ (Disqualification) หรือการประณาม (Obloquy) ทั้งปวงที่เป็นผลตามมาเมื่อคำพิพากษาถึงที่สุด การพระราชทานอภัยโทษทำให้บุคคลนั้นเป็นเสมือนบุคคลใหม่ และมีอำนาจที่จะฟ้องหมิ่นประมาท แก่ผู้สบประมาทตนว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษา

3.2 การอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาการอภัยโทษเป็นวิธีการสำคัญโดยหัวหน้าฝ่ายบริหารซึ่งได้แก่ประธานาธิบดี และผู้ว่าการรัฐ ที่จะใช้อำนาจในการอภัยโทษให้แก่ผู้ที่กระทำความผิดทางอาญาต่อกฎหมายของสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม วิธีการอภัยโทษในสหรัฐอเมริกา มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกับการอภัยโทษในประเทศไทยอยู่หลายประการ เช่น รูปแบบของการอภัยโทษ ผล

ทางกฎหมาย ฯลฯ การอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอำนาจที่สำคัญที่สุดอำนาจหนึ่งของประธานาธิบดีที่จะให้อภัยโทษให้กับผู้กระทำความผิดทางอาญาต่อกฎหมายของสหรัฐอเมริกา (Federal offenses) และเป็นอำนาจของผู้ว่าการรัฐที่จะให้อภัยโทษกับผู้กระทำความผิดทางอาญาต่อกฎหมายของมลรัฐ (States offenses) ซึ่งอำนาจในการอภัยโทษของประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐนี้จะถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา และรัฐธรรมนูญของมลรัฐต่างๆ นอกจากนั้นการอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา ถูกนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์หลายประการ และมีรูปแบบการอภัยโทษหลายรูปแบบด้วยกัน โดยจะศึกษาถึงแนวคิดและพัฒนาการ บทบัญญัติกฎหมาย ประเภท หลักเกณฑ์และขั้นตอน และผลทางกฎหมายของการอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา

3.2.1 แนวความคิดและพัฒนาการการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา

อำนาจในการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา ถือได้ว่าเป็นผลพวงที่ได้รับโดยตรงมาจากประเทศอังกฤษอันเนื่องมาจากการเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ และส่งผลต่อมาแม้ว่าจะได้มีการประกาศอิสรภาพในปี คริสต์ศักราช 1776 แล้วก็ตาม

โดยในประเทศอังกฤษนั้น ระบบการอภัยโทษเหมือนว่าจะเริ่มมาจากความขัดแย้งระหว่างกษัตริย์กับพวกบรรดาขุนนาง เนื่องจากว่า กษัตริย์อังกฤษมีพระราชอำนาจอย่างเด็ดขาดในการอภัยโทษให้กับบุคคลใดก็ตามและสามารถอภัยโทษต่อการกระทำความผิดอาญาได้ทุกประเภท[10] ดังนั้น อำนาจในการอภัยโทษจึงถูกนำมาใช้กับบรรดาสมาชิกในราชวงศ์ของกษัตริย์ เมื่อได้มีการกระทำความผิดและถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดต่อกฎหมายของรัฐ ทำให้เกิดความหย่อนยานของกฎหมายเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของ King Aethelbert, King Alfred, King Edward และKing William อำนาจในการอภัยโทษถือว่าเป็นเอกสิทธิ์ของกษัตริย์แต่เพียงผู้เดียว แต่อย่างไรก็ตามในท้ายที่สุดแล้ว ปัจจุบันกษัตริย์ของอังกฤษก็ถูกจำกัดอำนาจลงในการพระราชทานอภัยโทษ

สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกาในสมัยที่ยังเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ การปฏิบัติเกี่ยวกับการอภัยโทษถูกกำหนดไว้ใน (Colonial charters) โดยกษัตริย์ทรงมอบอำนาจในการอภัยโทษนี้ให้กับผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ให้เป็นผู้ใช้อำนาจอภัยโทษ ต่อมาในช่วงระยะเวลาที่มีความขัดแย้งกันระหว่างผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์กับพวกอาณานิคม (Colonists) พวกอาณานิคมได้พยายามจะมอบอำนาจในการอภัยโทษนี้ไปยัง The general council หรือองค์กรที่เป็นตัวแทนของพวกอาณานิคมแทนผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ต่อมาภายหลังจากการประกาศอิสรภาพในปีคริสต์ศักราช 1776 ผู้มีอำนาจในการอภัยโทษก็เปลี่ยนแปลงไป ในช่วงแรกๆ อำนาจดังกล่าวนี้ถูกมอบให้กับฝ่ายนิติบัญญัติ อันเนื่องมากจาก

---

[10] Cklt Brian. (1996). *The Constitutional Case Against Presidential Self-Pardon*. p. 780.

ความหวาดกลัวที่มีต่อฝ่ายบริหารเนื่องจากว่าในช่วงที่เป็นอาณานิคมนั้น ฝ่ายบริหารเป็นผู้ใช้อำนาจในการอภัยโทษ และโดยที่เพื่อจะควบคุมอำนาจของฝ่ายบริหารด้วย[11]

อย่างไรก็ตามอันเนื่องมาจากการพัฒนาทางการเมืองในสหรัฐอเมริกา อำนาจในการอภัยโทษก็ถูกมอบให้กับฝ่ายบริหารอีกครั้งหนึ่งโดยกำหนดให้ประธานาธิบดีเป็นผู้ชำอำนาจอภัยโทษตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และผู้ว่าการรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจในการอภัยโทษตามรัฐธรรมนูญของมลรัฐต่าง

สำหรับการใช้อำนาจในการอภัยโทษของผู้ว่าการรัฐนั้นในช่วงแรกๆ ถือว่าผู้ว่าการรัฐมีอำนาจการอภัยโทษที่เด็ดขาดและเป็นอำนาจเฉพาะตัวในการที่จะให้อภัยโทษแห่ผู้กระทำความผิดอาญาต่อกฎหมายของมลรัฐ อย่างไรก็ตามในภายหลังต่อมาอำนาจในการอภัยโทษของผู้ว่าการรัฐนั้น ก็ถูกจำกัดลงโดยการพัฒนาให้มีคณะกรรมการในการอภัยโทษ (Board of Pardon) เกิดขึ้นมาเป็นผู้ใช้อำนาจร่วมกับผู้ว่าการรัฐด้วยซึ่งคณะกรรมการในการอภัยโทษอาจจะทำหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษาของผู้ว่าการรัฐ หรือทำหน้าที่ให้คำแนะนำ เห็นชอบต่อการให้อภัยโทษ รวมทั้งอาจเป็นกรณีผู้ว่าการรัฐเป็นหนึ่งในคณะกรรมการของคณะกรรมการอภัยโทษ ซึ่งก็แตกต่างไปตามแต่รัฐธรรมนูญของมลรัฐ

จะเห็นได้ว่าอำนาจในการอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นก็มีพื้นฐานแนวความคิดมาจากการอภัยโทษในประเทศอังกฤษ อันเนื่องมาจากการเคยเป็นอาณานิคมจนกระทั่งการประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกาและก็ได้มีการพัฒนาเกี่ยวกับการอภัยโทษทั้งในเรื่องของแนวความคิด รูปแบบและวิธีการของตนเองเรื่อยๆ มาจนถึงปัจจุบันนี้

3.2.2 บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา

รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดไว้ใน มาตรา 2 หมวด 2 ว่าให้ประธานาธิบดีมีอำนาจในการอภัยโทษสำหรับการกระทำความผิดทางอาญาต่อกฎหมายของสหรัฐอเมริกา เว้นแต่ในคดีการกล่าวโทษเจ้าหน้าที่รัฐว่าทำผิดศีลธรรมหรือจรรยาบรรณ (คดีImpeachment) ซึ่งประธานาธิบดีมีอำนาจในการอภัยโทษได้ในหลายรูปแบบ ทั้งการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข การเปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบาตามคำพิพากษา การยกเลิกค่าปรับ และการริบทรัพย์ การชะลอการลงโทษ รวมทั้งการอภัยโทษโดยทั่วไปให้กับกลุ่มคณะบุคคล หรือก็คือการนิรโทษกรรมนั้นเอง ซึ่งโดยส่วนใหญ่ก็เกี่ยวกับความผิดทางการเมือง เช่นการอภัยโทษให้กับผู้ก่อจลาจล หรือผู้ก่อการกบฏโดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ เพื่อเป็นเงื่อนไขให้มีการวางอาวุธ หรือเพื่อความปรองดองของชาติ เช่น ประธานาธิบดี Lincoln และประธานาธิบดี Johnson ได้อภัยโทษให้กับกลุ่ม

---

[11] Caldwell G Robert. Op.cit. p. 648.

คนที่อยู่ฝ่ายพันธมิตรฝ่ายใต้ในเหตุการณ์สงครามกลางเมืองของสหรัฐอเมริกา[12] ซึ่งประธานาธิบดีนั้นมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการอภัยโทษ สามารถอภัยโทษให้แก่บุคคลใดก็ได้ เมื่อใดก็ได้ภายหลังที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ทั้งก่อน หรือหลังจากการพิจารณาคดี ในช่วงที่มีคำพิพากษาลงโทษหรือรับโทษตามคำพิพากษาลงโทษเสร็จสิ้นแล้ว อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติโดยทั่วไป ส่วนใหญ่จะมีการอภัยโทษให้แก่ผู้ที่กระทำความผิดที่ขออภัยโทษภายหลังจากที่ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษตามคำพิพากษามาแล้วอย่างน้อยที่สุด 5 ปี

นอกจากนั้นอำนาจในการอภัยโทษเป็นอำนาจเฉพาะตัวของประธานาธิบดีที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ แม้ว่าในทางปฏิบัติ The Pardon Attorney อาจจะแนะนำแก่ประธานาธิบดีในเรื่องที่ขออภัยโทษได้แต่ประธานาธิบดีจะเห็นชอบตามคำแนะนำด้วยหรือไม่ก็ได้ และไม่มีหน้าที่ต้องให้คำอธิบาย หรือทำรายงานใดๆ เกี่ยวกับการอภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดให้กับสาธารณชนทราบด้วย แต่ในทางปฏิบัตินั้นประธานาธิบดีอาจจะถูกเชิญให้คำอธิบายเกี่ยวกับการอภัยโทษผ่านสื่อได้ แต่อย่างไรก็ตามทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของประธานาธิบดีด้วยว่าจะมีการให้คำอธิบายเกี่ยวกับการให้อภัยโทษหรือไม่ อย่างใดก็ได้

จะเห็นได้ว่าประธานาธิบดีนั้นมีอำนาจในการที่จะอภัยโทษอยู่มาก ทั้งนี้เนื่องมาจากว่าอำนาจการอภัยโทษของประธานาธิบดีนั้น มีรากฐานมาจากการใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์อังกฤษที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเคยเป็นอาณานิคม โดยเห็นว่าอำนาจในการอภัยโทษเป็นเอกสิทธิ์เฉพาะตัวที่สูงสุดส่วนหนึ่งในพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อังกฤษ[13] ดังนั้นภายหลังจากการประกาศอิสรภาพของประเทศสหรัฐอเมริกาแนวความคิดในเรื่องพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ก็ตกทอดมายังหัวหน้าของฝ่ายบริหารของสหรัฐอเมริกาซึ่งได้แก่ประธานาธิบดีนั้นเอง

ประธานาธิบดีมีอำนาจในการใช้อำนาจการอภัยโทษ แต่อย่างไรก็ตามก็มีการจำกัดอำนาจไว้ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจในการอภัยโทษไปในทางมิชอบ เคยมีผู้เสนอให้อำนาจในการอภัยโทษของประธานาธิบดีอยู่ภายใต้ความเห็นชอบของสภา Senate แต่การเสนอก็ถูกยกเลิกไป ต่อมามีผู้เสนอให้จำกัดขอบเขตการให้อภัยโทษของประธานาธิบดี เฉพาะผู้ที่ถูกพิพากษาลงโทษเท่านั้น แต่ข้อเสนอนี้ก็ได้ยกเลิกไป เพราะมีความเห็นว่า การอภัยโทษแก่บุคคลที่ยังไม่ได้ถูกพิพากษาลงโทษอาจจะเป็นประโยชน์ต่อชาติต่อไปได้ เช่น การอภัยโทษให้กับสายลับ อาจจะทำให้รู้ความลับที่เป็นประโยชน์สำคัญต่อกองทัพ[14]

---

[12] Htpp://oror.essortment.com/pardonclemency_rnfw.htm.

[13] Htpp://oror.essortment.com/pardonclemency_rnfw.htm.

[14] Htpp://jurist.law.pitt.edu/pardons1.htm.

ในปีคริสต์ศักราช 1974 ประธานาธิบดี Gerald Ford ได้อภัยโทษให้กับประธานาธิบดี Richard Nixon ซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการอภัยโทษครั้งนี้เป็นอย่างมาก จึงมีการเสนอแก้รัฐธรรมนูญ คือ Senator Walter Mondale of Minnesota ได้เสนอการแก้รัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการใช้อำนาจอภัยโทษของประธานาธิบดีโดยเห็นว่าการอภัยโทษโดยประธานาธิบดีนั้นจะต้องให้สภา Congress เห็นชอบถึงจะเกิดผลทางกฎหมายได้ แต่ต่อมาปีคริสต์ศักราช 1993 มีสมาชิกของ The Hose of Representatives ได้เสนอการจำกัดอำนาจของประธานาธิบดีโดยแก้รัฐธรรมนูญให้ประธานาธิบดีมีอำนาจเฉพาะจะให้การชะลอการลงโทษ หรือการอภัยโทษแก่บุคคลที่กระทำความผิดกำหมายของสหรัฐอเมริกาที่ซึ่งถูกพิพากษาลงโทษในการกระทำความผิดดังกล่าว โดยข้อเสนอดังกล่าวถูกส่งไปยัง The House Judiciary Committee แต่ก็ไม่ได้ถูกดำเนินการใดๆ ต่อไป

ในปีคริสต์ศักราช 2000 มีข้อเสนอใน Crime Victims Rights Amendment โดยการกำหนดให้ผู้เคราะห์ร้ายจากอาชญากรรม มีสิทธิที่จะแสดงข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการขออภัยโทษของผู้กระทำความผิดและให้โอกาสในการที่จะเสนอเอกสารที่เกี่ยวกับการขออภัยโทษ หรือลดโทษตามคำพิพากษา เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา อย่างไรก็ตามข้อเสนอดังกล่าวที่ถูกเสนอก็ถูกคัดค้าน เพราะข้อเสนอนี้จะมีผลทำให้เป็นการรุกล้ำอำนาจในที่จะให้การอภัยโทษของประธานาธิบดีอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนเลย จะเห็นได้ว่าจะมีผู้เสนอหลายประการข้างต้นเพื่อจะบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อจำกัดอำนาจในการอภัยโทษข้างต้นของประธานาธิบดี แต่ข้อเสนอเหล่านั้นก็ไม่มีผล หรือไม่มีการดำเนินการใดๆ ที่จะจำกัดอำนาจของประธานาธิบดี

แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบัน ได้มีกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาได้จำกัดการใช้อำนาจในการอภัยโทษของประธานาธิบดี มีดังนี้

1) ในคดี Impeachment ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาในมาตรา 2 หมวด กล่าวคือ เมื่อใดที่สภา Congress ได้ทำการฟ้องร้องต่อฝ่ายบริหารประธานาธิบดีไม่สามารถห้ามสภาไม่ให้กล่าวโทษดำเนินคดีได้ รวมทั้งยังไม่สามารถยกเลิกการลงโทษตามคำพิพากษาของสภา Congress ได้อีกเช่นกัน

2) กรณีเป็นความผิดเกี่ยวกับ Private civil ประธานาธิบดีไม่สามารถใช้อำนาจให้อภัยโทษในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดในทางแพ่งรวมทั้งความรับผิดในทางแพ่งได้

3) คดีกระทำความผิดทางอาญาต่อกฎหมายมลรัฐ ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาไม่สามารถใช้อำนาจให้อภัยโทษได้ เพราะเป็นอำนาจของผู้ว่าการมลรัฐแต่ละมลรัฐ

4) คดีละเมิดอำนาจศาล (Contempts of Court)ประธานาธิบดีก็ไม่สามารถให้อภัยโทษได้ เนื่องจากว่าการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลนั้น ถือว่าเป็นความผิดที่กระทำต่อเกียรติยศของศาลและการกระทำดังกล่าวก็ไม่เป็นความผิดทางอาญา

แม้ว่าในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาจะไม่ได้กำหนดถึงแนวทางการใช้อำนาจอภัยโทษของประธานาธิบดีเอาไว้แต่ในทางปฏิบัติ การใช้อำนาจในการอภัยโทษของประธานาธิบดีจะมี The Pardon Attorney ทำหน้าที่ช่วยเหลือร่วมกับ The United States Attorney ในการพิจารณาคำร้องและคำแนะนำเกี่ยวกับการอภัยโทษต่อประธานาธิบดี ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 2 หมวด 2 วรรค 1 ของรับธรรมนูญและตามบทบัญญัติกำหมาย 28 CFR Section o.35 และ o.36 ซึ่งเกี่ยวกับอำนาจของ The Pardon Attorney ในเรื่องการร้องขออภัยโทษของผู้กระทำความผิด

นอกจากรัฐธรรมนูญจะให้อำนาจประธานาธิบดีในการให้อภัยโทษแล้ว รัฐธรรมนูญของมลรัฐยังกำหนดให้ผู้ว่าการรัฐมีอำนาจให้อภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดทางอาญาต่อกฎหมายมลรัฐของตนเองเท่านั้น โดยผู้ว่าการรัฐไม่มีอำนาจในการอภัยโทษเป็นการทั่วไป หรือที่เรียกกันว่า นิรโทษกรรม เพราะอำนาจดังกล่าวเป็นของประธานาธิบดีเท่านั้น ซึ่งในธรรมนูญของมลรัฐส่วนใหญ่จะกำหนดให้ผู้ว่าการรัฐไม่มีอำนาจอภัยโทษให้แก่กบฏ โดยกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของสภานิติบัญญัติของรัฐมีอำนาจนี้แทน ผู้ว่าการรัฐจะสามารถให้อภัยโทษในการกระทำความผิดอาญาต่อมลรัฐได้ต่อเมื่อ มีผู้ยื่นคำร้องขอเข้ามา และจะอภัยโทษได้ต้องรอให้ศาลมีคำพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นก่อน ซึ่งแตกต่างจากอำนาจของประธานาธิบดีที่สามารถอภัยโทษให้กับบุคคลใดก็ได้ และในเวลาใดๆ ก็ได้ โดยผู้ว่าการรัฐจะอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายของมลรัฐของตนนั้น การอภัยโทษนั้นคณะกรรมการอภัยโทษจะให้คำแนะนำเกี่ยวกับคำร้องขออภัยโทษ จะเห็นได้ว่าการมีคณะกรรมการอภัยโทษ อำนาจการอภัยโทษของผู้ว่าการรัฐจะไม่เด็ดขาด ทั้งนี้ก็เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะเป็นการป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบของผู้ว่าการรัฐ และเพื่อที่จะทำให้มีคณะกรรมการการทำงาน หรือดำเนินการเพื่อเป็นการช่วยเหลือในการตัดสินใจของผู้ว่าการรัฐ ในการอภัยโทษให้มีความรอบคอบยิ่งขึ้น

3.2.3 ประเภทของการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา

ตามที่รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา มาตรา 2 หมวด 2 และธรรมนูญของมลรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้ประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐมีอำนาจในการอภัยโทษ แก่การกระทำความผิดต่อกฎหมาย จากการศึกษาพบว่าการอภัยโทษของสหรัฐอเมริกามีการอภัยโทษอยู่หลายรูปแบบ ดังต่อไปนี้

1) การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข (Full pardon)

การอภัยโทษไม่มีเงื่อนไขนี้ เป็นการปล่อยตัวบุคคลผู้กระทำความผิดจากการลงโทษโดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ เลย ซึ่งการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขนี้ มีผลทำให้เป็นการยกเว้นผู้กระทำความผิดจากการลงโทษตามคำพิพากษาและเป็นการยกเว้นความผิดด้วย โดยคำพิพากษาที่ตัดสิน

ลงโทษนั้นถูกยกเลิกราวกับว่าไม่เคยมีคำพิพากษานั้นมาก่อน[15] เป็นผลทำให้บุคคล ผู้กระทำความผิดทางอาญานั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ และทำให้ข้อจำกัดสิทธิต่างๆที่เป็นผลมาจากคำพิพากษาลงโทษหมดไป เช่น สิทธิในการไปเป็นคณะลูกขุน สิทธิในการรับตำแหน่งราชการ หรือในรัฐ Texas เมื่อได้รับการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข จะทำให้สิทธิในการลงคะแนนกลับคืนมาโดยอัตโนมัติที่เสียไปเนื่องมาจากผลของการกระทำความผิดอาญาอย่างร้ายแรง ตัวอย่างกรณีที่มีการให้อภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขนี้เช่นการที่ประธานาธิบดี Johnson เคยให้อภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขกับบุคคลผู้ซึ่งเข้าร่วมกับพันธมิตรฝ่ายใต้ในระหว่างสงครามกลางเมืองของสหรัฐอเมริกา[16]

2) การอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข (Conditional pardon)

การอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขนั้นจะไม่เกิดผลเป็นการยกเว้นความผิดจนกว่าผู้กระทำความผิดจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ก่อน กล่าวคือ อาจจะต้องกระทำการ หรือไม่กระทำการบางอย่างตามที่กำหนดไว้ เช่น เงื่อนไขที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องออกไปจากประเทศก่อน หรือต้องจ่ายเงินค่าปรับก่อนการอภัยโทษจึงจะมีผล

แต่ถ้าผู้กระทำความผิดที่ได้รับการอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข ไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ได้ การอภัยโทษนั้นก็จะเป็นโมฆะ และอาจจะกลับไปจำคุกตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา เงื่อนไขของการอภัยโทษนั้นจะเป็นอย่างใดก็ได้เพียงแต่ไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดีของประชาชน

3) การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of Sentence)

การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา เป็นรูปแบบการใช้อำนาจในการอภัยโทษอีกรูปแบบหนึ่งของประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐ การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบานี้สามารถกระทำได้ 2 กรณี คือโดยเป็นการลดโทษจากโทษที่กำหนดไว้ตามคำพิพากษาเดิมให้เบาลง หรือน้อยลง เช่น เปลี่ยนจากโทษจำคุกตลอดชีวิตมาเป็นโทษจำคุก 10 ปี หรือในอีกกรณีหนึ่ง การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาหมายถึงการเปลี่ยนโทษประหารชีวิตมาเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา ต่างจากการอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขในแง่ที่ว่า การอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขมีผลเป็นการยกเลิกความผิดและเป็นผลให้มีการปล่อยตัวผู้ต้องโทษ แต่การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาเป็นเพียงการลดระยะเวลาจำคุกและอาจจะไม่ทำให้ผู้ที่ได้รับการลดโทษได้รับการปล่อยตัวได้

การร้องขอเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาของผู้กระทำความผิดนั้น โดยทั่วๆ ไปจะพิจารณาคำร้องเมื่อผู้ร้องขอได้รับโทษตามคำพิพากษาไปบางส่วนแล้ว นอกจากนี้การที่จะขอเปลี่ยนโทษ

---

[15] Htpp://www.usconstitition.net/consttop_pard.html.

[16] Htpp://www.Pardon and Reprieves-Legal Research.htm.

หนักเป็นเบาคำพิพากษาที่ตัดสินลงโทษผู้ยื่นคำร้องจะต้องไม่อยู่ในระหว่างกระบวนการอุทธรณ์คำพิพากษา[17]

4) การชะลอการลงโทษ (Reprieve)

การชะลอการลงโทษ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจในการอภัยโทษของประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐอีกรูปแบบหนึ่งเช่นกัน การชะลอการลงโทษไม่ใช่วิธีการยกโทษ หรือการลดการลงโทษตามคำพิพากษาของศาลแต่มีลักษณะเป็นวิธีการที่จะหยุดเวลาชั่วคราวของคำพิพากษาลงโทษประหารชีวิตของผู้ที่ได้รับการชะลอการลงโทษ ซึ่งโดยปกติก็เป็นการหยุดเวลาลงในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ให้แก่ผู้ต้องโทษ[18]

วิธีการชะลอการลงโทษนี้ โดยปกติจะใช้กับผู้ต้องโทษในกรณีที่มีคำพิพากษาประหารชีวิตด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น เพื่อให้มีการตรวจสอบพยานหลักฐานใหม่อีกครั้งเกี่ยวกับคำพิพากษาลงโทษประการชีวิต หรือใช้ชะลอการลงโทษประหารชีวิตให้กับนักโทษหญิงที่ตั้งครรภ์จนกว่าจะคลอดบุตร หรือชะลอการลงโทษประหารชีวิตให้กับนักโทษที่มีอาการป่วยเป็นโรคจิตจนกว่าบุคคลนั้นจะหายเป็นปกติ นอกจากนี้การชะลอการลงโทษเพื่อเข้าร่วมกระบวนการพิจารณาของศาลแพ่ง หรือร้องขอชะลอการลงโทษด้วยเหตุผลทางด้านครอบครัว เช่น การเข้าร่วมพิธีศพหรือเยี่ยมญาติพี่น้องที่ป่วยในระยะสุดท้าย เป็นต้น

5) การยกเลิกค่าปรับและการริบทรัพย์ (Remission of and forfeitures)

การยกเลิกค่าปรับและการริบทรัพย์ในบางกรณีผู้กระทำความผิดทางอาญาศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษให้จ่ายเงินค่าปรับ หรือริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด อันเนื่องมาจากการกระทำความผิด ประธานาธิบดี หรือผู้ว่าการรัฐจึงมีอำนาจในการยกเลิก หรือลดค่าปรับ และมีอำนาจในการคืนทรัพย์ที่ถูกริบอันเนื่องมาจากเป็นการลงโทษในการกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งถือว่าอำนาจในการยกเลิกค่าปรับ หรือริบทรัพย์นี้เป็นรูปแบบหนึ่งของวิธีการอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา

6) การอภัยโทษโดยทั่วไป (General pardon)

การอภัยโทษโดยทั่วไปในประเทศสหรัฐอเมริกา ก็คือ การนิรโทษกรรม (Amnesty) นั้นเอง การนิรโทษกรรมในสหรัฐอเมริกานั้นก็คือ การอภัยโทษโดยมีวัตถุประสงค์ในการที่จะเป็นการยกเลิกการกระทำความผิดที่ผ่านมาให้กับบุคคลที่กระทำความผิดอาญาในความผิดเดี่ยวกันซึ่งโดยปกติเป็นความผิดทางการเมือง เช่น การก่อการกบฏ หรือการจลาจล ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการ

---

[17] Htpp://www.jurist.law.pitt.edu/pardons3.html.

[18] Korn R. Richard and Mccorkle W. LLOYD. (1959). *Criminology and Penology*. USA: Tinehart and Winston Inc. p. 602.

นิรโทษกรรมหลายประการ เช่น เพื่อความปรองดองของคนในชาติ โดยที่พิจารณาแล้วเห็นว่าความผาสุกของคนในชาติสำคัญกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิด

ประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกานั้น การใช้อำนาจในการอภัยโทษให้แก่กลุ่มบุคคลโดยประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกานั้นมีอยู่หลายครั้ง การให้อภัยโทษโดยทั่วไปแก่คณะบุคคล หรือการนิรโทษกรรมนั้นจะกระทำในรูปแบบของพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม โดยเป็นการอภัยโทษให้แก่คณะบุคคลที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี แต่ยังไม่มีคำพิพากษาตัดสินลงโทษ สำหรับบุคลใดหรือประเภทความผิดใดที่จะอยู่ในข่ายของการได้รับนิรโทษกรรมนั้นขึ้นอยู่กับถ้อยคำในประกาศนิรโทษกรรม (The Proclamation)[19]

การอภัยโทษโดยทั่วไป เช่น การนิรโทษกรรมของประธานาธิบดี Carter ถ้อยคำในประกาศ ลงวันที่ 21 มกราคม คริสต์ศักราช 1977 บุคคลที่ได้รับนิรโทษกรรมคือ บุคคลที่ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ The Military Selective Service Act ที่ได้กระทำการหลบหนี หรือละเว้นการกระทำหรือการนิรโทษกรรมประธานาธิบดี George Washington ในปีคริสต์ศักราช 1794 บุคคลที่ได้รับนิรโทษกรรม คือ บุคคลที่มีส่วนร่วมในการจลาจร Whiskey Rebellion ในปีคริสต์ศักราช 1794 ที่ได้กระทำการก่อจลาจลต่อต้านการเก็บภาษีเหล้าที่รัฐบาลได้ออกกฎหมายมา อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้การนิรโทษกรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาแทบจะไม่มีการใช้อำนาจนี้แล้ว

จะเห็นได้ว่า การนิรโทษกรรมในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ก็คือ การอภัยโทษโดยทั่วไปให้กับคณะบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ซึ่งถือได้ว่า เป็นส่วนหนึ่งของการใช้อำนาจในการอภัยโทษของประธานาธิบดีนั้นเอง สำหรับผู้ว่าการรัฐนั้น ธรรมนูญส่วนใหญ่ของมลรัฐไม่ให้อำนาจผู้ว่าการรัฐอภัยโทษในกรณีการก่อกบฏ หรือจลาจล

3.2.4 หลักการและขั้นตอนการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา

ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือธรรมนูญ ประธานาธิบดีของสหรัฐและผู้ว่าการรัฐมีอำนาจในการอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดทางอาญาต่อกฎหมาย เมื่อมี Office of the pardon Attorney เกิดขึ้นมานั้นเรื่องเกี่ยวกับการอภัยโทษจะถูกส่งมาที่สำนักงานนี้ และมีเจ้าหน้าที่ คือ The Pardon Attorney หรือคณะกรรมการอภัยโทษจะทำหน้าที่ช่วยเหลือและสอบสวนข้อเท็จจริงประธานาธิบดี หรือผู้ว่าการรัฐเกี่ยวกับการอภัยโทษ โดยมีกฎหมายกำหนดเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับในเรื่องของหลักเกณฑ์และขั้นตอนการยื่นคำร้องไว้ กล่าวคือผู้ยื่นคำร้องขออภัยโทษจะต้องแนบเอกสาร ดังต่อไปนี้ เช่นเหตุผลเอกสารที่เกี่ยวข้อง บันทึกการจับกุมอื่น ข้อมูลเกี่ยวกับหนี้สินและการฟ้องร้องคดี จากนั้นเจ้าหน้าที่ คือ The Pardon Attorney หรือคณะกรรมการอภัยโทษ

[19] เพ็ญจันทร์ โชติบาล. เล่มเดิม. หน้า 321.

สอบสวนข้อเท็จจริงแนะพร้อมส่งคำแนะนำไปยังประธานาธิบดี หรือผู้ว่าการรัฐในการพิจารณาการอภัยโทษ

ซึ่งหลักเกณฑ์และขั้นตอนการพิจารณาคำร้องเกี่ยวกับการอภัยโทษ มี 2 กรณี

1) หลักเกณฑ์และขั้นตอนการพิจารณาคำร้องเกี่ยวกับการอภัยโทษต่อประธานาธิบดี

ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกามรอำนาจในการให้อภัยโทษกับบุคคลใดก็ได้ในเวลาใดๆ ก็ได้ ภายหลังที่มีการกระทำความผิดทางอาญาต่อกฎหมาย กล่าวคือ ตั้งแต่ก่อนจะมีการดำเนินคดีอาญา ในระหว่างการพิจารณาคดี หรือหลังจากมีคำพิพากษาลงโทษ รวมทั้งสามารถให้อภัยโทษภายหลังจากคำพิพากษาถึงที่สุด อำนาจในการอภัยโทษเป็นอำนาจเฉพาะตัวของประธานาธิบดี การพิจารณาคำร้องและให้คำแนะนำต่อคำร้องนั้นว่าจะให้อภัยโทษหรือไม่ต่อประธานาธิบดี โดยให้เป็นอำนาจของ The Pardon Attorney ในการพิจารณาและตรวจสอบหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีการอภัยโทษ

กฎหมายที่ให้อำนาจ The Pardon Attorney ในการควบคุมจัดการเกี่ยวกับคำร้องขออภัยโทษกำหนดไว้ใน Title 28 of the U.S. Code the Federal Regulation s Section 1.1-1.10 และSection o.35และ o.36 อย่างไรก็ตามแม้กฎหมายจะกำหนดอำนาจหน้าที่ของ The Pardon Attorney ในการพิจารณาคำร้องขออภัยโทษเบื้องต้นแต่บทบัญญัติ Title 28 CFR ก็เป็นแต่เพียงคำแนะนำและเป็นแนวทางภายในของกระทรวงยุติธรรม ดังนั้น ประธานาธิบดีไม่จำเป็นต้องทำตามคำแนะนำดังกล่าว ประธานาธิบดีจะให้อภัยโทษ หรือไม่ให้อภัยโทษแก่ผู้ร้องขอก็ได้

หลักเกณฑ์และขั้นตอนการพิจารณาคำร้องเกี่ยวกับการอภัยโทษต่อประธานาธิบดี แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก) หลักเกณฑ์ขั้นตอนก่อนการพิจารณาคำร้องขออภัยโทษ

(1) การยื่นคำร้อง

บุคคลที่ต้องการขออภัยโทษต่อประธานาธิบดี ขออภัยโทษลดโทษตามคำพิพากษาเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา ชะลอการลงโทษ หรือการยกเลิกค่าปรับและการริบทรัพย์ จะต้องยื่นคำร้องอย่างเป็นทางการ คำร้องให้ระบุถึงประธานาธิบดีและยื่นคำร้องไปที่ Office of the pardon ส่วนผู้ยื่นคำร้องที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดทางทหารให้ยื่นคำร้องต่อ The Secretary of the military department ซึ่งมีเขตอำนาจตั้งแต่การพิจารณาคดี และตัดสินลงโทษในศาลทหารต่อผู้ยื่นคำร้อง

(2) คุณสมบัติของผู้ยื่นคำร้องขอ ภายใต้ Regulation the department’s rules title 28 CFR section 1.1 กำหนดให้ผู้ที่จะยื่นคำร้องจะต้องทำการยื่นคำร้องต่อเมื่อระยะเวลาอย่างน้อยที่สุด 5 ปี ภายหลังจากวันที่มีการปล่อยตัวผู้ยื่นคำร้องออกจากการกักขัง หรือในคดีที่ไม่มีการจำคุกตามคำพิพากษาลงโทษผู้ยื่นคำร้อง เช่น ในคดีที่ผู้ยื่นคำร้องขออภัยโทษถูกศาลพิพากษาลงโทษให้ต้องจ่าย

ค่าปรับ จุดประสงค์ของการให้รอระยะเวลานี้ก็เพื่อให้ผู้ยื่นคำร้องมีระยะเวลาพอสมควรในการที่จะแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ นับจากวันที่ผู้ยื่นคำร้องได้รับการปล่อยออกจากการกักขัง หรือกรณีบุคคลที่จะยื่นคำร้องจะต้องไม่อยู่ในระหว่างการคุมประพฤติ (Probation) การพักการลงโทษ (Parole) และการปล่อยตัวที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแล (Supervised release) หรือบุคคลที่ขอลดโทษตามคำพิพากษา หรือยกเลิกค่าปรับ ถ้าได้รับการบรรเทาโทษโดยวิธีอื่นๆ จากศาลหรือโดยฝ่ายบริหาร ไม่สามารถยื่นคำร้องได้ เว้นแต่จะแสดงให้เห็นถึงพฤติการณ์ที่เป็นข้อยกเว้น

(3) ข้อมูลที่จะต้องแจ้งในการยื่นคำร้อง

ข้อมูลที่จะต้องแจ้งในการยื่นคำร้อง นั้นประกอบด้วยเหตุผลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ที่ผู้ยื่นคำร้องขอการขออภัยโทษ เช่น สำเนาจดหมายจากราชการ เพื่อแสดงว่าผู้ร้องขอได้รับการอภัยโทษจะเป็นผลดีต่อผู้ร้องขอ มีข้อน่าสังเกตว่า เหตุผลในการขออภัยโทษนั้นต้องคำนึงว่าการให้อภัยโทษโดยประธานาธิบดีนั้น โดยปกติแล้ว หมายถึงการยกโทษให้อันเนื่องมาจากผู้ยื่นคำร้องมีความประพฤติที่ดีที่ได้กระทำขึ้นภายหลัง ดังนั้นเหตุผลในการให้อภัยโทษจึงไม่ได้หมายถึงการพิสูจน์ว่าตนไม่ได้กระทำความผิด หรือเป็นผู้บริสุทธิ์[20] ซึ่งถ้าผู้ยื่นคำร้องขอต่อสู้ในประเด็นดังกล่าวอาจจะมีผลทำให้ไม่ได้รับการอภัยโทษ นอกจากเหตุผลและเอกสารแล้ว ต้องมีบันทึกการจับกุมอื่นๆ ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการยื่นคำร้องถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในข้อหาอื่นๆ ทั้งจากประชาชนหรือจากเจ้าหน้าที่ทางทหารรวมถึงเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่มีอำนาจในสหรัฐอเมริกา โดยผู้ยื่นคำร้องจะต้องแจ้งข้อมูลต่างๆเหล่านี้ให้ทราบโดยทั้งหมด รวมทั้งการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการฝ่าฝืนกฎหมายต่างๆ ทุกกรณีรวมทั้งการฝ่าฝืนกฎจราจรซึ่งเป็นผลทำให้มีการถูกจับกุม หรือถูกกล่าวหาในทางอาญา รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับภาระหนี้สินและการฟ้องคดีในทางแพ่ง กล่าวคือผู้ยื่นคำร้องขอจะต้องทำรายการเกี่ยวกับข้อมูลดังกล่าวที่ยังคงค้างชำระทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ผู้ยื่นคำร้องจะได้โต้แย้ง หรือไม่โต้แย้งเกี่ยวกับหนี้สินหรือไม่ก็ตาม นอกจากนี้ต้องทำรายการเกี่ยวกับการฟ้องคดีทางแพ่งทั้งหมดในคดีซึ่งผู้ยื่นคำร้องถูกระบุชื่ออยู่ในฐานะคู่ความ ไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือจำเลย ผู้ยื่นคำร้องขอที่จะขออภัยโทษนั้นจะต้องมีคำรับรองของบุคคล 3 คน เกี่ยวกับผู้ยื่นคำร้องขอโดยต้องเป็นบุคคลที่สมัครใจที่จะรับรองและจะต้องทำเอกสารเข้ามาภายใต้การสาบานรับรองข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอุปนิสัยความประพฤติของผู้ยื่นคำร้อง อย่างไรก็ตามแม้จะไม่มีเอกสารดังกล่าว แต่ถ้าเป็นจดหมายที่มีทั้งชื่อจริง ที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์ติดต่อที่จะอ้างอิงเกี่ยวกับตัวผู้รับรอง โดยจดหมายนั้นแสดงให้เห็นชัดแจ้งเกี่ยวกับการรู้ถึงการกระทำความผิดที่ผู้ร้องได้ร้องขออภัยโทษก็สามารถใช้จดหมายนั้นรับรองตัวผู้ร้องแทนเอกสารดังกล่าวได้ และต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับการบันทึกตามคำพิพากษาในคดีก่อนหน้านี้ด้วย เพราะการอภัยโทษไม่ทำให้การลบล้างบันทึกคำ

---

[20] Htpp://www.Usdoj.gov/pardon/pardon_instructions.htm.

พิพากษาของศาลที่ตัดสินลงโทษการกระทำความผิดของผู้ยื่นคำร้อง รวมทั้งผู้ร้องอาจจะต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงที่ทำให้ผู้ยื่นคำร้องเคยได้รับการอภัยโทษด้วย

ข) หลักเกณฑ์ขั้นตอนการพิจารณาคำร้องขออภัยโทษ

(1) การตรวจสอบข้อเท็จจริง

เมื่อมีการรับคำร้องขออภัยโทษจากผู้ยื่นคำร้องแล้วนั้น The Pardon Attorney จะต้องจัดให้มีการสอบสวนเกี่ยวกับประเด็นข้อเท็จจริงที่จำเป็นต้องมีและเกี่ยวกับประเด็นที่จะพิจารณาให้อภัยโทษ รวมทั้งจะต้องทำการขอข้อมูลจากเพื่อนบ้านของผู้ยื่นคำร้อง นายจ้างคนก่อนและนายจ้างคนปัจจุบัน เพื่อน และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ที่อาจจะให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับประเด็นในเรื่องที่ขออภัยโทษของผู้ยื่นคำร้องขอได้

(2) การแจ้งข้อมูลให้กับผู้เสียหาย

ในกรณีผู้ยื่นคำร้องขออภัยโทษในคดีการกระทำความผิดอาญาขั้นร้ายแรง (felony offense) ที่ซึ่งผู้เสียหายจากการก่ออาชญากรรมนั้น The Pardon Attorney อาจจะแจ้งข้อมูลให้กับผู้เสียหายจากการก่ออาชญากรรมว่าในคดีดังกล่าวนั้น ได้มีการยื่นขออภัยโทษเข้ามาซึ่งทำให้ผู้เสียหายอาจจะทำความเห็นเกี่ยวกับการขออภัยโทษของผู้ยื่นคำร้อง โดยยื่นเข้ามาในการพิจารณาคำร้องได้ซึ่งอาจจะเป็นผลต่อการทำคำเสนอแนะที่จะให้อภัยโทษด้วย

อย่างไรก็ตามในการพิจารณาว่าจะแจ้งข้อมูลไปให้ผู้เสียหายในคดีที่มีการขออภัยโทษทราบหรือไม่นั้น The Pardon Attorney ควรจะต้องพิจารณาถึงความร้ายแรง และระยะเวลาการเกิดการกระทำความผิด เช่น การกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นมานานแล้ว หรือการกระทำความผิดนั้นเพิ่งจะเกิดขึ้น รวมทั้งพิจารณาเกี่ยวกับลักษณะสำคัญและขอบเขตความเป็นอันตรายต่อผู้เสียหาย ประวัติทางอาชญากรรมทั้งหมดของผู้ยื่นคำร้อง และประวัติของการฝ่าฝืนกฎหมาย รวมทั้งความเป็นไปได้ที่จะให้อภัยโทษในคดีที่ยื่นคำร้องขอเข้ามา

(3) ปัจจัยในการพิจารณาเกี่ยวกับคำร้องขออภัยโทษ

โดยทั่วไป การจะมีการให้อภัยโทษแก่ผู้ร้องขอก็ต่อเมื่อผู้ร้องขอแสดงให้เห็นถึงความประพฤติดีของผู้ยื่นคำร้องในช่วงระยะเวลาภายหลังจากการพิพากษาลงโทษและภายหลังจากการสิ้นสุดของคำพิพากษาลงโทษต่อตัวผู้ยื่นคำร้องขออภัยโทษ

ซึ่งปัจจัยในการพิจารณาเกี่ยวกับคำร้องขอ มีดังนี้ กล่าวคือ ปัจจัยด้านความประพฤติของผู้ยื่นคำร้องขอภายหลังการพิพากษาลงโทษของศาล อุปนิสัยและการมีชื่อเสียง การดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมภายหลังมีคำพิพากษาลงโทษ ความร้ายแรงและระยะเวลาของการกระทำความผิด เช่นการค้ายาเสพย์ติดรายใหญ่ การกระทำความผิดต่อหน้าที่ทรัสตี หรือการฉ้อโกงเงินของผู้บริหาร คดีซึ่งการกระทำความผิดอาญาที่ร้ายแรงต่างๆ เหล่านี้ ดังนั้นช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมในการ

ลงโทษควรล่วงเลยไปซักระยะหนึ่ง เพื่อหลีกเลี่ยงต่อความรู้สึกเกลียดชังต่อการอภัยโทษกับการกระทำความผิดที่ร้ายแรงดังกล่าว ปัจจัยเกี่ยวกับการยอมรับเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ความสำนึกผิดและการชดใช้ต่อการกระทำความผิดทางอาญา ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในการพิจารณาที่จะให้อภัยโทษ ปัจจัยที่เกี่ยวกับคำแนะนำและรายงานของเจ้าหน้าที่ และปัจจัยการพิจารณาเกี่ยวกับคำร้องขอให้ลดโทษ เป็นต้น ปัจจัยดังกล่าวนั้นจะเป็นปัจจัยที่จะใช้พิจารณาคำร้องขออภัยโทษ

แต่อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนข้างต้นตามที่กำหนดไว้ใน Title 28 of the U.S. Code the Federal Regulation s Section 1.1-1.10 ก็เป็นเพียงแนวทางภายใน Department of Justice ที่กำกับดูแล Office of the pardon Attorney ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการทำหน้าที่ช่วยเหลือประธานาธิบดีในการใช้อำนาจอภัยโทษเท่านั้น แต่อำนาจที่แท้จริงในการอภัยโทษยังอยู่ที่ประธานาธิบดี

ดังนั้นแม้ว่า The Pardon Attorney จะให้คำแนะนำอย่างไรก็ตามเกี่ยวกับการให้อภัยโทษ หรือแม้แต่กรณีไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติงานของ The Pardon Attorney ประธานาธิบดีก็ยังมีความเห็นเป็นอิสระและเด็ดขาด โดยประธานาธิบดีอาจจะทำตามคำแนะนำของ The Pardon Attorney ที่เกี่ยวกับการให้อภัยโทษหรือไม่ก็ได้ และสามารถที่จะให้อภัยโทษกับบุคคลใดก็ตามที่ไม่ได้กระทำการผ่านหลักเกณฑ์ ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นก็ได้เช่นกัน

2) หลักเกณฑ์และขั้นตอนการพิจารณาคำร้องเกี่ยวกับการอภัยโทษต่อผู้ว่าการรัฐ

ในแต่ละมลรัฐก็มีธรรมนูญกำหนดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ขั้นตอนในการพิจารณาคำร้องขออภัยโทษไว้ตามแต่ละรัฐของตน แต่อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ขั้นตอนที่รัฐกำหนดไว้ส่วนใหญ่ก็คล้ายคลึงกัน ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ดังนี้

หลักเกณฑ์และขั้นตอนการพิจารณาคำร้องเกี่ยวกับการอภัยโทษต่อผู้ว่าการรัฐแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก) หลักเกณฑ์ขั้นตอนก่อนการพิจารณาคำร้องขออภัยโทษ

(1) การยื่นคำร้อง

ผู้ที่ต้องการร้องขออภัยโทษต้องกรอกแบบฟอร์มคำร้องขอและยื่นไปยังที่ทำการของคณะกรรมการการอภัยโทษก่อนเพื่อให้คณะกรรมการอภัยโทษตรวจสอบข้อเท็จจริงในเบื้องต้นเกี่ยวกับประเด็นและคุณสมบัติของผู้ยื่นคำร้องขออภัยโทษเข้ามา

(2) คุณลักษณะของผู้ยื่นคำร้อง

(2.1) ระยะเวลาก่อนการยื่นคำร้อง

ก่อนการยื่นคำร้องขออภัยโทษนั้นในธรรมนูญของมลรัฐอาจจะกำหนดระยะเวลาก่อนการยื่นคำร้องเอาไว้ของบุคคลที่ต้องการร้องขออภัยโทษ เช่น รัฐ Nebraska ในการที่จะอนุญาตให้มีการอภัยโทษได้นั้นผู้ยื่นคำร้องจะต้องรับโทษมาแล้ว 10 ปี สำหรับการกระทำผิดอาญาอุกฉกรรจ์ หรือรับโทษมาแล้วเป็นเวลา 3 ปี สำหรับการกระทำความผิดอาญาสถานเบา และจะต้องไม่มีการกระทำความผิดเพิ่มขึ้น

(2.2) ระยะเวลาก่อนการยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่

ถ้าผู้ยื่นคำร้องขออภัยโทษ ได้เคยยื่นคำร้องขอมาแล้ว และถูกพิจารณาไม่ให้ตามคำร้องขอ ถ้าผู้ยื่นคำร้องขอต้องการยื่นคำร้องขอเข้ามาใหม่จะต้องรอให้ระยะเวลาที่กำหนดไว้ผ่านไปก่อน เช่น ในรัฐ Delaware ถ้าต้องการยื่นคำร้องเข้ามาใหม่สำหรับการกระทำผิดที่ต้องรับโทษในระดับ The First Degree จะต้องรอระยะเวลา 33 หรือ 36 เดือน นับจากวันที่มีคำวินิจฉัยในครั้งก่อนก่อนที่จะยื่นคำร้องเข้ามาใหม่ หรือความผิดในกรณีอื่นๆ ต้องรอระยะ 15 หรือ 18 เดือน นับจากวันที่มีคำวินิจฉัยในครั้งก่อน ก่อนที่จะยื่นคำร้องเข้ามาใหม่[21]

(3) ข้อมูลที่จะต้องยื่นเข้ามาพร้อมกับคำร้อง

(3.1) ในคำร้องขออภัยโทษต้องมีสำเนาประวัติอาชญากรรม (Criminal History) ของผู้ยื่นคำร้อง นอกจากนั้นยังต้องมีรายงานกระบวนพิจารณาของศาล (Court Docket) คำพิพากษาของศาลเกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้ยื่นคำร้อง รวมทั้งเรื่องราวโดยย่อที่เกี่ยวกับคดีและกระบวนการพิจารณาต่างๆ ที่ยังคงค้างอยู่ในชื่อ หรือโดยพฤติการณ์ของผู้ร้องขอโดยจะต้องแจ้งให้ทราบถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสถานภาพของกระบวนการดังกล่าวในขณะนั้นด้วย

(3.2) เหตุผลในการขออภัยโทษและเหตุผลที่ผู้ยื่นคำร้องเชื่อว่า ผู้ยื่นคำร้องควรจะได้รับการอภัยโทษตามคำร้องขอ

(3.3) จดหมายต่างๆ ที่เกี่ยวกับความประพฤติ ลักษณะนิสัยของตัวผู้ยื่นคำร้อง เช่น จากครอบครัว เพื่อน ลูกจ้าง นายจ้าง

(3.4) สำเนารายงานของจิตแพทย์และนักจิตวิทยาที่ทำการทดสอบบุคคลที่ขออภัยโทษ เช่น ในรัฐ Delaware ผู้ยื่นคำร้องขออภัยโทษในกรณีเป็นการกระทำความผิดทางอาญาตามที่กำหนดไว้ เช่น ความผิดฐานทำให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย การกระทำความผิดทางเพศ การวางเพลิง การกระทำผิดต่อศพ ฯลฯ จะต้องยื่นสำเนาการตรวจสอบสภาพจิตมาด้วย

ข) หลักเกณฑ์ขั้นตอนการพิจารณาคำร้องขอ

(1) การแจ้งข้อมูลให้กับผู้เสียหายจากการกระทำความผิดของผู้ยื่นคำร้อง

---

[21] Htpp://www.Rules of the Board of Pardon.htm.

คณะกรรมการอภัยโทษจะต้องพยายามติดต่อกับผู้เสียหายผู้ซึ่งได้รับความเสียหายจากการก่ออาชญากรรมของผู้ยื่นคำร้อง หรือครอบครัวของผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหาย หรือครอบครัว มีโอกาสแสดงข้อมูล ความคิดเห็นเกี่ยวกับคำร้องขออภัยโทษ

(2) การออกหมายเรียกตัวบุคคลหรือพยานวัตถุคณะกรรมการการอภัยโทษสามารถออกหมายเรียกพยานมาให้การ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานวัตถุ เช่น จดหมาย เอกสาร หนังสือที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นเพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาคำร้อง

(3) การตรวจสอบสุขภาพจิตของผู้ยื่นคำร้อง

ในบางมลรัฐ เช่นในรัฐ Delaware เมื่อคณะกรรมการจะทำการพิจารณา ผู้ยื่นคำร้องจะต้องถูกตรวจสุขภาพจิตโดยจิตแพทย์และนักจิตวิทยาอีกครั้ง ภายในระยะเวลา 12 เดือน ก่อนที่วันพิจารณาจะเริ่มขึ้น นอกเหนือจากการยื่นสำเนารายงานการตรวจสุขภาพจิตในขั้นตอนการยื่นคำร้องถ้าเป็นกรณีที่กฎหมายได้กำหนดให้ผู้ยื่นคำร้องขออภัยโทษในฐานความผิดที่ถูกกำหนดไว้ว่าต้องมี การตรวจสุขภาพจิตของผู้ยื่นคำร้องก่อน เช่น ความผิดเกี่ยวกับการวางเพลิงการกระทำอันเป็นเหตุให้คนตาย การกระทำผิดทางเพศต่อเด็ก การกระทำต่อศพ เป็นต้น

(4) การพิจารณาคำร้องแบบ Public Hearing

การพิจารณาคำร้องของคณะกรรมการอภัยโทษโดยหลัก จะพิจารณาแบบ Public Hearing เว้นแต่ผู้ยื่นคำร้องจะแสดงให้เห็นถึงพฤติการณ์ที่เป็นข้อยกเว้น การพิจารณาแบบ Public Hearing จะเป็นการพิจารณาที่ซึ่งบุคคลใดๆ และผู้ที่มีส่วนได้เสียจะถูกตามเพื่อให้มีโอกาสจะให้การ โดยคณะกรรมการจะพิจารณาทั้งคำให้การ เอกสารข้อมูลต่างๆ ที่จะส่งผลดีต่อผู้ยื่นคำร้องรวมทั้งข้อเท็จจริง ข้อมูล หรือปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ที่อาจจะทำให้คำร้องขอไม่ได้รับการอภัยโทษ

(5) เมื่อคณะกรรมการอภัยโทษมีคำวินิจฉัยอย่างไรเกี่ยวกับคำร้องขอจะต้องแจ้งคำวินิจฉัยไปยังผู้ยื่นคำร้องให้ผู้ยื่นคำร้องทราบ และแจ้งคำวินิจฉัยไปยังผู้ที่มีส่วนได้เสีย หรือครอบครัวผู้ที่มีส่วนได้เสียทราบด้วย

ข้อสังเกต เมื่อคณะกรรมการการอภัยโทษมีคำวินิจฉัยออกมาเกี่ยวกับคำร้องขออภัยโทษ ซึ่งจะมีผลต่อคำร้องขอของผู้ยื่นคำร้องอย่างไร ก็ต้องขึ้นอยู่กับรูปแบบและอำนาจของผู้ว่าการรัฐในแต่ละรัฐ หรือขึ้นอยู่กับความเห็นชอบของคณะกรรมการอภัยโทษซึ่งก็แตกต่างกันไปตามแต่ละมลรัฐ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

3.2.5 ผลของการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา

เมื่อผู้กระทำความผิดอาญาต่อกฎหมายของรัฐ (Federal offenses) ได้รับการอภัยโทษจากประธานาธิบดี หรือกรณีผู้กระทำความผิดอาญาต่อกฎหมายของมลรัฐ (States offenses) ได้รับ

การอภัยโทษจากผู้ว่าการรัฐจะทำให้เกิดผลเป็นการบรรเทาโทษที่มีต่อตัวผู้กระทำผิดอันเนื่องมาจากการกระทำผิด

อย่างไรก็ตามการอภัยโทษจะมีผลบรรเทาโทษต่อผู้ยื่นคำร้องขออภัยโทษเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับรูปแบบที่มีการอภัยโทษให้กับผู้กระทำผิดด้วย กล่าวคือ

1) การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข (Full pardon)

การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข (Full pardon) จะเป็นผลทำให้ปลดเปลื้องทั้งการลงโทษที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำความผิดและปลดเปลื้องจากความผิด ของผู้ที่ได้รับการอภัยโทษด้วย ตัวอย่างการให้อภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขที่เห็นชัดเจนที่สุด คือ ในคดี Garland ในคดีนี้ Garland ได้รับการอภัยโทษจากประธานาธิบดีในปีคริสต์ศักราช 1865 โดยได้รับการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขเกี่ยวกับการกระทำความผิดทั้งหมด ที่เกิดจากการกระทำของเขาที่มีส่วนร่วมไม่ว่าโดยทางตรง หรือทางอ้อม จากการจลาจลในสงครามกลางเมือง

ในเรื่องผลของการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขนี้ ผู้พิพากษาได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขนั้น นอกจากจะทำให้ปลดเปลื้องการลงโทษที่กำหนดไว้อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดแล้ว และยังมีผลเป็นการปลดเปลื้องความผิดของผู้ที่ได้รับการอภัยโทษด้วย รวมทั้งยังมีผลทำให้เป็นการลบรอยมลทินของการกระทำความผิดออกจากตัวผู้ที่ได้รับการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข ดังนั้นในสายตาของกฎหมาย ผู้ที่ได้รับการอภัยโทษเปรียบเสมือนผู้บริสุทธิ์ ราวกับว่า เขาไม่เคยกระทำความผิดมาก่อนเลย

ดังนั้นถ้าได้มีการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขแก่ผู้กระทำความผิดโดยถ้าให้การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข ก่อนมีการตัดสินลงโทษของศาล จะเป็นผลป้องกันจากการลงโทษใดๆ และการไร้ความสามารถในทางกฎหมาย ที่ซึ่งจะเป็นผลมาจากการถูกตัดสินลงโทษ แต่ถ้าผู้กระทำความผิดได้รับการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข ในภายหลังจากการมีคำพิพากษาลงโทษ การอภัยโทษจะเป็นผลทำให้ การลงโทษตามคำพิพากษาและการไร้ความสามารถในทางกฎหมายต่างๆ หมดไป และคืนสิทธิความเป็นพลเมืองทั้งหมดให้แก่ผู้ที่ได้รับการอภัยโทษ[22]

จะเห็นได้ว่าการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข นอกจากจะเป็นการยกเว้นการลงโทษแล้วยังเป็นการยกเว้นความผิดด้วย นอกจากนั้นยังทำให้การไร้ความสามารถทางกฎหมายที่เกิดจากคำพิพากษาลงโทษในการกระทำความผิดทางอาญากลับคืนมาด้วย ซึ่งถ้าผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการอภัยโทษ การไร้ความสามารถในทางกฎหมายนี้จะเกิดผลในทางกฎหมายต่อผู้กระทำความผิดทั้งในระหว่างการถูกกักขัง และภายหลังจากการปล่อยตัว หรือถูกปล่อยออกจากคุมประพฤติ หรือออกจากการพักการลงโทษ

---

[22] Htpp://Pardonsand Reprieves-Legal Research.thm.

การไร้ความสามารถในทางกฎหมายดังกล่าวนี้ กล่าวคือ เป็นผลที่เกิดขึ้นจากคำพิพากษาลงโทษของศาลสำหรับการกระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งจะมีผลเป็นการลบล้างเอกสิทธิบางอย่างของผู้ต้องโทษ เช่น สิทธิในการลงคะแนน การเข้ารับราชการ การได้รับเงินประกัน และเงินบำนาญ ใบอนุญาตในการขับขี่รถยนต์ หรือสิทธิในการถืออาวุธปืนที่เกิดจากการถูกตัดสิทธิอันเนื่องมาจาก การกระทำความผิดอาญาอย่างร้ายแรง หรือในมลรัฐ Texas กำหนดให้คืนสิทธิความเป็นพลเมืองเมื่อมีการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข เช่น สิทธิในการเป็นคณะลูกขุน

2) การอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข (Conditional pardon)

การอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขนั้นจะมีผลในทางกฎหมายทำให้ได้รับการยกโทษและการยกเลิกความผิดแต่ไม่เป็นผลทำให้คืนสิทธิความเป็นพลเมือง หรือการไร้ความสามารถทางกฎหมายกลับคืนมา นอกจากนั้นถ้าผู้กระทำความผิดที่ได้รับการอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข บุคคลนั้นอาจจะถูกเพิกถอนการอภัยโทษได้ และต้องกลับไปรับโทษตามคำพิพากษาที่เหลือต่อไป

3) การลดโทษลงหรือเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of Sentence)

ผลของการลดโทษตามคำพิพากษาลงหรือเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลดโทษจำคุกให้มีระยะเวลาการจำคุกน้อยลง หรือเปลี่ยนจากโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตเท่านั้น แต่การอภัยโทษโดยการลดโทษดังกล่าวนี้ไม่ได้มีผลเป็นการยกเว้นความผิดให้แก่ผู้ที่ได้รับการอภัยโทษเหมือนอย่างกรณีการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข

4) การชะลอการลงโทษ (Reprieve)

ผลของกระได้รับการอภัยโทษโดยการชะลอการลงโทษนั้น จะไม่มีผลเป็นการยกเว้นโทษหรือยกเว้นความผิด แต่เป็นเพียงการหยุด หรือพักการลงโทษชั่วคราว หรือเป็นการเลื่อนเวลาการลงโทษออกไปในช่วงระยะเวลาสั้นๆ

5) การยกเลิกค่าปรับหรือการถูกริบทรัพย์ (Remission of and forfeitures)

ผลของการอภัยโทษโดยการยกเลิกค่าปรับหรือการถูกริบทรัพย์นั้น คือ ผู้กระทำความผิดไม่ต้องจ่ายค่าปรับตามคำพิพากษาลงโทษ หรือได้คืนสิ่งที่ถูกริบทรัพย์ไป แต่ไม่ได้มีผลเป็นการยกเว้นความผิด

6) การอภัยโทษโดยทั่วไป (General pardon)

ในสหรัฐอเมริกานั้น การอภัยโทษโดยทั่วไป (เหมือนกับนิรโทษกรรมของประเทศไทย) ผลทางกฎหมายก็มีผลเช่นเดียวกับการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขโดย มีผลเป็นการยกเว้นโทษและยกเว้นความผิด รวมทั้งเป็นการคืนสิทธิต่างๆ ที่สูญเสียไป ดังนั้นจึงถือเสมือนว่าผู้กระทำความผิดไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน

จะเห็นได้ว่าเฉพาะแต่การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข กับการอภัยโทษโดยทั่วไปเท่านั้นที่จะเป็นผลเป็นการยกเว้นโทษและยกเว้นความรับผิด รวมทั้งคืนสิทธิที่สูญเสียไป แต่ก็มีวัตถุประสงค์ในการใช้แตกต่างกันออกไป

แม้ว่าการอภัยโทษจะมีผลทางกฎหมายอยู่หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณี การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขซึ่งนอกจากจะมีผลเป็นการยกเว้นโทษและเป็นการยกเว้นความรับผิดแล้วยังมีผลเป็นการทำให้การไร้ค่าความสามารถต่างๆ ทางกฎหมายของผู้ต้องโทษกลับคืนมา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตาม ผลของการอภัยโทษก็มีข้อจำกัดบางประการ กล่าวคือ

1) การอภัยโทษไม่มีผลในการที่จะแก้ไขสิ่งที่เกิดขึ้นมาแล้วนั้นได้

ในคดี Boyd v. United States ศาลกล่าวว่า การอภัยโทษมีผลทำให้การไร้ความสามารถต่างๆในทางกฎหมายหมดไป แต่การอภัยโทษไม่สามารถแก้ไขสิ่งที่ได้เกิดมาแล้วได้ การอภัยโทษไม่สามารถจะบรรเทาความทุกข์ทรมานที่เกิดกับตัวผู้กระทำความผิดในระหว่างการจำคุก รวมทั้งไม่มีผลต่อการที่จะให้ค่าชดเชยใดๆ ต่อสิ่งที่ผู้กระทำผิดได้กระทำลง หรือได้รับการทรมานจากการกระทำตามคำพิพากษานั้น และไม่ได้เป็นผลที่กำหนดให้รัฐต้องจ่ายค่าชดเชยให้ด้วย ข้อจำกัดผลของการอภัยโทษในกรณีต่างๆ เหล่านี้ เนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า การกระทำการใดๆ หรือความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นจากการกระทำการตามคำพิพากษาลงโทษของศาลที่มีต่อผู้กระทำความผิดนั้นเป็นผลจากการกระทำผิดของผู้ที่ได้รับการอภัยโทษและเป็นการถูกพิจารณาโดยผ่านกระบวนการพิจารณาลงโทษของศาลแล้ว ดังนั้น จึงถูกสันนิษฐานว่าการปฏิบัติตามคำพิพากษานั้นเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

2) การอภัยโทษไม่มีผลต่อสิทธิใดๆ ที่ถูกมอบให้บุคคลอื่นโดยชอบด้วยกฎหมาย

เช่น ศาลมีคำพิพากษาลงโทษให้ขายทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด และมีผู้มาซื้อทรัพย์ดังกล่าวไปแล้ว แม้ว่าต่อมาผู้กระทำผิดจะได้รับการอภัยโทษ การอภัยโทษก็ไม่มีผลต่อสิทธิในทรัพย์สินนั้นของผู้ซื้อ

นอกจากนี้ในการดำเนินคดีขายทรัพย์สินตามที่ศาลพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดและจะต้องจ่ายเงินที่ได้มาจากการขายทรัพย์ให้กับคู่กรณีตามที่ศาลกำหนด แม้ต่อมาจะมีการอภัยโทษ คู่กรณีที่ได้รับเงินจากการขายทรัพย์ของผู้กระทำผิดก็ไม่ต้องคืนให้แก่ผู้กระทำผิดที่ได้รับการอภัยโทษ

3) การอภัยโทษไม่มีผลทำให้ลบล้างเกี่ยวกับ บันทึกคำพิพากษาของศาล ดังนั้นแม่ว่าผู้กระทำความผิดจะได้รับการอภัยโทษ ผู้กระทำความผิดก็ยังคงต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับคำพิพากษาลงโทษของผู้กระทำผิด ในกรณีใดๆ ที่ต้องการข้อมูลนี้

4) การอภัยโทษไม่มีผลต่อสิทธิทางแพ่งของบุคคลอื่นกับผู้กระทำผิดที่ได้รับ

เมื่อมีการให้อภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดก็จะทำให้เกิดผลทางกฎหมายต่างๆ เช่น อาจจะเป็นการยกเว้นโทษ หรือการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขซึ่งจะมีผลเป็นการคืนสิทธิต่างๆ ที่เสียไป ให้แก่ผู้กระทำความผิดนั้น ในช่วงแรกๆ ดูเหมือนว่าการอภัยโทษสามารถที่จะให้อภัยโทษโดยขัดต่อเจตนาของผู้กระทำผิดซึ่งได้รับการอภัยโทษและตัวบุคคลผู้ได้รับการอภัยโทษสามารถปฏิเสธการ ได้รับการอภัยโทษได้

โดยในคดี U.S. v Wilson ศาลสูงสุด (Supreme Court) กล่าวว่า การอภัยโทษก็เหมือนของขวัญที่สามารถจะไม่รับได้ และแนวคำพิพากษาของศาลต่อมาก็ได้ดำเนินแนวทางตาม อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมา ศาลได้กลับหลักแนวทางเดิมที่วางไว้ว่าผู้กระทำผิดสามารถปฏิเสธการได้รับการอภัยโทษได้ โดยมีคำวินิจฉัยใหม่ไว้ ในคดี Biddle v Perovich คดีนี้ศาลได้ลดโทษตามคำพิพากษาเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาจากโทษประหารชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิต โดยที่ศาลได้มีคำวินิจฉัยไม่ให้ Perovich สามารถปฏิเสธการได้รับการอภัยโทษดังกล่าวได้ โดยศาลกล่าวว่า การอภัยโทษในปัจจุบันนี้ไม่ได้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการให้ความกรุณาโดยส่วนตัวของผู้ที่มีอำนาจอภัยโทษ แต่มันเป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจอภัยโทษแก่ผู้มีอำนาจสูงสุดของประเทศซึ่งข้อกำหนดของการใช้อำนาจอภัยโทษของผู้มีอำนาจสูงสุดนี้ ก็คือ ความผาสุกของประชาชน ดังนั้นการลดโทษตามคำพิพากษาจากโทษประหารชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิต จึงเป็นสิ่งที่ดีกว่าการประหารชีวิตผู้กระทำความผิด ฉะนั้นผู้กระทำความผิดที่ได้รับการอภัยโทษจึงไม่สามารถปฏิเสธรับการอภัยโทษนี้ได้

ดังนั้นสรุปได้ว่าการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นก็มีพื้นฐานแนวความคิดมาจากการอภัยโทษในประเทศอังกฤษ อันเนื่องมาจากการเคยเป็นอาณานิคม จนกระทั่งการประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกาและก็ได้มีการพัฒนาเกี่ยวกับการอภัยโทษทั้งในเรื่องของแนวความคิดรูปแบบและวิธีการของตนเองเรื่อยๆ มาจนถึงปัจจุบันนี้ โดยรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดไว้ใน มาตรา 2 หมวด 2 ว่าให้ประธานาธิบดีมีอำนาจในการอภัยโทษสำหรับการกระทำความผิดทางอาญาต่อกฎหมายของสหรัฐอเมริกา เว้นแต่ในคดีการกล่าวโทษเจ้าหน้าที่รัฐว่าทำผิดศีลธรรมหรือจรรยาบรรณ (คดีImpeachment) ซึ่งประธานาธิบดี หรือผู้ว่าการรัฐมีอำนาจในการอภัยโทษได้ในหลายรูปแบบ ทั้งการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข การเปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบาตามคำพิพากษา การยกเลิกค่าปรับ และการริบทรัพย์ การชะลอการลงโทษ รวมทั้งการอภัยโทษโดยทั่วไปให้กับกลุ่มคณะบุคคล หรือก็คือการนิรโทษกรรมนั้นเอง

3.3 การอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่น

การอภัยโทษประเทศญี่ปุ่นเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับการให้ความกรุณาปรานีแก่ผู้ต้องโทษ ซึ่งรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่นได้มีบทบัญญัติให้จักรพรรดิโดยคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ และมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บัญญัติไว้เกี่ยวกับการอภัยโทษอย่าชัดเจน ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับการอภัยโทษในประเทศไทยเช่นกัน โดยจะศึกษาถึงแนวคิดและพัฒนาการ บทบัญญัติกฎหมาย ประเภท หลักเกณฑ์และขั้นตอน และผลทางกฎหมายของการอภัยโทษในประเทศญี่ปุ่น

3.3.1 แนวความคิดและพัฒนาการการอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่น

จักรพรรดิญี่ปุ่น หรือ “เทนโน” (Tenno)[23] เป็นสถาบันซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากสถาบันพระมหากษัตริย์ในประเทศอื่นๆ เป็นอันมาก ทั้งในแนวความคิดและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ เป็นที่เชื่อกันว่าพระราชฐานะและพระราชอำนาจของสมเด็จจักรพรรดิญี่ปุ่นแต่ดั้งเดิมที่มีมาจากสวรรค์โดยทรงสืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้า “อะมาเทรสุ โอมิกามิ” (Amaterasu Omikami) ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ (the legendary sun goddess)[24] การใช้พระราชอำนาจในการปกครองทั้งปวงของสมเด็จพระจักรพรรดิ ก็สืบเนื่องมาจากความเป็น “เทพเจ้า”[25] นั้นเอง ดังนั้นสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นจึงเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุด (the supreme power) ตามคติของเทพเจ้าด้วย การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ ก็นับเป็นการใช้พระราชอำนาจสูงสุดของสมเด็จพระจักรพรรดิประการหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งจักรพรรดิญี่ปุ่น (Constitution of the Empire of Japan) หรือรัฐธรรมนูญเมจิซึ่งตราขึ้นบังคับใช้เมื่อคริสต์ศักราช 1868 ซึ่งกำหนดให้สมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นเป็นผู้ใช้พระราชอำนาจสูงสุดเด็ดขาดในการพระราชทานอภัยโทษ

แนวความคิดเช่นว่านี้ดำรงอยู่เลยมา และสิ้นสุดลงพร้อมกับการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สองในคริสต์ศักราช 1945 เมื่อญี่ปุ่นยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตร ทำให้พระราชฐานะและพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นต้องเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ สมเด็จพระจักรพรรดิต้องประกาศสละพระราชฐานะของความเป็นเทพเจ้า อันเป็นผลให้ระบบจักรพรรดิตามคติโบราณต้องเปลี่ยนแปลงไป ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 มกราคม คริสต์ศักราช 1946 กำหนดให้สมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นทรงเป็น “สัญลักษณ์ของประเทศและ

---

[23] แปลว่า “เทพบุตรแห่งสวรรค์” (heavenly prince).

[24] T Hideo anaka. (1984). *The Japanese Legal System*. Tokyo: University of Tokyo Press. p. 36.

[25] “แนวความคิดที่ว่าจักรพรรดิญี่ปุ่นทรงเป็นเทพเจ้านั้น น่าจะเทียบเคียงได้กับแนวความคิด “เทวราช” ของพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งทรงเสมือนเป็น “สมมติเทพ”.”

ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชน" (the symbol of the state and of the unity of the people) พระราชฐานะของจักรพรรดิญี่ปุ่น เป็นไปตามเจตจำนงของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย (from the will of the people with whom resides the sovereign power)[26] พร้อมกันนี้ก็ได้กำหนดขอบข่ายของการใช้พระราชอำนาจให้เป็นไปโดยคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรี ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ซึ่งการใช้พระราชอำนาจดังกล่าวนี้เป็นไปอย่างมีข้อจำกัดยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษซึ่งแต่เดิมมาเป็นพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิในฐานะที่ทรงเป็นองค์อธิปัตย์ แต่ในปัจจุบันได้ถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญให้ทรงใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษในนามของประชาชน (on behalf of the people) ทั้งนี้ให้เป็นไปตามคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรี โดยสมเด็จพระจักรพรรดิทรงลงนามรับรอง (Attestation) การพระราชทานอภัยโทษซึ่งคณะรัฐมนตรีนำขึ้นกราบบังคมทูลนั้น จึงจะเห็นได้ว่าบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นในการพระราชทานอภัยโทษนั้นได้ถูกจำกัดลงอย่างมาก โดยผลของรัฐธรรมนูญจนมีลักษณะที่เป็นเพียง "แบบพิธี" (ceremonial) เท่านั้น[27]

3.3.2 บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่น

รัฐธรรมนูญญี่ปุ่นฉบับปัจจุบัน (ฉบับวันที่ 1 มกราคม 1946) มาตรา 7 หมวด 1 ว่าด้วยสมเด็จพระจักรพรรดิ และมาตรา 73 หมวด 5 ว่าด้วย คณะรัฐมนตรี ได้บัญญัติถึงพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ ดังต่อไปนี้

- มาตรา 7 หมวด 1 ว่าด้วยจักรพรรดิ

"สมเด็จพระจักรพรรดิโดยคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรีอาจปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวกับประเทศต่อไปนี้ในนามของประชาชน...

ลงนามรับรองการอภัยโทษเป็นการทั่วไป การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบา การพักการลงโทษ และการกลับคืนสิทธิ"

- มาตรา 73 หมวด 5 ว่าด้วย คณะรัฐมนตรี

"นอกจากหน้าที่ในทางบริหารอื่นๆ โดยทั่วไปแล้ว คณะรัฐมนตรียังมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

พิจารณาการอภัยโทษเป็นการทั่วไป การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษ การกลับคืนสิทธิ"[28]

---

[26] George M. Koshi. (1970). *The Japanese Legal Advisors: crimes and punishments*. Tokyo: Rutland, Vt. Charles E. Tuttle. p. 106.

[27] George M. Koshi. Ibid.

[28] Article 73 The Cabinet, in addition to other general administrative functions, shall perform the following functions.

บทบัญญัติตามรับธรรมนูญญี่ปุ่นทั้งสองมาตราข้างต้น มีข้อสังเกตบางประการคือ

ประการแรก การที่รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติให้การอภัยโทษกระทำโดยคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีเป็นผู้มีหน้าที่พิจารณาให้อภัยโทษ แสดงให้เห็นว่าการอภัยโทษเป็นการใช้อำนาจในทางบริหารอย่างเต็มรูป

ประการที่สอง การที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้มีหน้าที่พิจารณาการอภัยโทษประเภทต่างๆ ดังกล่าว ทำให้คณะรัฐมนตรีมีบทบาทอย่างสำคัญในกระบวนการอภัยโทษของญี่ปุ่น ในกรณีเช่นนี้นับว่าเป็นข้อแตกต่างกับกรณีประเทศอังกฤษ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างมาก

นอกจากบทบัญญัติที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญทั้งสองมาตราดังกล่าวแล้ว ยังมีกฎหมายที่รองรับการอภัยโทษตามรัฐธรรมนูญอีกฉบับหนึ่ง ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษคริสต์ศักราช 1947 (The Amnesty Law (Law No. 20 of 1947) กฎหมายฉบับนี้เข้ามาแทนที่แนวความคิดดั้งเดิมที่การอภัยโทษ มีรากฐานมาจากพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิ Amnesty Law ของประเทศญี่ปุ่นนั้นมิได้มีลักษณะเป็นการนิรโทษกรรมแต่เพียงเท่านั้น แต่จะมีลักษณะที่ประกอบไปด้วยการอภัยโทษและการล้างมลทินรวมอยู่ด้วย ซึ่งในกฎหมายญี่ปุ่นใช้คำว่า “ออนชา” (Onsha) “ออน” แปลว่า ความกรุณา “ชา” แปลว่า อภัยโทษ เป็นกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับหลักการให้ความกรุณา หรือให้อภัยของรัฐ สำหรับคำว่า Amnesty นั้นเดิมที่มีรากทรัพย์มาจากกรีกโบราณ สมัยนั้นยังไม่ปรากฏคำว่า pardon ในเอเธนส์อำนาจในการอภัยโทษเป็นของประชาชน ดังนั้น เมื่อต้องการจะได้รับการอภัยโทษ ผู้เรียกร้องการอภัยโทษจึงต้องขอลายมือชื่อเห็นชอบในการให้อภัยโทษจากพลเมืองจำนวน 6,000 คน เป็นอย่างน้อยเสียก่อน จึงเป็นเรื่องของความกรุณาปราณีของสังคมที่มีต่อผู้ต้องโทษ

Amnesty Law[29] ในที่นี้ขอแปลว่าเป็นกฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีเนื้อหาดังนี้

มาตรา 1 การอภัยโทษทั่วไป (General amnesty) หรือ “ไทชา” (Taisha) การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Special amnesty) หรือ “โตกูชา” (Tokusha) การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of punishment) หรือ “เง็กไก (Genkei) การพักการลงโทษ (Reprieve) หรือ “เคอิโนะชิกโกะ เมนโจ” (Keino shikko Menjo) การกลับคืนสิทธิ (Restoration of rights) หรือ “ฟุกเคน” (Fukken) ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ในมาตรานี้เป็นการกำหนดประเภทของการอภัยโทษไว้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ประเภท

---

[29] กฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษของประเทศญี่ปุ่น (Amnesty Law) นี้คือ กฎหมายเลขที่ 20 ปี 1947 แก้ไขโดยกฎหมายเลขที่ 143 ปี 1949, กฎหมายเลขที่ 268 ปี 1952 , และกฎหมายเลขที่ 160 ปี 1999.

มาตรา 2 การอภัยโทษทั่วไป (General amnesty) หรือ “ไทชา” (Taisha) จะพิจารณาตามการกระทำความผิด (Crimes) และประเภทอาชญากรรม ซึ่งคำสั่งคณะรัฐมนตรีกำหนดไว้

ในมาตรานี้เป็นการกำหนดลักษณะของการอภัยโทษทั่วไป

มาตรา 3 ให้การอภัยโทษทั่วไป (General amnesty) หรือ “ไทชา” (Taisha) มีผลดังต่อไปนี้ ยกเว้นกรณีคำสั่งของคณะรัฐมนตรีในวรรคข้างต้น จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

(1) กรณีผู้ที่การพิพากษาลงโทษถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษานั้นก็ถือว่าไม่มีผลบังคับ

(2) กรณีผู้ที่การพิพากษาลงโทษยังไม่ถึงที่สุด การดำเนินคดีจะยุติลง

ในมาตรานี้เป็นการกำหนดผลของการอภัยโทษทั่วไปไว้ ซึ่งจะมีผล ตาม (1) และ (2) แต่กฎหมายก็มีการกำหนดข้อยกเว้นไว้ให้คณะรัฐมนตรีมีอำนาจที่จะกำหนดให้มีผลเป็นอย่างอื่นได้

มาตรา 4 การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Special amnesty) หรือ “โตกูชา” (Tokusha) สำหรับผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะ คำพิพากษาของบุคคลผู้นั้นถึงที่สุดแล้ว

ในมาตรานี้เป็นการกำหนดลักษณะของการอภัยโทษเป็นรายบุคคลไว้ว่าจะต้องเป็นผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว จึงจะขออภัยโทษเป็นรายบุคคลได้

มาตรา 5 การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Special amnesty) หรือ “โตกูชา” (Tokusha) จะมีผลทำให้การลงโทษตามคำพิพากษาสิ้นสุดลง

ในมาตรานี้เป็นการกำหนดผลของการอภัยโทษเป็นรายบุคคล ซึ่งเมื่อได้รับการอภัยโทษแล้วก็จะทำให้การบังคับโทษตามคำพิพากษาสิ้นสุดลง

มาตรา 6 การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of punishment) หรือ “เง็กไก (Genkei) ต้องเป็นไปตามการกระทำ หรือประเภทของการลงโทษ ซึ่งคำสั่งของคณะรัฐมนตรีกำหนดไว้สำหรับผู้ที่ต้องคำพิพากษา หรือผู้ใดผู้หนึ่งที่ต้องคำพิพากษาแล้ว

มาตรา 7 การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of punishment) หรือ “เง็กไก (Genkei) โดยคำสั่งของคณะรัฐมนตรี ถือว่าเป็นการลดโทษตามคำพิพากษา เว้นแต่ว่าคำสั่งดังกล่าวจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

การเปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบาตามคำพิพากษาแก่ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะถือว่าเป็นการลดโทษตามคำพิพากษา หรือการบังคับตามคำพิพากษา

ไม่ว่าในวรรคข้างต้นจะกำหนดไว้อย่างไรก็ตาม ให้ผู้ที่อยู่ระหว่างมีคำตัดสินให้ยุติการบังคับตามคำพิพากษา หรือระยะเวลาการยุติการบังคับตามคำพิพากษายังไม่สิ้นสุดลง บุคคลผู้นั้นจะได้รับเพียงการลดโทษตามคำพิพากษา และระยะเวลาของการยุติการบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าวก็จะลดลง

ในมาตรา 6 และมาตรา 7 เป็นการกำหนดลักษณะ และผลของการเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา

มาตรา 8 การพักการลงโทษ (Reprieve) หรือ “เคอิโนะ ชิกโกะ เมนโจ” (Keino shikko Menjo) มีขึ้นสำหรับผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่อยู่ระหว่างมีคำตัดสินให้ยุติการบังคับตามคำพิพากษา หรือระยะการยุติการบังคับตามคำพิพากษายังไม่สิ้นสุดลง จะขอรับการพักการลงโทษไม่ได้

มาตรา 9 การกลับคืนสิทธิ (Restoration of rights) หรือ “ฟุกเคน” (Fukken) อันเนื่องมาจากการพิพากษาลงโทษทั้งนี้ เงื่อนไขที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในคำสั่งของคณะรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่การบังคับตามคำพิพากษายังไม่ถึงที่สุด หรือไม่เคยได้รับการพักการลงโทษมาก่อน จะไม่ได้รับการกลับสิทธิ หรือสิทธิพิเศษ

ในมาตรานี้เป็นเรื่องผลของการกลับคืนสิทธิ หรือสิทธิพิเศษ

มาตรา 10 การกลับคืนสิทธิในการฟื้นฟูความสามารถ การกลับคืนสิทธิ หรือสิทธิพิเศษอาจเป็นการฟื้นฟูความสามารถประเภทหนึ่งประเภทใดเป็นการเฉพาะได้

มาตรา 9 และมาตรา 10 เป็นเรื่องการกลับคืนสิทธิ หรือสิทธิพิเศษ

มาตรา 11 การอภัยโทษทั่วไป การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษ การกลับคืนสิทธิ ไม่มีผลใดๆ ต่อผลที่เกิดจากคำพิพากษา

มาตรานี้เป็นการกำหนดผลของกฎหมายฉบับนี้ ว่าถ้าเป็นกรณีตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 11 นี้ การอภัยโทษก็จะไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อคำพิพากษา

มาตรา 12 การอภัยโทษทั่วไป การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษ การกลับคืนสิทธิ สำหรับผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะ จะต้องเป็นผู้ที่คณะกรรมาธิการ เพื่อการฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติเสนอชื่อเท่านั้น

มาตรานี้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการอภัยโทษนั้นจะต้องผ่านกระบวนการจากการกลั่นกรองของคณะกรรมาธิการเพื่อการฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติ

มาตรา 13 การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา)การพักการลงโทษ การกลับคืนสิทธิและสิทธิพิเศษแก่ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเป็นการเฉพาะ กระทรวงยุติธรรมต้องออกหนังสือรับรอง การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษ การกลับคืนสิทธิและสิทธิพิเศษแล้วแต่กรณี

มาตรานี้กฎหมายกำหนดให้กระทรวงยุติธรรมต้องออกหนังสือรับรองการได้รับการอภัยโทษตามกรณีต่างๆ

มาตรา 14 เมื่อได้รับการอภัยโทษพิเศษ การบรรเทาคำพิพากษา การละเว้นโทษในการบังคับตามคำพิพากษา และการฟื้นฟูสิทธิและสิทธิพิเศษแล้ว อัยการต้องเพิ่มบันทึกในเรื่องดังกล่าวลงในต้นฉบับคำพิพากษา

กฎหมายญี่ปุ่นมาตรานับว่าล้ำหน้ามากที่กำหนดให้มีการ (บันทึกเพิ่มลงในต้นฉบับคำพิพากษา หากว่าบุคคลผู้ต้องคำพิพากษาฉบับนั้นๆ ต่อมาได้รับการอภัยโทษ

มาตรา 15 สิ่งที่จำเป็นต่อการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ (Implementation of Law) ต้องกำหนดเป็นกฎกระทรวงยุติธรรม (Ministry of Justice Ordinance)

มาตรานี้กำหนดให้มีผู้มีอำนาจในการออกบทบัญญัติ ซึ่งในกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นก็จะมี กฎเกณฑ์ในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษ (Amnesty Law Enforcement Regulations)

3.3.3 ประเภทของการอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่น

ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นประกอบกฎหมายว่าด้วยเหตุยกเว้นโท (The Amnesty Law) ได้จำแนกความกรุณาปรานีของรัฐไว้ เป็น 5 ประเภทดังนี้[30]

1. การอภัยโทษทั่วไป (General amnesty) หรือ “ไทชา” (Taisha) เป็นการอภัยโทษให้แก่กลุ่มบุคคลในความผิดประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือกลุ่มบุคคลใดกลุ่มหนึ่ง การอภัยโทษนี้มีทั้งก่อนและหลังคำพิพากษาถึงที่สุด กล่าวคือ เป็นการยกเลิกข้อกล่าวหา ที่มีต่อจำเลย และการยุติการดำเนินคดีที่มีต่อจำเลย ซึ่งถูกตัดสินลงโทษ ซึ่งมาตรา 2 และ มาตรา 3 ของกฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษของประเทศญี่ปุ่น (The Amnesty Law) บัญญัติหลักการไว้

ลักษณะของการอภัยโทษทั่วไป (General amnesty) หรือ “ไทชา” (Taisha) จะพิจารณาตามการกระทำผิด (Crimes) และอาชญากรรม ซึ่งคำสั่งของคณะรัฐมนตรีกำหนดไว้และมีผลคือ

(1) กรณีผู้ที่การพิพากษาลงโทษถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษานั้นก็ถือว่าไม่มีผลบังคับและ

(2) กรณีผู้ที่การพิพากษาลงโทษยังไม่ถึงที่สุด การดำเนินคดีจะยุติลง ยกเว้นกรณีที่คำสั่งของคณะรัฐมนตรีจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น[31]

โดยปกติการอภัยโทษเป็นการทั่วไปจะกระทำเนื่องในโอกาสสำคัญของบ้านเมือง[32] เช่นเดียวกับการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปของไทยนั้นเอง เช่น การอภัยโทษแก่นักโทษ

---

[30] George M. Koshi. Op.cit. p. 105.

[31] ดูมาตรา 1, 2 มาตรา 3 แห่งกฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษ (The Amnesty Law) ของประเทศญี่ปุ่น กฎหมายเลขที่ 20 ปี 1947 แก้ไขโดย 143 ปี 1949 กฎหมายเลขที่ 268 ปี 1952 และกฎหมายเลขที่ 160 ปี 1999.

[32] ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ได้มีการอภัยโทษเป็นการทั่วไปเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระจักรพรรดิ โดวะ เกะ ไอโช เสด็จสวรรคต เมื่อคริสต์ศักราช 1897.

ซึ่งต้องโทษของศาลทหารเกี่ยวกับความผิดในราชการสงคราม และนักโทษซึ่งละเมิดกฎหมายต่างๆ ของศาลพลเรือนจำนวนนับหมื่นคน เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงในคริสต์ศักราช 1945

การอภัยโทษเป็นการทั่วไปเมื่อวันที่ 28 เมษายน คริสต์ศักราช 1952 เนื่องในโอกาสที่ญี่ปุ่นทำสนธิสัญญาสงบศึกกับฝ่ายสัมพันธมิตร ในรูปของคำสั่งอภัยโทษเป็นการทั่วไป ซึ่งในครั้งนั้นมีผู้ได้รับการอภัยโทษนับพันคน

การอภัยโทษเป็นการทั่วไปในคริสต์ศักราช 1956 เนื่องในโอกาสรำลึกที่ญี่ปุ่นเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งในครั้งนี้มีผู้ได้รับพระราชทานอภัยโทษนับพันคนเช่นเดียวกัน

การอภัยโทษเป็นการทั่วไปเนื่องในวโรกาสพระราชพิธีอภิเษกสมรสของมงกุฎราชกุมารอากิฮิโต เมื่อคริสต์ศักราช 1959 และการอภัยโทษเป็นการทั่วไปเนื่องในโอกาสครบวาระหนึ่งร้อยปีของศักราชเมจิ ในเดือนพฤศจิกายน 1968 ซึ่งในครั้งนั้นคณะรัฐมนตรีมีคำสั่งทั้งปล่อยตัวและคืนสิทธิแก่นักโทษเป็นจำนวนหลายพันคน[33] การอภัยโทษจะกระทำในรูปของคำสั่งคณะรัฐมนตรีเท่านั้น

2. การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Special amnesty) หรือ “โตกูชา” (Tokusha) คือการลดคำพิพากษาลงโทษของจำเลยรายใดรายหนึ่งเป็นการเฉพาะตัว เป็นการอภัยโทษแก่บุคคลซึ่งผ่านกระบวนการในการสอบสวนเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษ ตามกฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษของประเทศญี่ปุ่นนั้น “การอภัยโทษจะกระทำแก่บุคคลซึ่งระบุไว้ในกฎหมาย ตามมาตรา 4 และมาตรา 5 หลักเกณฑ์ในการอภัยโทษจะต้องพิจารณาเป็นรายบุคคลไปตามกฎหมายนั้น การอภัยโทษเป็นรายบุคคลสำหรับผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะ คำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว จะเห็นได้ว่าลักษณะของการอภัยโทษเป็นรายบุคคลจะต้องเป็นผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว จึงจะขออภัยโทษเป็นรายบุคคลได้ ซึ่งเมื่อได้รับการอภัยโทษแล้วก็จะมีผลทำให้การลงโทษตามคำพิพากษาสิ้นสุดลง

การอภัยโทษดังกล่าวนี้ ยังสามารถจำแนกได้อีก 2 ประเภท คือ การอภัยโทษในโอกาสปกติ กับการอภัยโทษในโอกาสพิเศษ การอภัยโทษเป็นรายบุคคลดังกล่าวข้างต้นกระทำในรูปของคำสั่งคณะรัฐมนตรี อย่างไรก็ดีการอภัยโทษในโอกาสพิเศษมีลักษณะที่ผ่อนผันมากกว่าการอภัยโทษในโอกาสปกติ

การอภัยโทษให้กับผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะ (Individual Personal) โดยขึ้นกับการตรวจสอบรายบุคคล (Individual Examination) นั้น สามารถทำได้ไม่ว่าลักษณะของการอภัยโทษรายบุคคล การพักการลงโทษ การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และการกลับคืนสิทธิ ซึ่งการอภัยโทษ

---

[33] George M. Koshi. Op.cit. p. 106.

เป็นรายบุคคลสามารถแบ่งเป็น “การอภัยโทษตามปกติ (Routine Pardon) และ “การอภัยโทษด้วยมาตรฐานพิเศษ” (Pardons by Special Standard)

ก) การอภัยโทษตามปกติ (Routine Pardon) คือการอภัยโทษที่มีขึ้นเมื่อไรก็ได้

ข) การอภัยโทษด้วยมาตรฐานพิเศษ (Pardons by Special Standard) คือ การอภัยโทษที่มักมีขึ้นพร้อมกับการออกกฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษตามคำสั่งของคณะรัฐมนตรี ภายในระยะเวลาที่หลักเกณฑ์ของคณะรัฐมนตรีกำหนดเพื่อให้ผู้ที่เข้าเงื่อนไขของกฎหมายดังกล่าว จะได้รับความกรุณาปรานีตามคำสั่งคณะรัฐมนตรีแทน แต่อย่างไรก็ตาม การอภัยโทษโดยมาตรฐานพิเศษอาจมีขึ้นแยกต่างหากจาก (Independently) กฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษตามคำสั่งคณะรัฐมนตรีก็ได้

กฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษตามคำสั่งคณะรัฐมนตรีมีผลบังคับในวันที่คำสั่งคณะรัฐมนตรีมีผลบังคับ ทั้งนี้การอภัยโทษเฉพาะราย อาจยื่นข้อเสนอแนะนำเพื่อขอการอภัยโทษไปยัง “คณะกรรมาธิการเพื่อการฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติ” ถ้าคณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อเสนอแนะนำดังกล่าวมีเหตุผลสมควร ก็ส่งเรื่องไปยังกระทรวงยุติธรรม จากนั้นกระทรวงยุติธรรมจะเรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อตัดสินใจ ทั้งนี้ในขั้นตอนสุดท้าย การอภัยโทษจะมีผลบังคับหลังจากองค์จักรพรรดิทรงมีพระบรมราชาอนุมัติแล้ว บุคคลที่ได้รับการอภัยโทษตามปกติที่คณะรัฐมนตรี ตัดสินใจในปี 2002 มีผู้ที่ได้รับการพักโทษ จำนวน 21 ราย และการกลับคืนสิทธิ 75 ราย แต่สำหรับผู้ถูกจำคุกตลอดชีวิตที่ได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนด ที่ได้รับกลับคืนสิทธิแล้ว การพักการลงโทษจะทำให้การปล่อยตัวโดยมีทัณฑ์บนสิ้นสุดลง ขณะที่การกลับคืนสิทธิเป็นการฟื้นฟูสถานภาพที่ถูกเพิกถอน หรือสิ้นสุดลงตามกฎหมาย สำหรับผู้ได้รับการกลับคืนสิทธิแล้ว แต่ยังดำเนินกิจกรรมทางสังคมไม่ได้ เพราะว่ายังถูกจำกัดสถานภาพไว้ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าทั้ง 2 วิธีดังกล่าวเป็นนโยบายทางอาชญากรรม (Criminal Policy) ในการจะส่งเสริมการฟื้นฟูบุคคลกลุ่มนี้

มีข้อสังเกตว่า การอภัยโทษเป็นรายบุคคลในโอกาสพิเศษนั้นมีส่วนคล้ายคลึงกับการอภัยโทษเป็นการทั่วไปอยู่เป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอภัยโทษในโอกาสรำลึกถึงการเข้าเป็นสมาชิกขององค์กรสหประชาชาติ สำหรับประเทศไทยนั้นมิได้มีการจำแนกการพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลเหมือนดังเช่นญี่ปุ่น หากจะมีการพระราชทานอภัยโทษในโอกาสพิเศษ ก็หมายถึงการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั้นเอง

3. การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of punishment) หรือ “เง็กไก (Genkei) เป็นการลดโทษตามคำพิพากษาที่มีต่อจำเลย หรือการบรรเทาคำพิพากษา หรือการลดระยะเวลารับโทษตามคำพิพากษายุติชั่วคราว และการลดโทษตามคำพิพากษา ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงโทษประเภทหนึ่งไปสู่โทษอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งรุนแรงน้อยกว่าเดิม การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาจะต้อง

คำนึงถึงประเภทความผิด หรือระดับของโทษที่ได้รับ โดยพิจารณาประกอบกับข้อมูลเฉพาะตัวของนักโทษ ในแต่ละราย[34]

การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา ต้องเป็นไปตามการกระทำ หรือประเภทของการลงโทษซึ่งคำสั่งของคณะรัฐมนตรีกำหนดไว้สำหรับผู้ต้องคำพิพากษา หรือผู้ใดผู้หนึ่งที่ต้องคำพิพากษาแล้ว

การให้การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา ถือว่าเป็นการลดโทษตามคำพิพากษา เว้นแต่ว่าคำสั่งดังกล่าวจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

การให้การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาตามคำพิพากษาแก่ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะ ถือว่าเป็นการลดโทษตามคำพิพากษา หรือการบังคับตามคำพิพากษา

ไม่ว่าในวรรคข้างต้นจะกำหนดไว้อย่างไรก็ตาม ให้ผู้ที่อยู่ระหว่างมีคำตัดสินให้ยุติการบังคับตามคำพิพากษา หรือระยะเวลาการยุติการบังคับตามคำพิพากษายังไม่สิ้นสุดลง บุคคลผู้นั้นจะได้รับเพียงการลดโทษตามคำพิพากษา และระยะเวลาของการยุติการบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าวก็จะลดลง[35]

4. การพักการลงโทษ (Reprieve) หรือ “เคอิโนะ ชิกโกะ เมนโจ” (Keino shikko Menjo) การพักการลงโทษ คือ การปลดปล่อยนักโทษจากโทษที่ได้รับ การพักการลงโทษแตกต่างจากการรอการลงโทษ ในแง่ที่ว่าจะเป็นผลให้มีการงดเว้นบังคับโทษแก่นักโทษผู้นั้นทั้งนี้ต้องพิจารณาข้อมูลเฉพาะตัวของนักโทษแต่ละรายด้วย โดยรูปแบบเดียวกับการอภัยโทษเป็นรายบุคคล การพักการลงโทษ การละเว้นโทษในการบังคับตามคำพิพากษาที่มีต่อจำเลยรายใดรายหนึ่งเป็นการเฉพาะ การพักการลงโทษมีขึ้นสำหรับผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่อยู่ระหว่างมีคำตัดสินให้ยุติการบังคับตามคำพิพากษา หรือระยะการยุติการบังคับตามคำพิพากษายังไม่สิ้นสุดลง จะขอรับการพักการลงโทษไม่ได้

5) การกลับคืนสิทธิ (Restoration of rights) หรือ “ฟุกเคน” (Fukken) เป็นการกลับคืนหรือฟื้นฟูสิทธิ สถานภาพซึ่งถูกเพิกถอน หรือสิ้นสุดลงตามกฎหมาย หลังจากที่อ่านคำพิพากษาลงโทษ โดยปกติบุคคลซึ่งรับโทษในทางอาญามักจะต้องสูญเสียสิทธิซึ่งมีอยู่โดยพื้นฐาน เช่น สิทธิเลือกตั้ง สิทธิในการประกอบอาชีพบางอย่าง เป็นต้น การขาดคุณสมบัติดังกล่าวอาจได้รับการเยียวยาด้วยมาตรการในการกลับคืนสิทธิ ทั้งนี้ต้องพิจารณาประเภทของความผิดประกอบกับข้อมูล

---

[34] George M. Koshi. Ibid.

[35] ดูมาตรา 6 และมาตรา 7 แห่งกฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษของประเทศญี่ปุ่น (Amnesty Law) นี้คือ กฎหมายเลขที่ 20 ปี 1947 แก้ไขโดยกฎหมายเลขที่ 143 ปี 1949, กฎหมายเลขที่ 268 ปี 1952 , และกฎหมายเลขที่ 160 ปี 1999.

เฉพาะตัวนักโทษด้วย อย่างไรก็ตามการกลับคืนสิทธิจะกระทำได้ต่อเมื่อ นักโทษนั้นได้รับโทษครบถ้วนแล้ว หรือได้รับพักการลงโทษ

การกลับคืนสิทธิจะให้กลับผู้ซึ่งความสามารถต้องสูญเสียไป หรือสิ้นสุดลงอันเนื่องมาจากการพิพากษาลงโทษ ทั้งนี้ เงื่อนไขที่จำเป็นต้องเป็นไปตามคำสั่งของคณะรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่การบังคับตามคำพิพากษายังไม่ถึงที่สุด หรือไม่เคยได้รับการพักการลงโทษมาก่อน จะไม่ได้รับการกลับคืนสิทธิและสิทธิพิเศษ

การกลับคืนสิทธิในการฟื้นฟูความสามารถ การกลับคืนสิทธิ หรือสิทธิพิเศษอาจเป็นการฟื้นฟูความสามารถประเภทหนึ่งประเภทใดเป็นการเฉพาะได้

3.3.4 หลักการและขั้นตอนการอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่น

โดยปกติเป็นการทั่วไป เป็นการกระทำของรัฐฝ่ายเดียว โดยไม่จำต้องอาศัยการร้องขออภัยโทษจากนักโทษ หรือบุคคลใดที่กระทำแทนนักโทษนั้น อย่างไรก็ตามการแสดงเจตนายอมรับความกรุณาของรัฐเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการคัดเลือกบุคคลซึ่งสมควรได้รับการอภัยโทษ ในทางตรงกันข้ามการอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษ ตลอดจนการกลับคืนสิทธิจะต้องมีการร้องขอเสมอ

บุคคลผู้ที่มีสิทธิร้องขออภัยโทษ นอกจากผู้ต้องโทษ หรือบุคคลอื่นซึ่งกระทำในนามของนักโทษแล้ว ผู้บัญชาการเรือนจำ หัวหน้าสำนักงานพักการลงโทษ ตลอดจนอัยการก็อาจร้องขออภัยโทษให้แก่นักโทษได้ทั้งนักโทษซึ่งกำลังรับโทษและนักโทษซึ่งต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก

ตามาตรา 12 แห่งกฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษของประเทศญี่ปุ่น (กฎหมายเลขที่ 20 ปี 1947) คณะกรรมาธิการเพื่อการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแห่งชาติจะเสนอผู้ที่อยู่ในเรือนจำ หรือโรงเรียนฝึกอบรมเยาวชน ในกรณีรับโทษจำคุกที่โรงเรียนฝึกอบรมเยาวชน ตามข้อกำหนดในวรรค 3 มาตรา 56 แห่งกฎหมายว่าด้วยเยาวชน ทั้งนี้ คำนิยามของคำว่า “เรือนจำ” ยังรวมถึงสิ่งที่มาตรา 1-2 มาตรา 6 มาตรา 8 และวรรค 3 ของมาตรา 11 พัศดี เจ้าหน้าที่ระดับสูงด้านการภาคทัณฑ์หรืออัยการ ส่งข้อเสนอแนะเข้ามาเท่านั้น[36]

ตามกฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 78 วันที่ 1 ตุลาคม 1947 แก้ไขโดยกฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 42 ปี 2001 กำหนดให้บุคคลต่อไปนี้ สามารถส่งข้อเสนอแนะนำไปยังกรรมาธิการ

---

[36] เป็นบทบัญญัติใน กฎเกณฑ์ในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการระงับการลงโทษของญี่ปุ่น (กฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 78 วันที่ 1 ตุลาคม 1947 แก้ไขโดยกฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 29 ปี 1949 กฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 7 ปี 1952 กฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 21 ปี 1959 กฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 42 ปี 2001).

เพื่อการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแห่งชาติ เพื่อขอการอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา หรือการพักการลงโทษ สำหรับผู้หนึ่งผู้ใดเป็นการเฉพาะได้ คือ

(1) ผู้ใกล้ชิด เช่น เยาวชนที่ต้องคำพิพากษาในโรงเรียนฝึกอบรมเยาวชน จามข้อกำหนดในวรรค 3 ของมาตรา 56 แห่งกฎหมายว่าด้วยเยาวชน หรือพัศดีเรือนจำ

(2) บุคคลที่อยู่ระหว่างการภาคทัณฑ์ เจ้าหน้าที่ระดับสูงด้านกรมการภาคทัณฑ์ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านการภาคทัณฑ์

(3) บุคคลอื่น อัยการประจำสำนักงานอัยการ ที่เกี่ยวข้องกับศาล ซึ่งทำหน้าที่พิพากษาลงโทษ

เมื่อผู้ต้องหายื่นคำร้องขอการอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบา หรือการพักการลงโทษสำหรับผู้หนึ่งผู้ใดเป็นการเฉพาะ พัศดี หรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงด้านการภาคทัณฑ์ หรืออัยการต้องส่งข้อเสนอแนะนำพร้อมด้วยความเห็นของตนไปยังคณะกรรมาธิการฟื้นฟูผู้กระทำผิด

ให้แนบเอกสารดังต่อไปนี้ พร้อมกับข้อแนะนำในการขออภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบา หรือการพักการลงโทษสำหรับผู้หนึ่งผู้ใดเป็นการเฉพาะ

(1) สำเนาคำพิพากษาฉบับเต็ม หรือฉบับย่อที่รับรองถูกต้องจำนวน 1 ชุด

(2) การคำนวณระยะเวลาคำพิพากษา

(3) รายงานการสืบสวนสอบสวน เกี่ยวกับพฤติการณ์ของการกระทำผิด ลักษณะและพฤติกรรมของผู้ต้องหา นิสัย ระหว่างรับโทษตามคำพิพากษา ความเป็นอยู่ในอนาคต และประเด็นต่างๆ สำหรับการอ้างอิง

กรณีที่มีการระบุข้อแนะนำในคำร้อง ให้แนบคำร้องดังกล่าวไว้ด้วย นอกเหนือไปจากเอกสารที่ระบุไว้ ในกรณีที่ไม่สามารถแนบสำเนาคำพิพากษาฉบับเต็ม หรือฉบับย่อที่รับรองถูกต้องได้เพราะว่าเอกสารดังกล่าวถูกทำร้ายหรือสูญหาย ก็ให้ใช้เอกสารดังต่อไปนี้ คือ เอกสารของอัยการเกี่ยวกับการสืบสวนและสอบสวน ซึ่งแสดงเนื้อหาสำคัญของคำพิพากษา ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด การบังคับใช้กฎหมาย หรือกฤษฎีกาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนต้นฉบับคำพิพากษาในสภาพที่ถูกทำลาย หรือเสียหายพร้อมกับสาเหตุในเรื่องดังกล่าว

บุคคลดังต่อไปนี้ สามารถส่งข้อแนะนำไปยังคณะกรรมาธิการเพื่อการฟื้นฟูผู้กระทำผิดเพื่อขอให้มีการฟื้นฟูสิทธิและสิทธิพิเศษ[37]

---

[37] เป็นบทบัญญัติในมาตรา 3 แห่งกฎเกณฑ์ในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการระงับการลงโทษของญี่ปุ่น (กฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 78 วันที่ 1 ตุลาคม 1947 แก้ไขโดยกฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 29 ปี 1949

(1) บุคคลที่อยู่ระหว่างการภาคทัณฑ์ หัวหน้าสถาบันทางด้านการภาคทัณฑ์ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบด้านการภาคทัณฑ์

(2) บุคคลอื่น อัยการประจำสำนักงานอัยการ ที่เกี่ยวข้องกับข้อสรุปของศาล ซึ่งทำหน้าที่พิพากษาลงโทษ

เมื่อผู้ต้องหา ยื่นคำร้องขอ การฟื้นฟูสิทธิและสิทธิพิเศษพัศดี หรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงด้านกรมการภาคทัณฑ์ หรืออัยการ ตามที่ระบุไว้ต้องส่งคำร้องพร้อมความเห็นของตนไปยังคณะคณะกรรมาธิการเพื่อการฟื้นฟูผู้กระทำผิด

ซึ่งเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกรณีของประเทศไทยแล้วจะพบว่ามีข้อแตกต่างบางประการ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษ หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องเป็นผู้ขอพระราชทานอภัยโทษ โดยผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องนั้นมีผู้ตีความว่า หมายถึง บิดา มารดา คู่สมรส บุตร ญาติพี่น้อง หาใช่ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือพนักงานอัยการดังเช่นกรณีของญี่ปุ่นไม่ นอกจากนั้น ผู้ขอพระราชทานอภัยโทษก็จำกัดแต่เฉพาะผู้ต้องคำพิพากษาซึ่งอยู่ระหว่างรอการลงโทษด้วย

สำหรับระยะเวลาของการยื่นคำขออภัยโทษนั้นแตกต่างกันไปในแต่ละคดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของโทษที่วางไว้ อย่างไรก็ตามข้อบังคับที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษ มาตรา 6 และมาตรา 7 ก็ได้กำหนดให้การร้องขออภัยโทษเป็นรายบุคคล ตลอดจนการเปลี่ยนโทษต่างๆ กระทำได้ต่อเมื่อพ้นระยะเวลาหนึ่งนับแต่วันกำหนดโทษตามคำพิพากษา ดังนี้

การยื่นคำร้องขออภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา หรือการพักการลงโทษสำหรับผู้หนึ่งผู้ใดเป็นการเฉพาะจะดำเนินการได้เมื่อการตักสินตามคำพิพากษาครบกำหนดเวลาที่ระบุไว้ต่อไปนี้ อย่างไรก็ตาม สำนักงานเพื่อการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดสามารถปรับลดระยะดังกล่าวได้ ตามคำร้องที่ยื่นเข้ามา

(1) หกเดือนสำหรับโทษกักขัง หรือโทษปรับเล็กน้อย

(2) หนึ่งปีสำหรับโทษปรับในทางอาญา

(3) สำหรับโทษจำคุกแบบใช้แรงงานที่มีกำหนดโทษจำกัด หรือการจำคุกที่มีกำหนดโทษจำกัด คือ ระยะเวลาเท่ากับหนึ่งในสามของกำหนดโทษ (ตามคำพิพากษาที่ระบุกำหนดโทษสูงสุดและต่ำสุดระยะเวลาหนึ่งในสามของกำหนดโทษสูงสุดตามคำพิพากษา) แต่อย่างไรก็ตามระยะเวลาดังกล่าวน้อยกว่าหนึ่งปี ก็กำหนดให้เป็นหนึ่งปี

(4) สิบปีสำหรับการจำคุกตลอดชีวิตโดยมี หรือไม่มีการใช้แรงงาน

กฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 7 ปี 1952 กฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 21 ปี 1959 กฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 42 ปี 2001).

ให้ยื่นคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรต่อพัศดีเรือนจำ หรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงด้านการภาคทัณฑ์ หรืออัยการที่มีอำนาจ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอภัยโทษพิเศษ การบรรเทาคำพิพากษา หรือการละเว้นโทษจากการบังคับตามคำพิพากษา ตามที่คำร้องระบุไว้[38]

ถ้าปรากฏว่าข้อแนะนำให้มีการอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา หรือการพักการลงโทษสำหรับผู้หนึ่งผู้ใดเป็นการเฉพาะ ซึ่งพัศดีเรือนจำ หรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงด้านการภาคทัณฑ์ หรืออัยการ ดำเนินการตามคำร้องของผู้ต้องหา ยังไม่มีเหตุผลสมควร การยื่นคำร้องใหม่ ต้องดำเนินการภายหลังจากการยื่นคำร้องครั้งแรกแล้วหนึ่งปี

คำร้องขออภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา หรือการพักการลงโทษสำหรับผู้หนึ่งผู้ใดเป็นการเฉพาะต้องมีลักษณะดังที่ระบุไว้ข้างล่างนี้ รวมทั้งสำเนาทะเบียนครอบครัวฉบับเต็ม หรือฉบับย่อที่มีการรับรองถูกต้อง ในกรณีนิติบุคคล ให้แนบสำเนาที่คัดจากทะเบียนนิติบุคคลที่มีการรับรองถูกต้อง

(1) ชื่อเต็ม วันเกิด อาชีพ ที่อยู่ตามกฎหมาย และภูมิลำเนา (Place of Residence) สำหรับนิติบุคคล ให้ระบุชื่อองค์กร (Corporate Name) สถานที่ตั้งสำนักงานใหญ่ (Principal Office) และชื่อเต็มของบุคคลที่เป็นตัวแทน (Person Representing)

(2) ศาลที่ทำหน้าที่ตัดสินความผิด และวันที่อ่านคำพิพากษา

(3) ประเภทของอาชญากรรม การจำคุกหลายครั้ง (Repeated Imprisonment) ประเภทคำพิพากษา (Type of Sentence) กำหนดโทษ หรือจำนวน (Amount) ตามคำพิพากษา

(4) สภาพการบังคับตามคำพิพากษา (State of Execution of Sentence)

(5) ประเภทของเหตุระงับโทษตามที่ระบุไว้ในข้อแนะนำ

(6) เหตุผลประกอบคำขอ (Reasons for Application)

หากพบว่าคำร้องขอการอภัยโทษเป็นรายบุคคล หรือการพักการลงโทษสำหรับผู้หนึ่งผู้ใดเป็นการเฉพาะ มีลักษณะไม่สมเหตุสมผล สำนักงานเพื่อการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแห่งชาติต้องทำหนังสือแจ้ง ในเรื่องดังกล่าวไปยังบุคคลที่ให้ข้อแนะนำ

บุคคลที่ได้รับหนังสือแจ้งดังกล่าวต้องแจ้งเรื่องให้ผู้ยื่นคำร้องทราบต่อไป เมื่อมีการให้การอภัยโทษเป็นรายบุคคล หรือการพักการลงโทษสำหรับผู้หนึ่งผู้ใดเป็นการเฉพาะกระทรวง

---

[38] เป็นบทบัญญัติในมาตรา 6,7 แห่งกฎเกณฑ์ในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการระงับการลงโทษของญี่ปุ่น (กฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 78 วันที่ 1 ตุลาคม 1947 แก้ไขโดยกฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 29 ปี 1949 กฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 7 ปี 1952 กฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 21 ปี 1959 กฎกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 42 ปี 2001).

ยุติธรรมต้องให้คณะกรรมาธิการเพื่อการฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติส่งหนังสือรับรองการยกเว้นโทษ ส่งให้อัยการประจำสำนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องกับศาล ซึ่งทำหน้าที่ลงโทษ

เมื่ออัยการได้รับหนังสือรับรองการยกเว้นโทษ ก็ให้ส่งหนังสือดังกล่าวไปยังผู้ต้องหา หรือให้ส่งให้แก่อัยการที่ทำข้อแนะนำ และอัยการที่ทำข้อแนะนำก็ส่งหนังสือรับรองดังกล่าวไปยังผู้ต้องหาต่อไป เมื่อส่งหนังสือรับรองยกเว้นโทษให้แก่ผู้อยู่ระหว่างภาคทัณฑ์แล้ว อัยการที่ทำข้อเสนอแนะต้องแจ้งเรื่องดังกล่าวให้พัศดีที่เกี่ยวข้องให้ทราบด้วย

การส่งหนังสือรับรองการยกเว้นโทษ อาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ระดับสูงด้านการทัณฑ์บนที่มีอำนาจในท้องที่ ซึ่งเป็นผู้มิลำเนาของผู้ต้องหา หรืออัยการประจำสำนักงานอัยการ ที่เกี่ยวกับศาลซึ่งมีอำนาจในท้องถิ่นที่เป็นภูมิลำเนาของผู้ต้องหา หรือพัศดีเรือนจำหรือผู้กำกับดูแลโรงเรียนฝึกอบรมเยาวชน ซึ่งผู้ต้องหาถูกจองจำอยู่ดำเนินการแทนก็ได้ บุคคลที่ส่งหนังสือรับรองการยกเว้นโทษ ให้กับผู้ต้องหาต้องรายงานกระทรวงยุติธรรมในทันที

อัยการที่ทำหน้าที่เพิ่มเติมบันทึกลงในต้นฉบับคำพิพากษาตามข้อกำหนดไว้ใน มาตรา 14 แห่งกฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษแล้ว ถ้าบันทึกการดำเนินคดี อยู่กับสำนักงานอัยการแห่งอื่น ก็ให้อัยการที่เพิ่มเติมบันทึกแจ้งไปยังอัยการประจำสำนักงานอัยการแห่งนั้นๆ ด้วย

ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิด และได้รับการยกเว้นโทษตามการอภัยโทษทั่วไป อาจขอรับหนังสือรับรองการยกเว้นโทษโดยส่งคำร้อง ไปยังอัยการประจำสำนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องกับศาล ซึ่งทำหน้าที่พิพากษาลงโทษ ทั้งนี้ ให้หมายรวมถึง ผู้ที่ได้รับการกลับคืนสิทธิและสิทธิพิเศษ ตามคำสั่งคณะรัฐมนตรีด้วย

อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้กระทำผิดถูกพิพากษาในประเทศเกาหลี หรือเกาะฟอร์โมซา (ไต้หวัน) มณฑลกวางตุ้ง เกาะทะเลใต้ หรือนอกประเทศญี่ปุ่น อัยการที่เกี่ยวข้องกับศาลประจำเขต ซึ่งมีอำนาจในพื้นที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยตามกฎหมาย และภูมิลำเนาในประเทศญี่ปุ่นของผู้กระทำผิด (โดยเฉพาะ Exclusive of เขต Okinawa Prefecture และ Saghalien ฯลฯ) ต้องทำข้อเสนอแนะไปยังกระทรวงยุติธรรม

ในการขอให้มีการกลับคืนสิทธิและสิทธิพิเศษ อัยการประจำสำนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องกับศาลประจำเขตซึ่งมีอำนาจในพื้นที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยตามกฎหมาย (Legal Domicile) และภูมิลำเนาในประเทศญี่ปุ่น (Place of Residence in Japan) โดยเฉพาะเขต Okinawa Prefecture และ Saghalien ฯลฯ ของบุคคลผู้ขอต้องทำข้อแนะนำเสนอไปยังกระทรวงยุติธรรม เป็นที่น่าสังเกตว่าการกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำขออภัยโทษ ตามประเภทของโทษ ดังเช่น กรณีของญี่ปุ่นนั้นไม่มีในกฎหมายไทย ผู้ต้องคำพิพากษาให้รับโทษอย่างใดๆ เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว สามารถทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษได้เลย โดยไม่จำต้องรอให้ล่วงพ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งตาม

กฎหมาย ซึ่งในประเด็นดังกล่าวนี้นับเป็นสิ่งที่น่าสนใจควรแก่ศึกษา เนื่องจากเห็นว่าการกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำขออภัยโทษน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการจำกัด หรือควบคุมปริมาณเรื่องราวที่ขึ้นไปยังรัฐบาลไม่ให้มากจนเกินไปอันเป็นภาระหนักหน่วง อีกทั้งยังน่าจะเป็นประโยชน์ในแง่ของการใช้ดุลพินิจให้รอบคอบรัดกุมยิ่งขึ้น ในแง่ของประเทศไทยแล้วจะเห็นได้ว่าการอนุญาตให้ผู้ต้องคำพิพากษายื่นเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษได้โดยมิได้มีการกำหนดระยะเวลาตามประเภทของโทษเป็นผลให้ปริมาณคดีที่ขอพระราชทานอภัยโทษเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งไม่เพียงแต่จะทำให้หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดต้องแบกภาระอันหนัก หากยังเป็นผลให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชภาระอันหนักหน่วงยิ่งขึ้นเนื่องจากต้องทรงพิจารณาเรื่องราวฎีกาในแต่ละคดีด้วยพระองค์เอง อันจะเป็นสิ่งเหลือวิสัยต่อไปในภายภาคหน้า ปัญหาเช่นว่านี้เคยปรากฏมาแล้วในสมัยรัชกาลที่ 5 และได้มาผ่อนคลายลงในสมัยรัชกาลที่ 6[39]

ในส่วนคำร้องขออภัยโทษต่างๆ การอภัยโทษทั่วไป (General amnesty) หรือ “ไทชา” (Taisha) การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Special amnesty) หรือ “โตกูชา” (Tokusha) การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of punishment) หรือ “เง็กไก (Genkei) การพักการลงโทษ (Reprieve) หรือ “เคอิโนะ ชิกโกะ เมนโจ” (Keino shikko Menjo) การกลับคืนสิทธิ (Restoration of rights) หรือ “ฟุกเคน” (Fukken) จะต้องส่งไปยังคณะกรรมาธิการฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติ พร้อมกันนี้ต้องแบนสำเนาคำพิพากษาศาล เอกสารเกี่ยวกับเรื่องราวของนักโทษในกรณีต่างๆ ในกรณีที่เป็นการร้องขอกลับคืนสิทธิ จะต้องแนบข้อพิสูจน์เกี่ยวกับการปล่อยตัวมาด้วย ในการนี้คณะกรรมาธิการฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติ จะเป็นผู้พิจารณาคำขออภัยโทษพร้อมทั้งเสนอความเห็นไปยังคณะรัฐมนตรี โดยผ่านทางรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม การอภัยโทษจะกระทำในรูปของคำสั่งคณะรัฐมนตรี โดยคณะรัฐมนตรีจะกราบบังคมทูลเพื่อให้สมเด็จพระจักรพรรดิทรงลงนามรับรองตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญด้วย เมื่อมีคำสั่งอภัยโทษแล้ว สำนักงานอัยการแห่งท้องถิ่น จะออกใบรับรองการอภัยโทษแก่ผู้พ้นโทษแต่ละรายในกรณีที่คำร้องขออภัยโทษถูกยก นักโทษจะยื่นคำร้องใหม่อีกไม่ได้จนกว่าจะพ้นหนึ่งปีนับตั้งแต่วันถูกยกเลิกครั้งก่อน[40]

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 264 ของไทย มีหลักในทำนองเดียวกันกับญี่ปุ่น แต่แตกต่างกันในข้อที่ว่าระยะเวลาซึ่งยื่นคำขออภัยโทษครั้งใหม่ของไทยนานกว่าคือต้องพ้นสองปีนับแต่วันที่ถูกยกเลิกครั้งก่อน

---

[39] ศิริ ปะทะขีนัง. เล่มเดิม. หน้า 59.

[40] George M. Koshi. Op.cit. p. 108.

3.3.5 ผลของการอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่น

1. การอภัยโทษเป็นการทั่วไป (General amnesty) หรือ “ไทชา” (Taisha) มีผลเป็นการลบล้างผลของคำพิพากษาซึ่งให้ลงโทษให้หมดสิ้นไป กล่าวอีกในหนึ่งก็คือ ผู้ได้รับการอภัยโทษเป็นการทั่วไปจะมีฐานะเสมือน ผู้ไม่เคยกระทำผิดมาก่อน และมีผลให้ผู้ได้รับการอภัยโทษได้รับการปล่อยตัวไปทันที ในกรณีที่ผู้ได้รับการอภัยโทษอยู่ในระหว่างการสอบสวนตำรวจจะต้องดำเนินการระงับการสอบสวนในความผิดนั้นด้วย

การอภัยโทษทั่วไป (General amnesty) หรือ “ไทชา” (Taisha) มีผลดังต่อไปนี้ ยกเว้นกรณี ที่คำสั่งของคณะรัฐมนตรีจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

(1) กรณีผู้ที่การพิพากษาลงโทษถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษานั้น ก็ย่อมถือว่าไม่มีผลบังคับ

(2) กรณีผู้ที่การพิพากษาลงโทษยังไม่ถึงที่สุด การดำเนินคดีจะยุติลง

จะเห็นได้ว่ากฎหมายมีการกำหนดข้อยกเว้นไว้ให้คณะรัฐมนตรี มีอำนาจจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นได้ อย่างไรก็ตาม ผลของการอภัยโทษไม่ย้อนไปถึงการกระทำก่อนหน้านั้น กล่าวคือไม่ทำให้ผู้ถูกลงโทษที่ได้รับอภัยโทษไปแล้วกลับคืน หรือก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องใดๆ[41] อนึ่ง หากเป็นการอภัยโทษทั่วไปก่อนมีคำพิพากษาจะเป็นผลให้สิทธิฟ้องร้องผู้กระทำผิดระงับไป[42]

2. การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Special amnesty) หรือ “โตกูชา” (Tokusha) มีผลเป็นการลบล้างคำพิพากษาเช่นเดียวกับการอภัยโทษเป็นการทั่วไป[43] และมีผลให้ผู้ได้รับการอภัยโทษจะมีฐานะเสมือน ผู้ไม่เคยกระทำผิดมาก่อน การอภัยโทษเป็นรายบุคคลจะมีผลทำให้การลงโทษตามคำพิพากษาสิ้นสุดลง

3. การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of punishment) หรือ “เง็กไก (Genkei) นั้นนอกจากจะมีผลเป็นการบรรเทาโทษแล้ว ยังมีผลเป็นการตัดทอนระยะเวลาของการรอการลงโทษให้สั้นกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา โดยคำสั่งของคณะรัฐมนตรีถือว่าเป็นการลดโทษตามคำพิพากษา เว้นแต่ว่าคำสั่งดังกล่าวจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น การให้การเปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบาตามคำพิพากษาให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใดเป็นการเฉพาะ ถือว่าเป็นการลดโทษตามคำพิพากษา หรือการบังคับตามคำพิพากษา อย่างไรก็ตาม ให้ผู้ที่อยู่ระหว่างมีคำตัดสินให้ยุติการบังคับตามคำพิพากษาหรือระยะเวลาการยุติการบังคับตามคำพิพากษายังไม่สิ้นสุดลง บุคคลผู้นั้นจะได้รับเพียงการลดโทษตามคำพิพากษา และระยะเวลาของการยุติการบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าวก็จะลดลง

---

[41] The Amnesty Law, Article 3(2).

[42] The Amnesty Law, Article 11.

[43] The Amnesty Law, Article 5.

4. การพักการลงโทษ (Reprieve) หรือ “เคอิโนะ ชิกโกะ เมนโจ” (Keino shikko Menjo) การพักการลงโทษแตกต่างจากการรอการลงโทษ ในแง่ที่ว่าจะเป็นผลให้มีการงดเว้นบังคับโทษแก่นักโทษผู้นั้นทั้งนี้ต้องพิจารณาข้อมูลเฉพาะตัวของนักโทษแต่ละรายด้วย โดยรูปแบบเดียวกับการอภัยโทษเป็นรายบุคคล การพักการลงโทษ การละเว้นโทษในการบังคับตามคำพิพากษาที่มีต่อจำเลยรายใดรายหนึ่งเป็นการเฉพาะ

ผลของการพักการลงโทษมีขึ้นสำหรับผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่อยู่ระหว่างมีคำตัดสินให้ยุติการบังคับตามคำพิพากษา หรือระยะการยุติการบังคับตามคำพิพากษายังไม่สิ้นสุดลง จะขอรับการพักการลงโทษไม่ได้

5) การกลับคืนสิทธิ (Restoration of rights) หรือ “ฟุกเคน” (Fukken) เป็นการกลับคืนสิทธิมีผลในการฟื้นฟูความสามารถการกลับคืนสิทธิ หรือสิทธิพิเศษอาจเป็นการฟื้นฟูความสามารถประเภทหนึ่งประเภทใดเป็นการเฉพาะได้

โดยปกติบุคคลที่ได้รับโทษในทางอาญามักจะต้องสูญเสียสิทธิ เช่น สิทธิเลือกตั้ง สิทธิในการประกอบอาชีพบางอย่าง เป็นต้น การขาดคุณสมบัติดังกล่าวอาจได้รับการเยียวยาด้วยมาตรการในการกลับคืนสิทธิ ทั้งนี้ต้องพิจารณาประเภทของความผิดประกอบกับข้อมูลเฉพาะตัวนักโทษด้วย อย่างไรก็ตามการกลับคืนสิทธิจะกระทำได้ต่อเมื่อ นักโทษนั้นได้รับโทษครบถ้วนแล้วหรือได้รับพักการลงโทษ

การกลับคืนสิทธิจะให้กลับผู้ซึ่งความสามารถต้องสูญเสียไป หรือสิ้นสุดลงอันเนื่องมาจากการพิพากษาลงโทษ ทั้งนี้ เงื่อนไขที่จำเป็นต้องเป็นไปตามคำสั่งของคณะรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่การบังคับตามคำพิพากษายังไม่ถึงที่สุด หรือไม่เคยได้รับการพักการลงโทษมาก่อน จะไม่ได้รับการกลับคืนสิทธิและสิทธิพิเศษ

สำหรับกรณีของประเทศไทยนั้นมิได้มีมาตรการเกี่ยวกับการคืนสิทธิไว้ในกฎหมายเป็นการเฉพาะ เหมือนดังเช่นประเทศญี่ปุ่น การพระราชทานอภัยโทษไม่มีผลให้สิทธิซึ่งสูญเสีย หรือถูกจำกัดโดยผลของคำพิพากษาซึ่งถึงที่สุดนั้นกลับคืนมา

ดังนั้นสรุปได้ว่าการอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่นมีแนวความคิดและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์เชื่อกันว่าพระราชฐานะและพระราชอำนาจของสมเด็จจักรพรรดิญี่ปุ่นแต่ดั้งเดิมที่มีมาจากสวรรค์ ดังนั้นสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นจึงเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุด (the supreme power) ตามคติของเทพเจ้าด้วย การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ ก็นับเป็นการใช้พระราชอำนาจสูงสุดของสมเด็จพระจักรพรรดิประการหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งจักรพรรดิญี่ปุ่น (Constitution of the Empire of Japan) หรือรัฐธรรมนูญเมจิซึ่งตราขึ้นบังคับใช้เมื่อคริสต์ศักราช 1868 ซึ่งกำหนดให้สมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นเป็นผู้ใช้พระราชอำนาจ

สูงสุดเด็ดขาดในการพระราชทานอภัยโทษ แนวความคิดเช่นว่านี้ดำรงอยู่เลยมา และสิ้นสุดลง พร้อมกับการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สองในคริสต์ศักราช 1945 ทำให้พระราชฐานะและพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นต้องเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง ทำให้พระราชฐานะของจักรพรรดิญี่ปุ่น เป็นไปตามเจตจำนงของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย (from the will of the people with whom resides the sovereign power) พร้อมกันนี้ก็ได้กำหนดขอบข่ายของการใช้พระราชอำนาจให้เป็นไปโดยคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรี ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ซึ่งการใช้พระราชอำนาจดังกล่าวนี้เป็นไปอย่างมีข้อจำกัดยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษซึ่งแต่เดิมมาเป็นพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิในฐานะที่ทรงเป็นองค์อธิปัตย์ แต่ในปัจจุบันได้ถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญให้ทรงใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษในนามของประชาชน (on behalf of the people) ทั้งนี้ให้เป็นไปตามคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรี โดยสมเด็จพระจักรพรรดิทรงลงนามรับรอง (Attestation) การพระราชทานอภัยโทษซึ่งคณะรัฐมนตรีนำขึ้นกราบบังคมทูลนั้น จึงจะเห็นได้ว่าบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นในการพระราชทานอภัยโทษนั้นได้ถูกจำกัดลงอย่างมาก โดยผลของรัฐธรรมนูญจนมีลักษณะที่เป็นเพียง “แบบพิธี” (ceremonial) เท่านั้น ซึ่งประเภทของการอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่นตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น ได้จำแนกความกรุณาปรานีของรัฐไว้ เป็น 5 ประเภท ดังนี้ กล่าวคือการอภัยโทษทั่วไป การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษ (Reprieve) และการกลับคืนสิทธิ

บทที่ 4
การอภัยโทษในประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศในระบบซีวิลลอว์ ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย กฎหมายของประเทศไทยได้มีบทบัญญัติรับรองพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษได้มีการสืบทอดเป็นไปตามแบบแผนและประเพณีการปกครองของประเทศไทยอันมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สำหรับการอภัยโทษของประเทศไทยเป็นพระราชอำนาจโดยเด็ดขาดของพระมหากษัตริย์ซึ่งมีมาทุกยุคทุกสมัย นับว่าเป็นพระราชอำนาจที่สำคัญยิ่งในการปกครองความสงบสุขของบ้านเมือง ควบคู่มากับอำนาจอธิปไตยของชาติเรื่อยมา ก็ปรากฏว่าพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษยังคงอยู่สนองพระบรมเดชานุภาพของพระมหากษัตริย์ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ได้บัญญัติรองรับพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษว่าเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่ทรงใช้ผ่านทางฝ่ายบริหาร

การอภัยโทษเป็นวิธีการสำคัญวิธีหนึ่งที่รัฐใช้เป็นวิธีการเพื่อแก้ไข ฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพื่อให้โอกาสแก้ผู้กระทำความผิดที่สามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ก่อนครบกำหนดระยะเวลา และกลับคืนสู่สังคมได้เร็วขึ้น ซึ่งการอภัยโทษดังกล่าวของรัฐสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริง กล่าวคือ เพื่อที่จะแก้ไข ฟื้นฟูผู้กระทำความผิด นอกจากนี้การอภัยโทษยังถูกนำไปใช้ในวัตถุประสงค์อื่นอีกด้วย เช่น ใช้ลดจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ใช้เพื่อแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม หรือบรรเทาความรุนแรงของการลงโทษตามคำพิพากษาของศาล อย่างไรก็ตามการอภัยโทษในประเทศไทยยังประสบปัญหา เช่น กรณีความผิดที่ไม่ควรให้อภัยโทษแต่กลับได้รับการอภัยโทษ กรณีการอภัยโทษเพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำ และกรณีความผิดเล็กๆน้อยๆที่กระทำซ้ำสอง เป็นต้น

4.1 บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องการอภัยโทษในประเทศไทย

ซึ่งหากพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพระราชทานอภัยโทษแล้วจะพบบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พุทธศักราช 2475 ในระยะแรก เมื่อคณะราษฎร์ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 มีบทบัญญัติที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ โดยกำหนดให้การอภัยโทษเป็นอำนาจของคณะกรรมการราษฎร แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามฉบับถาวรในวันที่ 10 ธันวาคม พุทธศักราช2475 แล้ว รัฐธรรมนูญก็ได้บัญญัติรับรองอำนาจในการอภัยโทษให้เป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ดุจเดิม โดยถือว่าเป็นการใช้พระราชอำนาจในทางบริหาร ดังที่ปรากฏในมาตรา 50 ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระรายอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ” ซึ่งถือได้ว่าเป็นครั้งแรกในการนำพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์มาบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น เมื่อเปลี่ยนมาเป็นระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยแล้ว ก็ยังคงเป็นพระราชอำนาจเด็ดขาด และเป็นพระราชอำนาจเฉพาะพระองค์โดยแท้ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับต่อๆ มา ก็ได้รับรองพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการพระราชทานอภัยโทษไว้ด้วยถ้อยคำทำนองเดียวกัน[1] จนกระทั่งในปัจจุบันก็ได้มีการบัญญัติไว้ว่าอำนาจ ดังกล่าวเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษไว้ดังนี้

“มาตรา 191 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ”

และเพื่อให้การใช้พระราชอำนาจสอดคล้องกันกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนดให้การพระราชทานอภัยโทษกรณีที่คณะรัฐมนตรีถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ขอให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จึงกำหนดหลักเกณฑ์ในการถวายฎีกาไว้ ดังนี้

“มาตรา 187 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย”

---

[1] อินทร์จันทร์ บุราพันธ์. (2548). *พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไทย: ศึกษากรณีการพระราชทานอภัยโทษ.* งานเอกสารวิชาการส่วนบุคคลตามหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 9. วิทยาลัยการยุติธรรม. สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 18.

2. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การอภัยโทษมีผลทำให้ไม่ต้องรับโทษตามคำพิพากษาซึ่งเป็นการใช้อำนาจตุลาการการไม่ต้องรับโทษดังกล่าว จึงต้องบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจน ทั้งในและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดไว้ใน “ภาค 7 ว่าโดยการอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบาและลดโทษ” ดังนี้

1) การอภัยโทษเฉพาะราย มีมาตราที่เกี่ยวของและบัญญัติไว้ในการพระราชทานอภัยโทษดังนี้

“มาตรา 259 บัญญัติว่า ผู้ต้องคำพิพากษาให้รับโทษอย่างใดๆ หรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วถ้าจะทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์ขอรับพระราชทานอภัยโทษจะยื่นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมก็ได้”

“มาตรา 261 บัญญัติว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์พร้อมทั้งถวายความเห็นว่าควรพระราชทานอภัยโทษหรือไม่

ในกรณีที่ไม่มีผู้ใดถวายเรื่องราว ถ้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเห็นเป็นการสมควรจะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษาก็ได้

2) การอภัยโทษเป็นการทั่วไป มีมาตราที่เกี่ยวของและบัญญัติไว้ในการพระราชทานอภัยโทษดังนี้

“มาตรา 261 ทวิ บัญญัติว่า ในกรณีที่รัฐมนตรีเห็นเป็นการสมควรจะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษาก็ได้

พระราชทานอภัยโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา”

4.2 ปัญหาการอภัยโทษในประเทศไทย

4.2.1 กรณีความผิดที่ไม่ควรได้รับการอภัยโทษ

การอภัยโทษแสดงถึงพระเมตตา กรุณาปรานีของพระมหากษัตริย์ที่ให้แก่ผู้ต้องโทษเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ในการอภัยโทษจำเป็นต้องคำนึงถึงฐานความผิด ว่าสมควรที่จะได้รับการพระราชทานอภัยโทษหรือไม่ เพราะบางฐานความผิดเป็นความผิดที่ร้ายแรงและเกิดผลเสียหายต่อสังคม จึงไม่สมควรได้รับการพระราชทานอภัยโทษ เช่น คดียาเสพย์ติด และคดีข่มขืนกระทำชำเราผู้เยาว์ กล่าวคือ ในคดียาเสพย์ติดในสมัยก่อนไม่อยู่ในข่ายที่จะได้รับการอภัยโทษ แต่ต่อมามีพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พุทธศักราช 2530[2] เป็นต้นมาจนถึงพระราชกฤษฎีกา

[2] พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ ปีพุทธศักราช 2530, มาตรา 9.

พระราชทานอภัยโทษ พุทธศักราช 2553[3]ได้มีการผ่อนปรนให้นักโทษในคดียาเสพย์ติดมีสิทธิได้รับการพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งในปัจจุบันนี้คดียาเสพย์ติดมีหลักเกณฑ์ หรือพระราชกฤษฎีกาให้ได้รับการอภัยโทษกล่าวคือ ผู้ที่ต้องโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกไม่เกินแปดปี ในความผิดฐาน ผลิต นำเข้า หรือส่งออก หรือผลิต นำเข้า หรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่าย หรือมีไว้ในความครอบครองเพื่อจำหน่ายตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพย์ติดให้โทษมีสิทธิที่จะได้รับการพระราชทานอภัยโทษ แต่หากผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเกินแปดปี ในความผิดฐาน ผลิต นำเข้า หรือส่งออก หรือผลิต นำเข้า หรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่าย หรือมีไว้ในความครอบครองเพื่อจำหน่ายตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพย์ติดให้โทษไม่มีสิทธิได้รับการพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งคดีดังกล่าวนั้นมุ่งปราบปรามให้หมดไปจากสังคมไทย เพราะเป็นคดีที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน เศรษฐกิจ และสังคมให้ได้รับความเดือดร้อน ซึ่งเป็นคดีที่ร้ายแรงคดีหนึ่งสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องขจัด ลดปริมาณให้น้อยลง หรือให้หมดไปจากสังคมไทย

ดังนั้น กรณีคดียาเสพย์ติดหากเป็นผู้ผลิต นำเข้า หรือส่งออก หรือผลิต นำเข้า หรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่าย หรือมีไว้ในความครอบครองเพื่อจำหน่ายไม่ว่าจะมีปริมาณมากน้อยเพียงใด ผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาที่ถึงที่สุดผู้นั้นไม่สมควรที่จะได้รับการพระราชทานอภัยโทษ แต่สำหรับผู้เสพยาเสพย์ติดซึ่งโดยส่วนใหญ่ ผู้นั้นกระทำความผิดก็เป็นเพียงเหยื่อของผู้ค้ายาเสพย์ติด อาจจะเกิดความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น กรณีของผู้เยาว์ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถเป็นต้น แม้กรณีของผู้เสพนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมแต่ก็ไม่ร้ายแรงเท่ากับ ผู้ผลิต นำเข้า หรือส่งออก หรือผลิต นำเข้า หรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่าย หรือมีไว้ในความครอบครองเพื่อจำหน่าย ฉะนั้น ผู้เสพเพียงอย่างเดียวโดยไม่ได้ผู้ผลิต นำเข้า หรือส่งออก หรือผลิต นำเข้า หรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่าย หรือมีไว้ในความครอบครองเพื่อจำหน่าย สมควรได้รับการพระราชทานอภัยโทษ

คดีข่มขืนกระทำชำเราผู้เยาว์ ไม่สมควรได้รับการพระราชทานอภัยโทษ กล่าวคือ สังคมไทยเป็นเมืองพุทธศาสนามีจารีตประเพณีอันดีงามที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณกาลมาจนถึงปัจจุบัน การกระทำดังกล่าวขัดต่อหลักศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ซึ่งในสังคมทุกสังคม “เด็ก” เปรียบเสมือนผ้าขาว การจะแต่งแต้มสีสันลงไปในผ้าขาวนั้นต้องใช้ความระมัดระวัง เพราะการเรียนรู้ของเด็กนั้นเป็นเสมือนการวางรากฐานให้กับสังคม เด็กผู้นั้นจะต้องโตไปเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต และเป็นฟันเฟืองชิ้นหนึ่งของสังคมซึ่งจะเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป แต่ในสังคมปัจจุบันนี้ ต้องยอมรับกันว่าการพัฒนาทางด้านวัตถุได้เจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก แต่จิตใจของมนุษย์กับสวนทางกับความเจริญก้าวที่ก้าวเข้ามา ในสังคมที่เงินเป็นใหญ่ ทำให้พ่อแม่ต้อง

---

[3] พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ ปีพุทธศักราช 2553, มาตรา 9.

ดิ้นรน เพื่อความอยู่รอด เด็กซึ่งไม่ได้รับการดูแลเอาใจที่เหมาะสม หรือแม้จะเหมาะสมก็ยังตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมหลายๆ รูปแบบ แต่อาชญากรรมทีมีความรุนแรงและเลวร้ายที่สุดในทุกวันนี้ก็คือ ปัญหาอาชญากรรมที่เกี่ยวกับเพศที่เด็กต้องตกเป็นเหยื่อ เด็กซึ่งไม่สามารถขัดขวางได้ หรืออาจถูกหลอกลวง โดยไม่อาจล่วงรู้ถึงภัยแห่งความเลวร้ายนั้นได้ ทำให้ต้องตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดในคดีนี้

คดีข่มขืนกระทำชำเรายังส่งผลให้ผู้ที่ถูกกระทำ หรือผู้ที่ถูกข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งเป็นผู้เยาว์ที่ไม่บรรลุนิติภาวะ ได้รับความเสียหายต่อ ความเจ็บปวดของร่างกายในระยะสั้นแล้ว ในระยะยาวย่อมส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้เยาว์ผู้ถูกกระทำและเป็นตราบาปติดตัวไปตลอดชีวิต ไม่มีอะไรที่จะลบล้างออกไปได้ และยังส่งผลกระทบต่อ อารมณ์ พฤติกรรมที่ผิดปกติ เช่น อาจเกิดความขลาดกลัว ก้าวร้าว หวาดระแวง มองโลกในแง่ร้าย ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้เยาว์ที่ต้องตกเป็นเหยื่อของผู้กระทำความผิด และบางครั้งผู้เยาว์ที่ต้องตกเป็นเหยื่อเหล่านี้จากผู้ที่ถูกกระทำความผิด กลายมาเป็นผู้กระทำความผิดเสียเอง ซึ่งจะส่งผลต่อการเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต ดังนั้นคดีคดีข่มขืนกระทำชำเราจึงเป็นคดีที่มีความร้ายแรงอีกคดีหนึ่งที่กระทบกระเทือนต่อสังคมและคดีนี้จะพบการกระทำความผิดมากขึ้นทุกๆ ปี โดยผู้ที่ต้องตกเป็นเหยื่อก็มีอายุลดน้อยลง เพื่อไม่เป็นเยี่ยงอย่าง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าผู้กระทำความผิดที่ข่มขืนกระทำชำเราเด็กเป็นการกระทำที่ขาดเมตตาธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ ดังนั้น ผู้กระทำความผิดที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีคดีข่มขืนกระทำชำเราผู้เยาว์จึงไม่สมควรได้รับการอภัยโทษ ซึ่งจะเป็นการป้องปรามไม่ให้ผู้อื่นจะคิดกระทำความผิดฐานนี้และจะทำให้ความการกระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราก็จะลดน้อยลงและหมดไปจากสังคมไทยในที่สุด

อย่างไรก็ตาม นอกจากความผิดที่กล่าวมาแล้ว ความผิดฐานอื่นที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสังคมและทำให้สังคมเสียหาย หรือความผิดคดีอุกฉกรรจ์ ไม่สมควรได้รับการพระราชทานอภัยโทษ เพราะการอภัยโทษ นั้น ควรที่จะต้องคำนึงถึงความประสงค์ที่แท้จริงของสังคมโดยรวมเป็นสำคัญด้วย

4.2.2 การอภัยโทษเพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

เนื่องจากประเทศไทย มีระบบการจำคุกผู้กระทำความผิดนั้นเป็นการจำคุกผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำขนาดใหญ่โดยมีผู้ต้องโทษถูกจำคุกเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะมีความแตกต่างจากต่างประเทศ กล่าวคือ ในต่างประเทศมีจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำน้อยกว่าประเทศไทยอยู่มาก ที่เป็นเช่นนั้นเพราะ สภาวะผู้ต้องขังล้นเรือนจำนี้จะส่งผลกระทบและทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสภาพจิตใจและสุขภาพร่างกายของผู้ต้องขัง รวมถึงการควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ รวมทั้งปัญหาการเลียนแบบพฤติกรรมซึ่งอาจส่งผลให้เกิดอาชญากรรมด้วย ในประเทศไทยพบว่าสถิติของ

ผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ในระยะ 10 ปี ที่ผ่านมาพบว่า นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2540 เป็นปีที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจเรื่อยมาจนมาถึงปีพุทธศักราช 2545 นั้น ผู้ต้องขังทั่วประเทศมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น กล่าวคือ 130,997 คน, 164,451 คน, 203,702 คน 223,406 คน, 250,903 คน, และ 254,070 คนตามลำดับ และมีจำนวนลดลงเป็น 211,475 คน, 167,142 คน, 163,336 คน 152,625 คน, และ 168,656 คน ในปีพุทธศักราช 2546 จนถึง 2550 ถึงแม้สถิติผู้ต้องขังมีแนวโน้มลดลง แต่ก็ยังถือว่าจำนวนผู้ต้องขังยังมีจำนวนไม่ต่ำกว่าแสนคนในแต่ละปี[4] ซึ่งหมายความว่า กลุ่มบุคคลที่ทางกรมราชทัณฑ์จะต้องรับผิดชอบดูแลเพื่อพัฒนาพฤตินิสัย ให้บุคคลเหล่านั้นสามารถกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับสังคมได้อย่างปกติ นอกจากนั้นยังพบว่าอัตราการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดกลับสู่สังคมมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายทางอาญาของภาครัฐ ที่เน้นกระบวนการ หรือวิธีอื่นมาลดจำนวนผู้ต้องขัง เพื่อหลีกเลี่ยงการเข้าสู่เรือนจำ การระบายผู้ต้องขังออกจากเรือนจำในวาระพิเศษ หรือเรียกว่าการพระราชทานอภัยโทษ รวมทั้งการลดวันต้องโทษให้แก่ผู้ต้องขัง[5]

สภาพความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังในเรือนจำยังประสบปัญหาความแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำเป็นอย่างมาก ซึ่งทำให้ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ สุขภาพ และอนามัยของผู้ต้องขัง โดยเหตุผลดังกล่าวการพระราชทานอภัยโทษจึงถูกนำมาใช้เพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐที่รัฐนำมาใช้เพื่อลดความแออัดของเรือนจำ จึงทำให้เกิดปัญหาที่ตามมา กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับการพระราชทานอภัยโทษ เมื่อได้รับพระเมตตาแล้วจะสามารถกลับตัวเป็นคนดีและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ปกติสุขและไม่คิดจะกระทำความผิดอีกหรือไม่ ดังนั้นการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป หรือการพระราชทานอภัยโทษเฉพาะรายได้พิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคลหรือไม่ ว่าบุคคลดังกล่าวมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และเมื่อได้รับการอภัยโทษแล้วจะไม่คิดที่จะกระทำความผิดอีก การอภัยโทษนั้นควรที่จะต้องคำนึงถึงความประสงค์ที่แท้จริงของสังคมเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายที่จะตามมาในภายหลัง โดยรัฐไม่ควรคำนึงแต่เพียงว่าการอภัยโทษนั้นก็เพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำ แต่เพียงอย่างเดียว แต่หากรัฐมีนโยบายการอภัยโทษโดยคำนึงถึงเพียงแต่การลดปริมาณผู้ต้องขังล้นเรือนจำโดยไม่ได้พิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล ก็จะทำให้ผู้ที่ได้รับการอภัยโทษหวนกลับคืนสู่เรือนจำอีก

---

[4] กรมราชทัณฑ์. (ม.ป.ป.). *รายงานการดำเนินงานของรัฐต่อสาธารณะรายปีงบประมาณ พุทธศักราช 2549.* นนทบุรี: ซี.วาย ซิซเทิม พริ้นติ้ง. หน้า 11.

[5] ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. (2551). *การศึกษารูปแบบการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิ์ผู้ด้อยโอกาส เฉพาะกลุ่มผู้พ้นโทษ* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท. หน้า 1-2.

4.2.3 การกระทำความผิดเล็กๆ น้อยๆ ที่กระทำซ้ำสอง

การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป หรือการอภัยโทษเฉพาะราย หากเป็นผู้เคยกระทำความผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำสอง จะไม่มีสิทธิได้รับการพระราชทานอภัยโทษ โดยไม่คำนึงว่าความเป็นฐานนั้นจะเป็นความผิดเล็กๆน้อยๆหรือไม่ พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ ตั้งแต่พุทธศักราช 2491 ถึงพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ ตั้งแต่พุทธศักราช 2553 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ว่าผู้กระทำความผิดซ้ำไม่มีสิทธิได้รับการอภัยโทษ พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พุทธศักราช 2553 ได้กำหนดให้นักโทษเด็ดขาดมีสิทธิที่ได้รับการอภัยโทษนั้น ต้องเป็นผู้ที่ต้องโทษจำคุกเป็นครั้งแรกและมีอายุไม่ครบยี่สิบปีบริบูรณ์ในวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ และไม่ว่าในกรณีความผิดเดียว หรือหลายคดี แต่บุคคลนั้นต้องรับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ใน 2 ของโทษที่กำหนด[6] และพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวมีบทบัญญัติเกี่ยวกับบุคคลที่ไม่มีสิทธิขอพระราชทานอภัยโทษ กล่าวคือ ผู้ซึ่งถูกศาลพิพากษาให้เพิ่มโทษฐานกระทำความผิดอีกตามมาตรา 92 หรือ มาตรา 93 แห่งประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่นและไม่ใช่นักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยม จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์การอภัยโทษที่รัฐได้กำหนด ไม่ให้อภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดซ้ำ

สำหรับในคดีอาญาในความผิดเล็กๆ น้อยๆ กฎหมายก็มีการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดในคดีดังกล่าวไม่ต้องรับโทษทางอาญา ก็เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการจำคุกในระยะสั้นและเป็นการแก้ปัญหาคนล้นเรือนจำ ซึ่งความผิดเล็กๆ น้อยๆ เป็นอาชญากรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลแต่ก็ไม่มีความรุนแรง จึงไม่จำเป็นจะต้องเป็นเรื่องของรัฐที่จะทำการลงโทษ และในคดีอาญาก็มีการรอการลงโทษผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษจำคุก หรือปรับ การรอการลงโทษนั้นได้บัญญัติไว้ในกฎหมายอาญา มาตรา 56 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งต้องโทษจำคุกและในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะ แห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือเหตุอื่นอันควรปรานีแล้ว เห็นเป็นการสมควร ศาลจะพิพากษาผู้นั้นมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้แล้วปล่อยตัวไปเพื่อให้โอกาสผู้นั้นกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้ฯ” ซึ่งเหตุผลในการที่กฎหมายให้มีการรอการลงโทษ เพื่อเป็นวิธีการที่ศาลใช้เพื่อหลีกเลี่ยงผลร้ายของโทษจำคุกระยะสั้น แม้ว่าบุคคลดังกล่าวจะเคยรับโทษจำคุกมาแล้วหากเป็นการ

---

[6] พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษปีพุทธศักราช 2553, มาตรา 6 (จ).

กระทำความผิดซ้ำที่เป็นความผิดเล็กๆ น้อยๆ ศาลก็จะรอการลงโทษ เป็นการแสดงว่าผู้กระทำความผิดไม่มีนิสัยชั่วร้าย ศาลจะกำหนดรอการลงโทษ โดยคำนึงถึง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต อาชีพ สิ่งแวดล้อม และนิสัยของผู้กระทำความผิด

ดังนั้น สำหรับการอภัยโทษในคดีเล็กๆ น้อยๆ ที่กระทำความผิดซ้ำสอง ผู้เขียนมีความเห็นว่า สมควรที่จะได้รับการอภัยโทษเพื่อเป็นการแก้ปัญหาคนล้นเรือนจำ และเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการอภัยโทษ หากพิจารณาหลักเกณฑ์ของการรอการลงโทษ กฎหมายยังให้โอกาสผู้เคยกระทำความผิดแต่เป็นความผิดลหุโทษ หรือความผิดประมาท (ความผิดเล็กๆน้อยๆ) ผู้นั้นก็มีสิทธิได้รับสิทธิรอการลงโทษ ฉะนั้นในเรื่องการอภัยโทษในคดีเล็กๆน้อยๆที่กระทำความผิดซ้ำสองก็ควรนำมาใช้ เพราะการอภัยโทษ คือ การให้ความกรุณาและให้ความผ่อนผันให้กับผู้ต้องคำพิพากษาที่ถึงที่สุด แต่เพื่อจะให้ไม่เกิดปัญหา จึงต้องนำหลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) โดยคำนึงถึง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต อาชีพ สิ่งแวดล้อม และนิสัยของผู้กระทำความผิดมาพิจารณาการอภัยโทษเฉพาะรายและการอภัยโทษเป็นการทั่วไป เพื่อทำให้การอภัยโทษสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการอภัยโทษ

4.3 เปรียบเทียบการอภัยโทษของประเทศไทยกับการอภัยโทษของต่างประเทศ

จากการศึกษาระบบกฎหมายของแต่ละประเทศ เรื่องการอภัยโทษ ทำให้ทราบว่าการอภัยโทษนั้นเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม เมื่อนำมาวิเคราะห์ทำให้เห็นถึงความเหมือน หรือความแตกต่าง ดังนั้นเพื่อให้ทราบถึงความเหมือน หรือความแตกต่างการอภัยโทษของประเทศไทย กับประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น จึงต้องเปรียบเทียบในเรื่องของ อำนาจ รูปแบบ และผลของการอภัยโทษ

1) อำนาจในการอภัยโทษ

พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของประเทศไทยเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 191 บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ” ซึ่งพระราชอำนาจนี้มีตั้งแต่โบราณกาล และเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจอธิปไตยที่พระมหากษัตริย์ทรงไว้เพื่อความเมตตาและเพื่อความยุติธรรมแก่พสกนิกรผู้ต้องโทษ พระองค์ทรงใช้พระราชอำนาจนี้อย่างมีขอบเขตที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญทรงใช้ผ่านทางฝ่ายบริหาร เพื่อพระราชทานอภัยโทษปล่อยตัวผู้กระทำความผิดให้พ้นโทษ หรือลดโทษตามคำพิพากษา แต่มีข้อแม้ว่าผู้กระทำความผิดต้องมีคำพิพากษาของศาลถึงที่สุดแล้วเท่านั้น การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษให้กับ

ผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล หรือจะอภัยโทษให้กับผู้กระทำความผิดตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีเพื่อตราพระราชกฤษฎีกา

ประเทศอังกฤษพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ เป็นอำนาจของกษัตริย์อังกฤษที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขซึ่งมีลักษณะคล้ายกับประเทศไทย[7] แต่มีข้อที่น่าสังเกตว่า มิได้มีลักษณะที่เป็นอิสระและเด็ดขาด ดังเช่นกรณีของประเทศไทย แม้โดยทางทฤษฎีนั้นพระมหากษัตริย์อาจมีพระราชวินิจฉัยเป็นประการใดก็ได้ แต่โดยทางปฏิบัติแล้วปรากฏว่านับแต่รัชสมัยพระเจ้ายอร์ชที่ 4 เป็นต้นมา พระมหากษัตริย์มิอาจจะทรงกระทำเช่นนั้นอีกได้ ดังนั้น การพระราชทานอภัยโทษในความผิดใดๆ จึงต้องกระทำโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยใดๆ ย่อมเป็นไปตามความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงนับได้ว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ที่มีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อกระบวนการอภัยโทษของประเทศอังกฤษ

ประเทศสหรัฐอเมริกาผู้ที่ใช้อำนาจในการอภัยโทษ คือ ประธานาธิบดี ซึ่งเป็นผู้ที่ใช้อำนาจสูงสุดที่จะให้อภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา (Federal offensen) ซึ่งเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา มาตรา 2 หมวด 2 และผู้ว่าการรัฐมีสิทธิที่จะอภัยโทษให้กับผู้กระทำความผิดอาญาต่อกฎหมายมลรัฐ (States offensen) การใช้อำนาจของผู้ว่าการรัฐเป็นไปตามธรรมนูญของมลรัฐ โดยประธานาธิบดีไม่มีสิทธิที่จะอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายมลรัฐ ซึ่งจะแตกต่างจากประเทศไทย คือ หากเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายไทย พระมหากษัตริย์มีอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งจะเห็นได้ว่าอำนาจในการอภัยโทษของประเทศไทยและสหรัฐอเมริกาเป็นอำนาจที่มาจากรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด ในประเทศสหรัฐอเมริกาการอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด สามารถอภัยโทษได้ทั้งก่อน ในระหว่าง หรือภายหลังจากการพิจารณาคดี แต่สำหรับประเทศไทย ผู้ที่จะได้รับการอภัยโทษต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุด จึงมีสิทธิที่จะได้รับการอภัยโทษ

ประเทศญี่ปุ่นพระราชฐานะของในการอภัยโทษ เป็นของจักรพรรดิญี่ปุ่น ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย (from the will of the people with whom resides the sovereign power) พร้อมกันนี้ก็ได้กำหนดขอบข่ายของการใช้พระราชอำนาจให้เป็นไปโดยคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรี ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ซึ่งการใช้พระราชอำนาจดังกล่าวนี้เป็นไปอย่างมีข้อจำกัดยิ่งเหมือนกับประเทศอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษซึ่งแต่เดิมมาเป็นพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิในฐานะที่ทรงเป็นองค์อธิปัตย์ แต่ในปัจจุบันได้ถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญให้ทรงใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ

---

[7] Http://en.wikipedia.org/wiki/Pardon.

ในนามของประชาชน (on behalf of the people) ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรี โดยสมเด็จพระจักรพรรดิทรงลงนามรับรอง (Attestation) การพระราชทานอภัยโทษซึ่งคณะรัฐมนตรีนำขึ้นกราบบังคมทูลนั้น จึงจะเห็นได้ว่าบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นในการพระราชทานอภัยโทษนั้นได้ถูกจำกัดลงอย่างมาก โดยผลของรัฐธรรมนูญจนมีลักษณะที่เป็นเพียง “แบบพิธี” (ceremonial) เท่านั้น[8]

2) รูปแบบการอภัยโทษ

รูปแบบการอภัยโทษของประเทศไทยแบ่งตามลักษณะของผู้ได้รับการอภัยโทษหากพิจารณาโดยหลักทั่วไปแล้ว การอภัยโทษควรจะต้องเป็นการพิจารณาจากตัวผู้ต้องโทษเป็นการเฉพาะราย (Individualization) เท่านั้น แต่โดยที่ประเทศไทยมีสถาบันพระมหากษัตริย์มาช้านาน ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์ กับราษฎรมีลักษณะพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบ “พ่อปกครองลูก” ในสมัยสุโขทัย เป็นต้น ทำให้การอภัยโทษมีลักษณะพิเศษ โดยแต่เดิมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติ เรื่องดังกล่าวไว้ในมาตรา 191 ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ” ซึ่งเป็นบทบัญญัติถึงพระราชอำนาจในเรื่องดังกล่าวเป็นการทั่วไป แต่หากแบ่งการอภัยโทษตามลักษณะของผู้ได้รับการอภัยโทษแล้วอาจแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ

ก) การอภัยโทษเป็นเฉพาะราย (Individualization Pardon) การอภัยโทษเป็นรายบุคคลเป็นรูปแบบการอภัยโทษอย่างแท้จริง ที่เป็นไปตามหลักทั่วไปซึ่งเป็นการพิจารณาจากตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) โดยการได้รับการอภัยโทษนี้จะสนองตอบต่อวัตถุประสงค์ในการอภัยโทษ คือ การที่ผู้ต้องโทษนั้นมีความประพฤติที่ดีขึ้น และในขณะเดียวกันการอภัยโทษก็เป็นการแสดงออกถึงความเมตตาปราณีของประมุขรัฐต่อผู้ต้องโทษรายนั้นๆ ที่ได้รับการพิจารณาแล้ว

ข) การอภัยโทษเป็นการทั่วไป (General Pardon) การอภัยโทษทั่วไปอาจเป็นรูปแบบที่ไม่ตรงตามหลักทั่วไปซึ่งต้องพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) นัก แต่การอภัยโทษทั่วไปซึ่งจะเป็นการให้อภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษจำนวนมากนี้ก็เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของการอภัยโทษของไทยที่เป็นการแสดงออกถึงพระเมตตาคุณของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อราษฎรของพระองค์ในวโรกาสที่สำคัญต่างๆ เช่น การให้อภัยโทษในพิธีบรมราชาภิเษก โดยถือเป็นการทรงบำเพ็ญอภัยทานด้วย

---

[8] George M. Koshi. Op.cit. p. 106.

รูปแบบการอภัยโทษของประเทศอังกฤษแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ การพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข (Free Pardons) การพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข (Conditional Pardons) และการพระราชทานอภัยโทษลดโทษ (Remissions)

ก) การพระราชทานอภัยโทษไม่มีเงื่อนไข การพระราชทานอภัยโทษไม่มีเงื่อนไขของประเทศอังกฤษไม่เพียงแต่มีผลเป็นการหยุดการบังคับโทษเท่านั้น หากยังมีผลเป็นการลบล้างความผิดและผลต่างๆ ที่จะเกิดตามมาจากการกระทำความผิดนั้นด้วยการพระราชทานอภัยโทษในกรณีนี้มีผลให้ ผู้ได้รับพระราชทานอภัยโทษมีฐานะเสมือนบุคคลซึ่งไม่เคยกระทำความผิดมาก่อนเลย พระราชทานอภัยโทษในข้อนี้ เมื่อเทียบเคียงกับกรณีของประเทศไทยแล้วจะพบว่ามีความแตกต่างเห็นได้ชัด เพราะเหตุที่มาตรา 265 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้มีผลเป็นการหยุดบังคับโทษเท่านั้นไม่มีผลเป็นการลบล้างความผิดและผลต่างๆดังเช่นกรณีของอังกฤษ อย่างไรก็ตาม มีข้อที่น่าสังเกตว่า ผลของการพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขดังกล่าวคล้ายคลึงกับผลของนิรโทษกรรมตามกฎหมายไทยเป็นอันมาก ทั้งในส่วนของผลอันเป็นการลบล้างความผิด ตลอดฐานะของผู้ได้รับการพระราชทานอภัยโทษซึ่งเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำผิดมาก่อน

ข) การพระราชทานอภัยโทษมีเงื่อนไข การพระราชทานอภัยโทษมีเงื่อนไขของประเทศอังกฤษ คือ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการลงโทษรูปแบบหนึ่งไปสู่การลงโทษอีกรูปแบบหนึ่ง เช่น การลดโทษประหารชีวิต เป็นจำคุกตลอดชีวิต หรือกรณีผู้กระทำความผิดคนหนึ่งได้รับการยกเว้นโทษจำคุก ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าจะต้องยอมอยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าพนักงานควบคุมความประพฤติ (Probation Officer) ภายใต้ระยะเวลาอันมีกำหนดไว้ที่แน่นอน เป็นต้น ควรสังเกตว่า เฉพาะกรณีการลดโทษประหารชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิตนั้น ในกรณีของประเทศไทยไม่จัดเป็นการพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขดังกล่าว เช่นกรณีของประเทศอังกฤษ หากจัดอยู่ในประเภทของการเปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบา (Commutation) เพราะไม่มีเงื่อนไขกำหนดให้นักโทษต้องดำเนินการอย่างไรต่อไป

ค) การพระราชทานอภัยโทษลดโทษ (Remissions) การพระราชทานอภัยโทษลดโทษ คือ การลดจำนวนวันต้องโทษลงโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงประเภทของโทษใหม่ เช่น การลดโทษจำคุกจาก 12 เดือน เหลือจำคุกเพียง 8 เดือน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการพระราชทานอภัยโทษอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นการเลื่อนการลงโทษออกไป ทั้งในแง่ของการกำหนดเวลาไว้ตายตัว หรือจนกว่าจะมีคำสั่งใหม่โดยการพักการลงโทษ (Reprieve หรือ Pespite) ในทางปฏิบัติวิธีนี้จำกัดเฉพาะคดีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้เสนอให้มีการเปลี่ยนโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตเท่านั้น

รูปแบบการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกาตามที่รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา มาตรา 2 หมวด 2 และธรรมนูญของมลรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้ประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐมีอำนาจในการอภัยโทษ แก่การกระทำความผิดต่อกฎหมาย จากการศึกษาพบว่าการอภัยโทษของสหรัฐอเมริกามีการอภัยโทษ 6 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

ก) การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข (Full pardon) การอภัยโทษไม่มีเงื่อนไขนี้ เป็นการปล่อยตัวบุคคลผู้กระทำความผิดจากการลงโทษโดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ เลย ซึ่งการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขนี้ มีผลทำให้เป็นการยกเว้นผู้กระทำความผิดจากการลงโทษตามคำพิพากษาและเป็นการยกเว้นความผิดด้วย โดยคำพิพากษาที่ตัดสินลงโทษนั้นถูกยกเลิกราวกับว่าไม่เคยมีคำพิพากษานั้นมาก่อน[9] เป็นผลทำให้บุคคล ผู้กระทำความผิดทางอาญานั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ และทำให้ข้อจำกัดสิทธิต่างๆที่เป็นผลมาจากคำพิพากษาลงโทษหมดไป

ข) การอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข (Conditional pardon) การอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขนั้นจะไม่เกิดผลเป็นการยกเว้นความผิดจนกว่าผู้กระทำความผิดจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ก่อน กล่าวคือ อาจจะต้องกระทำการ หรือไม่กระทำการบางอย่างตามที่กำหนดไว้ เช่น เงื่อนไขที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องออกไปจากประเทศก่อน หรือต้องจ่ายเงินค่าปรับก่อนการอภัยโทษจึงจะมีผล แต่ถ้าผู้กระทำความผิดที่ได้รับการอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข ไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ได้ การอภัยโทษนั้นก็จะเป็นโมฆะ และอาจจะกลับไปจำคุกตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา เงื่อนไขของการอภัยโทษนั้นจะเป็นอย่างใดก็ได้เพียงแต่ไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ค) การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of Sentence) การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา เป็นรูปแบบการใช้อำนาจในการอภัยโทษอีกรูปแบบหนึ่งของประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐ การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบานี้สามารถกระทำได้ 2 กรณี คือโดยเป็นการจากโทษที่กำหนดไว้ตามคำพิพากษาเดิมให้เบาลง หรือน้อยลง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา ต่างจากการอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขในแง่ที่ว่า การอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขมีผลเป็นการยกเลิกความผิดและเป็นผลให้มีการปล่อยตัวผู้ต้องโทษ แต่การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาเป็นเพียงการลดระยะเวลาจำคุกและอาจจะไม่ทำให้ผู้ที่ได้รับการลดโทษได้รับการปล่อยตัวได้ การร้องขอเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาของผู้กระทำความผิดนั้น โดยทั่วๆ ไปจะพิจารณาคำร้องเมื่อผู้ร้องขอได้รับโทษตามคำพิพากษาไปบางส่วนแล้ว นอกจากนี้การที่จะขอเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาคำพิพากษาที่ตัดสินลงโทษผู้ยื่นคำร้องจะต้องไม่อยู่ในระหว่างกระบวนการอุทธรณ์คำพิพากษา[10]

---

[9] Htpp://www.usconstitition.net/consttop_pard.html.

[10] Htpp://www.jurist.law.pitt.edu/pardons3.html.

ง) การชะลอการลงโทษ (Reprieve) การชะลอการลงโทษ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจในการอภัยโทษของประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐอีกรูปแบบหนึ่งเช่นกัน การชะลอการลงโทษไม่ใช่วิธีการยกโทษ หรือการลดการลงโทษตามคำพิพากษาของศาลแต่มีลักษณะเป็นวีการที่จะหยุดเวลาชั่วคราวของคำพิพากษาลงโทษประหารชีวิตของผู้ที่ได้รับการชะลอการลงโทษ ซึ่งโดยปกติก็เป็นการหยุดเวลาลงในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ให้แก่ผู้ต้องโทษ[11]

จ) การยกเลิกค่าปรับและการริบทรัพย์ (Remission of and forfeitures) การยกเลิกค่าปรับและการริบทรัพย์ในบางกรณีผู้กระทำความผิดทางอาญาศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษให้จ่ายเงินค่าปรับ หรือริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดประธานาธิบดี หรือผู้ว่าการรัฐจึงมีอำนาจในการยกเลิก หรือลดค่าปรับ และมีอำนาจในการคืนทรัพย์ที่ถูกริบอันเนื่องมาจากเป็นการลงโทษในการกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งถือว่าอำนาจในการยกเลิกค่าปรับ หรือริบทรัพย์นี้เป็นรูปแบบหนึ่งของวิธีการอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา

ฉ) การอภัยโทษโดยทั่วไป (General pardon) การอภัยโทษโดยทั่วไปในประเทศสหรัฐอเมริกา ก็คือ การนิรโทษกรรม (Amnesty) นั้นเอง การนิรโทษกรรมในสหรัฐอเมริกานั้นก็คือการอภัยโทษโดยมีวัตถุประสงค์ในการที่จะเป็นการยกเลิกการกระทำความผิดที่ผ่านมาให้กับบุคคลที่กระทำความผิดอาญาในความผิดเดี่ยวกันซึ่งโดยปกติเป็นความผิดทางการเมือง เช่น การก่อการกบฏ หรือการจลาจล ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการนิรโทษกรรมหลายประการ เช่น เพื่อความปรองดองของคนในชาติ โดยที่พิจารณาแล้วเห็นว่าความผาสุกของคนในชาติสำคัญกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งจะเห็นได้ว่ารูปแบบการอภัยโทษของประเทศไทย มี 2 รูปแบบ แต่รูปแบบการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา มี 6 รูปแบบ ซึ่งหมายรวมถึงการนิรโทษกรรมด้วย ซึ่งจะมีความแตกต่างจากรูปแบบการอภัยโทษในประเทศไทย

รูปแบบการอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่นตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น (The Amnesty Law) ได้แบ่งออกเป็น 5 ประเภทดังนี้

ก) การอภัยโทษทั่วไป (General amnesty) หรือ “ไทชา” (Taisha) เป็นการอภัยโทษให้แก่กลุ่มบุคคลในความผิดประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือกลุ่มบุคคลใดกลุ่มหนึ่ง การอภัยโทษนี้มีทั้งก่อนและหลังคำพิพากษาถึงที่สุด กล่าวคือ เป็นการยกเลิกข้อกล่าวหา ที่มีต่อจำเลย และการยุติการดำเนินคดีที่มีต่อจำเลย ซึ่งถูกตัดสินลงโทษ ลักษณะของการอภัยโทษทั่วไป (จะพิจารณาตามการกระทำผิด (Crimes) และอาชญากรรม ซึ่งคำสั่งของคณะรัฐมนตรีกำหนดไว้และมีผลคือ กรณีผู้ที่การพิพากษาลงโทษถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษานั้นก็ถือว่าไม่มีผลบังคับและกรณีผู้ที่การพิพากษา

[11] Korn R. Richard and Mccorkle W. LLOYD. Op.cit. p. 602.

ลงโทษยังไม่ถึงที่สุด การดำเนินคดีจะยุติลง ยกเว้นกรณีที่คำสั่งของคณะรัฐมนตรี จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น โดยปกติการอภัยโทษเป็นการทั่วไปจะกระทำเนื่องในโอกาสสำคัญของบ้านเมือง

ข) การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Special amnesty) หรือ “โตกูชา” (Tokusha) คือการลดคำพิพากษาลงโทษของจำเลยรายใดรายหนึ่งเป็นการเฉพาะตัว เป็นการอภัยโทษแก่บุคคลซึ่งผ่านกระบวนการในการสอบสวนเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษ ตามกฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษของประเทศญี่ปุ่นนั้น “การอภัยโทษจะกระทำแก่บุคคลซึ่งระบุไว้ในกฎหมาย ตามมาตรา 4 และมาตรา 5 หลักเกณฑ์ในการอภัยโทษจะต้องพิจารณาเป็นรายบุคคลไปตามกฎหมายนั้น การอภัยโทษเป็นรายบุคคลสำหรับผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะ คำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว จะเห็นได้ว่าลักษณะของการอภัยโทษเป็นรายบุคคลจะต้องเป็นผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว จึงจะขออภัยโทษเป็นรายบุคคลได้ ซึ่งเมื่อได้รับการอภัยโทษแล้วก็จะมีผลทำให้การลงโทษตามคำพิพากษาสิ้นสุดลง การอภัยโทษดังกล่าวนี้ ยังสามารถจำแนกได้อีก 2 ประเภท คือ การอภัยโทษในโอกาสปกติ กับการอภัยโทษในโอกาสพิเศษ การอภัยโทษเป็นรายบุคคลดังกล่าวข้างต้นกระทำในรูปของคำสั่งคณะรัฐมนตรี อย่างไรก็ดีการอภัยโทษในโอกาสพิเศษมีลักษณะที่ผ่อนผันมากกว่าการอภัยโทษในโอกาสปกติ

ค) การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of punishment) หรือ “เง็กไก (Genkei) เป็นการลดโทษตามคำพิพากษาที่มีต่อจำเลย หรือการบรรเทาคำพิพากษา หรือการลดระยะเวลารับโทษตามคำพิพากษายุติชั่วคราว และการลดโทษตามคำพิพากษา ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงโทษประเภทหนึ่งไปสู่โทษอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งรุนแรงน้อยกว่าเดิม การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาจะต้องคำนึงถึงประเภทความผิด หรือระดับของโทษที่ได้รับ โดยพิจารณาประกอบกับข้อมูลเฉพาะตัวของนักโทษ ในแต่ละราย[12]

ง) การพักการลงโทษ (Reprieve) หรือ “เคอิโนะ ชิกโกะ เมนโจ” (Keino shikko Menjo) การพักการลงโทษ คือ การปลดปล่อยนักโทษจากโทษที่ได้รับ การพักการลงโทษแตกต่างจากการรอการลงโทษ ในแง่ที่ว่าจะเป็นผลให้มีการงดเว้นบังคับโทษแก่นักโทษผู้นั้นทั้งนี้ต้องพิจารณาข้อมูลเฉพาะตัวของนักโทษแต่ละรายด้วย โดยรูปแบบเดียวกับการอภัยโทษเป็นรายบุคคล การพักการลงโทษ การละเว้นโทษในการบังคับตามคำพิพากษาที่มีต่อจำเลยรายใดรายหนึ่งเป็นการเฉพาะ การพักการลงโทษมีขึ้นสำหรับผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่อยู่ระหว่างมีคำตัดสินให้ยุติการบังคับตามคำพิพากษา หรือระยะการยุติการบังคับตามคำพิพากษายังไม่สิ้นสุดลง จะขอรับการพักการลงโทษไม่ได้

---

[12]George M. Koshi. Loc.cit.

จ) การกลับคืนสิทธิ (Restoration of rights) หรือ “ฟุกเคน” (Fukken) เป็นการกลับคืนหรือฟื้นฟูสิทธิ สถานภาพซึ่งถูกเพิกถอน หรือสิ้นสุดลงตามกฎหมาย หลังจากที่อ่านคำพิพากษาลงโทษ โดยปกติบุคคลซึ่งรับโทษในทางอาญามักจะต้องสูญเสียสิทธิซึ่งมีอยู่โดยพื้นฐาน เช่น สิทธิเลือกตั้ง สิทธิในการประกอบอาชีพบางอย่าง เป็นต้น การขาดคุณสมบัติดังกล่าวอาจได้รับการเยียวยาด้วยมาตรการในการกลับคืนสิทธิ ทั้งนี้ต้องพิจารณาประเภทของความผิดประกอบกับข้อมูลเฉพาะตัวนักโทษด้วย อย่างไรก็ตามการกลับคืนสิทธิจะกระทำได้ต่อเมื่อ นักโทษนั้นได้รับโทษครบถ้วนแล้ว หรือได้รับพักการลงโทษ

3) ผลของการอภัยโทษ

ผลของการอภัยโทษในประเทศไทยเมื่อมีการพระราชทานอภัยโทษ ไม่ว่าจะเป็นการอภัยโทษเป็นการทั่วไป หรือการอภัยโทษเฉพาะรายก็ตาม การพระราชทานอภัยโทษนั้นจะมีผลทางกฎหมาย และผลอื่น ซึ่งผลทางกำหมายมีดังนี้

ก) การอภัยโทษปล่อย “ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 265 วรรค 1 บัญญัติว่า ในกรณีที่มีการอภัยโทษเด็ดขาดโดยไม่มีโดยมีเงื่อนไข ห้ามมิให้บังคับโทษนั้น ถ้าบังคับโทษไปบ้างแล้วให้หยุดทันที ถ้าเป็นโทษปรับที่ชำระแล้ว ให้คืนค่าปรับให้ไปทั้งหมด”กล่าวคือ การพระราชทานอภัยโทษปล่อยนั้นผู้ที่ได้รับการอภัยโทษไม่ต้องรับโทษตามคำพิพากษาอีกต่อไป โดยจะได้รับการปล่อยตัวเพื่อให้กลับไปใช้ชีวิตอย่างปกติสุข

ข) การอภัยโทษลดโทษ “ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 265 วรรค 2 บัญญัติว่า ถ้าการอภัยโทษเป็นแต่เพียง...หรือลดโทษ โทษที่เหลืออยู่ก็ให้บังคับไปได้” กล่าวคือ การพระราชทานอภัยโทษลดโทษ นั้นได้แก่ การพระราชทานอภัยโทษเปลี่ยนแปลงประเภทของโทษที่รุนแรงให้เบาขึ้นโดยการผ่อนคลายความตึงเครียดอันเกิดจากการลงโทษลักษณะผ่อนหนักให้เป็นเบา หรือให้รับโทษเพียงบางส่วน เช่น พระราชทานอภัยลดโทษจากโทษจำคุก 50 ปี เป็นโทษจำคุก 30 ปี หรือพระราชทานอภัยลดโทษให้เหลือกำหนดโทษจำคุก 15 ปีเป็นต้น

ค) การอภัยโทษเปลี่ยนโทษ “ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 265 วรรค 2 บัญญัติว่า ถ้าการอภัยโทษเป็นแต่เพียงเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา...โทษที่เหลืออยู่ก็ให้บังคับไปได้” กล่าวคือ การพระราชทานอภัยโทษเปลี่ยนโทษนั้นผู้ที่ได้รับการอภัยโทษ คือ ลดโทษจากประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตผลอื่นๆ

การอภัยโทษตามกฎหมายนอกจากจะมีผลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีผลในด้านอื่นๆ อีก ดังต่อไปนี้

ก) ผลต่อทะเบียนประวัติ แม้ประมวลกฎหมายวีพิจารณาความอาญา จะไม่ได้บัญญัติถึงผลต่อทะเบียนประวัติอาชญากร (Criminal Record) โดยตรงก็ตาม แต่การได้รับการอภัยโทษก็จะ

ไม่มีผลลบล้างทะเบียนประวัติอาชญากรแต่อย่างใด ซึ่งจะแตกต่างจากนิรโทษกรรม และการล้างมลทิน ดังจะเห็นได้จาก มาตรา 266 ที่กำหนดไว้ชัดเจนว่า “การอภัยโทษนั้นย่อมไม่ตัดอำนาจศาลที่จะเพิ่มโทษ หรือไม่รอการลงอาญาตามกฎหมายลักษณะอาญาว่าด้วยการกระทำผิดหลายครั้งไม่เข็ดหลาบ หรือว่าด้วยรอการลงอาญา

ข) ผลต่อการเพิ่มโทษในคดีอื่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 266 บัญญัติว่า “เมื่อผู้ได้รับพระราชทานอภัยโทษเนื่องจากการกระทำความผิดอย่างหนึ่งถูกฟ้องว่ากระทำความผิดอีกอย่างหนึ่ง การอภัยโทษนั้นย่อมไม่ตัดอำนาจศาลที่จะเพิ่มโทษ หรือหรือไม่รอการลงอาญาตามกฎหมายลักษณะอาญาว่าด้วยการกระทำผิดหลายครั้งไม่เข็ดหลาบ หรือว่าด้วยรอการลงอาญา”

ค) ผลต่อคดีแพ่งเนื่องจากคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 265 วรรค 3 บัญญัติว่า “แต่การได้รับพระราชทานอภัยโทษ ไม่เป็นเหตุให้ผู้รับพ้นความผิดในการต้องคืน หรือใช้ราคาทรัพย์ หรือค่าทดแทนตามคำพิพากษา”

ผลของการอภัยโทษในประเทศอังกฤษในรูปแบบการอภัยโทษ 3 รูปแบบมีผลการอภัยโทษ ดังนี้ กล่าวคือ ผลของการพระราชทานอภัยโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้แก่ พระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขนั้น นอกจากผู้ต้องโทษจะได้นับการปล่อยตัวพ้นโทษแล้ว ยังทำให้ผู้นั้นพ้นจากสภาพที่น่าอับอาย (Infamy) ข้อห้ามข้อจำกัดสิทธิ (Disqualification) หรือการประณาม (Obloquy) ทั้งปวงที่เป็นผลตามมาเมื่อคำพิพากษาถึงที่สุด การพระราชทานอภัยโทษทำให้บุคคลนั้นเป็นเสมือนบุคคลใหม่ และมีอำนาจที่จะฟ้องหมิ่นประมาท แก่ผู้สบประมาทตนว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษา[13] นอกจากนั้นในบางกรณีอาจจะต้องมีการจ่ายเงินค่าทดแทนให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลซึ่งต้องรับโทษจำคุกอันเป็นผลมาจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม (Miscarriage of justice) เมื่อนำผลของการพระราชทานอภัยโทษดังกล่าวนั้นมาเปรียบเทียบกับประเทศไทยจะพบว่า การพระราชทานอภัยโทษจะมีผลเป็นการหยุดบังคับโทษเท่านั้น มิได้ทำให้พ้นจากสภาพที่น่าอับอาย ข้อห้าม ข้อจำกัดสิทธิ หรือเป็นเสมือนบุคคลใหม่แต่ประการใด

ผลของการอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาในรูปแบบการอภัยโทษ 6 รูปแบบมีผลการอภัยโทษ ดังนี้

ก) การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข (Full pardon)จะเป็นผลทำให้ปลดเปลื้องทั้งการลงโทษที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำความผิดและปลดเปลื้องจากความผิด ของผู้ที่ได้รับการอภัยโทษด้วย ในเรื่องผลของการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขนี้ ผู้พิพากษาได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า

---

[13] Lord Simonds. Op.cit. p. 244.

การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขนั้น นอกจากจะทำให้ปลดเปลื้องการลงโทษที่กำหนดไว้อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดแล้ว และยังมีผลเป็นการปลดเปลื้องความผิดของผู้ที่ได้รับการอภัยโทษด้วย รวมทั้งยังมีผลทำให้เป็นการลบรอยมลทินของการกระทำความผิดออกจากตัวผู้ที่ได้รับการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข ดังนั้นในสายตาของกฎหมาย ผู้ที่ได้รับการอภัยโทษเปรียบเสมือนผู้บริสุทธิ์ ราวกับว่า เขาไม่เคยกระทำความผิดมาก่อนเลย

ข) การอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข (Conditional pardon) นั้นจะมีผลในทางกฎหมายทำให้ได้รับการยกโทษและการยกเลิกความผิดแต่ไม่เป็นผลทำให้คืนสิทธิความเป็นพลเมือง หรือการไร้ความสามารถทางกฎหมายกลับคืนมา นอกจากนั้นถ้าผู้กระทำความผิดที่ได้รับการอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข บุคคลนั้นอาจจะถูกเพิกถอนการอภัยโทษได้ และต้องกลับไปรับโทษตามคำพิพากษาที่เหลือต่อไป

ค) การลดโทษลงหรือเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of Sentence)ผลของการลดโทษตามคำพิพากษาลงหรือเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลดโทษจำคุกให้มีระยะเวลาการจำคุกน้อยลง หรือเปลี่ยนจากโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตเท่านั้น แต่การอภัยโทษโดยการลดโทษดังกล่าวนี้ไม่ได้มีผลเป็นการยกเว้นความผิดให้แก่ผู้ที่ได้รับการอภัยโทษเหมือนอย่างกรณีการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข

ง) การชะลอการลงโทษ (Reprieve) ผลของกระได้รับการอภัยโทษโดยการชะลอการลงโทษนั้น จะไม่มีผลเป็นการยกเว้นโทษหรือยกเว้นความผิด แต่เป็นเพียงการหยุด หรือพักการลงโทษชั่วคราว หรือเป็นการเลื่อนเวลาการลงโทษออกไปในช่วงระยะเวลาสั้นๆ

จ) การยกเลิกค่าปรับหรือการถูกริบทรัพย์ (Remission of and forfeitures) ผลของการอภัยโทษโดยการยกเลิกค่าปรับหรือการถูกริบทรัพย์นั้น คือ ผู้กระทำความผิดไม่ต้องจ่ายค่าปรับตามคำพิพากษาลงโทษ หรือได้คืนสิ่งที่ถูกริบทรัพย์ไป แต่ไม่ได้มีผลเป็นการยกเว้นความผิด

ฉ) การอภัยโทษโดยทั่วไป (General pardon) ในสหรัฐอเมริกานั้น การอภัยโทษโดยทั่วไป (เหมือนกับนิรโทษกรรมของประเทศไทย) ผลทางกฎหมายก็มีผลเช่นเดียวกับการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขโดย มีผลเป็นการยกเว้นโทษ และยกเว้นความผิด รวมทั้งเป็นการคืนสิทธิต่างๆ ที่สูญเสียไป ดังนั้นจึงถือเสมือนว่าผู้กระทำความผิดไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน

จะเห็นได้ว่าเฉพาะแต่การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข กับการอภัยโทษโดยทั่วไปเท่านั้นที่จะเป็นผลเป็นการยกเว้นโทษและยกเว้นความรับผิด รวมทั้งคืนสิทธิที่สูญเสียไป แต่ก็มีวัตถุประสงค์ในการใช้แตกต่างกันออกไป สิ่งจะมีความคล้ายคลึงกับการนิรโทษกรรมของประเทศไทย

ผลของการอภัยโทษในประเทศญี่ปุ่นในรูปแบบการอภัยโทษ 6 รูปแบบมีผลการอภัยโทษ ดังนี้

ก) การอภัยโทษเป็นการทั่วไป (General amnesty) หรือ “ไทชา” (Taisha) มีผลเป็นการลบล้างผลของคำพิพากษาซึ่งให้ลงโทษให้หมดสิ้นไป กล่าวอีกในหนึ่งก็คือ ผู้ได้รับการอภัยโทษเป็นการทั่วไปจะมีฐานะเสมือน ผู้ไม่เคยกระทำผิดมาก่อน และมีผลให้ผู้ได้รับการอภัยโทษได้รับการปล่อยตัวไปทันที ในกรณีที่ผู้ได้รับการอภัยโทษอยู่ในระหว่างการสอบสวนตำรวจจะต้องดำเนินการระงับการสอบสวนในความผิดนั้นด้วย การอภัยโทษทั่วไป มีผลดังต่อไปนี้ ยกเว้นกรณี ที่คำสั่งของคณะรัฐมนตรีจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น คือ กรณีผู้ที่การพิพากษาลงโทษถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษานั้น ก็ถือว่าไม่มีผลบังคับและกรณีผู้ที่การพิพากษาลงโทษยังไม่ถึงที่สุด การดำเนินคดีจะยุติลง จะเห็นได้ว่ากฎหมายมีการกำหนดข้อยกเว้นไว้ให้คณะรัฐมนตรี มีอำนาจจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นได้ อย่างไรก็ตาม ผลของการอภัยโทษไม่ย้อนไปถึงการกระทำก่อนหน้านั้น กล่าวคือ ไม่ทำให้ผู้ถูกลงโทษที่ได้รับอภัยโทษไปแล้วกลับคืน หรือก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องใดๆอนึ่ง หากเป็นการอภัยโทษทั่วไปก่อนมีคำพิพากษาจะเป็นผลให้สิทธิฟ้องร้องผู้กระทำผิดระงับไป

ข) การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Special amnesty) หรือ “โตกูชา” (Tokusha) มีผลเป็นการลบล้างคำพิพากษาเช่นเดียวกับการอภัยโทษเป็นการทั่วไป และมีผลให้ผู้ได้รับการอภัยโทษจะมีฐานะเสมือน ผู้ไม่เคยกระทำผิดมาก่อน การอภัยโทษเป็นรายบุคคลจะมีผลทำให้การลงโทษตามคำพิพากษาสิ้นสุดลง

ค) การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of punishment) หรือ “เง็กไก (Genkei) นั้นนอกจากจะมีผลเป็นการบรรเทาโทษแล้ว ยังมีผลเป็นการตัดทอนระยะเวลาของการรอการลงโทษให้สั้นกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมาย การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา โดยคำสั่งของคณะรัฐมนตรีถือว่าเป็นการลดโทษตามคำพิพากษา เว้นแต่ว่าคำสั่งดังกล่าวจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น การให้การเปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบาตามคำพิพากษาให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใดเป็นการเฉพาะ ถือว่าเป็นการลดโทษตามคำพิพากษา หรือการบังคับตามคำพิพากษา อย่างไรก็ตาม ให้ผู้ที่อยู่ระหว่างมีคำตัดสินให้ยุติการบังคับตามคำพิพากษา หรือระยะเวลาการยุติการบังคับตามคำพิพากษายังไม่สิ้นสุดลง บุคคลผู้นั้นจะได้รับเพียงการลดโทษตามคำพิพากษา และระยะเวลาของการยุติการบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าวก็จะลดลง

ง. การพักการลงโทษ (Reprieve) หรือ “เคอิโนะ ชิกโกะ เมนโจ” (Keino shikko Menjo) การพักการลงโทษแตกต่างจากการรอการลงโทษ ในแง่ที่ว่าจะเป็นผลให้มีการงดเว้นบังคับโทษแก่นักโทษผู้นั้นทั้งนี้ต้องพิจารณาข้อมูลเฉพาะตัวของนักโทษแต่ละรายด้วย โดยรูปแบบเดียวกับการอภัยโทษเป็นรายบุคคล การพักการลงโทษ การละเว้นโทษในการบังคับตามคำพิพากษา

ที่มีต่อจำเลยรายใดรายหนึ่งเป็นการเฉพาะผลของการพักการลงโทษมีขึ้นสำหรับผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่อยู่ระหว่างมีคำตัดสินให้ยุติการบังคับตามคำพิพากษา หรือระยะการยุติการบังคับตามคำพิพากษายังไม่สิ้นสุดลง จะขอรับการพักการลงโทษไม่ได้

จ) การกลับคืนสิทธิ (Restoration of rights) หรือ “ฟุกเคน” (Fukken) เป็นการกลับคืนสิทธิมีผลในการฟื้นฟูความสามารถ การกลับคืนสิทธิ หรือสิทธิพิเศษอาจเป็นการฟื้นฟูความสามารถประเภทหนึ่งประเภทใดเป็นการเฉพาะได้การกลับคืนสิทธิ มีผลคืนสิทธิให้กับความสามารถที่ต้องสูญเสียไป หรือสิ้นสุดลงอันเนื่องมาจากการพิพากษาลงโทษ ทั้งนี้ เงื่อนไขที่จำเป็นต้องเป็นไปตามคำสั่งของคณะรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่การบังคับตามคำพิพากษายังไม่ถึงที่สุด หรือไม่เคยได้รับการพักการลงโทษมาก่อน จะไม่ได้รับการกลับคืนสิทธิและสิทธิพิเศษ

4.4 วิเคราะห์หลักเกณฑ์การพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization)

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกขั้นตอน กล่าวคือ พนักงานสอบสวน พนักงานควบคุมประพฤติ ศาลพิจารณาพิพากษา และนักทัณฑวิทยา เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ หากพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคลจะเป็นประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างมาก

ซึ่งในประเทศไทยนั้นการอภัยโทษเมื่อแบ่งการอภัยโทษตามลักษณะของผู้ได้รับการอภัยโทษ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การอภัยโทษเฉพาะรายและการอภัยโทษเป็นการทั่วไป การอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดเฉพาะราย ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยผู้กระทำผิดทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงหลักการที่แท้จริงของวัตถุประสงค์ของการอภัยโทษ ที่คำนึงถึงความประพฤติที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นมาตรการในการส่งเสริม หรือให้กำลังใจผู้ต้องโทษให้กลับตัวเป็นคนดี และกลับคืนสู่การใช้ชีวิตได้ตามปกติสุข ส่วนการอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำผิดเป็นการทั่วไป การอภัยโทษนี้ จะมีการตราพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ ตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีในโอกาสที่มีเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมืองเป็นคราวๆไป แต่การอภัยโทษเป็นการทั่วไปอาจเป็นรูปแบบที่ไม่ตรงตามหลักทั่วไปในการอภัยโทษนัก เพราะมิได้พิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) อย่างแท้จริง แต่การอภัยโทษเป็นการทั่วไปเกิดจากจารีตประเพณีที่ยาวนานมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่แสดงออกถึงพระเมตตาคุณของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อราษฎร

ดังนั้นการอภัยโทษในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นการอภัยโทษเป็นการทั่วไป หรือการอภัยโทษเฉพาะราย หากนำหลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคลมาใช้ในการอภัยโทษใน

ไทย จะทำให้มีการพิจารณาผู้ที่จะได้รับการอภัยโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด กล่าวคือว่า ผู้กระทำความผิดคนใดที่สมควรได้รับการอภัยโทษนั้นต้องเป็นผู้ที่กลับตัวเป็นคนดี และสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติสุขและไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก โดยพิจารณาถึงความจริงที่ว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการรับผิดชอบ เนื่องจากบุคลิกของคนเรา ถ้าพิจารณารายละเอียดแยกลงไปจะมีเอกลักษณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวที่สำคัญ ซึ่งคุณสมบัติที่คงที่ ทำให้บุคคลแสดงออกในสถานการณ์ อุปนิสัยเกี่ยวกับนิสัยนั้นจะเป็นแนวทางให้เราทราบถึงพฤติกรรมของบุคคล เพื่อจะนำมาประกอบการพิจารณาการอภัยโทษ โดยจะต้องศึกษาบุคลิกภาพของบุคคลจะต้องรู้ภูมิหลังและลักษณะนิสัยควบคู่กันไป การสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิดโดยการรวบรวมจากคำให้การของผู้กระทำผิด จากพยานบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน หรือเพื่อนร่วมงานของผู้กระทำผิด ตรวจสอบพยานเอกสารต่างๆ เช่น ประวัติอาชญากรรม การศึกษา ประวัติการทำงาน และความประพฤติ โดยจัดทำรวบรวมประวัติเป็นรายบุคคลเพื่อพิจารณาในการอภัยโทษผู้กระทำความผิดโดยมีหัวข้อรายงานที่สำคัญ ดังนี้ คือ

1) อายุ

ผู้กระทำความผิดที่มีอายุน้อย ยังไม่มีวุฒิภาวะและความรู้สึกผิดชอบชั่วดีมักกระทำการต่างๆ ตามอำเภอใจ หรือด้วยความคึกคะนอง หรือขาดความยั้งคิดชั่วขณะ ศาลมีแนวโน้มที่จะให้โอกาสกลับตัวเป็นพลเมืองดี

2) ประวัติ

ประวัติของผู้กระทำผิด ตามประมวลกำหมายอาญา มาตรา 56 น่าจะหมายถึง ประวัติส่วนตัวและภูมิหลังของผู้กระทำผิด เช่นเป็นผู้ประวัติการครองตนดี ประวัติการทำงานไม่เสียหาย หรือมีประวัติดีเด่นในหน้าที่ราชการ เป็นผู้ทำประโยชน์ให้แก่สังคม เป็นต้น ผู้กระทำผิดมีประวัติดีก็มีโอกาสได้รับการอภัยโทษ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ผู้กระทำความผิดจะมีประวัติดี เคยทำคุณงามความดีมาก่อน หากก่อในคดีที่มีความร้ายแรง ก็สมควรที่จะไม่อภัยโทษ

3) ความประพฤติ

ความประพฤติของผู้กระทำความผิด หมายถึง การปฏิบัติตัวเป็นปกติ ทั้งในอดีตและปัจจุบันของผู้กระทำความผิด ที่มีความประพฤติที่ดีขึ้น และหากได้รับการอภัยโทษก็จะไม่เป็นอันตรายต่อสังคม หรือจะหวนกลับไปกระทำความผิดอีก

4) สติปัญญา

สติปัญญาของผู้กระทำความผิด หมายถึง การที่ผู้กระทำผิดได้กระทำผิดเพราะความโง่เขลาเบาปัญญา หรือความไม่รู้เท่าทัน หรือความเชื่องมง่ายในสิ่งที่ไม่ควรเชื่อ เป็นต้น กรณีดังกล่าวก็อาจเป็นเหตุผลที่จะได้รับการอภัยโทษ

5) สุขภาพ

จะสืบเสาะในเรื่องสุขภาพของผู้กระทำความผิด เนื่องจากผู้กระทำผิดพิการ หรือสุขภาพไม่สมบูรณ์ เช่นเจ็บป่วย มีโรคประจำตัว ซึ่งการตรวจสุขภาพของผู้กระทำผิดจะทำให้ทราบว่าผู้กระทำผิดอ้างความเจ็บป่วยของร่างกายเพื่อขอรับการอภัยโทษ จึงต้องให้แพทย์ตรวจสอบให้ชัดเจน

6) การศึกษาอบรม

การศึกษาอบรมของผู้กระทำผิด หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้กระทำผิด เพื่อทำประวัติ และสืบเสาะประวัติการศึกษาว่ามีการศึกษาระดับใด กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่หรือไม่

7) ภาวะแห่งจิต

ภาวะแห่งจิตของผู้กระทำความผิดหมายถึง ผู้มีจิตบกพร่อง ฟั่นเฟือน ขาดสติยับยั้งจึงกระทำความผิด เหตุผลที่ก็จะนำมาพิจารณาในการอภัยโทษ การตรวจสอบภาวะแห่งจิต แม้ว่าโดยทฤษฎีการตรวจสอบภาวะแห่งจิต หมายถึง ตรวจวินิจฉัยสภาพจิตใจของบุคคล อันประกอบไปด้วยอารมณ์ทั้งในภาวะปกติ และปรับอารมณ์ในภาวะที่บุคคลต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์ต่างๆ คุณลักษณะทางจิตใจ ต่าง เช่น ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ บางประการที่มีอิทธิพลต่อสภาพจิตใจของบุคคลทำให้เกิดบุคลิกภาพ การตรวจสภาพแห่งจิต ก็เพื่อ สามารถแสวงหาข้อเท็จจริง สุขภาพร่างกาย และภาวะแห่งจิตของผู้กระทำผิด

8) สิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมนี้หมายถึง สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะเป็นผู้คนที่เข้าไปเกี่ยวข้อง หรือต้องเข้าไปเกี่ยว ณ สถานที่ใด อาจเป็นสาเหตุให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำได้หลังได้รับการอภัยโทษ

9) นิสัย

ต้องทำการสืบเสาะนิสัยของผู้กระทำผิด ว่ามีนิสัยอย่างไร สมควรได้รับการอภัยโทษหรือไม่ นิสัยของผู้กระทำผิด น่าจะหมายถึง ความประพฤติของผู้กระทำผิดที่เคยปฏิบัติจนชิน เช่น นิสัยลักขโมย นิสัยค้ายาเสพติด หากได้รับการอภัยโทษ ก็มีเหตุผลอันเชื่อว่าบุคคลดังกล่าวจะกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

10) สภาพความผิด

สภาพความผิด หมายถึงมูลเหตุแห่งการกระทำความผิด พฤติการณ์ในการกระทำความผิด และแลของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น ทั้งต่อผู้เสียหาย และต่อสังคมโดยรวมสภาพความผิดเป็นข้อเท็จจริงที่สำคัญในการพิจารณาการอภัยโทษ

11) เหตุอื่นอันควรปราณี

เหตุอื่นอันควรปราณีของผู้กระทำผิด หมายถึง เหตุอื่นนอกเหลือจากที่กล่าวมา ซึ่งมีความหมายอย่างกว้าง เพื่อใช้ดุลพินิจในการพิจารณาการอภัยโทษโดยอาศัยเหตุผลอื่นๆ ที่เกี่ยวลักษณะเฉพาะของผู้กระทำผิด

ดังนั้นหลักการอภัยโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลสรุปได้ว่า การอภัยโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลนั้น จะต้องศึกษาบุคลิกภาพของบุคคล ภูมิหลัง และลักษณะนิสัยแล้วจะต้องมีการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดหรือจำเลย ซึ่งเป็นสาระสำคัญที่ไม่อาจแยกจากการพิจารณาผู้ที่สมควรได้รับการอภัยโทษ เนื่องจากประวัติของผู้กระทำความผิด พฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาการอภัยโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดตามหลัก Individualizationโดยการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องกระทำอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ทราบถึงประวัติและเหตุการณ์แวดล้อม พฤติกรรมของผู้กระทำผิด ก็เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดความเป็นธรรมในการอภัยโทษ ทั้งนี้ต้องอาศัยสภาวะทางสังคมและบุคลิกภาพลักษณะของผู้กระทำผิดมาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมและเป็นธรรม เพื่อให้ผู้ที่ได้รับการอภัยโทษกลับตนเป็นคนดี และกลับคืนสู่สังคมได้ ตัวบุคคลผู้กระทำความผิด ซึ่งยังมีบุคคลหลายประเภทที่ควรจะได้รับการลดโทษ หรือไม่ต้องรับโทษเลย การอภัยโทษนี้จะมีจุดมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดโดยตรงที่มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีภายหลังต้องคำพิพากษาของศาล หาได้ต้องการให้มีผลถึงบุคคลอื่นไม่ หลักการอภัยโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลนี้ จะพิจารณาจากพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง นิสัยของผู้กระทำผิดในทางที่ดีขึ้น เพื่อให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับการอภัยโทษสามารถกลับตนเป็นพลเมืองที่ดีและกลับคืนสู่สังคมได้ เพราะการอภัยโทษ ในบางครั้งก็ไม่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด เพราะเขายังมีพฤติกรรมที่ชั่วร้าย และพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดไม่มีประพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงในทางดีขึ้น การอภัยโทษในบางครั้งบุคคลที่มีความพฤติชั่วร้ายกลับได้รับการอภัยโทษโดยมิได้ดูพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล ก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดกลับไปกระทำความผิดซ้ำและจะเป็นปัญหาต่อสังคมได้ จึงต้องมีหลักการในการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) อย่างจริงจัง และจากการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่ามีการพิจารณาเกี่ยวกับการอภัยโทษโดยดูพฤติกรรม อุปนิสัย ความมีชื่อเสียง

ความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของผู้กระทำความผิดภายหลังการพิพากษาลงโทษซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้จะแสดงให้เห็นเกี่ยวกับการฟื้นฟูตนเองและมีคุณค่าที่จะได้รับการอภัยโทษ[14]

ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการอภัยโทษไม่ว่าจะเป็นการอภัยโทษเป็นการทั่วไป และการอภัยโทษเฉพาะราย ต้องนำหลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) ในส่วนที่เป็นอัตถวิสัยของผู้กระทำความผิดมาพิจารณาเพื่ออภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด

4.5 วิเคราะห์นโยบายทางอาญาในการอภัยโทษให้กับผู้ต้องโทษ

นโยบายทางอาญา (Criminal Policy) เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดทั้งในระดับระหว่างประเทศและระดับชาติ โดยนโยบายทางอาญา เป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาที่ว่าควรบัญญัติกฎหมายอย่างไรจะถูกต้องกับเหตุผลที่สุดโดยการพิจารณากฎหมายอาญาในแง่ที่ว่ากฎหมายอาญาควรเป็นอย่างไร[15] นโยบายทางอาญา เป็นวิธีการกำหนดวิธีการป้องกันอาชญากรรมโดยกระบวนการทางนิติบัญญัติ ทั้งในกฎหมายสารบัญญัติและสบัญญัติ เพื่อลงโทษแก่ผู้กระทำผิดและนโยบายทางอาญานี้นับว่าเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำความผิดอาญา และการอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด

นโยบายทางอาญาในการพระราชทานอภัยโทษนั้น ฝ่ายบริหารเป็นผู้กำหนดที่จะให้อภัยโทษ หรือไม่ให้อภัยโทษในความผิดประเภทใด ซึ่งนโยบายทางอาญาจะแปรผันตามยุคสมัย กล่าวคือ ในปีพุทธศักราช 2522 มีพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ ในมาตรา 6 ในความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ และกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ และคดียาเสพย์ติดนั้น หากบุคคลดังกล่าวกระทำความผิดฐานจะไม่ได้รับการอภัยโทษ แต่ปัจจุบันนั้นฝ่ายบริหารได้กำหนดนโยบายให้อภัยโทษในคดีความผิดฐานยาเสพย์ติด คือ ผู้ที่ต้องโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกไม่เกินแปดปี ในความผิดฐาน ผลิต นำเข้า หรือส่งออก หรือผลิต นำเข้า หรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่าย หรือมีไว้ในความครอบครองเพื่อจำหน่ายตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพย์ติดให้โทษมีสิทธิที่จะได้รับการพระราชทานอภัยโทษ แต่หากผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเกินแปดปี ในความผิดฐาน ผลิต นำเข้า หรือส่งออก หรือผลิต นำเข้า หรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่าย หรือมีไว้ในความครอบครองเพื่อจำหน่ายตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพย์ติดให้โทษไม่มีสิทธิได้รับการ

---

[14] อุมาพร สิทธิบูรณา. (2549). *การอภัยโทษในประเทศไทย: ศึกษากรณีการศึกษาการอภัยโทษเป็นการทั่วไป*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 142.

[15] อนิรุทธ์ ทรงจันทร์แก้ว. เล่มเดิม. หน้า 38.

พระราชทานอภัยโทษ ซึ่งคดีดังกล่าวนั้นมุ่งปราบปรามให้หมดไปจากสังคมไทย เพราะเป็นคดีที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน เศรษฐกิจ และสังคมให้ได้รับความเดือดร้อน ซึ่งเป็นคดีที่ร้ายแรงคดีหนึ่งสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องขจัด ลดปริมาณให้น้อยลง หรือให้หมดไปจากสังคมไทย ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่า กรณีคดียาเสพย์ติดหากเป็นผู้ผลิต นำเข้า หรือส่งออก หรือผลิต นำเข้า หรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่าย หรือมีไว้ในความครอบครองเพื่อจำหน่ายไม่ว่าจะมีปริมาณมากน้อยเพียงใด ผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาที่ถึงที่สุดผู้นั้นรัฐควรกำหนดนโยบายไม่ให้ได้รับการพระราชทานอภัยโทษ เพราะรัฐมุ่งจะปราบปรามคดียาเสพย์ติดให้หมดไปแต่รัฐกลับมีนโยบายในการอภัยโทษในคดียาเสพย์ติด ทำให้ไม่สอดคล้องกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพย์ติด แต่สำหรับความผิดเล็กๆ น้อยๆ ที่กระทำซ้ำ รัฐมีนโยบายไม่ให้ผู้นั้นได้รับการอภัยโทษ ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า การกระทำดังกล่าวผู้กระทำความผิด ไม่ได้มีจิตใจที่ชั่วร้ายและเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรง ผู้กระทำความผิดจึงสมควรได้รับการอภัยโทษ ซึ่งรัฐได้มีนโยบายไม่ได้อภัยโทษในความผิดดังกล่าวแต่ในขณะเดียวกันรัฐกับให้อภัยโทษในความผิดที่มีความร้ายแรงเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้วหรือไม่ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าว่านโยบายการอภัยโทษของรัฐในความผิดฐานค้ายาเสพย์ติดที่ออกมามีความบกพร่องและมีความผิดพลาด แต่หากจะไม่ให้อภัยโทษในความผิด กรณีคดียาเสพย์ติดไม่ว่าเป็นผู้ผลิต นำเข้า หรือส่งออก หรือผลิต นำเข้า หรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่าย หรือมีไว้ในความครอบครองเพื่อจำหน่ายไม่ว่าจะมีปริมาณมากน้อยเพียงใดก็จะขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่คุมครองศักดิ์ศรีของมนุษย์ให้ได้รับการเคารพและความเสมอภาค เสรีภาพ อิสรภาพในชีวิตและร่างกายตามธรรมชาติของมนุษย์และเป็นสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติตามหลักสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติคุ้มครอง ว่าจะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้ หรือจะเลือกปฏิบัติแก่ผู้ต้องโทษมิได้ ดังนั้นหากจะให้อภัยโทษในความผิดฐานดังกล่าว ต้องนำหลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) มาพิจารณาให้อภัยโทษกับผู้ต้องโทษในความผิดฐานดังกล่าวอย่างจริงจังและเข็มงวดกว่าความผิดฐานอื่น เพื่อจะให้การอภัยโทษบรรลุวัตถุประสงค์ของการอภัยโทษที่แท้จริง และเพื่อให้ผู้ต้องโทษที่ได้รับการอภัยโทษกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ปกติสุขและไม่เป็นปัญหาสู่สังคม

บทที่ 5
บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการอภัยโทษพบว่า การอภัยโทษเป็นวิธีการสำคัญวิธีหนึ่งที่รัฐใช้เป็นวิธีการเพื่อแก้ไข ฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพื่อให้โอกาสแก้ผู้กระทำความผิดที่สามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ก่อนครบกำหนดระยะเวลา และกลับคืนสู่สังคมได้เร็วขึ้น นอกจากนี้การอภัยโทษยังถูกนำไปใช้ในวัตถุประสงค์อื่นอีกด้วย เช่น การใช้เพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ใช้เพื่อแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม หรือบรรเทาความรุนแรงของการลงโทษตามคำพิพากษาของศาล

5.1 บทสรุป

จากที่ได้ศึกษาถึงทฤษฎีการลงโทษ พบว่า แนวความคิดและทฤษฎีการลงโทษเป็นของนักอาชญาวิทยา การลงโทษตามกฎหมายอาญานั้น ได้มีทฤษฎี 5 ทฤษฎี กล่าวคือ แนวคิด ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้น (Retribution) คือ การลงโทษเป็นไปเพื่อเป็นการแก้แค้นสำหรับผู้กระทำความผิดที่ได้กระทำผิดลงโดยจะได้รับผลแห่งการกระทำนั้นให้สาสมกับการกระทำความผิดที่ตนได้กระทำ แนวคิดทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence) คือ เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างเข็ดหลาบ เพื่อผู้กระทำความผิดจะไม่กลับไปกระทำความผิดอีกและเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง แนวคิดทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation) คือ แนวคิดที่เห็นว่าการลงโทษที่รุนแรงไม่สามารถช่วยเหลือผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีได้ หากการลงโทษสามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยการฝึกอบรม ให้การศึกษา เป็นต้น ก็สามารถช่วยฟื้นฟูไม่ให้ผู้กระทำความผิดกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกก็จะทำให้เขาสำนึกและกลับตัวเป็นคนดีเมื่อพ้นโทษ แนวคิดทฤษฎีการลงโทษเพื่อตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Removal from society) คือ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตรายไม่ให้อยู่ในสังคมและให้สังคมปลอดจากอาชญากรรมโดยใช้วิธีการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต และแนวคิดทฤษฎีการลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายรวม (Integration) คือ แนวคิดตั้งแต่หนึ่งแนวคิดขึ้นไป แนวคิดนี้ก็เป็นการนำแนวคิดตั้งแต่สองแนวคิดที่มีความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ก็เพื่อการลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องกระทำในลักษณะที่จะ

ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมได้อย่างเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตาม หากนำหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลมาลงโทษผู้กระทำความผิด จะทำให้เกิดประโยชน์กับตัวผู้กระทำความผิด กล่าวคือ หากทราบข้อเท็จจริง พฤติกรรมของผู้กระทำความผิด ศาลก็สามารถใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษได้ อันเป็นประโยชน์ต่อศาลในการพิพากษากำหนดโทษผู้กระทำผิดให้เหมาะสมและเป็นธรรม หากมีการกำหนดโทษให้เหมาะสมก็จะทำให้ผู้กระทำผิดสามารถปรับปรุง แก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิด เพื่อให้เขากลับตัวเป็นคนดี และกลับคืนสู่สังคมได้ หากเรานำหลักการพิจารณาการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลมาใช้กับผู้กระทำความผิด จะทำให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

แนวคิดและทฤษฎีการอภัยโทษเป็นวิธีที่แสดงถึงความเมตตากรุณาปราณีของพระมหากษัตริย์ หรือประมุขของรัฐที่จะใช้อำนาจอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดทางอาญา โดยจะพบเห็นได้ในหลายๆประเทศ ซึ่งแนวความคิดนี้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณโดยมีมาพร้อมกับแนวความคิดของการลงโทษ โดยแต่ละประเทศจะมีวิวัฒนาการที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติ แม้จะมีความแตกต่างในเรื่องของวิวัฒนาการแต่สิ่งที่เหมือนกัน คือ สิ่งที่แสดงให้เห็นพระเมตตากรุณาของพระมหากษัตริย์ หรือประมุขของรัฐ และเพื่อให้โอกาสแก้ผู้ที่กระทำความผิดได้รับการปล่อยตัว หรือลดโทษก่อนครบกำหนดระยะเวลาตามคำพิพากษา

ในต่างประเทศที่มีการอภัยโทษ เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น กล่าวคือ ประเทศอังกฤษมีหลักการอภัยโทษที่ยาวนาน สำหรับขอบข่ายของการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษในยุคแรกนั้นเป็นไปอย่างกว้างขวางยิ่ง ซึ่งการพระราชทานอภัยโทษให้แก่บุคคลที่กระทำผิดให้ไม่ต้องรับโทษในทางอาญา เช่น การทำให้คนตายโดยอุบัติเหตุ (by misadventure) หรือการฆ่าคนโดยเจตนาในการป้องกันตนเอง (self-defence) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผลของความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐสภาอังกฤษในช่วงศตวรรษที่ 17 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคต้นของราชวงศ์สจ๊วตนั้น ได้ก็ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นอย่างมาก ขอบข่ายของการใช้พระราชอำนาจที่เคยเป็นไปอย่างกว้างขวางได้ถูกจำกัดลง มีการกำหนดความผิดที่ไม่อยู่ในข่ายที่จะได้รับการพระราชทานอภัยโทษ นับแต่รัชสมัยพระเจ้ายอร์ชที่ 4 เป็นต้นมา พระมหากษัตริย์มิอาจจะทรงกระทำเช่นนั้นอีกได้ ดังนั้น การพระราชทานอภัยโทษในความผิดใดๆ จึงต้องกระทำโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยใดๆ ย่อมเป็นไปตามความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงนับได้ว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ที่มีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อกระบวนการอภัยโทษของประเทศอังกฤษมีข้อที่น่าสังเกตว่ามิได้มีลักษณะที่เป็นอิสระและเด็ดขาดดังเช่นกรณีของไทย

กล่าวคืออำนาจในการพระราชทานอภัยโทษในประเทศอังกฤษในปัจจุบันเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ แต่จะกระทำโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย แต่มีข้อที่น่าสังเกตว่า มิได้มีลักษณะเด็ดขาด ดังเช่นกรณีของประเทศไทย แม้ทางทฤษฎีนั้นพระมหากษัตริย์ของประเทศอังกฤษ อาจจะมีพระบรมวินิจฉัยประการใดแล้ว ในทางปฏิบัติปรากฏว่านับแต่รัฐสมัยพระเจ้ายอร์ชที่ 4 เป็นต้นมา พระมหากษัตริย์มิอาจจะทรงกระทำเช่นนั้นอีกได้ ดังนั้น การพระราชทานอภัยโทษในความผิดฐานใดๆ ซึ่งต้องกระทำโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือกล่าวอีกในหนึ่ง คือ การพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยใดๆ ย่อมเป็นไปตามความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงนับว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้มีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อกระบวนการอภัยโทษของประเทศอังกฤษ จะมีความแตกต่างกับประเทศไทย กล่าวคือ การพระราชทานอภัยโทษของประเทศไทยเป็นพระราชอำนาจเด็ดขาดของพระมหากษัตริย์ไทย

ประเทศสหรัฐอเมริกาการอภัยโทษเป็นวิธีการสำคัญโดยหัวหน้าฝ่ายบริหารซึ่งได้แก่ ประธานาธิบดี และผู้ว่าการรัฐ ที่จะใช้อำนาจในการอภัยโทษให้แก่ผู้ที่กระทำความผิดทางอาญาต่อกฎหมายของสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม วิธีการอภัยโทษในสหรัฐอเมริกา มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกับการอภัยโทษในประเทศไทยอยู่หลายประการ เช่น อำนาจของการอภัยโทษวิธีการฯลฯ การอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอำนาจที่สำคัญที่สุดอำนาจหนึ่งของประธานาธิบดีที่จะให้อภัยโทษให้กับผู้กระทำความผิดทางอาญาต่อกฎหมายของสหรัฐอเมริกา (Federal offenses) และเป็นอำนาจของผู้ว่าการรัฐที่จะให้อภัยโทษกับผู้กระทำความผิดทางอาญาต่อกฎหมายของมลรัฐ (States offenses) ซึ่งอำนาจในการอภัยโทษของประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐนี้จะถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา และธรรมนูญของมลรัฐต่างๆ คือประธานาธิบดีซึ่งเป็นผู้ที่ใช้อำนาจสูงสุดที่จะให้อภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา และผู้ว่าการรัฐมีสิทธิที่จะอภัยโทษให้กับผู้กระทำความผิดอาญาต่อกฎหมายมลรัฐ การใช้อำนาจของผู้ว่าการรัฐเป็นไปตามธรรมนูญของมลรัฐ โดยประธานาธิบดีไม่มีสิทธิที่จะอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายมลรัฐ ซึ่งจะแตกต่างจากประเทศไทย คือ หากเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายไทย พระมหากษัตริย์มีอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีการอภัยโทษได้ ทั้งก่อนมีคำพิพากษา ระหว่างมีคำพิพากษา หรือภายหลังมีคำพิพากษาแล้วก็ได้ ซึ่งจะมีความแตกต่างจากประเทศไทย คือ ผู้ที่มีสิทธิที่จะได้รับการอภัยโทษของประเทศไทย ผู้นั้นคำพิพากษาต้องถึงที่สุดก่อนถึงมีสิทธิที่จะได้รับการพระราชทานอภัยโทษ

ประเทศญี่ปุ่นพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ เป็นพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นซึ่งเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุด (the supreme power) ตามคติ

ของเทพเจ้า การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ ก็นับเป็นการใช้พระราชอำนาจสูงสุดของสมเด็จพระจักรพรรดิประการหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งจักรพรรดิญี่ปุ่น (Constitution of the Empire of Japan) หรือรัฐธรรมนูญเมจิซึ่งตราขึ้นบังคับใช้เมื่อคริสต์ศักราช 1868 ซึ่งกำหนดให้สมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นเป็นผู้ใช้พระราชอำนาจสูงสุดเด็ดขาดในการพระราชทานอภัยโทษ แนวความคิดเช่นว่านี้ดำรงอยู่เลยมา และสิ้นสุดลงพร้อมกับการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สองในคริสต์ศักราช 1945ทำให้พระราชฐานะและพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นต้องเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิงสมเด็จพระจักรพรรดิต้องประกาศสละพระราชฐานะของความเป็นเทพเจ้า อันเป็นผลให้ระบบจักรพรรดิตามคติโบราณต้องเปลี่ยนแปลงไป ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 มกราคม คริสต์ศักราช 1946 กำหนดให้สมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นทรงเป็น “สัญลักษณ์ของประเทศและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชน” (the symbol of the state and of the unity of the people) พระราชฐานะของจักรพรรดิญี่ปุ่น เป็นไปตามเจตจำนงของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย (from the will of the people with whom resides the sovereign power) พร้อมกันนี้ก็ได้กำหนดขอบข่ายของการใช้พระราชอำนาจให้เป็นไปโดยคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรี ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ซึ่งการใช้พระราชอำนาจดังกล่าวนี้เป็นไปอย่างมีข้อจำกัดยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษซึ่งแต่เดิมมาเป็นพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิในฐานะที่ทรงเป็นองค์อธิปัตย์ แต่ในปัจจุบันได้ถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญให้ทรงใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษในนามของประชาชน (on behalf of the people) ทั้งนี้ให้เป็นไปตามคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรี โดยสมเด็จพระจักรพรรดิทรงลงนามรับรอง (Attestation) การพระราชทานอภัยโทษซึ่งคณะรัฐมนตรีนำขึ้นกราบบังคมทูลนั้น จึงจะเห็นได้ว่าบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นในการพระราชทานอภัยโทษนั้นได้ถูกจำกัดลงอย่างมาก โดยผลของรัฐธรรมนูญจนมีลักษณะที่เป็นเพียง “แบบพิธี” (ceremonial) เท่านั้น

ประเทศไทยมีแนวความคิดและความเป็นมาเกี่ยวกับพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทยนับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เป็นต้นมา ปรากฏว่าได้มีวิวัฒนาการที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองในแต่ละยุคสมัย นอกจากแนวความคิดที่พระมหากษัตริย์เป็นที่มาของความยุติธรรม (The King is the fountain of Justice) ซึ่งเป็นแนวความคิดของการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ อันเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปแล้ว ยังมีแนวความคิดแบบ “พ่อกับลูก” อันเป็นรูปแบบการปกครองในยุคสุโขทัยตอนต้น ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงมีพระกรุณาต่อพสกนิกรของพระองค์ประดุจบิดาที่มีความเมตตาต่อบุตร แนวความคิดดังกล่าวได้รับการแทนที่ด้วยแนวความคิด “ธรรมราชา” ในยุคสุโขทัยตอนปลาย ซึ่ง

พระมหากษัตริย์ทรงดำรงพระองค์มั่นในทศพิธราชธรรม และปรับเปลี่ยนเข้ากับแนวความคิด “เทวราช” และ “เจ้าชีวิต” ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งพระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงพระราชอำนาจเด็ดขาดเหนือชีวิตในแว่นแคว้นได้อย่างสนิทสนมกลมกลืน อย่างไรก็ตามแนวความคิดแบบ “ธรรมราชา” และ “พ่อกับลูก” ก็ได้กลับมามีบทบาทต่อการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อีกครั้งหนึ่งในสมัยกรุงธนบุรี และทวีความสำคัญยิ่งขึ้นเป็นลำดับในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เลยมาจนถึงปัจจุบัน

ในปัจจุบันมีบทบัญญัติรับรองพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 191 บัญญัติว่า พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ นอกจากนั้นยังมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 7 ว่าด้วยการอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบา และการลดโทษ มาตรา 259-มาตรา 267 นับว่าเป็นพระราชอำนาจที่สำคัญยิ่งในการปกครองความสงบสุขของบ้านเมือง ควบคู่มากับอำนาจอธิปไตยของชาติเรื่อยมา ก็ปรากฏว่าพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษยังคงอยู่สนองพระบรมเดชานุภาพของพระมหากษัตริย์ในรัชกาลปัจจุบัน ที่ทรงให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจนี้ผ่านทางฝ่ายบริหาร

การอภัยโทษ การนิรโทษกรรม การล้างมลทิน การลดวันต้องโทษ และพักการลงโทษเป็นมาตรการหนึ่งที่รัฐใช้แก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม หรือเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด วัตถุประสงค์ของแต่ละประเภทมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการอภัยโทษ คือ รัฐจะยกโทษ หรือลดโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว แต่การอภัยโทษนั้นไม่ลบผลของคำพิพากษา และหากผู้กระทำความผิดกระทำความผิดอาญาขึ้นใหม่ ก็ไม่ตัดอำนาจของศาลที่จะเพิ่มโทษ หรือไม่รอลงอาญา การอภัยโทษไม่มีผลลบล้างประวัติอาชญากร การนิรโทษกรรม ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการนิรโทษกรรม คือ เป็นการยกเว้นความผิดอาญาเสมือนว่าผู้กระทำความผิดไม่เคยต้องคำพิพากษา และศาลจึงไม่อาจเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการนิรโทษกรรมแล้วต่อมากระทำความผิดอีก ซึ่งศาลอาจใช้วิธีการรอลงอาญาได้ นิรโทษกรรมมีผลลบล้างประวัติอาชญากร และผู้ที่ได้รับการนิรโทษกรรมก็ยังคงต้องรับผิดในทางแพ่งจากการกระทำความผิดต่อบุคคลที่สาม การล้างมลทิน ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการล้างมลทิน คือ ไม่มีผลต่อคดีแพ่งที่เกี่ยวกับบุคคลที่สาม การล้างมลทินเป็นผลให้ความผิดอาญาและความผิดทางวินัยถูกลบล้างเมื่อมีการรับโทษมาแล้ว หากผู้กระทำความผิดขึ้นใหม่ก็ไม่ทำให้ศาลเพิ่มลด หรือมีการไม่รอลงอาญาเพราะถือว่าการกระทำความผิดถูกลบล้าง และได้มีการลบล้างในทะเบียนประวัติอาชญากรด้วย การลดวันต้องโทษ ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการลดวันต้องโทษ คือ ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการปล่อยตัวออกมาจากเรือนจำก่อนครบ

กำหนดเวลาลงโทษตามคำพิพากษาของศาล และการลดวันต้องโทษไม่มีผลลบล้างการกระทำความผิดตามคำพิพากษาซึ่งเรียกว่าเป็นการยกเว้นโทษนั้นเอง แต่การลดวันต้องโทษนั้นองค์กรราชทัณฑ์จะมีการกำหนดเงื่อนไข หากผิดเงื่อนไขก็จะถูกจำกุมขังในเรือนจำ และต้องจำคุกในเวลาที่ได้รับการลดโทษ และพักการลงโทษผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการพักการลงโทษ คือ มีผลเช่นเดียวกับการลดวันต้องโทษ คือ เป็นแต่เพียงการยกเว้นโทษ โดยมีเงื่อนไขกำหนด ถ้าผู้ต้องโทษไม่ประพฤติผิดเงื่อนไขก็จะได้รับการยกเว้นโทษ แต่ถ้าทำผิดเงื่อนไข ก็จะต้องกลับมารับโทษจำคุกตามคำพิพากษาที่เหลืออยู่ต่อ โดยมิต้องดำเนินคดีอีก

จะเห็นได้ว่าแนวคิดและทฤษฎีการอภัยโทษเป็นวิธีที่แสดงถึงความเมตตากรุณาปราณีของพระมหากษัตริย์หรือประมุขของรัฐที่จะใช้อำนาจอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดทางอาญา ซึ่งจะพบเห็นได้ในหลายๆประเทศ เช่น พระมหากษัตริย์ในประเทศอังกฤษทรงมีพระราชอำนาจพิเศษที่เรียกว่า Prerogative โดยมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยฟิวดัล ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจอภัยโทษโดยเด็ดขาดซึ่งเป็นอำนาจที่แยกพิเศษ กล่าวคือ เป็นอำนาจส่วนพระองค์ที่อยู่ภายใต้กฎหมายและอำนาจโดยเด็ดขาด ซึ่งอยู่นอกเหนือจากกฎหมาย ซึ่งเห็นจากการอภัยโทษของประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยนั้น มีแนวคิดทฤษฎีการอภัยโทษที่เกิดจากทฤษฎีความเมตตากรุณาปราณีของพระมหากษัตริย์ หรือประมุขของรัฐที่มีต่อพสกนิกรที่ต้องโทษ เพื่อช่วยเหลือ เยียวยาความทุกข์ความเดือดเดือดร้อนแก่พสกนิกร

ดังนั้นเพื่อให้การอภัยโทษสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการอภัยโทษจึงต้องพิจารณาการอภัยโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล โดยต้องศึกษาบุคลิกภาพของบุคคล ภูมิหลัง และลักษณะนิสัยแล้วจะต้องมีการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดหรือจำเลย ซึ่งเป็นสาระสำคัญที่ไม่อาจแยกจากการพิจารณาผู้ที่สมควรได้รับการอภัยโทษ โดยการสืบเสาะการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิด ซึ่งรวบรวมจากคำให้การของผู้กระทำผิด จากพยานบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน หรือเพื่อนร่วมงานของผู้กระทำผิด ตรวจสอบพยานเอกสารต่างๆ เช่น ประวัติอาชญากรรม การศึกษา ประวัติการทำงาน และความประพฤติ โดยจัดทำรวบรวมประวัติเป็นรายบุคคลเพื่อพิจารณาในการอภัยโทษผู้กระทำความผิดโดยมีหัวข้อรายงานที่สำคัญ ได้แก่ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญหา สุขภาพ การศึกษาอบรม ภาวะแห่งจิต สิ่งแวดล้อม นิสัย สภาพความผิดและเหตุอื่นๆที่ควรปราณี มาพิจารณา เนื่องจากประวัติของผู้กระทำความผิด พฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาการอภัยโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดตามหลัก Individualization โดยการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องกระทำอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ทราบถึงประวัติและเหตุการณ์แวดล้อม พฤติกรรมของผู้กระทำผิด ก็เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดความเป็นธรรมในการอภัยโทษ ทั้งนี้ต้อง

อาศัยสภาวะทางสังคมและบุคลิกภาพลักษณะของผู้กระทำผิดมาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณาอันจะเป็นประโยชน์ต่อการอภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมและเป็นธรรม เพื่อให้ผู้ที่ได้รับการอภัยโทษกลับตนเป็นคนดี และกลับคืนสู่สังคมได้ การอภัยโทษนอกจากพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคลแล้วในส่วนที่เป็นอัตถวิสัย จะต้องคำนึงถึงนโยบายทางอาญา (Criminal Policy) ซึ่งนโยบายทางอาญาจะผันแปรในรูป หรือทิศทางใดนั้น ย่อมถูกจำกัดโดยอิทธิพลทางวัฒนธรรม ค่านิยม ปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมืองของสังคมนั้นเป็นพื้นฐาน ซึ่งการกำหนดนโยบายก็เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการป้องกันปราบปรามการกระทำความผิด และรัฐก็ได้นำนโยบายทางอาญาในการกำหนดการอภัยโทษ และการกำหนดบุคคลที่มีสิทธิรับการอภัยโทษหรือไม่ได้รับการอภัยโทษก็ขึ้นอยู่กับนโยบายทางอาญา ตามสภาวการณ์ของสังคมในขณะนั้น ดังนั้นการอภัยโทษควรได้กำหนดด้วยว่าจะให้อภัยโทษลักษณะใด ซึ่งฝ่ายที่ร่างพระราชกฤษฎีกาหรือฝ่ายบริหารที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะต้องรู้จัดแจ้งเสียก่อนจึงจะวางนโยบายทางอาญาในเรื่องของการอภัยโทษ

อย่างไรก็ตามการอภัยโทษในประเทศไทยยังประสบปัญหาต่างๆ เช่น กรณีความผิดที่ไม่ควรให้อภัยโทษแต่กลับได้รับการอภัยโทษ กรณีการอภัยโทษเพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำ และกรณีความผิดเล็กๆน้อยๆที่กระทำซ้ำสอง เป็นต้น ซึ่งเกิดจากการไม่พิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) และเกิดจาดความผิดพลาดในการกำหนดนโยบายทางอาญา (Criminal Policy) ของรัฐ

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเห็นว่าปัญหาการอภัยโทษของไทย แบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ

1. การอภัยโทษในประเทศไทยไม่ได้นำหลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) ในส่วนที่เป็นอัตถวิสัยของผู้กระทำความผิด เช่น ความพฤติกรรม ประวัติ ลักษณะนิสัย ฯลฯ ที่เกี่ยวกับกับตัวผู้กระทำความผิดมาใช้ในการอภัยโทษไม่ว่าจะเป็นการอภัยโทษเป็นการทั่วไป หรือการอภัยโทษเฉพาะราย จึงทำให้ประสบปัญหาที่ตามมาต่อสังคม กล่าวคือ ผู้ที่กระทำความผิดที่ได้รับการอภัยโทษเป็นการทั่วไป หรือเฉพาะรายเป็นผู้ที่ไม่สมควรที่จะมีสิทธิได้รับการพระราชทานอภัยโทษ และผู้นั้นก็อาจจะกลับมาเป็นผู้ประกอบอาชญากรรมอีกครั้ง การอภัยโทษเกิดจากความเมตตากรุณาปราณีของพระมหากษัตริย์ หรือประมุขของรัฐที่จะใช้อำนาจอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดทางอาญา และเมื่อการอภัยโทษไม่ได้ใช้หลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) จึงทำให้ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการอภัยโทษที่การอภัยโทษจะเป็นการให้โอกาสผู้ที่มีความเปลี่ยนในเรื่องของความพฤติภายหลังศาลมีคำ

พิพากษา ให้ได้รับการอภัยโทษ และในการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) ในการพิจารณาการอภัยโทษเป็นการทั่วไปและการอภัยโทษเฉพาะราย ควรจะมีการจัดตั้งองค์กรสำหรับทำหน้าที่เกี่ยวกับการอภัยโทษ ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาก็มีหน่วยงาน office of the Pardon Attorney เพื่อที่จะได้มีหน่วยงานทำหน้าเฉพาะในการสอบสวน หาข้อมูล เกี่ยวกับการพระราชทานอภัยโทษ[1] เพื่อจะได้เป็นมาตรฐานการพิจารณาการอภัยโทษโดยใช้หลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล หรือหลัก (Individualization)

ดังนั้น หากเรานำหลักการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) มาใช้พิจารณาในการอภัยโทษจะส่งผลให้ระบบการอภัยโทษ ที่แสดงออกถึงพระเมตตาของพระมหากษัตริย์ เป็นการอภัยโทษมีบรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวความคิดของการอภัยโทษที่แท้จริง

2. ในการกำหนดนโยบายทางอาญาในการอภัยโทษ ที่ฝ่ายบริหารเป็นผู้กำหนดนโยบายอาญาในการอภัยโทษดังกล่าว ต้องไม่ให้อภัยโทษในฐานความผิดที่กระทบกระเทือนต่อสังคม ซึ่งเป็นคดีที่มีความร้ายแรง ไม่ควรมีนโยบายการอภัยโทษสำหรับฐานความผิดดังกล่าว เช่น คดีผู้ค้ายาเสพย์ติด คดีข่มขืนกระทำชำเราเด็ก เป็นต้น หากมีการพระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดในความผิดบางประการที่ไม่ควรได้รับการอภัยโทษ ก็อาจจะมีผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้ เพราะผู้อื่นอาจไม่เคารพ หรือยำเกรงกฎหมายเพราะในที่สุดแล้วก็เป็นที่ค่อนข้างแน่นอนว่าจะได้รับการอภัยโทษปล่อย หรืออภัยโทษลดโทษ[2] แต่หากจะให้อภัยโทษสำหรับความผิดฐานดังกล่าว ต้องนำหลัก Individualization มาพิจารณาอย่างเข้มงวดมากกว่าความผิดฐานอื่นๆ

ดังนั้น การอภัยโทษควรได้คำนึงถึงหลักการอภัยโทษโดยพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคลหรือหลัก Individualization ซึ่งต้องพิจารณาอย่างจริงจังถึงความจริงที่ว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันในการรับผิดชอบ ทั้งยังมีบุคคลหลายประเภทที่ควรจะได้รับการอภัยโทษโดยมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง มุ่งที่จะปรับปรุง แก้ไข อบรมบ่มนิสัย ของผู้กระทำความผิดให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นพลเมืองที่ดีและกลับคืนสู่สังคมได้ อย่างไรก็ตามการอภัยโทษก็ควรพิจารณาถึงนโยบายทางอาญา (Criminal Policy) ซึ่งเป็นการพิจารณาทั้งในส่วนที่เป็นอัตถวิสัยของผู้กระทำความผิด และนโยบายทางอาญาในการเสนอให้อภัยโทษ ไม่ว่าจะเป็นการอภัยโทษเฉพาะรายหรือการอภัยโทษทั่วไปซึ่งเป็นการพิจารณาในส่วนที่เป็นภาวะวิสัยอีกด้วย

---

[1] อุมาพร สิทธิบูรณา. เล่มเดิม. หน้า 142.

[2] สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. เล่มเดิม. หน้า 22.

บรรณานุกรม

DPU

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กรมราชทัณฑ์. (2549). *รายงานการดำเนินงานของรัฐต่อสาธารณะรายปีงบประมาณ พุทธศักราช 2549*. นนทบุรี: ซี.วาย ซิซเทิม พริ้นติ้ง.

กรมหลวงนรินทรเทวี. (2501). *จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี*. พิมพ์พร้อมกับฉบับเพิ่มเติม (พ.ศ.2310-2381) และพระราชวิจารณ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (เฉพาะตอน พ.ศ. 2310-2363). พระนคร: กรมศิลปากร.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2459). *เอกสารกรมราชเลขาธิการ คำพิพากษารัชกาลที่ 5-6 เล่ม 6*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

กาญจนี ละอองศรี และยุพา ชุมจันทร์. (2519). *การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

คณิต ณ นคร. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2525). *สังคมไทย ในลักษณะไทย เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพาณิชย์.

จิตติ ติงศภัทิย์. (2546). *กฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: กรุงสยามพริ้น ติ้ง กรุ๊ฟ.

เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. (2504). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2*. พระนคร: คุรุสภา.

เฉลิม จันปฐมพงศ์. (2520). *ประวัติศาสตร์สังคมไทย*. นนทบุรี: เสถียรไทย.

ชัย เรืองศิลป์. (2523). *ประวัติสังคมไทยสมัยโบราณก่อนศตวรรษที่ 25 ด้านสังคม*. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.

ชาย เสวิกุล. (2517). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. กรุงเทพฯ: ธรรมศาสตร์.

นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล. (2533). *การควบคุมประพฤติและพักการลงโทษ*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.

นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล. (2548). *อาชญากรรม การป้องกัน: การควบคุม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: พรทิพย์การพิมพ์.

ประเทือง ธนิยพล. (2538). *อาชญาวิทยาและอาชญากรรม* (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์.

ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: ประกายพรึก.

ปราโมทย์ นาครทรรพ. (2510). *การปรับปรุงประเทศไทยให้สอดคล้องกับความเจริญของบ้านเมือง ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. พระนคร: สภาสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ปรีดี เกษมทรัพย์. (2543). *นิติปรัชญา* (พิมพ์ครั้งที่5). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

_____. (2541). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

วิภาวรรณ ตุวยานนท์. (2528). *เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิษณุ เครืองาม. (2530, สิงหาคม-พฤศจิกายน). "แนวพระราชดำริทางกฎหมายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รายงานผลการวิจัย)." *วารสารกฎหมาย 11*.

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. (2551). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการศึกษารูปแบบการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิ์ผู้ด้อยโอกาส เฉพาะกลุ่มผู้พ้นโทษ*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

ศาลฎีกา. (2539). *เฉลิมพระเกียรติฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนพับลิชชิ่ง.

สมเด็จพรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2514). *ความทรงจำ*. ธนบุรี: เฉลิมชัยการพิมพ์.

สมบัติ จันทรวงศ์และชัยอนันต์บาล. (2523). *ราชนีติ: บทวิเคราะห์"ในความคิดทางการเมืองและสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันคดีศึกษา.

สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2552). *การบูรณาการความรู้เชิงวิชาการและการปฏิบัติสู่การพัฒนานโยบายทางอาญา: ด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา ศูนย์บริการทางวิชาการและกฎหมาย. (2523). *รวมกฎหมายรัฐธรรมนูญพ.ศ. 2475-2521*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา.

สุพจน์ สุโรจน์. (2525). *กฎหมายอาญา 1 หน่วยที่ 1-7*. กรุงเทพฯ: ป.สัมพันธ์พาณิชย์.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2549). *รวมบทความวิชาการเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดช มหาราชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี*.

อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2548). *ทฤษฎีอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

อรัญ สุวรรณบุพผา. (2518). *หลักอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

อัณณพ ชูบำรุง. (2523). *อาชญาวิทยาและอาชญากรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อินทร์จันทร์ บุราพันธ์. (2548). *พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไทย: ศึกษากรณีการพระราชทานอภัยโทษ* (งานเอกสารวิชาการส่วนบุคคลตามหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.

เอกูต์ เอช. (2478). *กฎหมายอาญา*. พระนคร: อักษรนิติ.

วิทยานิพนธ์

ธงทอง จันทรางศุ. (2529). *พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรธิดา เอี่ยมศิลา. (2549). *ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

เพ็ญจันทร์ โชติบาล. (2533). *พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ์. (2511). *วิวัฒนาการว่าด้วยการลงโทษและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามประมวลกฎหมายอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิริ ปะทะขีนัง. (2550). *การอภัยโทษ: ศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการอภัยโทษ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

สรพงษ์ เศรษฐสนิท. (2545). *ทัศนะของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต่อการปล่อยตัวผู้ต้องขังก่อนครบกำหนดโทษ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุพจน์ ธรรมา. (2525). *การศึกษาระบบการอภัยโทษ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรพล คงลาภ. (2534). *นิรโทษกรรม: ศึกษาเกี่ยวกับเงื่อนไขและผลทางกฎหมาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อนิรุทธ์ ทรงจันทร์แก้ว. (2550). *นโยบายทางอาญาเกี่ยวกับนิวเคลียร์และรังสี* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

อุมาพร สิทธิบูรณา. (2549). *การอภัยโทษในประเทศไทย: ศึกษากรณีการศึกษาการอภัยโทษเป็นการทั่วไป* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

ประมวลกฎหมายอาญา.

พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พุทธศักราช 2489-2553.

พระราชหัตถเลขาเรื่องปล่อยแลดโทษ ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 16 (กฎหมาย ร.ศ. 116-117).

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Bartlett Hasrriett M. (1970). *The Common Base of Social Work Practice*. New York: National of Social Worker.

Beccaria Cesare. (1971). *On Crime and Punishment, Theories of punishment*. Stanley E Grupp Bloomington: Indiana University Press.

Brian Cklt. (1996). *The Constitutional Case Against Presidential Self-Pardon*. The Yale Law Journal, Vol. 106.

Bryan A Gamer. (2004). *Black's Law Dictionary* (Eighth Edition). USA: Thomson West Poblishing Co.

Earl Jowitt. (1959). *The Dictionary of English Law*. London: Sweet & Maxwell Limited.

Edwin, H. Sutherland. (1960). *Principles of Criminology*. U.S.A.: J.B. Lippincott Company.

Elmer, H. Johnson. (1978). *Crime Correction and Society*. U.S.A.: The Dorsey Press.

Encyclopaedia Britannica. (1962). *A New Survey of Universal Knowledge*, Vol. 17. London: Encyclopaedia Britannica Ltd.

Feist Iess. (1977). *Personality: A Cognitive View New gersey*. Prentice Holl. Inc

Frank Tannenbaum. (1938). *Crime and the Community*. U.SA.: Ginn and Company

DPU

Hewitt, C. (1978). *The Queen's pardon*. London: Cassel.

Humber, W.H. (1941). *The pardoning Power of the president*. Washington D.C.: The American Council on Publlc Affairs.

John Hagan. (1985). *Modern Criminology*. New York: Mcgraw-hill Book Company.

Koshi George M. (1970). *The Japanese Legal Advisors: crimes and punishments*. Tokyo: Rutland, Vt.

Leon Radzinowicz. (1948). *A history of English Criminal law*. New York: The Macmilan. Charles E. Tuttle.

Leslie Sebba. (1983). *Amnesty and pardon: Encyclopaedia of crime and justice*.

Pierre Bouzat et Jean Pinatel. (1970). *Traite de Droit Penal et de Criminologie* (Tome I, II.2e edition). Paris: Librairie Dalloz

Richard R. Korn and LLOYD W. Mccorkle. (1959). *Criminology and Penology*. USA: Tinehart and Winston. Inc.

Robert, G Caldwell. (1960). *Criminology*. U.S.A.: The Ronald Press Company.

_____ . (1965). *Criminology*. New York: The Ronald Press Company.

Ruth Shonle Cavan. (1953). *Criminology*. New York: Thomas Y. Crowell Company.

Saleilles Raymond. (1968). *The Individualization of Punishment*. Publication No. 15.: patterson Smith Reprint Series in Criminology, Law Enforcement and Social Problems.

Simonds Lord. (1976). *Pardons and Reprieves* (3 rd ed.). Halbury's Law of England.

Stanley E. Grupp, (1971). *Theories of Punishment*. Bloomington: Indiana University Press.

Tanaka Hideo. (1984). *The Japanese Legal System*. Tokyo: University of Tokyo Press.

White L.W.M.A. (1961). *Government in Great Britain the Empire and the Commonwealth*. Cambridge: At the University Press.

Williams J.E.Hall. (1982). *Criminology and Criminal Justic*. London: Butterworths.

Yagarus Richard S. and Alan Monat. (1979). *Personality 3*. New Jersey: prentice-Hall Inc.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

Bernard J. Hibbitts. (2004). *Constitution Basis*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2556, จาก Htpp://www.jurist.law.pitt.edu/pardons1.htm.

_____ . Bernard J. Hibbitts. (2004). *Constitution Basis*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2556, จาก Htpp://www.jurist.law.pitt.edu/pardons3.html.

U.S. Department of Justice. *Pardon Information and Instructions* . สืบค้น 10 ตุลาตม 2556, จาก Htpp://www.Usdoj.gov/pardon/pardon_instructions.htm.

DPU

ภาคผนวก

DPU

ภาคผนวก ก

DPU

AMNESTY LAW

(Law No.20 of 1947, amended by Law No. 143 of 1949, Law No. 268 of 1952 and Law No. 160 of 1999)

(Types of amnesty)

Article 1. With regard to General Amnesty, Special pardon, Commutation of Sentence, Remission of Execution of Sentence, and Restoration of Rights and Privileges, what is provided for in this law shall govern.

(General Amnesty)

Article 2. General Amnesty shall be granted with respect crimes, types thereof being specified by the cabinet order.

(Effect of General Amnesty)

Article 3. Except where the cabinet order provided for in the preceding article provides otherwise, General Amnesty shall have the following effect with respect to crimes of which General Amnesty has been granted:

(1) In the case of a person of whom judgment of conviction has been rendered, rendition thereof shall lose effect;

(2) In the case of a person of whom judgment of conviction has not yet been rendered, the power of prosecution shall be extinguished.

(Special Pardon)

Article 4. Special Pardon shall be granted with respect to a specific person of whom judgment of conviction has been rendered.

(Effect of Special Pardon)

Article 5. Special Pardon shall have the effect of making ineffective the rendition of judgment of conviction.

DRU

(Commutation of Sentence)

Article 6. Commutation of Sentence shall be granted with respect to those crimes or types of punishments which have been specified by the cabinet order for persons of whom sentence has been rendered, or with respect to a specific person of whom judgment has been rendered.

(Effect of Commutation of Sentence)

Article 7. Commutation of Sentence granted by the cabinet order shall reduce the sentence except where the cabinet order provides otherwise.

2. Commutation of Sentence granted to a specific person shall reduce the sentence or the execution of sentence.

3. Notwithstanding the provisions of the preceding paragraph, with respect to a person of whom the judgment of suspension of execution of sentence has been rendered and of whom the period of such suspension has not yet expired, only such reduction as reduces the sentence shall be granted, and at the same time, the period of suspension may be shortened.

(Remission of Commutation of Sentence)

Article 8. Remission of Commutation of Sentence shall be granted with respect to a specific person of whom sentence has been rendered; provided however, that it shall not be granted with respect to a person of whom the judgment of execution of sentence has been rendered, but of whom the period of suspension has not yet expired.

Article 9. Restoration of Rights and Privileges shall be granted of a person who, by reason of judgment of conviction having been rendered, has been deprived of or suspended his or her capacity, the necessary conditions being prescribed by the cabinet order, or of a specific person; provided however, that it shall not be granted with respect to persons of whom execution of sentence has not yet been completed, or of whom Remission of Execution of Sentence has not been granted.

(Effect of Restoration of Rights and Privileges)

Article 10. Restoration of Rights and Privileges shall have the effect of restoring capacity.

2. Restoration of Rights and Privileges may be granted with respect to specific types of capacities.

(Amnesty and established effect)

Article 11. The effect already established upon judgment of conviction rendered shall not be affected by the grant of General Amnesty, Special pardon, Commutation of Sentence, Remission of Execution of Sentence, or Restoration of Rights and Privileges.

(Amnesty for a specific person)

Article 12. Special Pardon, Commutation of Sentence with respect to a specific person, Remission of Execution, or Restoration of Rights and Privileges with respect to a specific person shall be granted of persons of whom there has been proposal thereof by the National Offenders Rehabilitation Commission.

(Issue of certificates of amnesty)

Article 13. When there has been granted of Special Pardon, Commutation of Sentence with respect to a specific person, Remission of Execution of Sentence, or Restoration of Rights and Privileges with respect to a specific person, the Minister of Justice shall issue to the person amnestied the certificate of Special Pardon, of Commutation of Sentence, of Remission of Execution of Sentence, or of Restoration of Rights and Privileges, as the case may be.

(Added entries to the original of the judgment)

Article 15. Matters necessary for the implementation of this law shall be prescribed by the Ministry of Justice ordinance.

ภาคผนวก ข

DPU

AMNESTY LAW ENFORCEMENT REGULATIONS

(Ministry of Justice Ordinance No. 78, Oct. 1, 1947 as amended by Ministry of Justice Ordinance No. 21 of 1959, Ministry of Justice Ordinance No. 42 of 2001)

Article 1. The proposal by the National Offenders Rehabilitation Commission provided for in the provisions of Article 12 of the Amnesty Law (Law No. 20 of 1947) shall be made with respect to those persons of whom there has been recommendation by the prison (including the juvenile training school concerned when the imprisonment is served in the juvenile training school under the provision of paragraph 3 of Article 3 of Article 56 of the Juvenile Law (Law No. 168 of 1948), this expanded definition of the prison concerned is the case hereinafter in Article 1-2, Article 6, Article 8 and paragraph 3 of Article 11) warden or the chief probation officer, or by the public prosecutor.

Article 1-2. The persons provided for in below may, of his/her ex officio, lodge recommendation to the National Offenders Rehabilitation Commission, praying for Special Pardon, commutation of Sentence with respect to a specific person, or Remission of Execution of Sentence:

(1) As for inmates (including a juvenile who serves who serves a term of sentence in the juvenile training school under the provision of paragraph 3 of Article 3 of Article 56 of the Juvenile Law), the prison warden;

(2) As for persons under probationary supervision, the chief probation officer in charge of their probationary supervision;

(3) As for other persons, the public prosecutor of the public prosecutors office which exists correspondent with the Court which rendered the judgment of conviction.

2. The prison warden or the chief probation officer or the public prosecutors provided for in under respective items of the preceding paragraph shall, when the person in question has filed application for Special Pardon, commutation of Sentence, or Remission of Execution of Sentence, lodge recommendation in that regard to the National Offenders Rehabilitation Commission, attaching his/her opinion thereto.

Article 2. The documents provided for in below shall be attached to the recommendation for Special Pardon, commutation of Sentence, or Remission of Execution of Sentence:

(1) A certified full or extract copy of the judgment;

(2) Computation of the term of sentence;

(3) Report of investigations concerning the circumstance in respect to the crime, the character and conducts of the person in question, the behavior while serving the sentence, the future livelihood, and other matters for reference.

2. In case recommendation is lodged upon application of the person in question, his application shall be attached, in addition to the documents provided for in the preceding paragraph.

3. In case where a certified full or extract copy of the judgment cannot be attached because the original of the sentence has been destroyed or mutilated, a document prepared by the public prosecutor on the basis of his own investigations, showing the principal text of the sentence, the facts constituting the crime. The application of laws or ordinances thereto, and the destruction or mutilation of the original of the sentence as well as causes thereof, may serve as substitute thereof.

Article 3. The persons provided for in below may, of his own motion, lodge recommendation to the National Offenders Rehabilitation Commission praying for Restoration of Rights and Privileges:

(1) As for persons who have been subject to the probationary supervision, the chief of such Institute for Probationary supervision as has last been in charge of their probationary supervision;

(2) As for other persons, the public prosecutor of the public prosecutor office which exists correspondent with the last of the Courts which rendered the judgment of conviction.

2. The chief probation officer or the public prosecutor provided for in under respective items of the preceding paragraph shall, when the person in question has filed application for Restoration of Rights and Privileges, lodge recommendation in that regard to the National Offenders Rehabilitation Commission, attaching his/her opinion thereto.

Article 4. The documents provided for in below shall be attached to the recommendation for Restoration of Rights and Privileges:

(1) A certified full or extract copy of the judgment;

(2) Documents showing that the execution of sentence has been completed or that there has been Remission of Execution of Sentence;

(3) Report of investigations concerning the behavior of the person in question, his/her present and future livelihood, and other matters for reference, as subsequent to the rendition of judgment remitting sentence, or to completion of execution of sentence or Remission of Execution of Sentence.

2. The Provisions of paragraph 2 of Article 2 shall apply mutatis mutandis in the case provided for in the preceding paragraph.

3. The Provisions of paragraph 2 of Article 2 shall apply mutatis mutandis to the documents provided for in under item No.1 of paragraph1.

Article 5. The recommendation for Restoration of Rights and Privileges provided for in paragraph 2 of Article 10 of the Amnesty Law shall contain elucidation of the type of capacity to be restored.

Article 6. Application for Special Pardon, Commutation of Sentence, or Remission of Execution of Sentence may not be filed unless the periods provided for in below shall have elapsed after the rendition of the judgment of sentence; provided however, that the National Offenders Rehabilitation Commission may, upon application of the person in question, grant permission for reduction of such periods:

(1) With respect to detention or minor fines, six months;

(2) With respect to fines, one year;

(3) With respect to imprisonment whit labor for a limited term or imprisonment for a limited term, the period corresponding to one-third of the term (with regard to sentences, of which there has been rendition of the judgment specifying the maximum and minimum terms, the period corresponding to one-third of the minimum terms of the sentence); provided however, that in case such period is less than one year, it shall be one year;

(4) With respect to life imprisonment with or without labor, ten year.

2. The number of day for which there has been no imprisonment shall not be computed in the periods provided for in under items No. 3 and No. 4 of the preceding paragraph, except the

number of day subsequent to completion of execution of sentence or to grant of Remission of Execution of Sentence, and the number of day while under parole or suspension of Execution of sentence.

3. The provisions of the preceding paragraph shall not apply in cases where there has been granted of a suspension of Execution of sentence.

4. For effecting the application under the proviso to paragraph 1, the written application shall be filed with the prison warden or the chief probation officer, or a prosecutor authorized to make the recommendation of Special Pardon, Commutation of Sentence, or Remission of Execution of Sentence pertaining to the application.

5. The provision of paragraph 2 of Article 1-2 shall apply mutatis mutandis in the case where the application under the proviso to paragraph 1 was made.

Article 7. Application for Restoration of Rights and Privileges may not be filed unless after the execution of sentence has been completed or there has been grant of the Remission of Execution of sentence.

Article 8. If the recommendation of Special Pardon, Commutation of Sentence, Remission of Execution of Sentence, or Restoration of Rights and Privileges, which has been lodged, upon application of the person in question, by the prison warden or the chief probation officer, or the public prosecutor, is without justification, re-application may not be filed unless one year shall have elapsed from the date of filing of the application.

Article 9. The application for Special Pardon, Commutation of Sentence, Remission of Execution of Sentence, or Restoration of Rights and Privileges shall contain the particulars provided for in below, and a certified full or extract copy of the family Register (in case of juridical person, a certified copy of extracts from its Register) shall not attracted thereto:

(1) The full name, date of birth, occupation, legal domicile as well as place of residence (in case of a juridical person, its corporate name, the location of its principal office, and the full name of the person representing

(2) The court which rendered the judgment of conviction, and the thereof;

(3) The type of crime, the repeated imprisonment, the type of sentence, and the term of sentence or the amount thereof;.

(4) The stat of execution of sentence.

(5) The type of amnesty for which recommendation is prayed for;

(6) Reasons for application.

2. The provisions of the preceding paragraph shall apply mutatis mutandis in cases where the permission provided for in the proviso to paragraph 1 of Article 6 is sought for; provided however, that a certified full or extract copy of the Family Register need not be attached.

Article 10. When the recommendation of Special Pardon, Commutation of Sentence, Remission of Execution of Sentence, or Restoration of Rights and Privileges is found not justified, the National Offenders Rehabilitation Commission shall issue notice to the effect to the person who lodged recommendation.

2. The person who received the notice provided for in the preceding paragraph shall notify the applicant to that effect.

Article 11. When there has been grant of Special Pardon, Commutation of Sentence, respect to a specific person, Remission of Execution of Sentence, or Restoration of Rights and Privileges with respect to a specific person, the Minister of Justice shall cause the National Offenders Rehabilitation Commission to forward to the public prosecutor of the public prosecutors office which exists correspondent with the court which rendered the judgment of conviction of the certificates of Pardon, of Commutation of Sentence, of Remission of Execution of Sentence, or of Restoration of Rights and Privileges (hereinafter to be referred to as “the certificate of amnesty”)

2. The public prosecutor to whom a certificate of amnesty has been forwarded shall, in case it concerns the person for whom he/she himself/herself lodged recommendation, deliver it forthwith to the person in question, and in other cases, promptly forward it the person who lodged recommendation; and the person who lodged recommendation shall in turn deliver it forthwith to the person in question.

3. The person who lodged recommendation shall, when he/she has delivered the certificate of amnesty to a person under parole, notify to that effect the prison warden concerned.

4. The act of delivering a certificate of amnesty referred to in paragraph 2and of issuing notice provided for in the preceding paragraph may be delegated to the chief probation officer having jurisdiction over the locality wherein is situated the place of residence of the person in question, or to the public prosecutor of the public prosecutors office which exists correspondent with the court having jurisdiction over the locality wherein is situated the place of residence of the

person in question, or to prison warden or the superintendent of the juvenile training school in which the person in question is imprisoned.

Article 12. The person who has delivered the certificate of amnesty to the person in question shall promptly report it to the Minister of Justice.

Article 13. The public prosecutor who is to insert added entries in the original of the judgment pursuant to the provisions of Article 14 of the Amnesty Law shall be a public prosecutor of the public prosecutor office which exists correspondent with the court which rendered the judgment of conviction.

Article 14. When the public prosecutor has insert added entries in the original of the judgment pursuant to the provisions of Article 14 of the Amnesty Law, he/she shall, if the records of the trial remain in another prosecutor office, notify to that effect the public prosecutor of such prosecutor office.

2. The notice provided for in the preceding paragraph shall be attached to the records of the trial.

Article 15. Any person, of whom the judgment of conviction was rendered and who has been pardoned by General Amnesty, may obtain certificate thereof through applying to the public prosecutor of the public prosecutor office which exists correspondent with the court which rendered the judgment of conviction. The same shall also apply to persons who have been granted Restoration of Rights and Privileges by way of a cabinet order.

SUPPLEMENTARY PROVISIONS:

Article 16. This Minister of Justice ordinance shall come into force as from the date of its promulgation.

Article 17. As for person, of whom the judgment of conviction was rendered in Korea or Formosa, the Kwantung Province, the South Seas Islands, or other areas outside Japan, the public prosecutor of the public prosecutor office which exists correspondent with the district court having jurisdiction over the locality wherein is situated the legal domicile or place of residence in Japan (exclusive of the Okinawa Prefecture and Saghalien; hereinafter the same) of such person, may for the time being, notwithstanding the provision of paragraph 1 of Article 1-(2),

lodge recommendation to the Minister of Justice, of his own motion, praying for Special Pardon, Commutation of Sentence, or Remission of Execution of Sentence.

2. When any of the person provided for in the preceding paragraph has applied for Special Pardon, Commutation of Sentence, or Remission of Execution of Sentence. The public prosecutor provided for in the preceding paragraph shall, for the time being, notwithstanding the provision of paragraph 2 of Article 1-(2), lodge recommendation in the regard to the Minister of Justice, attaching his/her opinion thereto.

Article 18. As for the persons provided for in paragraph 1 preceding Article, the public prosecutor of the public prosecutors office which exists correspondent with the district court having jurisdiction over the locality wherein is situated the legal domicile or place of residence in Japan of such person, may, for the time being, notwithstanding the provisions of paragraph 1 of Article 3, lodge recommendation to the Minister of Justice, of his/her ex officio, praying for Restoration of Rights and Privileges.

2. When application has been filed by any of the persons provided for in paragraph 1 of the preceding Article, the public prosecutor provided for in the preceding paragraph shall, for the time being, notwithstanding the provisions of paragraph 2 of Article 3, lodge recommendation in the regard to the Minister of Justice, attaching his/her opinion thereto.

Article 19. The Regulations for Enforcement of the Order of Amnesty, Ministry of Justice Ordinance No.3 of 1912, is hereby repealed.

DRAFT

ภาคผนวก ค

DPU

พระราชกฤษฎีกา

พระราชทานอภัยโทษ

พ.ศ. ๒๕๕๓

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

เป็นปีที่ ๖๖ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริ เห็นว่า เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ นับเป็นอภิลักขิตกาลสำคัญ สมควรพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องราชทัณฑ์ เพื่อให้โอกาสแก่บุคคลเหล่านั้นกลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดี อันจะเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติสืบไป อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘๗ และมาตรา ๑๙๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กับมาตรา ๒๖๑ ทวิแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๙) พ.ศ. ๒๕๑๗ อันเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ มาตรา ๓๔ มาตรา ๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๔๑ และมาตรา ๔๕ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชกฤษฎีกาเรียกว่า “ พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. ๒๕๕๔”

มาตรา ๒ พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วัน ถัดจากวัน ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชกฤษฎีกานี้

“ผู้ต้องกัก ขัง ” หมายความว่า ผู้ต้องโทษกักขัง แทนโทษจำคุก หรือ ผู้ถูกกักขัง แทนค่าปรับซึ่งมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลถึงที่สุดก่อนหรือในวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ

“ผู้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ” หมายความว่า ผู้ต้องโทษปรับซึ่งศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ทางานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับตามมาตรา ๓๐/๑แห่งประมวลกฎหมายอาญา ก่อนหรือในวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ โดยผู้นั้นได้ปฏิบัติตามคำสั่งศาลและมิได้กระทำผิดเงื่อนไขแต่อย่างใด

“ผู้ได้รับการปล่อยตัว คุมประพฤติ ” หมายความว่า นักโทษเด็ดขาดซึ่งเป็นผู้ได้รับการพักการลงโทษตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์ หรือกฎหมายว่า ด้วยเรือนจำทหาร หรือได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกตามกฎหมายว่า ด้วยราชทัณฑ์ ซึ่ง มิได้ ปฏิบัติ ผิด เงื่อนไขแห่งการพัก การลงโทษหรือการลดวันต้องโทษจำคุกก่อนหรือในวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ

“นักโทษเด็ดขาด” หมายความว่า ผู้ซึ่งในวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับเป็นนักโทษเด็ดขาดตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์ หรือนักโทษตามกฎหมายว่าด้วยเรือนจำทหาร

“กำหนดโทษ” หมายความว่า กำหนดโทษที่ศาลได้กำหนดไว้ในคำพิพากษาและระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเมื่อคดีถึงที่สุด หรือกำหนดโทษตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษหรือกำหนดโทษดังกล่าวที่ได้ลดโทษลงแล้วโดยการได้รับพระราชทานอภัยโทษหรือโดยเหตุอื่น

“ต้องโทษจำคุกเป็นครั้งแรก” หมายความว่าต้องโทษเพราะถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่ว่าในกรณีความผิดคดีเดียวหรือหลายคดี โดยมิได้ถูกศาลพิพากษาให้เพิ่มโทษฐานกระทำความผิดอีก ตามมาตรา ๔๒ หรือมาตรา ๔๓ แห่งประมวลกฎหมายอาญาหรือตามกฎหมายอื่น

มาตรา ๔ ผู้ซึ่งจะได้รับพระราชทานอภัยโทษตามพระราชกฤษฎีกานี้ต้องมีตัวอยู่ในความควบคุมของทางราชการ หรือถูกกักขังไว้ในสถานที่หรือที่อาศัยที่ศาลหรือทางราชการกำหนดในวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ ใช้บังคับติด ต่อกันไปจนถึงวัน ที่ศาลออกหมายสั่งปล่อยหรือลดโทษหรือนายกรัฐมนตรีมีคำสั่งปล่อยหรือลดโทษตามที่บัญญัติไว้ในพระราชกฤษฎีกานี้ เว้นแต่ ผู้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ และผู้ได้รับการปล่อยตัวคุมประพฤติ

มาตรา ๕ ผู้ต้องโทษดังต่อไปนี้ ให้ได้รับพระราชทานอภัยโทษปล่อยตัวไป

(๑) ผู้ต้องกักขัง

(๒) ผู้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ

(๓) ผู้ได้รับการปล่อยตัวคุมประพฤติ

กรณีผู้ต้องกักขังตามวรรคหนึ่ง (๑) ซึ่งเป็นนักโทษเด็ดขาด และยังไม่ได้รับโทษกักขังแทนโทษจำคุกหรือยังไม่ได้ถูกกักขังแทนค่าปรับ ให้ผู้ต้องกักขังนั้นได้รับพระราชทานอภัยโทษปล่อยตัวไปในส่วนของโทษกักขังแทนโทษจำคุกหรือในส่วนของการกักขังแทนค่าปรับ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๖ ภายใต้บังคับมาตรา ๘ มาตรา ๙ มาตรา ๑๐ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒นักโทษเด็ดขาดดังต่อไปนี้ ให้ได้รับพระราชทานอภัยโทษปล่อยตัวไป

(๑) ผู้ต้องโทษจำคุกไม่ว่าในกรณีความผิดคดีเดียวหรือหลายคดี ซึ่งมีโทษจำคุกตามกำหนดโทษที่จะต้องได้รับต่อไปเหลืออยู่รวมกันไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ

(๒) ผู้มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(ก) เป็นคนพิการโดยตาบอดทั้งสองข้างมือหรือเท้า ด้วนทั้งสองข้างหรือ เป็นบุคคลซึ่งแพทย์ของทางราชการไม่น้อยกว่าสองคนได้ตรวจรับรองเป็นเอกฉันท์ว่าเป็นคนทุพพลภาพมีลักษณะอันเห็นได้ชัด

(ข) เป็นคนเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อน โรคไตวายเรื้อรัง โรคมะเร็ง โรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง(โรคเอดส์) หรือโรคจิต ซึ่งทางราชการได้ทำการรักษามาแล้วไม่น้อยกว่าสามเดือนในวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับและแพทย์ของทางราชการไม่นอยกว่าสองคนได้ตรวจรับรองเป็นเอกฉันท์ว่าไม่สามารถจะรักษาในเรือนจำให้หายได้ และไม่ว่าในกรณีความผิดคดีเดียวหรือหลายคดีต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วถึงวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับไม่น้อยกว่าสามปี หรือไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๒ ของโทษตามกำหนดโทษเว้นแต่เป็นคนเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย หรือโรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง (โรคเอดส์) ระยะสุดท้ายซึ่งแพทย์ของทางราชการไม่น้อยกว่าสองคนได้ตรวจรับรองเป็นเอกฉันท์ว่าไม่สามารถจะรักษาในเรือนจำให้หายได้

(ค) เป็นหญิงซึ่งต้องโทษจำคุกเป็นครั้งแรก และไม่ว่าในกรณีความผิดคดีเดียวหรือหลายคดีต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วถึงวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๒ ของโทษตามกำหนดโทษ

(ง) เป็น คนมีอายุไม่ต่ำกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ในวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับตามที่ปรากฏในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่า ด้วยการทะเบียนราษฎรหรือทะเบียนรายตัว ของเรือนจำในกรณีไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน และไม่ว่าในกรณีความผิดคดีเดียวหรือหลายคดี ต้องเหลือโทษจำคุกไม่เกินสามปีนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ หรือเป็นคนมีอายุตั้งแต่เจ็ดสิบปีขึ้นไป

(จ) เป็นผู้ต้องโทษจำคุกเป็นครั้งแรก และมีอายุยังไม่ครบยี่สิบปีบริบูรณ์ ในวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับตามที่ปรากฏในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรหรือทะเบียนรายตัวของเรือนจำในกรณีไม่มี ชื่อ อยู่ ในทะเบียนบ้าน และไม่ว่า ในกรณี ความผิดคดีเดียวหรือหลายคดี ต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วถึงวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๒ของโทษตามกำหนดโทษหรือ

(ฉ) เป็นนักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยม และไม่ว่าในกรณี ความผิดคดีเดียวหรือหลายคดีโทษจำคุกตามกำหนดโทษที่จะต้องได้รับต่อไปเหลืออยู่รวมกันไม่เกินสองปีนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ

มาตรา ๗ ภายใต้บังคับมาตรา ๘ มาตรา ๙ มาตรา ๑๐ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒นักโทษเด็ดขาดซึ่งมิได้รับพระราชทานอภัยโทษปล่อยตัวไปตามมาตรา ๖ ให้ได้รับพระราชทานอภัยโทษลดโทษ ดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ต้องโทษประหารชีวิต ให้ลดลงเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต

(๒) ผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต ให้เปลี่ยนเป็นกำหนดโทษจำคุกห้าสิบ ปีแล้วให้ลดโทษตามลำดับชั้นนักโทษเด็ดขาดตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์หรือกฎหมายว่าด้วยเรือนจำทหาร ดังต่อไปนี้

ชั้นเยี่ยม	๑ ใน ๒
ชั้นดีมาก	๑ ใน ๓
ชั้นดี	๑ ใน ๔
ชั้นกลาง	๑ ใน ๕

โดยให้นับโทษจำคุกนั้นตั้งแต่วันที่ต้องรับโทษ เว้นแต่กรณีที่จะต้องนับโทษต่อจากคดีอื่นให้นับโทษต่อจากคดีอื่นนั้น

(๓) ผู้ต้องโทษจำคุกไม่ถึงตลอดชีวิต ให้ลดโทษจากกำหนดโทษตามลำดับชั้นนักโทษเด็ดขาดตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์หรือกฎหมายว่าด้วยเรือนจำทหารตาม (๒)

(๔) ผู้ต้องโทษจำคุกเพราะความผิด ที่ได้กระทำโดยประมาท ไม่ว่าจะมีความผิดอื่นร่วมด้วยหรือไม่ ให้ลดโทษจากกำหนดโทษลง ๒ ใน ๓ เฉพาะความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท

มาตรา ๘ ภายใต้บังคับมาตรา ๙ มาตรา ๑๐ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒ นักโทษเด็ดขาดซึ่งต้องโทษตามบัญชีลักษณะความผิดท้ายพระราชกฤษฎีกานี้ ให้ได้รับพระราชทานอภัย โทษลดโทษดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ต้องโทษประหารชีวิต ให้ลดลงเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต

(๒) ผู้ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต ให้เปลี่ยนเป็นกำหนดโทษจำคุกห้าสิบปี แล้ว ให้ ลดโทษตามลำดับชั้นนักโทษเด็ดขาดตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์หรือกฎหมายว่าด้วยเรือนจำทหาร ดังต่อไปนี้

ชั้นเยี่ยม	๑ ใน ๓
ชั้นดีมาก	๑ ใน ๔
ชั้นดี	๑ ใน ๕
ชั้นกลาง	๑ ใน ๖

โดยให้นับโทษจำคุกนั้นตั้งแต่วันที่ต้องรับโทษ เว้นแต่กรณีที่จะต้องนับโทษต่อจากคดีอื่นให้นับโทษต่อจากคดีอื่นนั้น

(๓) ผู้ต้องโทษจำคุกไม่ถึงตลอดชีวิต ให้ลดโทษจากกำหนดโทษตามลำดับชั้นนักโทษเด็ดขาดตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์หรือกฎหมายว่าด้วยเรือนจำทหารตาม (๒)มาตรา ๙ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๐ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒ นักโทษเด็ดขาดซึ่งต้องโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกไม่เกินแปดปี ในความผิดฐานผลิตนำเข้าหรือส่งออก หรือผลิตนำเข้าหรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายหรือ มีไว้ ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิด เกี่ยวกับยาเสพติดหรือกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ให้ได้รับพระราชทานอภัยโทษลดโทษจากกำหนดโทษตามลำดับชั้นนักโทษเด็ดขาดตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์หรือกฎหมายว่าด้วยเรือนจำทหาร ดังต่อไปนี้

ชั้นเยี่ยม	๑ ใน ๕
ชั้นดีมาก	๑ ใน ๖
ชั้นดี	๑ ใน ๗
ชั้นกลาง	๑ ใน ๘

มาตรา ๑๐ ภายใต้ บังคับ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒ นัก โทษเด็ดขาดซึ่งต้องโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเกินแปดปี จำคุก ตลอดชีวิต หรือ ประหารชีวิต ก่อนหรือในวันที่พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. ๒๕๕๓ ใช้บังคับ ในความผิดฐานผลิตนำเข้าหรือส่งออกหรือผลิตนำเข้าหรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ กฎหมายว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ให้ได้รับพระราชทานอภัยโทษลดโทษ ดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ต้องโทษประหารชีวิต ให้ลดลงเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต

(๒) ผู้ต้องโทษจำคุก ตลอดชีวิต ให้เปลี่ยนเป็นกำหนดโทษจำคุก ห้าสิบปี แล้ว ให้ ลดโทษตามลำดับชั้นนักโทษเด็ดขาดตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์หรือกฎหมายว่าด้วยเรือนจำทหาร ดังต่อไปนี้

ชั้นเยี่ยม	๑ ใน ๖
ชั้นดีมาก	๑ ใน ๗
ชั้นดี	๑ ใน ๘
ชั้นกลาง	๑ ใน ๙

โดยให้นับโทษจำคุกนั้นตั้งแต่วันที่ต้องรับโทษ เว้นแต่กรณีที่จะต้องนับโทษต่อจากคดีอื่นให้นับโทษต่อจากคดีอื่นนั้น

(๓) ผู้ต้องโทษจำคุกไม่ถึงตลอดชีวิต ให้ลดโทษจากกำหนดโทษตามลำดับชั้นนักโทษเด็ดขาดตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์หรือกฎหมายว่าด้วยเรือนจำทหารตาม (๒)

มาตรา ๑๑ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๒ นักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยมซึ่งถูกศาลพิพากษาให้เพิ่มโทษฐานกระทำความผิดอีกตามมาตรา ๙๒ หรือมาตรา ๙๓ แห่งประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นให้ได้รับพระราชทานอภัยโทษลดโทษจากกำหนดโทษลง ๑ ใน ๖

มาตรา ๑๒ นักโทษเด็ดขาดดังต่อไปนี้ไม่อยู่ในข่ายได้รับ พระราชทานอภัยโทษตามพระราชกฤษฎีกานี้

(๑) ผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเกินแปดปี จำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิตภายหลังวันที่พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. ๒๕๕๓ ใช้บังคับในความผิดฐานผลิต นำเข้าหรือส่งออก หรือผลิตนำเข้าหรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ กฎหมายว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท

(๒) ผู้ซึ่งถูกศาลพิพากษาให้เพิ่มโทษฐานกระทำความผิดอีกตามมาตรา ๙๒ หรือมาตรา ๙๓แห่งประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น และมิใช่นักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยม

(๓) นักโทษเด็ดขาดชั้นเลวหรือชั้นเลวมาก

มาตรา ๑๓ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๐ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒ นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็น ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำมาแล้ว ไม่น้อยกว่าหนึ่งปีในวัน ที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ ให้ได้รับพระราชทานอภัยโทษลดโทษลงเป็นพิเศษอีกหนึ่งปี

มาตรา ๑๔ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ ผู้พิพากษาศาลแห่งท้องที่หรือตุลาการศาลทหารแห่งท้องที่หนึ่งคน และพนักงานอัยการแห่งท้องที่หรืออัยการทหารแห่งท้องที่หนึ่งคน รวมสามคนเป็นคณะกรรมการ มีหน้าที่ตรวจสอบผู้ซึ่งจะได้รับพระราชทานอภัยโทษและส่งรายชื่อต่อศาลแห่งท้องที่ให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ เพื่อความสะดวกแก่ศาลแห่งท้องที่นั้นพิจารณาออกหมายสั่งปล่อยหรือลดโทษ หรือออกคำสั่ง ยกเลิกการทำงานบริ การสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ แล้วแต่กรณีในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ซึ่งถูกลงโทษจำคุกตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งจะได้รับพระราชทานอภัยโทษให้คณะกรรมการมีหน้าที่ตรวจสอบและส่งรายชื่อต่อนายกรัฐมนตรีให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ เพื่อนายกรัฐมนตรีพิจารณาออกคำสั่งปล่อยหรือลดโทษ แล้วแต่กรณีเมื่อได้มีหมายหรือคำสั่งปล่อยหรือลดโทษ หรือคำสั่ง ยกเลิก การทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับแล้ว ให้คณะกรรมการทำบัญชีผู้ซึ่งได้รับพระราชทานอภัยโทษเก็บ

ไว้ที่เรือนจำหรือทัณฑสถานหนึ่งฉบับ ส่งศาลหนึ่งฉบับ ส่งกระทรวงยุติธรรมหนึ่งฉบับ และทูลเกล้า ฯถวายอีกหนึ่งฉบับถ้าการแต่งตั้งกรรมการบางคนไม่สะดวกในการปฏิบัติให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการตามที่เห็นสมควรเป็นกรรมการแทนได้ ในกรณีมีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม เป็นกรรมการ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด

มาตรา ๑๕ ในส่วนที่เกี่ยวกับนักโทษตามกฎหมายว่าด้วยเรือนจำทหาร ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมแต่งตั้งข้าราชการเป็นคณะกรรมการตามที่เห็นสมควร มีหน้าที่ตรวจสอบผู้ซึ่งจะได้รับพระราชทานอภัย โทษและส่ง รายชื่อต่อศาลทหารกรุงเทพ ศาลมณฑลทหาร หรือศาลจังหวัด ทหารแล้วแต่กรณี ให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ เพื่อความสะดวกแก่ศาลทหารดังกล่าวพิจารณาออกหมายสั่งปล่อยหรือลดโทษ หรือออกคำสั่งยกเลิกการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ แล้วแต่กรณีให้นำมาตรา ๑๔ วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลมในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับ การนำบทบัญญัติแห่งพระราชกฤษฎีกานี้มาใช้บังคับแก่นักโทษตามกฎหมายว่าด้วยเรือนจำทหาร นอกจากที่ได้บัญญัติไว้แล้วในพระราชกฤษฎีกานี้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมพิจารณาสั่งเทียบกรณีให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชกฤษฎีกานี้

มาตรา ๑๖ ให้ นายกรัฐมนตรี ประธานศาลฎีกา รัฐมนตรีว่า การกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม รักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของตน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก ง

DPU

สถิติการพระราชทานอภัยโทษ		
ปี พ.ศ.	ปล่อย (คน)	ลดโทษ (คน)
พ.ศ. 2542 เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2542 (เฉพาะราย)	33,789 0	45,681
พ.ศ.2546 (เฉพาะราย)	3	17
พ.ศ. 2547 เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิต์ พระบรมราชินีนาถ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2542 เฉพาะราย	35,282 13	101,881 27
พ.ศ. 2548 (เฉพาะราย)	27	42
พ.ศ. 2549 เนื่องในฉลองสิรีราชสมบัติ ครบ 60ปี ของพระบาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (เฉพาะราย)	32,427 6	75,834 13
พ.ศ. 2550 เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา80 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (เฉพาะราย)	31,149	101,607
พ.ศ. 2553 เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ปี 60 วันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2553	30,000	-
พ.ศ. 2554 เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	26,000	-

DPU

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวยุพาวดี ปานช่วย
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2550 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2552 ประกาศนียบัตรเนติบัณฑิต สมัยที่ 62

DPU